

Josefin Devine

Bebyggelsenamnen i Bergs kommun

Hackås och Ovikens socknar

Sveriges ortnamn
Ortnamnen i Jämtlands län 2:1

BEBYGGELSENAMNEN I BERGS KOMMUN

HACKÅS OCH OVIKENS SOCKNAR

Josefin Devine

Bebyggelsenamnen i Bergs kommun

Hackås och Ovikens socknar

Sveriges ortnamn
Ortnamnen i Jämtlands län 2:1

Uppsala 2024

Bebyggelsenamnen i Bergs kommun

Hackås och Ovikens socknar

© Författaren och Isof, 2024

Institutet för språk och folkminnen (Isof)

Box 135

751 04 Uppsala

isof.se

Grafisk formgivning och omslag: Tone Gellerstedt, Isof

Typsnitt: Adobe Garamond Pro

Sättning: Rätt Satt Hård & Lagman HB

Omslagsfoto: Josefin Devine

Tryck: Östertälje Tryckeri, Skarpnäck

Permanentlänk till e-version:

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:diva-2754>

ISBN: 978-91-89767-13-3 (e-version)

Innehåll

Förord	7
Inledning.....	9
1 Bebyggelsehistorisk utveckling	9
1.1 Landskapet – geologi och natur	9
1.2 Jordbrukets etablering	11
1.3 Vikingatida expansion	12
1.4 Medeltiden och dess ödesbölen.....	14
1.5 Utvecklingen under nya tiden	15
2 Fäbodbruket och dess namn	17
3 Språket och namnen	19
3.1 Jämtland som dialektområde	19
3.2 Nordiskt och samiskt i Jämtland	21
3.3 Vanliga namntyper	23
<i>backe</i>	23
<i>bodarna</i>	23
<i>bodvallen</i>	24
<i>gård</i>	24
<i>sta(d)</i>	25
<i>vallen</i>	26
<i>ås</i> – en diskussion om semantisk utveckling och relationen mellan appellativ och ortnamnselement	26
4 Namnurval och artiklarnas utformning	32
5 Källmaterial.....	33
5.1 Äldre källor	33
5.2 Uppteckningar och upptecknare	36
Bebyggelsenamn i Hackås socken	39
Namn på fäbodan	74
Bebyggelsenamn i Ovikens socken	77
Namn på fäbodan	127
Källor och litteratur	137
Förkortningslista	153
Ordlista	155
Tidsperioder	156
Förklaring av relevanta landsmålstecken.....	157
Register	159

Förord

Denna volym i serien Sveriges ortnamn är en omarbetning av författarens avhandling *Bygden, byarna och buan* (Devine 2021). En förändring jämfört med avhandlingen är att det fördjupningskapitel om fåbodnamn som fanns där har integrerats i den övriga texten. En sammanfattning finns som en del av inledningen, och de enskilda namnen tas upp sist i respektive i socken.

Vid omarbetningen har hänsyn tagits till synpunkter som givits på avhandlingen, ett särskilt tack riktas till Tom Schmidt, opponent vid disputationen. Manuset har vidare granskats föredömligt av Kristina Neumüller, och värdefulla synpunkter har även lämnats av Elin Pihl och Eva Nyman. Ett stort tack riktas till expertgruppen för denna del av Sveriges ortnamn, Staffan Fridell, Olof Holm, Staffan Nyström, Svante Strandberg och Torun Zachrisson, som i ett tidigare skede granskat innehållet. Tack också till Jan Hellström för en noggrann och berömlig genomläsning av texten i slutfasen av arbetet, och till korrekturläsarna Maria Löfdahl, Anna Renholm och Ida Utterklo.

Vi vill rikta vårt varma tack till Landsprosten Erik Anderssons minnesfond och Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur för generösa bidrag till arbetet. Detta har skapat förutsättningar för betydelsefulla fältstudier på plats i Hackås och Oviken. Ett varmt tack riktas även till de människor i bygden som på ett engagerat sätt bidragit till ökad kunskap om det onomastiska landskapet och enskilda namnformer.

Uppsala den 26 mars 2024

Annette C. Torenjö

Josefin Devine

Inledning

Denna del av serien Sveriges ortnamn omfattar bebyggelsenamnen i Hackås och Ovikens socknar i Jämtland. Socknarna ligger på ömse sida om Storsjöns södra utlöpare och utgör en del av Bergs kommun. I väster gränsar undersökningsområdet till Storsjö och Undersåkers socknar, i norr ligger Hallen, Marby, Norderö och Sunne, söder om Oviken och Hackås finns Åsarne, Myssjö och Berg, medan Näs och Bodsjö socknar tar vid österut (se bild 1).

En stor del av bebyggelsen i undersökningsområdet finns samlad på de centraljämtska slätterna intill Storsjön, vilket medför att större delen av marken där är uppodlad. För Ovikens del gäller det framför allt marken på båda sidor om den del av Storsjön som kallas *Myrviken*, medan bebyggelsen i Hackås i första hand är koncentrerad kring åsen och den sluttande marken ned mot Storsjön. Längre ut från centralbygderna tar varierad skogsmark vid med endast enstaka, yngre bebyggelser. I Hackås ligger några sådana byar invid kanten av sjöarna Näkten och Råssjön.

Sockennamnen *Hackås* och *Oviken* är båda äldst belagda i en handskrift daterad 1315–1319 (A8). I båda fallen handlar det om äldre bygdenamn som tagits i anspråk som sockennamn i samband med sockenbildningen (se *Hackås* respektive *Oviken*). I Hackås finns en medeltida kalkstenskyrka placerad invid Storsjön. Vid Gillhov i socknens södra delar ligger dessutom ett klart yngre kapell, samtida med den kolonisation av utmarkerna som skedde under 1800-talet (se 1.5). Även i Oviken finns två kyrkor. Den äldre kyrkan har medeltida ursprung med en del murpartier bevarade; den nya kyrkan uppfördes nära den äldre under tidigt 1900-tal (Lindblad 2002 s. 24, 52). Den äldre har dock restaurerats och används återigen som församlingskyrka.

I Bebyggelsehistorisk utveckling

I.1 Landskapet – geologi och natur

Jämtland kring Storsjön vilar på stadig kambrosilurberggrund. Förkastningar i jordskorpan har lämnat spår, bland annat i form av långsträckta branter, s.k. *skollor*, när ett skikt i berggrunden tryckts upp ovanpå ett annat. Fudaskollan i Oviken är särskilt framträdande där den sträcker sig ända från Oviksfjällen och ner till Stor-

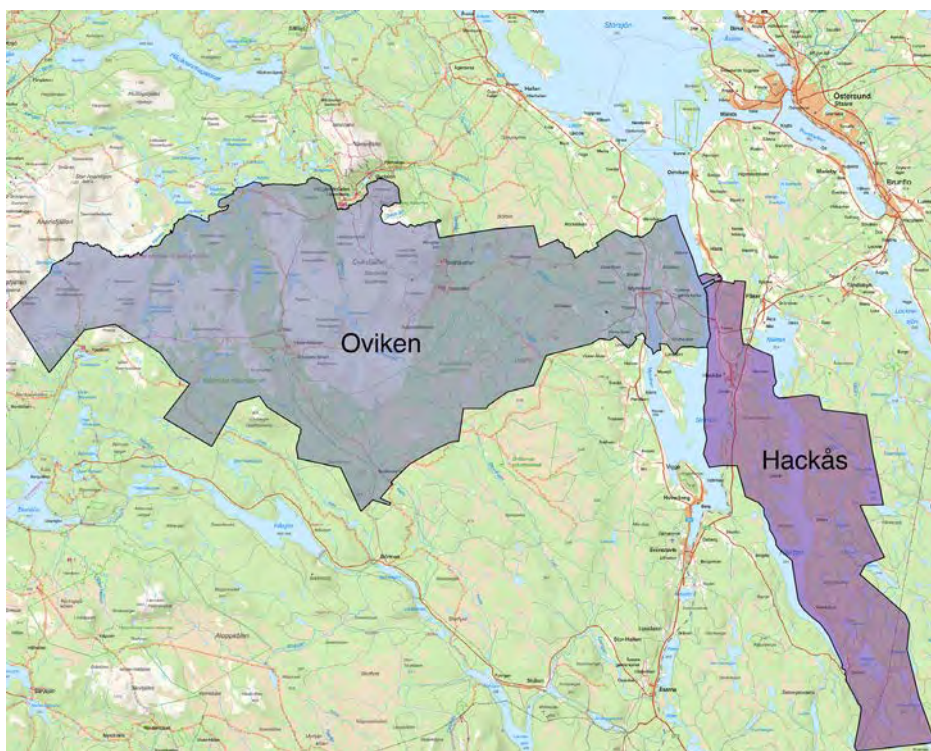

BILD 1. Karta över undersökningsområdet. Östersund syns i övre högra hörnet. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, 2020.)

sjön. Jordarterna i undersökningsområdet, vilket omfattar Hackås och Ovikens socknar (se bild 1), utgörs främst av moränlera närmast Storsjön, som sedan övergår till morän längre ut; berggrunden är kalkrik och i sådana områden ligger många av landets bästa jordbruksmarker (SNA 1994 s. 116 ff.). De många åsarna i trakten är resultatet av isälvsavlagringar, något som uppkom när ismassan drog sig tillbaka vid slutet av den senaste istiden (ca 9 000 år sedan) (SNA 1994 s. 131, 147 f.). Ett antal större åsar dominerar landskapet i centralbygderna och har gett upphov till namn som på olika sätt refererar till dem, till exempel sockennamnet *Hackås*.

I förfjällsområdet väster om Storsjön växer barrskog med stora inslag av myrmarker; ännu längre västerut börjar fjällområdet, vilket sträcker sig ända bort till Helags och norska gränsen. Öster om Storsjöområdet breder ett bergkullandskap ut sig (se t.ex. Lundqvist 1969 s. 18). Genom utmarksområdena i Oviken rinner ett antal mindre vattendrag som Häggån, Högån, Fuan, Galån och Arån. Belägen något längre söderut är Ljungan, ett mäktigt vattendrag och en viktig färdled i gränstrakterna mellan Jämtland och Härjedalen. Alla dessa vattendrag rinner i en sydostlig riktning, ett mönster som återkommer i större delen av landskapet. I äldre

tid har man dock upplevt det som att vattendragen rinner i rak östlig riktning mot kusten, vilket har lett till att väderstreckens lägen uppfattats som förskjutna jämfört med vad kartorna visar. Detta avspeglas ofta i ortnamn med väderstreck i bestämningsleden (se t.ex. Bertil Flemström i SOJä 6 s. 37; Torsten Bucht i SOVn 1 s. 27, SOVn 2 s. 82 och SOVn 3 s. 12; Holm 2012a s. 12). Bynamnet Västnår i Ovikens socken utgör ett exempel på denna uppfattning, eftersom namnets betydelse är 'väster om ån' trots att byn snarare, utifrån läget på kartan, ligger norr om vattnet.

1.2 Jordbrukets etablering

Jämtland bör redan för ungefär 8 000 år sedan ha varit en plats för en jägar- och samlarbefolkning (Hemmendorff 1989 s. 7). Pilspetsar, hållristningar och lämningar efter boplatser har hittats, både längs vattendrag och i skogsområden; man kan även förutsätta att många lämningar av olika slag ännu inte uppträcks. Jakten och samlandet fortgick sedan under tusentals år. Tidigare nämnda gynnsamma förutsättningar i berggrund och jordmån var en viktig orsak till att vissa jämtländska trakter redan under folkvandringstid (ca 400–550 e.Kr.) kunde utveckla en fast jordbrukskultur, trots sitt nordliga läge långt från kusten (Holm 2011 s. 209 ff.). Den del av Hackås socken som ligger utmed Storsjöns strand framstår som ett tidigt centrum under järnåldern, tillsammans med andra närliggande områden kring Frösön (Seling 1972 s. 25). Denna bild framträder bland annat genom de föremål som hittats i gravhögar i området. I Östnår har man till exempel hittat en kam från yngre romersk järnålder eller övergången till folkvandringstid (Hemmendorff 1989 s. 17 f.). Det handlar dock inte om en omfattande etablering, snarare omkring 20 gårdar i hela Jämtland (Vikstrand 1993 s. 58). Jämfört med de större, kustnära järnåldersbygderna österut i Medelpad och Hälsingland, eller västerut i Trøndelag, framstår bebyggelsen i Jämtland till en början som ganska obetydlig. Klas-Göran Seling (1972 s. 23) kallar den framväxande bondekulturen här för "en sen och ur rikssynpunkt marginell företeelse". Kolonisationen kan delvis sättas i samband med förindustriell järnhantering (Magnusson 1986 s. 303). Utmarken Jämtland blev föremål för extensiv exploatering från omkringliggande områden, och man utvann till att börja med stora mängder järn ur framför allt sjömalm. Jämtland verkar alltså ha ingått i ett större ekonomiskt sammanhang, där naturtillgångarna varit en förutsättning för den framväxande sedentära bebyggelsen.

Äldre bebyggelsenamnstyper är till exempel sammansättningar bildade med namnlederna *-vin* och *-hem*, såsom *Salom*, av ett äldre **Salhem*. Bynamnet *Vattjom* i Oviken är också bildat med namnelementet *-hem* och tillhör det äldsta skiktet av ortnamn som finns i Jämtland. Exempel på *-vin*-namn finns inte från Hackås eller Oviken, men från intilliggande Myssjö socken kan nämnas *Kövra*. Onomastiska och arkeologiska omständigheter tyder på att de äldsta bosättningarna inom mitt

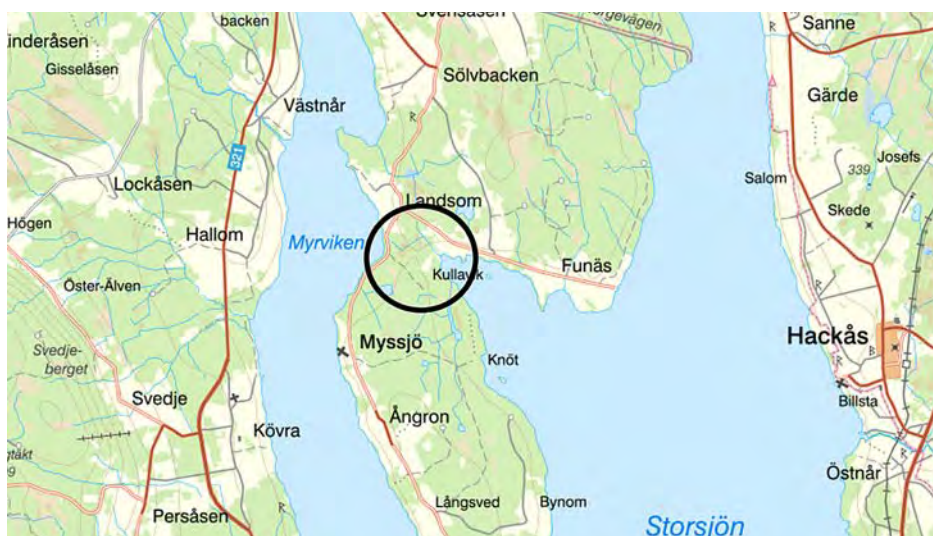

BILD 2. Kartutsnitt som visar Dragedets läge. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, 2021.)

undersökningsområde bör ha varit några av de längs med Storsjön liggande gårdarna i Hackås.

Flera ortnamn i undersökningsområdet berättar om landskapets äldre färdleder. På den smalaste delen av den halvö som utgör delar av Myssjö och Ovikens socknar finns till exempel ortnamnet *Dragedet* bevarat. Ett dylikt namn bör syfta på att man dragit båtar över landtungan (*ed* 'smal landpassage mellan två vatten') och har flera paralleller, till exempel på Frösön (Sahlgren 1950 s. 165 f.; Widmark 1957 s. 84 ff.; Elmevik 1978 s. 35 ff.). Dragedet möjliggör en klart kortare resväg mellan Hackås centralbygd och byn Hallom, och det är också plausibelt att det är här som bönderna i Hackås har tagit sig över till Myrviken för att fiska. Förmodligen är det också anledningen till att en bebyggelse har etablerats just i Hallom, med Kövra strax söder om sig – det är inte ett sammanträffande att de äldsta namnen i området betecknar centrala platser utifrån ett kommunikationsperspektiv. Det är tveksamt om det likaledes gamla namnet *Vattjom* skulle kunna vara etablerat av bönder som kom från det hållet; med tanke på byns läge har området varit lättare att ta sig till norrifrån eller över Sann Sundet från en plats norr om Hackås.

1.3 Vikingatida expansion

Ett ökat antal fångstgropar, en omfattande järnproduktion och ett antal bebyggelsenamn från sen järnålder återspeglar ett alltmer utbrett jordbrukssamhälle i Jämtland under vikingatiden. I Oviken återfinns framför allt förhistoriska lämningar

från jakt och järnhantering. Jämtländska fångstgropar, både enskilda och i större system, kan i vissa fall dateras till stenåldern, men kol-14-dateringar visar på en tydlig stegring i antal under perioden 600–1100 e.Kr. (Hansson 2008 s. 101). I dessa gropar fångades älgar eller renar. Här finns också talrika lämningar efter järnframställning – området kring Myrviken har den högsta koncentrationen av strandbunden järnframställning i hela Jämtlands län. Även under vendeltid och vikingatid kan järnframställningen i Jämtland klassas som en ”omfattande utmarkshantering” (Magnusson 1986 s. 20, 223). Rester från järnframställningen är framför allt slaggsprodukter men även lämningar från blästerugnar eller kolningsgropar. Produktionen har skett både i strandläge och i skogen; här finns en skillnad i kronologi då fyndplatserna i skogen framför allt är medeltida eller yngre (Magnusson 1986 s. 55).

Det bebyggelseskikt som bör kunna härstamma från vikingatid består till exempel av byar med namn bildade till elementet *-sta(d)* (se 3.3). I Hackås gäller detta namnen *Billsta*, *Näcksta*, *Fäste*, *Rogsta* och *Gillsta*, och i Oviken bynamnet *Önsta*. Dessa namn har bildats under en lång period och kanske är det möjligt att anta en något äldre datering för de byar som har bättre lägen i kärnbygden, till exempel *Fäste*, än för de byar som ligger längre bort, till exempel *Önsta*. Denna typ av namn har i Jämtland generellt sett getts en något senare datering än de uppsvenska eller norska (se t.ex. Sandnes 1982 s. 129, jfr Vikstrand 2013a s. 58 ff., se även 3.3). I Hackås återfinns även ett *Hov*, vilket bör vara ett namn som syftar på en förkristen kultplats (se artikeln *Hov*) och som kan dateras till tidig vikingatid, om inte ännu tidigare. De vikingatida samhällena i Jämtland bör ha utgjorts av ett mindre antal gårdar koncentrerade kring två centrala företeelser, nämligen en ledargestalt och en plats för religiösa ceremonier (Vikstrand 1993 s. 76 ff.); i realiteten kan förstås personen och platsen ha varit starkt sammankopplade. Ortnamnen kan idag ge anvisningar om var dessa platser har legat. *Hov* är ett sådant exempel, och namnet påträffas även på andra ställen, till exempel på Norderön och Frösön, samt i Ås och Alsens socknar. Som många tidigare påpekat ligger alla dessa platser i anslutning till medeltida kyrkplatser. Arkeologiska fynd av djurben under koret på Frösö kyrka har lett till antagandet att platsen varit en tidigare offerplats (Hildebrandt 1989 s. 162 ff.). Detta har i sin tur använts som argument i diskussionen om kultplatskontinuitet, alltså att det finns en direkt koppling mellan hedniska kultplatser och kristna kyrkplatser (se t.ex. Brink 1992 s. 118 ff.). I flera fall i Jämtland verkar så ha varit fallet.

Av allt att döma har kristendomen kommit österifrån till Jämtland under en tid då de svenska och norska rikena fortfarande var under uppbyggnad. Flera källor visar tidigt på det kyrkliga inflytandet från öster – till exempel berättar Frösöstenen specifikt om Jämtlands kristnande (Williams 1996 s. 46 ff.). Denna runsten har framför allt svenska drag i ornamentiken, medan den språkligt uppvisar både östliga och västliga kännetecken – här finns en bevarad diftong i personnamnet **triun** samtidigt som ristaren gör skillnad mellan *r* och palatalt *r* (Edlund 2011 s. 46). Ste-

nens ornamentik daterar ristningen till ca 1050–1080 e.Kr. (Gräslund 1996 s. 22 f.). Det samtida gravskicket uppvisar tecken på en lång process under vilken jämtarna övergick till den kristna tron, och fynden från dessa gravar pekar snarare på kontakter med Mälardalen än kontakter västerut (Gräslund 1996 s. 39). Jämtland var under lång tid knutet till Uppsala stift men samtidigt, från ca 1100-tal, ett landskap under den norska kronan (Lundkvist i NU 2 s. 270). Nils Ahnlund (1948 s. 143) lägger fram hypotesen att Jämtland blev en del av det norska riket under en period med särskilt svag kungamakt på den svenska sidan.

1.4 Medeltiden och dess ödesbölen

Medeltiden kan beskrivas som en inledningsvis fortsatt expansiv period. Bönderna i Hackås och andra intilliggande områden hade tidigare använt utmarkerna i Oviken för järnframställning, jakt och fiske, men koloniserade området i större skala under tidig medeltid (se Rahm 2013). Denna slutsats baseras framför allt på de ortnamnstyper som området uppvisar, men även på bristen på gravhögar och fornynd som tyder på annat än utmarksbruk. Det finns upp till tre möjliga gravhögar invid Ovikens gamla kyrka (RAÄ Fornsök: Oviken 52:1, Oviken 408, se även Harisson 2008, Rahm 2013), men fornlämningarnas kategorisering är något oklar, åtminstone i ett av fallen (Wennstedt Edvinger 2017). I Myssjö finns tre gravhögar belägna längs med tidigare nämnda färdled (se 1.2) mellan Hackås och Myrviken (RAÄ Fornsök: Myssjö 4:1, 4:2, 9:1). I norra Oviken finns också det förmedeltida bynamnet *Önsta*, bildat till ortnamnelementet *-sta(d)*, se 3.3, samt det ovan nämnda namnet *Vattjom*. I stort saknas dock lämningar och ortnamn efter en bofast, jordbrukande befolkning i området kring Myrviken under järnåldern.

Bosättningar på åsarna, speciellt i sydläge, bör rent generellt varit eftersträvsvärda, då man undviker den frostrisk som finns i lägre liggande partier och samtidigt kan maximera antalet soltimmar på sina åkrar (Holm 2012a s. 24). Det är därför inte förvånande att ett skikt av ortnamn som bör höra till den här expansiva perioden är de talrika bildningarna med huvudleden *-åsen*, till exempel *Åbbåsen*, *Västeråsen* och *Österåsen*. Andra ortnamn ger en fingervisning om nya bystrukturer. Många av bynamnen på *-gården* i Oviken bör vara ursprungliga namn på enskilda gårdar i en by (se 3.3), vilka senare brutits ut till enskilda byar (Holm 2012a s. 13). Man kan räkna med att till exempel byarna Skottgården eller Fastgården ingått i större komplex som senare delats. Båda dessa bebyggelser är tidigt belagda under medeltiden och rimligast är att anta att de utgör utbrytningar som tillhör den expansiva period som avtar under 1300-talet. Att vissa namn på *-gården* istället ursprungligen har syftat på ensamgårdar är inte omöjligt, inte minst i de fall där bestämningsleden utgörs av ett personnamn. I de fall där bestämningsleden syftar på ett relativt läge, till exempel *Norrgården*, är det mindre troligt.

Både ortnamn och arkeologi från det senmedeltida Jämtland vittnar om den agrarkris som inträffade inte bara i Sverige utan också i större delen av Europa, och som gjorde att många gårdar kom att överges under en lång period. Det historiska jordbruket i Jämtland har haft små marginaler, och samhället har fått anpassa sig till snabba omställningar, bland annat genom att temporärt använda mark som tillhört bosättningar som stått öde. De jämtska *ödesbölena* vittnar om en sådan praktik. Ödesbölen syftar på ödegårdar, alltså bebyggelser som varit bebodda och där man bedrivit jordbruk men som senare övergetts. Hans Antonson (2004) kopplar den huvudsakliga ödeläggelsen till agrarkrisen. Några orsaker som nämns till den är pesten, tillsammans med jordförsämring och en ökande press på naturresurserna. Dessa gårdar ligger nämligen oftare än andra gårdar på sämre platser för odling, alltså oftare mot norr eller nära en liten sjö där det tidigt blir frost, tvärtemot de lägen man tidigare eftersträvat i Jämtland där höjd- och/eller sydläge tillsammans med stora sjöar i närheten har hållit kylan borta från grödorna. Antonson (2004 s. 213 ff.) beskriver processen med ödeläggelse och i vissa fall återkolonisering av gårdar med en modell. I grunden går denna ut på att man i cykler expanderat genom att några boende flyttat ut från modergården och bosatt sig permanent på mer perifera platser och sedan flyttat tillbaka till modergården igen, allt efter de externa förutsättningar som råder. När de mer perifera platserna inte längre bebotts har de ändå använts som till exempel slåtter- och betesmarker. Marken vid ödesbölena användes ofta till just detta. Antonson anser också att det har skett en generell omläggning av jordbruksdriften under 1400-talet då man kommit att lägga större fokus vid djurhållningen. Dessa perifera områden blev då extra värdefulla, eftersom god tillgång till betesmark och slåtter var ett krav för att kunna hålla boskap. En slutsats Salvesen (1979 s. 176) drar av detta är också att återbesättning av gårdarna i någon mån motverkats av att marken efter omställningen behövdes till bete och slåtter istället för till åkermark. Några exempel på ödesbölen från Oviken kan tas från Jämtländska räkenskaper, där de 1568 nämns som ödesgods, nämligen Billsåsen, Backen, Hanabacken, Kusböle, Kämpdalen, Sexåker och Ånstalägdén. Av dessa utgör flera namn på idag existerande byar. Av räkenskapernas uppställning att döma är det *Backen* som nämns där inte lika med den by som idag heter så.

1.5 Utvecklingen under nya tiden

Fäbodväsendet i Jämtland spelar en viktig roll i den jordbruksexpansion som äger rum efter den senmedeltida agrarkrisen. Jesper Larsson (2009) har analyserat utvecklingen under åren 1550–1920 då fäbodarna var en omistlig del av ekonomin. Fäbodbruket i Hackås och Ovikens socknar har bedrivits på de stora utmarksområden som kallas *kälar*. För Hackås del ligger dessa framför allt söder och öster om sjön Näkten, men fäbodar har även funnits närmare inägomarkerna i höjd med

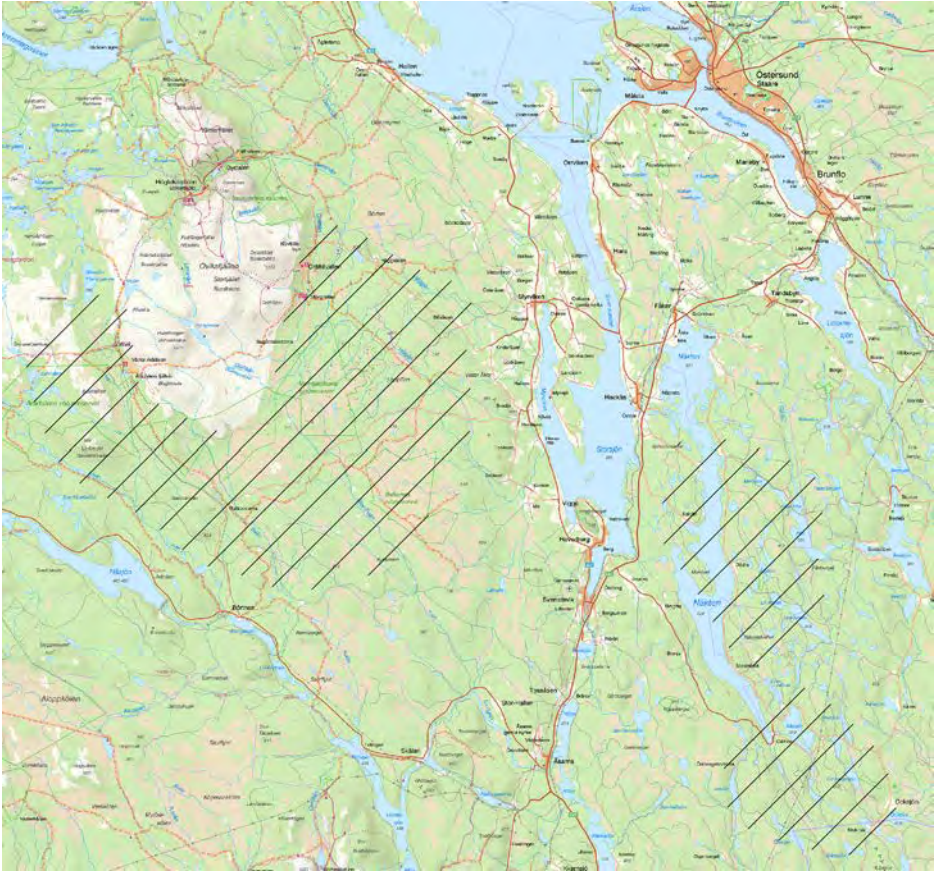

BILD 3. Grov översiktsbild av socknarnas fäbodområden. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, Lantmäteriet 2021.)

Hoverberget (se bild 3). I Oviken utgör Fudaskollan ett slags gräns mellan det område där byarna ligger och utmarksområdet. Väster om (eller uppe på) skollan ligger en stor majoritet av socknens fäbodställen. Även byar från Hackås har tagit fäbodan i anspråk på denna sida av Myrviken. Ovikskälen är ett område där fäbodmiljöerna fortfarande är välbevarade, även om bruket numera är i stort sett avvecklat. Enstaka fäbodan finns dock i drift, ofta med uttalat syfte att bevara ett kulturarv.

Under 1700-talet genomgår stora delar av norra Sverige en avvittringsprocess, vilken innebär att gränser mellan enskilda bönders ägor och kronans mark utreds och fastslås, och jord görs tillgänglig för nybyggare (Gadd 2000 s. 303 f.). Den så kallade *överloppsjorden*, mark som ingen har tydlig äganderätt till och som överstiger vad de etablerade hemmanen anses behöva, tillfaller kronan såvida inte en hemmansägare vill betala utökad skatt för marken. Avvittringsinstruktionerna möter motstånd i Jämtland, och det dröjer till 1820-talet innan en senare avvittringsförfattning kan

träda i kraft. Avvittringsprocessen påverkade de renskötande samerna i området kraftigt och kom till slut att också resultera i *renbetesland*, mark särskilt upplåten åt samebyarnas renskötsel (se även Thomasson i NU 1 s. 50).

Samtida med avvittringsperioden ligger även skiftesreformerna. Kartor över storskifte finns från både Hackås och Oviken från 1760-tal till och med 1820-tal. Enskifte förekom i ringa omfattning i Jämtland (e-post J. Larsson, SLU, 2021-01-08), medan det senare laga skiftet fick stort genomslag. Laga skifteskartor finns från 1828 till 1925, alltså i princip under hela perioden för laga skifte (1827–1928). Både avvittringen och skiftena har på olika sätt påverkat namnförrådet. Bynamnen framstår dock som stabila, däremot har ägonamnen påverkats av skiftesreformerna.

Befolkningstalen ökade markant under 1800-talet på grund av en förändrad relation mellan födelse- och dödstal samt mellan in- och utflyttning (Wichman 1962 s. 428 ff.). Inom området skapades arbetstillfällen inom den framväxande skogsindustrin och vid järnvägsanläggningarna. De ökande befolkningstalen ledde till expansion och förtätning av tidigare bebyggda områden, samt nykolonisation av perifera sådana, vilket kom att påverka ortnamnsbeståndet. Den största befolkningstillväxten i Jämtland fanns dock i mindre centrala områden, inte i de gamla jordbruksbygderna kring Storsjön.

Nykolonisationen i perifera områden kan exemplifieras med flera byar i Hackås socken som grundats under den nya tiden. I socknens utmarker i sydöst tillkom flera små byar under sent 1700-tal och början på 1800-tal. I vissa fall verkar det vara ett fåbodställe som tagits i bruk som permanentboende (Nybodarna), medan vissa andra namn (till exempel *Tängen*, *Svartnäset*) inte lämnar några ledtrådar om huruvida där har funnits tidigare bebyggelser eller inte.

2 Fåbodbruket och dess namn

Hur kan vi definiera termen *fåbodställe*? Den arketytiska bilden av ett sådant har god förankring i Jesper Larssons (2009 s. 12) definition:

En fåbod var en periodisk bosättning för sommarhalvåret i syfte att utnyttja utmarkens betesresurser och för förädling av mjölk till hållbara produkter. Där fanns byggnader för människor, boskap och mjölkhantering. Fåboden var en specialiserad kvinnlig arbetsplats och den hade ett funktionellt samband med hemgården och åkerbruket och övrigt jordbruk.

Verkligheten är dock mer komplex än vad en så pass snäv definition förmedlar. En tidigare beskrivning och uppdelning av olika fåbodtyper (Erixon 1918 s. 37 f.) i *långfåbodar*, *hemfåbodar* och *halvfåbodar* har länge varit rådande, och används

fortfarande. Den första kategorin är den som bäst stämmer överens med Larssons definition – hit sänds djuren under sommaren tillsammans med någon som vaktar dem samt sköter mjölkning och produktion av till exempel smör och mese. Till hemfäbodarna flyttar större delen av gårdens hushåll för att bedriva jordbruk under sommaren, och hemfäbodarna kunde också vara en station på vägen för vallhjonen och boskapen innan de gick vidare till långfäbodarna. En halvfäbod ligger närmare hemgården och möjliggör att både gårdsfolk och mjölk kan tas hem flera gånger i veckan, eller till och med varje dag. Larsson (2009 s. 104) argumenterar för att hemfäbodlar egentligen inte är fäbodlar alls, utan parallella gårdar som saknar den specialisering på mjölkhantering och kvinnlig produktion som hans definition beskriver. Larssons definition lämnar också äldre och enklare varianter av fäbodväsendet därhän. Lisa Jacobsson et al. (2010 s. 65 f.) tar avstamp i Larssons kriterier men beskriver också en tidigare framväxt av boskapsstationer som en slags föregångare där en periodisk flyttning till bete på utmarken har varit tradition. Håkan Tunón och Bolette Bele (2019 s. 11 ff.) diskuterar regionala varianter och påpekar att även skärgårdsbönder transporterat sina djur till öar för att låta dem beta – en annan sorts utmark än den vi kanske är vana vid att tänka på kring fäbodbruk.

Hur långt tillbaka kan man då räkna med fäboddrift? Vissa har utgått från att det svenska fäbodväsendet etablerats under järnåldern (se t.ex. Hansson et al. 2005 s. 89 f.), medan Larsson (2009) argumenterar för en etablering efter den senmedeltida agrarkrisen. Definitionen av vad som är ett fäbodställe är naturligtvis central för dateringen och den punkt där det verkar vara svårt att komma överens. Här nöjer jag mig med att konstatera att namnen på fäbodställena i materialet i många fall är sekundära till bynamnen, och förmodligen inte äldre än medeltida. För mer uppgifter om brukets datering och genesis, källäget m.m. hänvisas till exempel till diskussioner i Sandnes (1989) samt Myrdal och Söderberg (1991 s. 223 ff.).

De jämtska fäbodställena är svagt belagda i äldre handlingar, både vad gäller namnen och fäboddriften som sådan. Över lag finns det få belägg före 1700-talet. Varken de specifika fäbodställena eller fäbodpraktiken i sig nämns i de medeltida diplombrev som finns bevarade från Jämtland, med några få undantag. De enstaka fäbodställen som är belagda från medeltiden, till exempel Koborgen med belägg från 1400-talet, verkar ha varit permanent bebodda under någon period. Enstaka fäbodställen nämns i de jämtländska domböckerna från första halvan av 1600-talet (JDL) medan ett par sockenkartor från 1781 (Oviken, LMS Y43-1:4) respektive 1823 (Hackås, LMS Y15-1:1) ger en mer heltäckande bild av de då existerande fäbodarna och deras namn. Fler yngre källor finns att tillgå, till exempel det upptecknade arkivmaterialet i DOR, en proseminarieuppsats i nordiska språk (C. Olsson 1959) och en hel del hembygdslitteratur. Sammantaget kan man dock säga att den skriftliga dokumentationen kring dessa fäbodställen inte är tillräcklig för att ge en rättvis bild av verksamheten i äldre tider, fäbodbrukets historiska utbredning eller ålder.

Ett ”typiskt” fäbodnamn i Oviken och Hackås är tvåledat, har en huvudled som är primärt fäbodsyftande och en bestämningsled som utgörs av ett namn. Den absolut vanligaste namntypen är en konstruktion med bynamn + *bodarna*, till exempel *Näckstabodarna*, vilket upplyser om fäbodställets ägar- eller brukarförhållanden, eller ett naturnamn + *bodarna*, till exempel *Baksjöbodarna*, vilket upplyser om fäbodställets läge vid Baksjön. Denna information är rimligtvis den mest primära för att kunna identifiera en plats i ett samtal, och namnmönstret är väntat. Jämförelser med andra områden tyder på att mönstret går att applicera även mer generellt. Jämfört med Bräcke och Ragunda kommuner framstår dock andelen fäbodnamn innehållande ett personnamn, till exempel *Andersbodarna*, som relativt liten. I dessa områden är konstruktionen personnamn + *bodarna* mer frekvent, och även kvinnonamn förekommer som bestämningsled. Det senare finns det inte några exempel på i materialet från Oviken och Hackås.

Namnskicket för fäbodställen är muntligt traderat snarare än skriftligt. Av den anledningen borde bristen på äldre belägg kanske inte tillmätas avgörande betydelse i diskussionen kring fäbodväsendets ålder. Det spretiga källmaterialet visar svag beläggskontinuitet för de enskilda namnformerna, något som bör ha påverkats av källornas skilda urvalsprinciper, men också av svårigheter att attribuera belägg med vitt skilda stavningar till specifika namn – till exempel *Galleboder*; ska det sammanhållas med *Galäbodarna*? Belägg i äldre källor visar ibland också skrivsätt eller former där man undrar om det egentligen använts som ett namn, till exempel *Westre Halloms fäbodar*. Materialet uppvisar dessutom olika typer av variation i namnformer på samma fäbodställe, till exempel flera alternativa namn på samma ställe, som *Näsbodvallen* och *Mustabodarna*, och i något fall parallella hög- och lågstilsformer. Den stilistiska variationen visar sig i gruppen namn på *Pull-/Paul-*, dvs. *Pullbodarna*, *Pullvallen*, *Paulsbodarna* och *Pullen*. Den mest framträdande variationen är dock att en stor del av namnen förekommer i källorna som sammansättning både med *-bodarna* och med *-vallen*, till synes utan någon skillnad i syftningen. För en närmare språklig analys av fäbodnamnen i Hackås och Ovikens socknar, se Devine 2021.

3 Språket och namnen

3.1 Jämtland som dialektområde

Jämtland, ett gränslandskap som under århundradena omväxlande tillhört olika riken, har av naturliga skäl språkligt påverkats från flera håll. Även regionens funktion som transitområde eller nod för handel (se Holm 2011 s. 213 ff.) mellan Trøndelag i väster och den svenska Norrlandskusten i öster, samt Mälardalen i

söder, har gett språkliga avtryck. Det jämtska dialektområdet är inte enhetligt, utan sockenmålen har i olika hög grad bevarat äldre drag eller gått igenom ljudförändringsprocesser. Tidigare beskrivningar av jämtskan (t.ex. Westin 1897; Sv6; Edlund i NU 2 s. 274 ff.) har delat in sockenmålen i tre eller fyra större grupper, där Oviks- och Hackåsmål hör till den sydjämtska gruppen tillsammans med målen i det resterande området i Bergs kommun (Storsjö socken dock undantagen, vilken ligger i Härjedalen). Grupperna uppvisar olika kombinationer av språkdrag som kan uppfattas som mer eller mindre typiska för Jämtland. De enskilda målen uppvisar dock i högre eller lägre grad likheter med angränsande områden – till exempel kan Ragunda i östra Jämtland till viss del sammanhållas med dialekterna längre österut. Många språkliga företeelser som nämns här är vanliga över ett större område än Jämtland, då landskaps- eller riksgränser inte utgör språkliga gränser. Denna genomgång behandlar endast ett urval enskilda språkdrag.

De fornärvda diftongerna *ai*, *au*, *ey* finns bevarade i ett centralnordiskt område där Jämtland utgör navet (se Edlund 2011 s. 68). I de lokala dialekterna finns numera även flera sekundärt utvecklade diftonger, till exempel *äu* eller *ao*, utvecklade ur gammalt långt *a*. Dessa kan noteras i de talrika ortnamn som innehåller *-åsen*, till exempel *Bölåsen* (*bol'óosn*). Även apokope och den därmed sammanhängande vokalbalansen förekommer på ett större nordskandinaviskt område. Vokalbalans innebär att ändelsevokalen påverkas av om ordet är lång- eller kortstavigt; i långstaviga ord reduceras den eller apokoperas, och vid apokopering kan dessutom stamvokalen cirkumflektas så att *kasta* blir *kaast*. Den så kallade *norrländska förmjukningen* förekommer inuti ord, framför främre vokaler: kort *g > j* medan långt *g > dj*, kort och långt *k > tj*, och *sk > sj* – drag som är väl utbredda. Ortnamnet *Häggen* (*hédʒen*) utgör ett bra exempel på detta. Vid sidan av dessa fonologiska särdrag märks även en del morfologiska kännetecken, till exempel det på flera ställen ännu levande dativbruket, vilket i olika hög grad förekommer inom ett öst-västligt bälte över Norge och Sverige i höjd med Jämtland (Reinhammar 1973 s. 16 ff. samt karta 3 och 4; även i SNA 2019 s. 70).

Som Edlund (2011 s. 58 ff.) poängterar kan en traditionell uppdelning mellan östliga och västliga språkdrag avsevärt problematiseras, vilket blir aktuellt i en diskussion om jämtländska dialekter. Språkliga fenomen som idag framstår som typiskt västliga eller östliga har ofta tidigare haft en större utbredning och speglar alltså inte ett språkhistoriskt ursprung. Ett talande exempel här är nasalassimilationen som ur ett nutida perspektiv framstår som en främst västlig företeelse, där former som *bratt* och *sopp* motsvarar de östligare *brant* och *svamp*. Även Gun Widmark (2010 s. 246 ff.) tar upp både den och vokalväxlingen *u* och *o* i ord som *ku* : *ko* för att belysa komplexiteten i frågan (om *u* och *o*, se också Erlandsson 1972). Dessa olika språkliga drag har historiskt sett haft en annan spridningsbild. De kan också ha samexisterat i stora områden tidigare. Den geografiska skillnad som kan märkas

idag har alltså utkristalliserats senare. Detta innebär att man måste vara försiktig med att dra slutsatser om det historiska Jämtlands språkliga influenser enbart baserat på nuvarande spridningskartor eller isoglosser. Men även när man tar hänsyn till detta kan det konstateras att Jämtland språkligt sett har mycket gemensamt med det angränsande Trøndelag. Detta mittnordiska område har dels tagit emot och reagerat på influenser utifrån, dels utgjort basen för ytterligare spridning (Edlund 2011 s. 81).

3.2 Nordiskt och samiskt i Jämtland

Av allt att döma har det nordiska och det samiska funnits sida vid sida i Jämtland under en mycket lång tid. Lämningar både från människor i en jägar- och samlarkultur och en bofast jordbrukande befolkning i Storsjöbygden under folkvandringstid talar i det avseendet sitt tydliga språk. Den arkeologiska utgrävningen på Vivallen i Härjedalen (se t.ex. Zachrisson 1997) har blivit ett viktigt inlägg i debatten om historiska kulturmöten i Skandinavien. Stig Welinder (2011) diskuterar begreppet etnicitet i relation till de fornfynd som gjorts i Jämtland under perioden 900–1200 e.Kr. och hur de samtida invånarna kan ha sett på sig själva och varandra. Han konstaterar att perioden tycks vara ”en tid då människor med olika livsmönster i samhandling inom Jämtlands län övergick från att markera samhörighet till att markera annorlundahet” (Welinder 2011 s. 40). Trots en växande känsla av ”vi” och ”dom” så har man under tidens gång delat – eller konkurrerat om – samma marker, idkat handel och utbyte med varandra och ibland bildat familjer tillsammans. Synsättet har dock ifrågasatts (Baudou 2002); kan de tvetydiga fornfynden verkligen ge en tydlig bild av dåtidens folkgrupper och deras relation till varandra?

I ett försök att komplettera det arkeologiska materialet har forskare försökt att hitta belägg för språkmöten mellan samiska och nordiska i förhistorisk tid. Urnordiska lånord i samiska språk har länge lyfts fram av till exempel J.K. Qvigstad (bl.a. 1893), Tryggve Sköld (1961) och Knut Bergsland (bl.a. 1970). Björn Collinder (1964) presenterar även en lista över nordiska lånord i samiska språk i sin *Ordbok till Sveriges lappska ortnamn*. I arbeten av Jurij Kusmenko (2008) och Michael Rießler (2004) har frågan om lån från samiska till skandinaviska språk diskuterats. Även Tove Bull (2017; NSH kap. 6 2018) skriver om dessa påverkansmönster i sin forskning om tidiga lån mellan de samiska och nordiska språken. Det rimliga är att lån skett åt båda håll. Dessa frågor är dock komplicerade och kan inte i några detaljer belysas här.

Namn i flerspråkiga områden kan påverkas på olika sätt. Beroende på invånarnas sammansättning och samhällets organisation kan ett språk bli överordnat de andra och dess namn till slut användas av talare oavsett språk. Undanträngda

namn har sällan dokumenterats i skriftliga källor. Namn bildade i ett undanträngt språk kan också på olika sätt modifieras för att fungera i ett annat språk: man brukar räkna med hellån, med eller utan anpassningar, samt översättningslån, där översättningen kan gälla hela eller delar av namnet; i flerspråkiga områden kan således synnerligen intrikata onomastikon uppstå. Tidigare undersökningar av sådana processer behandlas bl.a i Huldén 1962, Pellijeff 1966, Holm 1980, Naert 1995 och Petrulevich 2016. Forskare som Knut Bergsland (bl.a. 1970) har diskuterat vissa ortnamn i gränstrakterna mellan Jämtland och Härjedalen som potentiella belägg för samisk/nordisk samexistens under urnordisk tid. Han menar till exempel att *Särv-* i namnkomplexet kring vattendraget *Särvan* visar på ett språkligt lån från ett samiskt ord för 'älg' (*sarva* i Collinder 1964), och sammanhåller detta med de äldre beläggen *elgsdall* 1480 och *ælghsdal* 1482 som betecknar en numera okänd plats längs gränsen mellan Jämtland och Härjedalen (se JHD 2 s. 141, 155). Bergslands attribuering av dessa belägg är dock inte trolig (Holm 1983 237 ff.). Dessa belägg har även felaktigt, av andra, sammanhållits med namnet *Arådalen*, se det namnet. Det samiska namnet *Levesvarie* kan inte heller sammanhållas med *Lussenwålen*, ett äldre namn på Haftorstöten (Holm 1983 s. 243 ff.). Övriga namn som diskuteras är *Gille*, *Hihetege* och *Kleärenjavrie* (officiell namnform idag: *Kliärenjaevrie*). Även om Gösta Holm inte vill underkänna möjligheten av tidig samisk närvaro i Jämtland, ifrågasätter han Bergslands slutsatser när det gäller de aktuella ortnamnen på olika grunder, och menar att de inte kan användas som argument.

Bortsett från nordligaste Jämtland känner vi idag till levande samiska ortnamn nästan enbart i fjällområdet, där de samiska naturnamnen många gånger också har nordiska ekvivalenter. Bebyggelsenamn och naturnamn närmare historiska jordbruksmarker är bildade av nordiskt språkmaterial – ortnamnsförrådet i Oviken och Hackås är inget undantag. Alla sockennamn i Jämtland, förutom *Lit*, härleds ur nordiskt språkstoff (se SOL passim), och bynamnen har nästan uteslutande nordiska härledningar. Det finns tre namn i Ovikens socken som kan ha samiskt ursprung, nämligen *Arådalen* och *Glen* (se respektive artiklar) och *Pullvallen* (se fåbodnamnen). De två förstnämnda syftar på bebyggelse i fjällområdet medan *Pullvallen* syftar på ett fåbodställe i utmarksläge. Inte i något fall är dessa tolkningar säkra. Rent generellt behöver man dock vara medveten om det språkliga arvet och inte ta gamla sanningar för givna, eftersom man bör kunna räkna med omtolkade, ursprungligt samiska namn i dessa områden. Exempelvis har Björn Lundqvist (2020) nyligen omtolkat naturnamnet *Rödbågna* i Vemdalens socken, Härjedalen, utifrån samiskt perspektiv – det är mycket möjligt att också en del andra namn vid närmare påseende kan vara nordiska omtolkningar av äldre samiska namn.

Namn kan också på helt andra sätt berätta om möten mellan det nordiska och samiska i senare tid. Nordiska ortnamn som inom Sápmi kan referera till samer är de talrika naturnamn (och enstaka bebyggelsenamn) som bildats med bestäm-

ningsleden *Lapp-*, till exempel *Lappflon* i Ovikens socken, *Lappmarkbacken* i Bräcke socken eller *Lappselet* i Sundsjö socken. (Utanför samiskt område kan *Lapp-* ha andra betydelser, jfr Clas Tollin 2021.) Dessa namn bör utan undantag vara unga. Det omvända förhållandet, dvs. samiska ortnamn som syftar på icke-samer, är betydligt mer sällsynta men från sydsamiskt område kan nämnas *Daebpienlaedtie* i Dorotea socken och *Laedtiebávne* i Trøndelag i Norge, innehållande appellativet *laedtie* 'gårdsbrukare, bofast man (icke samisk)' (muntl. uppg. B. Lundqvist).

3.3 Vanliga namntyper

Här presenteras huvudleder som ingår i fem eller fler bynamn i undersökningsområdet, samt de tre vanligaste huvudlederna bland fåbodnamnen. Dessutom presenteras huvudleden *-gården*, som ingår i fyra bynamn och är särskilt intressant ur ett bebyggelsehistoriskt perspektiv.

backe

Förutom simplexnamnet *Backen* så innehåller bynamnen *Hanabacken*, *Helgebacken*, *Klockarbacken*, *Lillbacken*, *Taskbacken*, *Torsbacken* och *Sölobacken* elementet *-backe*. Namnet *Ungesvensbacken* omnämns som ett ödesböle på 1560-talet. Dessutom finns enstaka belegg för namnen *Halvonsbacke*, *Hindersbacken* samt *Västerbacken*, men det är oklart vilka bebyggelser som avsetts. Namn med huvudleden *-backen* börjar förmodligen användas som bebyggelsenamn i området under medeltiden (a *Sillabakka* 1410) och har sedan varit produktiva fram till modern tid – bebyggelsen *Lillbacken* dyker upp i källorna först 1825. Rent generellt kan dock ett äldre naturnamn *Backe* vara äldre än medeltida.

Namntypen är mycket vanlig i hela Sverige, och används både på by- och hemmansnivå samt i naturnamn. Elementet är identiskt med fsv. *bakke* m., fvn. *bakki* m. och det nusvenska *backe*, vilket har en äldre betydelse 'höjd, kulle' men även betydelsen 'sluttning, lutning'. Rent hypotetiskt finns även en generell betydelse 'mark' att ta hänsyn till, vilken appellativet ibland har dialektalt, till exempel i sammansättningar som *vedbacken* och *kyrkbacken*, dock verkar alla dessa jämtländska namn kunna härledas till de två tidigare nämnda betydelserna. Staffan Nyström (1988 s. 52 f.) poängterar att betydelseavgränsningen mellan 'höjd' och 'sluttning' hos appellativet *backe* är svår att göra, då höjder förutsätter sluttningar och den topografiska syftningen därmed är oklar.

bodarna

Drygt hälften av de namnformer som upptecknats för fåbodnamnens del innehåller huvudleden *-bodarna*. Den är nästan fyra gånger så vanlig som den näst vanligaste huvudleden *-vallen*. Huvudleden svarar mot appellativet *bod*, fsv. *boþ* f., fvn. *buð* f.

'primitiv stuga för mer tillfällig vistelse' m.m., här i den specifika underbetydelsen 'fäbodställe'. Den dialektala formen, *-buan*, som är bestämd form plural, uppträder genomgående i de upptecknade uttalsformerna. Äldre belägg kan uppvisa obestämd form men senare har bestämd form kommit att ta över. Former av *bod* med *u* är allmänna i till exempel norska och isländska, och förekommer även i nordvästliga svenska dialekter. "Särskilt vanlig från och med Dalarna och norr ut är *ū*-vokalismen i pluralformen *būan* o. likn. 'fäbodar'" (Erlandsson 1972 s. 22).

Bestämningslederna i *-bodarna*-namnen är oftast bebyggelsenamn och naturnamn, men i enstaka fall ingår personnamn. Vidare innehåller några få namn övriga appellativ och adjektiv. I en del fall är bestämningsleden svår att klassificera, framför allt på grund av att etymologin är okänd.

bodvallen

Några exempel finns på namn på *-bodvallen*. Dessa kan tolkas på olika sätt. Alla utom *Näsbodvallen* är även belagda med huvudleden *-bodarna* (jfr ovan), vilket gör att formerna med *-bodvallen* kan tolkas som innehållande ett epexegetiskt tillagt *-vallen*. Segmenteringen är dock inte självklar eftersom namnen istället skulle kunna innehålla appellativet *bodvall* 'fäbodvall'; formerna på *-bodarna* får i så fall ses som avkortade varianter. I vilket fall är namnen primära fäbodnamn, som i samtliga fall är bildade till bynamn.

gård

Namnelementet *-gård* ingår i bynamnen *Fastgården*, *Norrgården*, *Orrgården* och *Skottgården*, men även i yngre bebyggelser som inte finns med i det kamerala källmaterialet, och därför inte fått en egen artikel, till exempel *Nyggården*, *Västgården*, *Utgården*. Flera namn bildade med *-gård* finns också på olika hemman, vilka inte tas upp i denna undersökning. Betydelsen i undersökningsområdets bebyggelsenamn bör vara 'gård'. Elementet är identiskt med appellativet *gård*, fsv. *garþer*, jämför fvn. *garðr* m. 'gård, staket' (no. 'gard, gjerde', *Norrøn ordbok* s. 201), utvecklat från en äldre betydelse 'det som är omstänglat'.

De äldre bynamnen på *-gård* finns alla i Oviken och har belägg från senmedeltiden (äldst *j Orragardh* 1431). Olof Holm (2012a s. 13 ff.) menar att namnleden här blivit produktiv senast före 1200-talets slut. Han baserar denna slutsats på att konstruktionen finns belagd i flera bynamn under tidigt 1300-tal samt att många av de jämtländska namnen har ett kristet personnamn i bestämningsleden. Ornamn innehållande *-gård* är mycket vanliga och utbredda i hela landet. Eftersom *gård* är ett frekvent appellativ idag är det inte konstigt att det fortfarande används som huvudled i nybildade ortnamn.

Holm (a.st.) tar upp exempel från flera jämtländska socknar där bynamn bildade med *-gården* har uppkommit genom att en gård separerats från sin moder-

by och börjat räknas som en egen enhet. I Oviken kan till exempel Norrgården tänkas vara utbruten från Joxåsen. Dateringen av denna omorganisering skiljer mellan områden, men för Ovikens del har detta uppenbarligen skett redan före 1400-talet. Detta stämmer väl överens med Sigurd Erixons (1960 s. 195) uppfattning att klyvning av byar redan då varit vanligt. Helge Salvesen (1979 s. 77) menar att den period då de större byområdena delas i flera mindre enheter avgränsas till högmedeltiden, det vill säga ca 1200–1350 e.Kr. Under den perioden sker en inre expansion, dvs. byar delas upp i fler hushåll och blir tätare bebodda, jämfört med senare då nyröjning och utflyttningar sker till förut obebodda landområden.

sta(d)

Namnelementet *-sta(d)*, från ett fsv. *-stadbir*, ingår i namnen *Billsta*, *Fäste*, *Gillsta*, *Näcksta*, *Rogsta* och *Önsta*. Namntypen kan – där det finns källor som konkret visar detta – identifieras genom plural form i äldre belägg, så som *roldstadhom* 1441 för Rogsta. Vad pluraliteten bottenar i är inte klarlagt. Det har föreslagits att namnen ursprungligen varit ägonamn (vilka i äldre tid ofta är plurala) eller att den syftar på flera olika delar av enheten, till exempel flera byggnader på en gård. Se vidare om pluralitet i ortnamn till exempel Svante Strandberg 2018 och där anförd litt., främst Lars Hellberg, till exempel 1958, 1960.

Namn bildade med elementet *-sta(d)* är talrika. De återfinns både i Norge och Danmark; i Sverige har utbredningen en tydlig tyngdpunkt i Mälardalen, men namnen återfinns i princip i alla tidigt befolkade områden. I Jämtland finns de flesta av dessa namn i de tidigt ianspråktagna jordbruksområdena kring Storsjön.

Etymologin till *-sta(d)* har länge varit föremål för diskussion. Den vanligast förekommande förklaringen är att elementet har betydelsen 'plats, ställe (för något)', från appellativet urn. **staðir*, fvn. *staðr* m., fsv. *stadher* m. (se t.ex. Vikstrand 2013a s. 55 ff.; SOL s. 299 f.) och därmed är samhörigt med bland annat de tyska namnen på *-statt*, engelska namn på *-stead* och de gotländska namnen på *-städe*. Alternativt har de nordiska namnen setts som en särskild grupp, innehållande appellativet *stad* n. 'kant', varvid snarare en utmarksgård skulle ha åsyftats (Elmevik 1994, 2000). Det senare sättet att tolka namnen får konsekvenser för hur man ska se på namntypens spridningsvägar, och innebär att de nordiska namnen inte kan sammanhållas med de tyska, engelska eller gotländska namnen. Detta försvagar hypotesen, och tolkningen framstår inte som övertygande. Namnen på *-sta(d)* ska inte sammanblandas med namn innehållande *stad* f. 'landningsplats, strand' eller det nusv. *stad* 'köpstad' som ingår i namnen på flera svenska städer, till exempel *Mariestad*.

En tidigare uppfattning var att namn bildade till elementet *-sta(d)* framför allt har personnamn i bestämningsleden. Senare forskning har visat att även andra bestämningsleder är vanliga, avseende till exempel topografi eller markens utnytt-

jande (se t.ex. Linde 1951 s. 169 ff.). Många gånger är det svårt att avgöra om bestämningslederna kan härledas till ett personnamn eller ett terrängbeskrivande appellativ, till exempel i namnen *Billsta* eller *Fäste* (se dessa artiklar).

Namnen anses ha tillkommit under tiden från romersk järnålder till och med vikingatid; det är under alla förhållanden klart att *-sta(d)* har varit produktivt under en lång period. För de jämtländska namnens del har åsikten framförts, att denna namntyp bör härröra från vendel- och vikingatid (Sandnes 1982 s. 129). Det är en försiktig datering, men samtidigt är det kanske klokt att inte räkna med så många etablerade bosättningar så tidigt i Jämtlands historia, jämför avsnitt 1.3.

För ett närmare studium av namnelementet *-sta(d)*, se till exempel Linde 1951, Hellberg 1958 och 1960, Holm 1967, Sandnes 2000, Elmevik 1994 och 2000, Vikstrand och Zachrisson 2006, Vikstrand 2013a, SOL.

vallen

Namn bildade med *-vallen* är den näst största gruppen i fåbodnamnsaterialet. Namnelementet syftar på gräsbevuxen mark framför allt använd för bete – uppteckningar från flera socknar i Jämtland (Berg, Bodsjö, Fors, Hackås) visar på ett intimt samband med fåboddriften (OSDs; jfr även SAOB 9 F-2032). Elementet ingår även i sammansättningen *fåbodvall*, som i beläggen *Dalås fåbodvall* och *Tosås fåbodvall* (1781 LMS Y43). Namn sammansatta med bestämningsled + *fåbodvall* saknas dock i resten av materialet och *fåbod-* bör helt enkelt vara redundant i sammanhanget; se dock ovan om *-bodvallen*. Det finns äldre belägg i obestämd form, men senare har bestämd form blivit förhärskande, precis som i namnen på *-bodarna* ovan. Även i namnen på *-vallen* består bestämningslederna till större delen av ortnamn.

ås – en diskussion om semantisk utveckling och relationen mellan appellativ och ortnamnelement

Många ortnamn i avhandlingens undersökningsområde är bildade till huvudleden *-åsen*, nästan alltid i bestämd form. Området kring Myrviken domineras av två stora åsar, vilka säkert har använts som färdleder eller orienteringsmärken sedan långt tillbaka, och många bebyggelsenamn bildade med *-åsen* betecknar byar på eller längs med dessa åsar. Den ena sträcker sig i nord-sydlig riktning över halvön i Storsjöns södra utlöpare och utgör basen för de centrala delarna av Ovikens socken. Den andra är Fudaskollan (se 1.1), egentligen en förkastning som under drygt 2,5 mil i nordvästlig-sydostlig riktning utgör ett imponerande landmärke i landskapet. Men namn med *-åsen* som huvudled kan också syfta på höjder av olika storlek och form – elementet används inte uteslutande för den ”urtypiska” åsen. Även platser som saknar en uppenbar höjd bär namn innehållande *-åsen*, till exempel *Marntallsåsen*. Gösta Bucht (1937 s. 55) påpekar att terrängförhållanden inte alltid stämmer så väl för namn med *-åsen* i Jämtland. Namn innehållande icke sakligt motiverade

-ås(en) återfinns även hos yngre namn i Södermanland (Neumüller 2010 s. 41). Hur kan det komma sig att en del namn med den förväntade betydelsen 'långsträckt höjd' inte korrelerar med platsernas faktiska utseende, utan betydelsen istället förefaller långsökt, för att inte säga t.o.m. osannolik?

I materialet till den här studien finns 18 bebyggelsenamn innehållande namnelementet *-ås*, men i denna fördjupning har den topografiska analysen även inkluderat naturnamn samt bebyggelsenamn från hela Bergs kommun, totalt 128 namn. Flera av dessa bebyggelsenamn är sannolikt inte sekundära till naturnamn utan primära bildningar med ett personnamn i bestämmingsleden. Vad gäller detta förhållande kan man jämföra med till exempel ett antal bebyggelsenamn innehållande huvudleden *ö* i Luleå skärgård, vilka Else Britt Lindblom (1988 s. 180) kallar *falska naturnamn* efter en term använd av Lars Hellberg (1987 s. 187 ff.). Lindblom (a.st.) sätter denna typ av namn i samband med kolonisation av området, helt i linje med vad Hellberg (1987 s. 201) skriver beträffande ortnamn på Åland konstruerade med mansnamn + *näs*:

Namnen har av allt att döma tillkommit i samband med en hastig bebyggelse-expansion inom vad som dessförinnan var ren ödemark eller möjligen mycket sparsamt befolkat område, med andra ord i samband med kolonisation i ordets egentliga bemärkelse. Namn av typen Björnsås är sålunda närmast att betrakta som primära bebyggelsenamn, låt vara med en speciell bakgrund. Björ(n)snäs är det näs, där kolonisationen Björn slog sig ned, där han "tog land" och bosatte sig.

Principen har också diskuterats i samband med ortnamnelementet *-ryd* i Småland av Fridell (1992 s. 224).

I den äldre, vikingatida bygden är namnen sannolikt i allmänhet primära ägonamn, medan man i de bygder som nykoloniserades först under medeltiden rimligen ofta måste räkna med primära bebyggelsenamn, eftersom bebyggelse och äga etablerats samtidigt. Det finns dock inte något som talar för att betydelsen av ortnamnelementet *ryd* i Småland har förändrats till 'bebyggelse vid ryd' (Fridell 1992 s. 226 f.).

En liknande process framstår som trolig för namnen i Ovikens socken. Området kring Myrviken bör ha tagits i bruk, i större skala, för bosättningar under medeltiden, se den bebyggelsehistoriska översikten (kap. 1). Ett tydligt exempel på en hithörande namnbildning är *Joxåsen*, där man i beläggsserien kan se utvecklingen *jacob a aas* (1410) > *iacopaas* (1468) > *iaxaas* (1513). "Jacob på Åsen" bör syfta på en man och hans bosättning längs den ås som utgör halvön i Storsjöns södra utlöpare, där Ovikens mer centrala delar är belägna. Parallella bildningar finns i namnet på den närliggande byn Svensåsen samt i bynamnen *Persåsen* och *Tosåsen* i Myssjö socken. I Ovikens socken finns också ett antal bynamn med *-åsen* som huvudled där det

är oklart om bestämningsleden innehåller ett personnamn, till exempel *Gåxåsen*, *Åbbåsen* och *Fjösåsen* (Devine 2017 s. 51 ff.), men även *Häggsåsen*, *Botåsen*, *Gisselåsen* och *Billsåsen* skulle kunna innehålla personnamn i bestämningsleden (se vidare i respektive namnartikel). Dessa bebyggelsenamn utgör en särpräglad grupp i just socknarna kring Oviken och bildar uppenbarligen ett lokalt namnmönster. Flera av namnen uppvisar belägg för ett simplex *Ås*, till exempel *Svensåsen* (*sven i ass* 1483), under en period, och jag har tolkat de skiftande prepositionerna som en fas i proprialiseringsprocessen mellan namnfraserna och den slutgiltiga sammansättningen. Olof Holm (2020) gör här en annan tolkning. Han menar istället att dessa sammansatta namn med personnamn i bestämningsled och *-åsen* som huvudled utgör en typ av namn, vilka är formellt sekundära till bynamn. Namnet *Svensåsen* skulle då avse Svens gård i moderbyn *Åsen*, vars namn utgör huvudleden. Hans artikel nämner ett antal exempel på detta mönster, där de antagna bynamnen är **Berge*, **Vigge*, **Böle*, **Sund*, det flera gånger återkommande *Åsen*, samt **Näset*, *Byn*, **Viken* och **Kälen* – Holm drar slutsatsen att detta var ett vanligt sätt att bilda gårdnamn under 1300- och 1400-talet i Jämtland. Detta kan naturligtvis vara riktigt för enskilda namn där det finns tillräckligt med evidens för att belägga händelseförloppet. Namntypen blir dock svår att avgränsa mot ursprungliga naturnamn som *Viken* eller *Åsen*, eller mot appellativ, och i många fall är det omöjligt att avgöra den ursprungliga syftningen.

I ca 30 av de skriftliga namnformerna i materialet kan man konstatera en övergång till böjning i bestämd form: från till exempel *Åbbås* till *Åbbåsen* och *Backa* till *Backen*. Detta kan även ses hos namn på *-vågen*, *-älven*, *-viken*, *-backen*, *-åsen*, *-gården* och *-dalen* i de fall namnen har äldre belägg. Dessa bestämda namnformer uppkommer under 1500-talet och blir mot slutet av århundradet allt vanligare, för att till slut bli den officiellt fastställda namnformen.

Från flera socknar öster om Storsjön i den södra delen av landskapet finns uppteckningar (OSDs) där terrängordet *ås* sägs beteckna skog av någon sort. Betydelsen 'ställe, beväxt med stora granar' finns från Lockne socken, medan 'mindre granskog, tätvuxen granskog på mark som är lite sank' upptecknats i Bräcke socken. Från Frösön finns betydelsen 'skogbeväxt hårdmark invid myrar', och från närliggande Marieby socken 'tätvuxen skog på fastmark'. Noterat från Revsunds socken är *ås* i betydelsen 'en sänka på sluttningen av en höjd. Sänkan kan vara uppfylld av en myr el. dyl. Ibland odlad'. Här påpekar upptecknaren O. A. Gudmundson att *ås* ursprungligen förmodligen betecknat hela höjden. Längre norrut, från Ströms socken, återfinns en betydelse 'kanten av en myr, ej högre än myren men av annan jordmån och beväxt med hästfoder'. Dessa mycket specifika betydelser med syftning på olika slags jordmån och typ av växtlighet tyder på att de är härledda ur ortnamn. En sådan process utgör ett metodologiskt problem, vilket diskuteras bland annat av Edlund (2013 s. 403 ff.) i en utredning om ortnamnelementet och

appellativet *löra*: ”hur mycket av betydelsen av *löra* är m.a.o. abstraherad ur det utseende som de faktiska *löra*-lokalerna har?” frågar sig författaren (s. 404). Man kan dessutom problematisera materialet i sig; uppteckningarna kommer inte med information kring intervjusituationen eller frågorna som ställdes och det är därmed svårt att bedöma hur dessa faktorer påverkade svaren som gavs.

Betydelseutvecklingen hos *ås* som ortnamnelement i Jämtland bör ha att göra med just att höjder utgjort fördelaktiga lägen för odling och bosättning. Åsarna har varit populära som boplatser, och på de större åsarna finns ett antal olika bebyggelser som har namn på *-åsen*. Detta har lett till en försvagning av betydelsen hos namnelementet, vilket har möjliggjort namn på fåbodställen som *Marntallsåsen* och *Dovelsås*, och ägonamn som *Djupåsen*, som avser platser som inte uppenbart kan förknippas med någon ås eller annan höjd. Ur sådana namn har sedan ovan nämnda specificerade och disparata innebörder av appellativet *ås* som beteckning på olika sorters skog utvecklats.

Ingemar Olsson (1959 s. 47 f.) beskriver hur lokalbefolkningens uppfattning om det semantiska innehållet i det gotländska terrängordet *ård* ’grund, rev’ etc. förändrats när lokaliteten det syftar på förändrats, till exempel om sand och tång hopat sig på ett grund och gräs börjat växa på platsen. Detta är ett typexempel på hur appellativets betydelse kan härledas ur namn. I dessa jämtländska fall har ju själva åsen dock inte förändrats fysiskt, men väl i sin funktion. En parallell till den semantiska utvecklingen hos appellativet *ås* är *käl* ’utmark’, vars betydelseutveckling noggrant utretts av Carl Lindberg (1941). Lindberg beskriver en ökad exploatering av utmarken och uppdelning av kälen mellan olika brukare; dessa *partialkäl* möjliggör vidare utveckling av nya betydelser hos appellativet. Inte heller här har referenten undergått någon fysisk förändring, utan enbart fått nya användningsområden i relation till människan.

Lindberg (1941 s. 150) utgår från att betydelsen ’tät, god granskog, beteskäl’ som *käl* fått i Jämtland senare har vidareutvecklats till både ’något försumpad granskog’ och ’försumpad granskog, slätterkäl’, allt beroende på marken i de trakter där ordet använts – framför allt i trakter där *käl* frekvent ingått i ortnamn. De upptecknade betydelserna för *ås* uppvisar stora likheter med de för *käl* – dels genom att syftning på (gran)skog verkar primär, dels genom att de innehåller variation i fråga om markens surhetsgrad. Detta är naturligt eftersom det rör sig om ord och namnelement använda för att beteckna likartad natur. Processen demonstrerar det dynamiska förhållande som råder mellan appellativ och ortnamn; man bildar namn från appellativ och härleder nya appellativa betydelser ur ortnamnen, vilket leder till att ortnamnelementens betydelser gradvis förskjuts. Man bildar sen nya ortnamn med de nya betydelserna. Processen möjliggör också appellativiska sammansättningar som *granås* som upptecknats i Bodsjö socken, i kontexten ”vi hugger dem i någon närbelägen granås”, eller *sur-åsan* från samma socken som upptecknats med kom-

mentaren ”där växer det vide”. I Maria Löfdahls (OGB 19:2 s. 249 ff.) avhandling om naturnamn i Tanums härad finns en diskussion om höjdbeteckningar som appellativ och namnelement (där *ås* ingår som ett av de undersökta exemplen). Hon framhäver just denna dynamik och kan, främst när det gäller beteckningarna *kulle* och *hog*, peka på betydelseförskjutning eller betydelseutvidgning.

Jag kommer här att tillåta mig en närmare beskrivning av processen som sker när onomastikonet (som utgörs av ortnamn) och lexikonet (som utgörs av appellativ) påverkar varandra. Staffan Nyström (1995 s. 84, se även Bakken 1994) har med en modell sökt synliggöra skeendet, och denna modell är av intresse för diskussionen om namnelementet och appellativet *ås*. Den grundläggande teorin är att ett vanligt appellativ används för att bilda ortnamn. Både appellativet och ortnamn bildade med det kan förekomma frekvent. I Nyströms modell är exemplet appellativet och namnelementet *ård*, hämtat ur Ingemar Olsson (1959). Appellativet används mer och mer sällan, för att till slut utkonkurreras av något annat ord. Språkbrukarna vänder sig då till ortnamnen innehållande *ård* för att förstå vad ordet betyder. Lokaliteter som bär dessa namn har dock förändrats på grund av väder och vind, och de betydelser som hämtas därifrån blir disparata och individuella beroende på vem som beskriver och vilken ård som beskrivs.

I bild 4 har jag har jag, med utgångspunkt i Nyströms modell, modifierat illustrationen något för att beskriva de förhållanden som jag menar föreligger när det gäller utvecklingen av betydelserna hos appellativet och namnelementet *ås(en)*. Många av de appellativ som existerar och används i lexikonet kommer alltså så småningom att användas i ortnamn, precis som *ås* har gjort. I och med det påverkar vårt lexikon också vårt onomastikon eftersom nya ortnamn med *ås* börjar bildas i analogi med de redan existerande namnen. När tillräckligt många av dessa namn finns menar Nyström (1995 s. 85) att vi fått ett typbildande ortnamnelement. Vidare menar han att betydelsen hos namnelementet hämtas från summan av alla namn innehållande det, som namnbrukaren känner till – betydelsen utgör en ”minsta gemensam nämnare”. Språkbrukaren sluter sig till vad ordet betyder med hjälp av ortnamnen. Men om platserna på något sätt förändrats till utseende eller funktion (som i fallet med *ård* och *käl*) kan det leda till att namnelementet alltför generöst appliceras på platser som skiljer sig från de ursprungliga. Detta menar jag har skett även beträffande *ås*, och då kan alltså betydelsen som språkbrukaren hämtar från ortnamnen vara en annan än den var från början.

Jag utgår från att något som påverkat utvecklingen av dessa yngre betydelser hos *ås* är en kolonisation av tidigare utmarksområden, precis som skett i Oviken när många bosättningar anlades på höjderna i socknens centrala delar. Att många av dessa fick namn på *-ås* gjorde att namnelementet började uppfattas som bebyggelsemarkerande. Det i sin tur gör att namn med *ås* denoterar platser som inte alltid har de ”rätta” topografiska förutsättningarna. Samtidigt fortsätter analogi inom

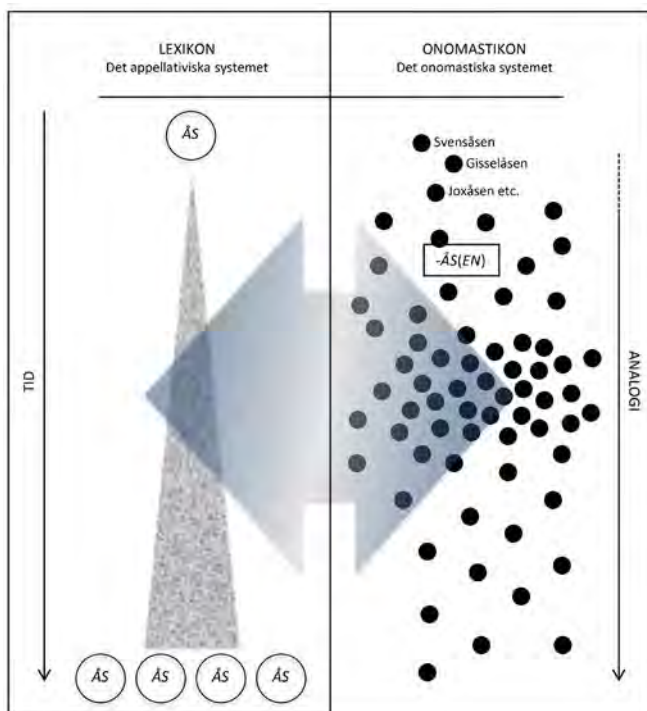

BILD 4. Figur som visar samverkan mellan lexikon och onomastikon, bearbetad efter Nyström 1995.

onomastikonet kontinuerligt att påverka nya namnbildningar. Att de onomastiska och appellativa systemen påverkar varandra simultant illustreras av modellen. De motstående pilarna markerar dels att appellativet *ås* fortfarande hämtas för att ingå i namn, dels att de många existerande naturnamnen som innehåller *ås* hjälper till att dämpa betydelseutvidgningen hos appellativet. Dessa naturnamn bär ju fortfarande den topografiskt beskrivande betydelsen.

Det står dock klart att den riksspråkliga betydelsen 'långsträckt höjd' hos *ås* i Jämtland har fått konkurrens. I sen tid har appellativet *ås* upptecknats flera gånger med de olikartade betydelser jag nämnt ovan, alldeles säkert betydelser härledda ur ortnamnen. Det finns en likhet mellan utvecklingen hos *näs*-namnen på Åland enligt Hellberg (se ovan) och den vi kan se i namnen bildade med *-åsen*. Modellen illustrerar hur jag tänker mig att bebyggelseexpansionen under senmedeltid påverkat *ås* som appellativ och namnelement. I Ovikens socken blir detta tydligt, och på liknande sätt uppvisar andra områden i Jämtland både bebyggelsenamn bildade med namnelementet *-ås(en)* och specialbetydelser av appellativet *ås*. Semantiskt är namnelementet svårt att helt frikoppla från det alltjämt levande appellativet, men pragmatiskt har det utvecklat ytterligare användningsområden. Detta möjliggör

primära bebyggelsenamn bildade med *-åsen* även på ställen där topografiska förutsättningar i form av långsträckta höjder saknas.

4 Namnurval och artiklarnas utformning

Urvalet av namn följer riktlinjer för publiceringen av serien Sveriges ortnamn. Fokus ligger på de idag brukade ortnamnen; grunden för urvalet är de namn som tidigare har utgjort jordregisterenheter, vilket oftast motsvarar det som idag kallas *trakter* i fastighetsregistret. Till dessa förs också sockennamnen. Urvalet är sedan kompletterat med namn på tätorter, samhällen och ensamliggande bebyggelser som inte är traktnamn, till exempel *Myrviken*, som inte är ett gammalt bynamn men som nu avser en tätort i Ovikens socken, eller *Färjestaden* i Ovikens socken, inte heller det ett gammalt bynamn. Namn på enskilda hemman eller delar av byar tas däremot inte upp, förutom (i vissa fall) i artiklar om bynamnen.

Varje enskild artikel presenterar först de uttalsuppgifter som finns för namnet och när uttalet upptecknades. Efter detta följer en redovisning av äldre skriftliga belägg med källhänvisningar, och slutligen diskuteras namnets olika tolkningsmöjligheter.

De upptecknade uttalen är hämtade från OAU där inget annat anges. Uttalen återges med landsmålsalfabetet, ett fonetiskt alfabet som används för att beskriva ljuden i svenska dialekter. En förklaring till de vanligaste tecknen i landsmålsalfabetet finns efter litteraturförteckningen. Hakparenteser runt uttalsuppgifterna innebär att uppgifterna där skiljer sig från anteckningarna i primäranteckningsboken, se avsnitt 5.2.

De enskilda artiklarna redovisar en fullständig beläggsserie för den fornsvenska tiden fram till 1550. Vissa belägg som tidigare attribuerats till enskilda bebyggelser har efter en ny granskning tagits bort, då de varit för osäkra eller felaktiga, till exempel belägget *elgsdall* för *Arådalen* (se *Arådalen*). Läsningen av belägg i original har i enstaka fall också föranlett justeringar, vilket medför att skriftformen inte alltid överensstämmer helt med den som redovisas i Jämtlands och Härjedalens diplomatarium (JHD) eller Diplomatarium Norvegicum (DN). I beläggslistorna hänvisas till JHD i första hand, och till DN när brevet i fråga inte finns i JHD, till exempel brev daterade efter 1530. Beläggsredovisningen efter 1550 är ytterst sparsam, men strävar efter att uppvisa den variation i stavningen som finns under följande århundraden. Brottet mellan den fullständiga beläggsserien och den sporadiska serien markeras med en blankrad.

De äldre beläggens källhänvisning sker, i de fall de lästs av författaren i original, med utfärdningsort och till arkivet där materialet för närvarande förvaras, samt

med en tryckt referens inom parentes. Om belägget är hämtat från en avskrift skrivs detta ut. Har belägget inte kontrollerats i original hänvisas direkt till den tryckta referensen utan parentes.

Namn som inte används idag, men är återfunna i äldre källor, diskuteras inte i egna artiklar. Från Hackås och Ovikens socknar finns till exempel många namn belagda som inte avser någon idag existerande bebyggelse. Flera av dem kan ha varit gårdar eller bydelar som senare uppgått i andra konstellationer eller som helt enkelt bytt namn. Namn från Hackås som explicit nämnts som ödesbölen i jordeböcker eller andra räkenskaper är till exempel *Gropan*, *Vamboda*, *Oldberg*, *Västerlägden*, *Dödermannavik* och *Östersteböle*. I Oviken har Mogård och Kingsta (med det tidigare namnet *Kingård*) övergått från hemman till ägomark under Prästbordet – mark som senare övergick till att benämnas med ägonamnen *Storlägden* och *Bugårdsristan* (Thulin s. 236). De på 1560-talet omnämnda *Krixwick* och *Sexåker* har attribuerats till Skrikviken vid Bölåsen respektive Sexåkrarna vid Vattjom. Den sockenvisa sorteringen kan ibland ifrågasättas och belägg kan ibland attribueras till bebyggelser i andra socknar, såsom *Oldberg* och *Dödermannavik* i Hackås, dock eventuellt båda i Näs socken, eller *Boda* och **Klev* i Oviken, dock kanske istället båda i Sunne socken.

Belägget *Jordåsen* får anses vara en felläsning av frakturskriften i källan (Broman 1 s. 196), och istället läsas *Joxåsen*. Ett i Hackås försvunnet bebyggelsenamn **Ullvi* har tidigare diskuterats flerstädes (Lindberg 1933 s. 28 ff.; Vikstrand 1993 s. 63). Namnet är rekonstruerat ur ett ägonamn *Ullvilägden* samt ett belägg *Wluij Höhg* som benämner en av gravhögarerna i området. Dessa namn har tagits som bevis för att ett **Ullvi* verkligen existerat.

Utöver dessa finns ett belägg i det medeltida diplomaterialet värt att uppmärksamma, nämligen *solkastadha* från 1394 (JHD 1 s. 145). Detta bör sannolikt attribueras till det natur- eller terrängnamn *Sollsta* som redovisas på dagens karta strax norr om Hackås kyrka. Lindberg (1933 s. 31 n. 7) nämner belägget i samband med namnet *Sålstamyren*, tillhörande byn Hov, vilket skulle kunna denotera samma område.

5 Källmaterial

5.1 Äldre källor

Det finns ett rikt medeltida källmaterial från Jämtland, vilket medför att det ofta finns medeltida belägg för de äldre bynamnen. De medeltida diplomerna som utgör det äldsta materialet redogör ofta för överenskommelser mellan privatpersoner kring ägogränser och köp eller försäljning av en viss egendom, och belägg på ort-

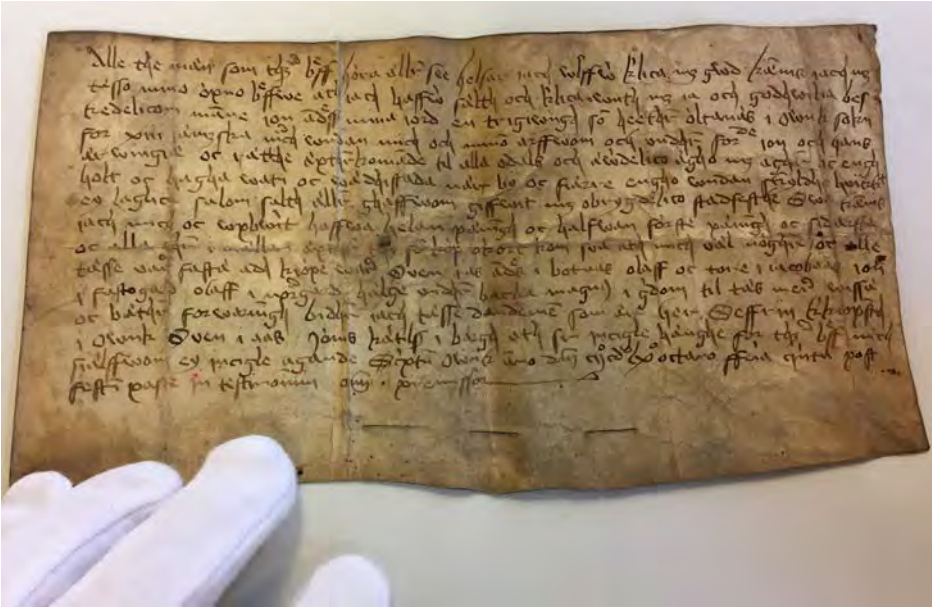

BILD 5. Diplombrev ur samlingarna vid Riksarkivet i Östersund (ÖLA). (Foto: författaren.)

namn påträffas också som hemorter för de vittnen och andra personer som listas i dokumenten. Breven har sedan förvarats på enskilda gårdar; numera huserar dock de flesta i Riksarkivets samlingar. Källornas riklighet i Jämtland har satts i samband med den höga andelen självägande bönder i området under medeltiden, för vilka dessa brev var viktiga rättsliga dokument (Salvesen 1979 s. 99 f.). Olof Holm (JHD Suppl. s. 9 f.) påpekar att Jämtlands koppling till Norge har påverkat skrifttraditionerna, då de norska bönderna haft en äldre och starkare tradition av att få dylika urkunder skrivna, jämfört med de svenska. För en utförligare genomgång av källmaterialet se Ahnlund (1948 s. 5 ff.) och Holm (JHD Suppl. s. 13). De medeltida diplomerna finns utgivna både i *Diplomatarium Suecanum* (DS) och efterföljande *Svenskt Diplomatarium* (SD), i *Diplomatarium Norvegicum* (DN) samt i *Jämtlands och Härjedalens Diplomatarium* (JHD).

Det eftermedeltida källmaterial som främst använts för denna studie är av kameralt slag. Materialet utgörs till exempel av ingående beskrivningar av de jämtländska fogdarnas förda räkenskaper, där ortnamn redovisas efter socken och tingslag tillsammans med de summor som de boende har betalat i olika skatter, till exempel tionden till kyrkan och *sakören*, bötesbelopp vid lagöverträdelser. Dessa handlingar finns utgivna i *Jämtländska räkenskaper 1564–1571* (JR) eftersom Jämtland vid denna tid låg under svensk förvaltning. Vidare innehåller jordeböckerna för socknarna Oviken och Hackås noteringar om hemmanens skattenatur, vilket bidrar med namnbelägg från 1500-talet fram till och med

BILD 6. Utsnitt ur landskapskarta över Jämtland, sent 1600-tal. (LMS L1/102.)

1800-talet. Många av de svenska jordeböckerna finns digitaliserade och tillgängliga på Riksarkivets webbplats (<https://sok.riksarkivet.se/digitala-forskarsalen>), och de finns också excerperade i Ortnamnsarkivet i Uppsala. Eftersom Jämtland under flera perioder varit en del av det då dansk-norska riket har även en dansk jordebok excerperats för denna studies räkning, digitalt tillgänglig via det danska Rigsarkivet (Jordebog for Jemteland 1546–1546). Beträffande skriftspråkliga förändringar i samband med Jämtlands införlivande med det svenska riket 1645, och exempel på hur detta kan ha påverkat ort- och personnamnen, hänvisas till exempel till Hellström (2008 passim).

En annan användbar källa är de historiska kartor som Lantmäteriet digitalt tillhandahåller (se exempel i bild 6). Här har jag hittat belägg på namn som inte annars noterats i officiella dokument, framför allt namn på fåbodställen. De har också varit en värdefull källa för belägg på nybyggen från 1700- och 1800-talet, främst i de tidigare utmarkerna i Hackås socken. Kartmaterialet utgörs bland annat av geometriska kartor, skifteskartor och utmarksbeskrivningar från 1600-talet och framåt samt sockenkartor i större skala. Information om senare seder och bruk med landskapsbeskrivningar, ortnamn och kontext, kan också återfinnas i olika folklivsforskarens anteckningar och dagböcker, här framför allt Jämtlandsdelen i Abraham Hülphers Samlingar til en beskrifning öfver Norrland (1775) samt Fale Burmans dagböcker över resor genom Jämtland från åren 1793–1802.

Det finns alltid god anledning att kritiskt värdera de äldre skrivformerna, inte

minst vad gäller eftermedeltida källor. Vid flera tillfällen är det uppenbart att skrivaren genomgående använder förvanskade namnformer – exempelvis redovisar både en jordebok och en tiondelängd från år 1600 många avvikande belägg, som *Hiellde för Hällne* eller *Huogsaa* för *Hackåsen*. Administrationen har här funnits på annan ort och har inte haft lokal kännedom om namnen. Också källor som är avskrifter eller grundar sig på andrahandsinformation måste behandlas med försiktighet. Jag har dessutom bortsett från ett stort antal belägg från baksidesnoteringar vid genomgången av de medeltida diplomerna, då dessa tillkommit senare än beläggen i originaltexten.

5.2 Uppteckningar och upptecknare

Ett stort material med uppteckningar finns i Ortnamnarkivet i Uppsala (OAU). Detta är alltså namn som insamlats vid intervjuer med lokalbefolkningen, där målet varit att även samla in information om uttal, lägesbeskrivningar och lokala namntraditioner. Namnen har först noterats i anteckningsböcker och sedan skrivits rent på arkivkort (se bild 7). Också uppteckningarna måste kritiskt värderas. Det äldsta materialet från mitt undersökningsområde härrör från fältstudier 1907 (Hackås) samt 1909 (Oviken). Informanterna här kan ha varit födda så tidigt som de första decennierna på 1800-talet, och har ofta lämnat uppgifter om sina egna äldre släktingars språkbruk. Noteringarna av namnens uttal är gjorda av flera olika upptecknare, och valet av beteckningssätt varierar. En jämförelse visar dock att de enskilda upptecknarna är konsekventa i sina egna uppteckningar av olika ljud. Det är troligt att de helt enkelt valt olika landsmålstecken för att representera samma ljud. Erik Terners material har under renskrivningen blivit modifierat av en anonym hand, vilken oftast kommenterar eller lägger till accent men i sällsynta fall även använder andra landsmålstecken. Det utgör ett exempel på att arbetsprocessen ibland har påverkat slutresultatet. I namnartiklarna i den här avhandlingen är uttalsangivelserna därför även noterade direkt från Terners primäran-teckningsböcker. Uttalsangivelser i hakparentes är de som hämtats från arkivkorten.

Informationen om upptecknarna nedan är delvis baserad på anteckningar från OAU:s egna register, men även från ett antal publicerade minnesrunor efter författarnas bortgång, uppgifter från nu levande släktingar samt Svenskt biografiskt lexikon (SBL).

För Ovikens del har majoriteten av allt material i OAU upptecknats av tre manliga upptecknare, allra tidigast av Herman Geijer (1871–1943) år 1909. Geijer föddes i Bjursås, Dalarna, och kom att studera nordiska språk för Adolf Noreen vid Uppsala universitet. Hans forskning behandlade ofta de norrländska folkmålen, och hans upptecknade material från Jämtland blev till slut en beskrivning över Åremålet. Samlingen finns fortfarande arkiverad i Uppsala, där Geijer så småningom

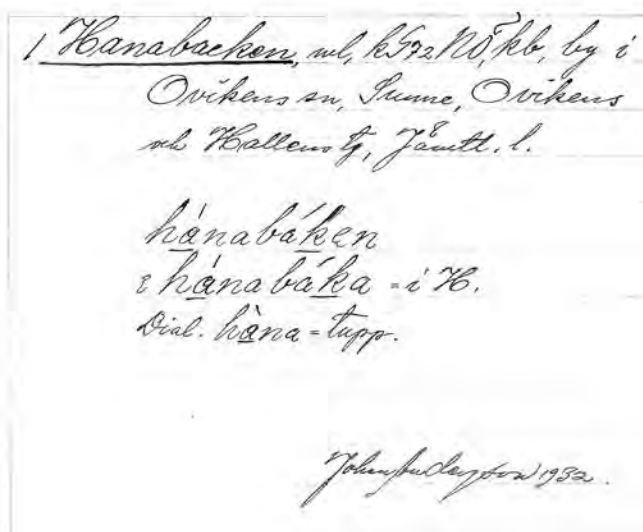

BILD 7. Arkivkort ur DOR, där namnet *Hanabacken* i Ovikens socken upptecknats av Johan Aldberg, f. Andersson 1932.

också blev föreståndare för dåvarande Uppsala landsmålsarkiv (ULMA). Han gjorde stora insatser för organisationen och finansieringen av folkmåls- och folkminnesforskning, uppenbarligen på bekostnad av sin egen forskning. Han hann dock med att publicera den viktiga studien *Några bidrag till frågan om tilljämnings och apokopens utbredningsvägar* (1921) (SBL).

Från 1919 finns en hel del material från Erik Terner (1894–1986), född i Mariestad, Västergötland, och så småningom student i Uppsala. Som fil.mag. genomförde han ortnamnsundersökningar i Åsarnetrakten och har även gjort dialektuppteckningar i Storsjö kapellförsamling. Terner har också skickat in uppteckningar utförda av studenter gällande folkminnen och dialekter i flera andra jämtländska socknar, samt egna anteckningar från Oviken, Myssjö och Bergs socknar (OAU). Åren 1917–1919 arbetade han som lärare vid Jämtlands folkhögskola. Sedan disputerade han inom nordiska språk och arbetade under en period vid SAOB i Lund (BMSv 1934, Harnesk 1964). Erik Terner blev till sist rektor vid Försvarets läroverk i Uppsala (SSK 1955).

Den upptecknare som från Ovikens socken bidragit med störst antal uppteckningar anförda i denna studie är Ovikssonen Johan Aldberg (1905–1975, f. Andersson), som under sin studenttid genomförde fältstudier på uppdrag av Ortnamnsarkivet åren 1931–1935 (OAU). Med en examen från Uppsala universitet blev han senare adjunkt i modersmålet samt tyska vid läroverket i Östersund (SSK 1963). Aldberg var engagerad i hembygdsforskning, föreläste och författade bland annat en artikel om jämtländskt personnamnsskick under 1500- och 1600-talen (Aldberg 1969).

Enstaka uppteckningar av namn i Ovikens socken finns även från före detta länsantikvarien Eric Festin (se nedan), professorn i finsk-ugriska språk Björn Collinder samt professor Valter Jansson (se nedan). Björn Collinder (1894–1983), född i Sundsvall, bedrev mycket uppteckningsverksamhet. Som både nordist och sedermera professor i finsk-ugriska språk hade han breda språkkunskaper och var dessutom mycket intresserad av ortnamn – han publicerade till exempel Ordbok till Sveriges lapska ortnamn 1964 (Ruong 1983). Valter Jansson (1907–1996), bördig från Timrå i Medelpad, var framför allt filolog och språkhistoriker. Han blev tidigt docent i nordiska språk i Uppsala och senare professor i svenska språket; han hade dock en examen som även inkluderade betyg i tyska, slaviska, finsk-ugriska och sanskrit. Hans uppteckningar i ortnamnsregistret är från 1930-talet och hans ortnamnsintresse resulterade bland annat i monografen *Nordiska vin-namn. En ortnamnstyp och dess historia* (1951), vilken är ett stort och viktigt bidrag till nordisk namnforskning (Elmevik 1996). Slutligen är några få uppteckningar hämtade från Karl Lorenz Österbergs (1848–1940) avhandling med titeln *Ovikens bygdemål i Jämtland* (1914).

I materialet från Hackås socken är lektor Carl Lindberg (1903–1973) den som bidragit mest, med fältstudier åren 1931, 1933–34 och 1938–39. I OAU:s register finns noterat att han var ”flyhänt men skicklig” och att han ägde bil, vilket måste ha underlättat insamlandet. Lindbergs forskning var inriktad på Jämtland och han publicerade sin avhandling om terrängordet *käl* 1941 – en undersökning om spelet mellan ett appellativ och ett namnelement.

Även Eric Festin (1848–1945) har bidragit till Hackås samlingar, och dessa fältstudier är daterade 1907. Efter studier i Uppsala var han mycket aktiv inom Jämtlands läns fornminnesförening samt senare den regionala samarbetsorganisationen Heimbygda, och med en examen i arkeologi och konsthistoria blev han så småningom chef för Jämtlands läns museum och länsantikvarie (SBL). Uppteckningar i Hackås socken finns även från Björn Collinder (se ovan), här från fältstudier 1918. Enstaka uppteckningar finns dessutom från en okänd Sven Svensson under fältstudier 1915 och 1923; i arkivet finns en större ordsamling från Berg i Jämtland, vilken han lämnat in, förutom upptecknade ortnamn från Berg, Hackås och Mysjö. Slutligen finns ett mindre omfattande material upptecknat 1920 av Torsten Bucht (1893–1969). Bucht föddes i Härnösand och flyttade till Uppsala för studier i nordiska språk. Efter sin docentur arbetade han både på SAOB och som lektor i modersmålet i sin hemstad. Hans främsta arbeten behandlar norrländska dialekter och ortnamn, där de fyra delarna i Sveriges ortnamn, Västernorrlands län särskilt kan nämnas, och han har med lyhördhet och samvetsgrannhet upptecknat material i både Ångermanland och Jämtland (Dahlstedt 1969).

Bebyggelsenamn i Hackås socken

Hackås socken

UTTAL: *hákos* (1907); *hákas* (1915); *hákas* (1920); *hákas, hákas* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: de Haknas 1315–19 u.d. avskr. 1344 A8 fol. 145r. RA (JHD 1 s. 32), de Haknes 1315–19 u.d. avskr. 1344 A8 fol. 148r. RA (JHD 1 s. 34), in Hakaas 1391 23/10 Hackås RAP (JHD 1 s. 143), j Hakas sokn 1394 14/4 Hackås RAP (JHD 1 s. 145 f.), hækas 1423 29/9 Brunflo RAP (JHD 1 s. 195) [osäker attr.], i hakas sokn 1427 19/6 Hov avskr. RA (JHD 2 s. 11), i haakaas 1439 24/2 Hackås RAP (JHD 1 s. 242), i [h]akas 1445 4/4 Sundsjö kyrka ÖLAp (JHD 1 s. 279), i hakas, til hakås 1(4)48 25/6 Hackås vapenting JHD Suppl. s. 41 f., j hakaas 1450 29/1 Hackås RAP (JHD 1 s. 303 f.), i hackaas 1467 u.d. Hackås ting JHD 2 s. 52, i haakaas sokn 1469 u.d. u.o. JHD 2 s. 60, j hakassongh 1473 7/2 Sunne RAP (JHD 2 s. 88), j hakass soken 1475 5/3 Jämtland RAP (JHD 2 s. 99 f.), j Hakase sokn 1477 6/8 u.o. RAP (JHD 2 s. 117), j Hakas 1482 u.d. Hackås JHD 2 s. 159, j hakas tinghlagh, i hakas 1486 24/2 Hackås RAP (JHD 2 s. 178), j hakas sokn 1488 14/9 Hackås RAP (JHD 2 s. 193), i hakas sokn 1488 10/11 Trondheim RAP (JHD 2 s. 194), hakass, i hakass 1494 u.d. Västerhus JHD 2 s. 222, j Hakas ?1510 u.d. Hackås RAP (JHD 2 s. 315), j hakaass sokn 1523 u.d. u.o. RAP (JHD 3 s. 30), hakaas 1525 25/9 Hackås vapenting RAP (JHD 3 s. 62), j hakaas 1526 u.d. Hackås skatteting RAP (JHD 3 s. 103), j Hakaass, j hakaas 1530 31/1 Hackås skatteting JHD 3 s. 215, j hakaass, j Hakaas sokn 1530 31/3 DN 14 s. 684, på Hååkåss soken 1532 GFR 8 s. 115, y Hakås, y hakass 1546 30/1 Hackås DN 14 s. 819 f., j Hakos 1546 6/9 Hackås RAP (DN 14 s. 826), i Hakååss 1548 14/9 Hackås DN 14 s. 840, j Hakaas sokn 1550 hösten Ovikens ting DN 15 s. 709.

Hakås 1565 JR 1 s. 37, Haakåss sochnn 1565 JR 1 s. 44, Haakås sochn 1565 JR 1 s. 75, Haakås sochn 1566 JR 1 s. 206, i Hakås sochn 1566 JR 1 s. 212, til Haakås 1566 JR 1 s. 243, i Hackås sochn 1567 JR 1 s. 252, i Haackås sochn 1567 JR 1 s. 253, i Hakås sochn 1567 JR 1 s. 257, i Hackås sochn 1567 JR 1 s. 261, Haachås 1568 JR 2 s. 16, Haackås sochn 1568 JR 2 s. 64, Haackås sochnn j 1568, Häckås 1570 JR 2 s. 224, Hakås sochnn 1570 JR 2 s. 239, Hackås sochn 1571 JR 2 s. 372, Hakaåss sochnn 1571 JR 2 s. 381, Hagaas 1580-talet Thulin s. 388, Hackås Tinge Lagh och Sockn 1646 j 1571, i Hackås sockn 1726 Broman 1 s. 197, Hackås Sokn 1761 j 1571, Hackås socken 1825 j 1571, Hackås socken 1881 j 1571.

Hackås socken upptar ett långsträckt område öster om och längs med Storsjöns södra utlöpare. En centralbygd bör under järnåldern ha legat i området där Hackås kyrka nu ligger, kring det förkristna *Hov* (se Vikstrand 1993 s. 63 f.). Här finns ett antal gravhögar, stensättningar och dokumenterade lösfynd daterade till bronsålder och senare. Socknens område sträcker sig öster om sjön Näkten och söder om Gillhov, där de sydligaste och östligaste områdena ursprungligast bör ha utgjorts av främst utmarker av olika slag, senare i allt högre grad av nybyggen och fåbodställen.

Huvudleden i *Hackås* är det i trakten vanliga *ås* 'långsträckt höjd' (se avsnitt 3.3), syftande på den *ås* som i nord-sydlig riktning sträcker sig längs Storsjöns strand, och på vilken socknens centrala delar är belägna. Det finns ingen by vid namn *Hackås*, utan sockennamnet får tolkas som ett äldre bygdenamn (se Lindberg 1937 s. 64 f.). De två äldsta beläggen *Haknas* (1315–19) och *Haknes* (1315–19) kan ses som felaktiga skrivningar, det förra en trolig felläsning av *hakuas*, det senare med anslutning till *näs* (se Brink 1990b s. 386).

Den ursprungliga förleden *Haku-* utgörs av appellativet fvn. *haka* f., fsv. *haka* f. 'haka', här i betydelsen 'utsprång'. Ordet är nära besläktat med fvn. *haki* m., fsv. *haki* m. 'hake' som i överförd betydelse kan användas om något med hakliknande form. Både Jöran Sahlgren (1963 s. 163 f.) och Carl Lindberg (1933 s. 33; 1937 s. 35, 64 f.) har förespråkat att bestämningsleden är appellativet *haka* 'utsprång' med syftning på ett tydligt utstickande *näs* i Håkusjön – något som sjönamnet i sig också syftar på (jämför med dialektens *håku* 'haka'). Denna sjö ligger närmare byn Salom och den försvunna byn *Ullvi i ett område Lindberg bedömer som bebyggelsehistoriskt äldre än området närmare kyrkan, där vi finner byn Hov och flera byar med *-sta*-namn: Billsta, Näcksta, Fäste. Bertil Flemström (1983 s. 14) har dock framfört en avvikande uppfattning, nämligen att "hakan" bör syfta på något topografiskt mer centralt, som nu inte längre går att se eller peka ut. Att bestämningsleden syftar på något i topografin är under alla förhållanden sannolikt – att entydigt avgöra vad är dock svårt.

Lind (sp. 447) nämner möjligheten av att personnamnet *Haki* kan kopplas till namnet *Hackås*, då det återfinns i en del ortnamn i Norge (se även Rygh 1901 s. 110 f.). I grannsocknen Oviken finns visserligen många bebyggelsenamn med huvudleden *-åsen* som innehåller personnamn i bestämningsleden, men dessa namn är undantagslöst yngre och kan inte användas som paralleller till sockennamnet *Hackås*. Johan Nordlander (1899 s. 8 ff.) har framfört åsikten att *hawk* m. 'hök' kan ingå i namnet, men i så fall hade man i detta område väntat sig belägg med diftong.

Äldre tolkningar som utgår från de redskap inbyggarna behövt för att bruka jorden, som *hacka* och *spade* (Hülphers 1775 s. 110; Olsson 1896 s. 156), lämnas här åt sidan, liksom den tolkning av Schylberg (1988) som utgår från att en sjökatastrof så sent som på 1320-talet gett upphov till namnet.

Billsta

UTTAL: *bìlste*. (1907, 1923, 1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: billestadhe 1513 4/6 Oviken RAp (JHD 2 s. 329), i billestad 1520 6/2 Revsunds skatteting ÖLAp (JHD 3 s. 4), j billestadh 1525 25/9 Hackås vapenting RAp (JHD 3 s. 62 f.), j billestadh 1526 u.d. Hackås skatteting RAp (JHD 3 s. 103), j billestadh, j billestadh 1527 u.d. u.o. JHD 3 s. 113, j billestadh 1527 u.d. JHD 3 s. 115, j billestadh, mellom billestadh 1529

u.d. u.o. JHD 3 s. 206, j Billestadh, Billestadh 1531 3/7 DN 14 s. 716, j Billestadh 1531 u.d. DN 14 s. 718, j Billestadh 1532 u.d. DN 14 s. 725, på Billestad 1533 u.d. GFR 8 s. 205, i Billestadh 1534 7/3 DN 14 s. 737, j Billestadh 1535 12/3 DN 14 s. 742, y Billestadh, j Byllstad 1542 1/2 RAp (DN 14 s. 793), i Billstad 1545 16/6 vid. fr. 17:e årh. DN 14 s. 814, belsted 1546 jb DRA, j Billestadh 1548 u.d. (DN 14 s. 841).

j Billestadh 1553 u.d. u.o. DN 15 s. 756, y Byllstad 1558 19/1 DN 15 s. 791, Billestad 1566 JR 1 s. 180, i Bilstad 1567 JR 1 s. 257, i Billestadh 1568 JR 2 s. 21, i Bilkestad, i Bilstad 1568 JR 2 s. 169, Billestadh 1570 JR 2 s. 240, Bilstad 1571 JR 2 s. 373, billsted 1633 jb, Billstad 1680 jb, Billsta 1761 jb, Billsta 1825 jb.

Billsta ligger i de mer centrala delarna av Hackås socken. Marken sluttar kraftigt ner mot Storsjön och byns mark gränsar även till dalgången kring Billstaån, som löper ut i sjön. Namnet *Billsta* är av allt att döma sammansatt med *-sta(d)* 'ställe, plats (för något)' som huvudled (se 3.3). Bestämmningsleden är förmodligen personnamnet *Bille*, belagt under medeltiden i Uppland och Västmanland (SMP 2 sp. 317). Personnamnet har föreslagits ingå i en del ortnamn, till exempel *Billeberg* i Sexdrega socken i Västergötland (SOÄ 7 s. 194) och *Billerud* i By socken i Värmland (SOV 11 s. 19). Det finns flera svenska paralleller i andra *Billsta*, och dessa tolkas oftast som innehållande ett personnamn *Bille* eller *Bilde*, beroende på beläggens utseende. Se till exempel *Billsta* i Frösunda socken och *Billsta* i Sorunda socken (Lundgren–Brate s. 23 f.); för det senare *Billsta*, se även Otterbjörk 1948 s. 29. I det här fallet syns inget *d* i namnets äldre skrivformer, varför *Bille* är mer troligt än *Bilde*. Personnamnet är ej särskilt väl belagt i fornvästnordiska. För en diskussion om namnet och dess vara eller (troligare) icke vara i norska ortnamn, se Schmidt 2000 s. 147 ff.

Man kunde också överväga möjligheten av att bestämmningsleden utgjordes av sv. dial. *bill* av fsv. *bilder* m. 'bill (på årder eller plog)', jämför även fvn. *bildr* m. 'järn för åderlätning' (no. 'bild, jern til årelating', Norrøn ordbok s. 71). En parallell till denna tolkning är namnkomplexet innehållande bynamnen *Billsta*, *Främmerbilla* och *Överbilla* samt naturnamnet *Billaberget* i Ångermanland, där den primära namnbäraren antas vara Billaberget som "skjuter ut likt en (plog) bill" (Torsten Bucht i SOVN 4 s. 94 f., 111.). För det namnet är denna förklaring säkerligen riktig. Fältstudier, både uppe på höjden och längs med åns sträckning, har dock beträffande det jämtska namnet inte kunnat identifiera något sådant särskiljande i området, som kan ge tydligt stöd för en topografisk syftning.

Bestämmningsleden har inledningsvis varit tvåstavig, men från 1545 och framåt dyker enstaviga former upp; till exempel *Billstad* (1545), *Byllstad* (1558) och *Bilstad* (1567). Man får anta att bindevokalen varit svagt betonad och därför fallit bort. Ett belägg från 1568 har formen *Bilkestad*, vilken är avvikande men förmodligen kan förklaras som en felskrivning.

Dödre

UTTAL: *døder* (1907, 1931); *døder* (1934)

ÄLDRE NAMNFORMER: j dydrø 1441 4/2 Näs socken RAp (JHD 1 s. 256), a dydre 1445 5/1 Hov ÖLAp Heimbygda (JHD 1 s. 276 f.), i Døder, Dødher 153[2–1534] u.d. u.o. DN 14 s. 710 [dat. JHD 3 s. 263], dödre 1546 jb DRA, j Dödre 1553 hösttinget i Hackås DN 15 s. 748, i dødher [1530-1540] u.d. u.o. DN 15 s. 683.

j Dödre, j Dödre 1553 u.d. DN 15 s. 749, Döddre 1565 JR 1 s. 75, Dödre 1566 JR 1 s. 181, i Dödher 1567 JR 1 s. 284, Dödre 1568 tl, i Dödre 1570 JR 2 s. 241, Döder 1611 jb, Dödre 1646 jb, Döder 1715 jb, Dödre 1761 jb, Dödre 1825 jb, Dödre 1881 jb.

Byn *Dödre* ligger vid sjön Näktens östra strand. Tidigare forskning har omnämnt namnet som gåtfullt och med dunkelt ursprung (Olsson 1896 s. 175, Flemström 1972b s. 42 f.). Namnets ålder och ursprungliga syftning är också osäker. Carl Lindberg (1933 s. 32) menar att bebyggelsen är klart yngre än de som bär *-sta(d)-*namn. Läget långt ifrån centralbygden får Lindbergs förslag att framstå som troligt, och det väcker idén att bebyggelsen kan ha tagit över ett äldre naturnamn.

Någon kilometer från byn ligger Dösjön (se bild 8), vars nuvarande namn säkert är sekundärt till bynamnet. Möjligt är att söka etymologin till *Dödre* i ett tidigare namn på denna sjö, något som Bertil Flemström (1972b s. 43) försiktigt föreslår. Flera andra namn på *Dudhr-* eller *Dodhr-* torde innehålla en äldre, nu försvunnen beteckning för vatten(samling), bildad till germ. **duð-* 'vara slapp, kraftlös', vilket aktualiserats vid härledningen av sockennamnen *Döderhult* och *Dörby* i Småland (Hellberg 1950 s. 89 ff.) eller *Dörby* på Öland (Per Vikstrand i SOKA 7 s. 123 f.). Appellativet skulle då ha betydelsen 'trögt flytande vatten', 'kärrutvidgning av vattendrag' osv.

Ovan nämnda betydelser passar dock dåligt in på den sjö vid vars strand *Dödre* ligger, nämligen den stora och klara Näkten; den mindre Dösjön med kringliggande våtmark kan däremot vara den lokal som ursprungligen fick namnet. Fältstudier ger vid handen att markerna runt sjön definitivt är sumpiga och kärrliknande. De äldsta beläggen för *Dödre* visar i så fall snarast en *i*-omljudd form av denna topografiska beteckning. Ett fsv. sjönamn **Dydhrir* > **Dydhre* kan enkelt ha utvecklats till *Dödre*; namnet har även så småningom fått en folketymologisk koppling till ordet *död*. Lars Hellberg (1950 s. 90) har tidigare menat att avståndet är för långt mellan sjön och byn för att sjönamnet ska kunna ha överförts till bebyggelsen, men det finns inga arkeologiska undersökningar som bevisar något säkert läge för den äldsta bebyggelsen. Om namnet getts från socknens mer centrala byar väster om Näkten bör ett avstånd om en kilometer knappast utgöra ett sådant hinder – det skulle i så fall röra sig om ett fjärrhorisontsnamn.

Som ett alternativ kan nämnas den i samband med de de norska namnen *Dårø* i Spind socken, Agder, och *Dorrås* i Ås socken, Trøndelag, nämnda växtbeteckningen fvn. **dodra*, sv. *dadra* f. (NG 9 s. 215, NG 15 s. 253), ett appellativ som kanske

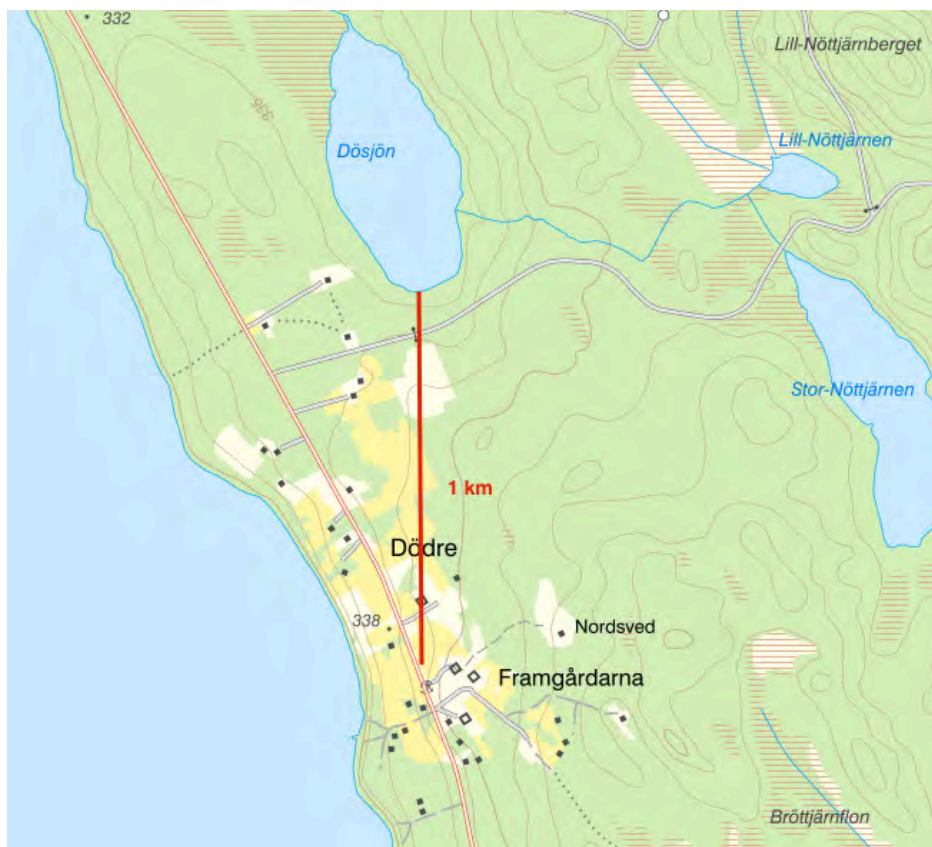

BILD 8. Avståndet mellan Dödre och Dösjön är omkring en kilometer. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, 2020.)

även kunde vara aktuellt för *Dödre*; om denna växtbenämning, se vidare Bucht (1925 s. 214–224). Hur en sådan namnbildning skulle se ut är dock osäkert, belägen för bebyggelsenamnet visar varken indikationer på en sammansättning eller avledning av ordet vilket man i så fall hade väntat sig. En härledning med syftning på Dösjön framstår då som mer trolig.

Felingen

UTTAL: *fɛlvîŋan* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: i Fälinge 1565 JR 1 s. 102, Fälingen 1566 JR 1 s. 181, Felingen 1568 JR 2 s. 126, Felingen 1571 JR 2 s. 374, 1633 jb, Fälingen 1644 (LMS Y15:4:VI:113), Fillingen 1761 jb, Fillingen 1881 jb.

Felingen är namnet på en liten by i östra delen av socknen, öster om den större sjön Näkten. Området är kuperat och byn ligger vid den nordöstra kanten av Felings-

BILD 9. Utsnitt ur karta från 1644 som illustrerar Felingssjöns långsmala form och bebyggelsens placering. (LMS Y15-4:vi:113.)

sjön, några kilometer från annan bebyggelse. Det äldsta skriftliga belägget för namnet är från 1565 (*i Fälinge*), vilket är förhållandevis sent.

Felingen är ett ursprungligt sjönamn som använts om nuvarande Felingssjön. Namnet har senare övergått till att beteckna bebyggelsen och sjönamnet har då fått det förklarande tillägget *-sjön*. Sjönamnet är en avledning, och kan vara bildat till fsv. *fiela* v. 'skylä, dölja', eller fvn. *fela* v. 'gömma', 'vara borta' (no. 'gøyme', 'vere borte', *Norrøn ordbok* s. 153), båda från urn. **felhan*. Fridolf Jönsson (1938 s. 12) föreslår med tvekan en tolkning från *fiela* för sjönamnet *Felingen* i Vena socken i Småland, och förklarar avsaknaden av brytning med att stavvokalen istället blivit *i*-omljud. Eftersom *Felingen* varken uppvisar brytning eller *i*-omljud framstår en bildning till fvn. *fela* som mer trolig.

Om *Felingen* är bildat till ett ord för 'dölja, gömma' har det en rad semantiska motsvarigheter bland vattennamn, såsom namn bildade till fvn. *blindr* 'dold, osynlig', eller namn som *Gömmaren* och *Huld* (se översikt i Strandberg 1991 s. 18 med anf. litt.) etc. Med den tolkningen skulle Felingssjön väl passa in med sitt undanskymda läge, då den har en avlång form (se bild 9) och ligger i en trång dalgång mellan två höjder. Under fältstudier har konstaterats att sjön är svår att

se innan man plötsligt är helt intill den. Som parallell bör även nämnas Thorsten Anderssons tolkning av sjönamnet *Fjälstern* i Tuna socken, Småland, som anslutande till fsv. *fjälster* n. 'gömställe' (1968 s. 1 ff.), en avledning till stammen i *fiela*. En tolkning baserad på samhörighet med verbet *falla*, som för *Fellingsvatnet* i Innlandet, Norge (Indrebø 1923 s. 49), bör på sakliga grunder inte vara aktuell för namnet *Felingen* i Hackås.

Min tolkning förutsätter att sjönamnet *Felingen* är en gammal namnbildning. Som bebyggelsenamn är namnet naturligtvis yngre, se Lindberg (1933 s. 32). På en geometrisk avmätning från 1600-talet (se nedan) omnämns *Felingen* som ett "gamalt ödeshemman", här finns även röjningsrösen som utgör spår av bearbetning av marken (se RAÄ Fornsök: Hackås 249).

En annan hypotetisk härledning finns i den tolkning som Bertil Flemström (1983, s. 17) föreslagit beträffande socken- och bynamnet *Föllinge* (i *Filinge* 1410). Där kan ingå ett fsv. *fæl* f. 'bräde', syftande på en broövergång eller spång av något slag. De äldre beläggen skiljer sig dock en del mellan namnen *Föllinge* och *Felingen*, och *Föllinge* uttalas *følvig* (upptecknat 1916, 1969). Tanken på att namnen ska sammanhållas förefaller mig därför inte särskilt tilltalande. Den med tvekan framförda tolkningen av Peter Olsson som går ut på att namnet *Felingen* skulle ha med verbet *fylla* att göra (Olsson 1896 s. 176), kan inte anses rimlig.

Finnsved

UTTAL: *fɪnsve* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: Finnsved ca 1781–1802 Husf.l. (SE/ÖLA/11056/A I/1 Reg.), Finnsven ca 1781–1802 Husf.l. (SE/ÖLA/11056/A I/1 s. 96), Finnsved ca 1781–1802 Husf.l. (SE/ÖLA/11056/A I/1 s. 168), Finnsved, Finswed 1791 LMS Y15-22:1, Finsved 1825 jb, Finnsved 1881 jb.

Finnsved är namnet på en by vid Mellansjöns västra kant, inklämd mellan Finnsvedberget och Håkaberg. Namnet är sammansatt av bestämmingsleden *finne* 'person från Finland' och huvudleden *ved* 'område för svedjebruk'. Ordet *ved* finns upptecknat från Jämtland både som femininum och neutrum (OSDs).

Namnet syftar förmodligen på ett tidigare svedjebruk, bedrivet av inflyttade skogsfinnar, eller ättlingar till dem, som koloniserade skogsområden i nuvarande Sverige från slutet av 1500-talet och framåt. En uppteckning av Carl Lindberg från 1931 berättar just att finnar ska ha svedjat här (OAU). Att Jämtland verkligen varit en del av den skogsfinska kolonisationen stöds av Maud Wedin (2007 s. 109, 116) som specifikt pekar ut Bodsjö socken, vilken gränsar till Hackås socken i närheten av just Finnsved. Kolonisationen av Jämtland under 1600-talet beskrivs av Gothe (1993 s. 161 ff.) som sporadisk, men med belägg för skogsfinsk närvaro bland annat i både Bräcke och Revsunds socknar.

BILD 10. Bebyggelsens läge vid Mellansjön markerat på en karta från 1791. (LMS Y15-22:1.)

Detta är ett ungt namn och byn Finnsved nämns som ett nybygge på en karta från 1791 tillsammans med de närliggande och samtida nybyggena *Svartnäset*, *Nybodarna* och *Sandnäset*. På en samtida avvittringskarta (1787 REG 23-HAC-17) kallas bosättningen även för *Mellansjön*, uppenbart sekundärt till sjönamnet.

Fäste

UTTAL: *fæste* (1907); *fêste* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: fezstada 1438 15/2 Fäste ÖLAp (JHD 1 s. 238), a Fezstadom, aa Ffezstadom 1445 5/1 Hof ÖLAp (JHD 1 s. 276), Feetstadhæ 1450 29/1 Hackås RAP (JHD 1 s. 303), j feetzstadhe 1473 25/4 u.o. RAP (JHD 2 s. 91), j Festadha 1486 24/2 Hackås RAP (JHD 2 s. 177), i ffeestadha 1487 17/4 Trondheim RAP (JHD 2 s. 186), aa Festadha 1488 14/9 Hackås RAP (JHD 2 s. 192), i festadha (14)93 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 216), feestada 1508 1/2 Södergård RAP (JHD 2 s. 299), festastada 1508 1/2 Södergård RAP SDHK 36077 (JHD Suppl. s. 136 f.), i fædhstathom ?1510 u.d. (JHD 2 s. 315), i Fædhstathom 1510 u.d. Hackås DN 14 s. 191, j Ffeesstadh 1523 u.d. u.o. DN 14 s. 315, j ffeesstadh 1523 u.d. u.o. RAP (JHD 3 s. 30), j ffeestadh 1530 31/1 Hackås skatteting JHD 3 s. 215, j Ffedzstadh 1538 u.d. u.o. DN 14 s. 772, y Ffedstad 1546 30/1 Hackås DN 14 s. 819, i Fedstadh 1546 6/9 Hackås RAP (DN 14 s. 825 f.), fested 1546 jb DRA.

j Ffedzstadh 1551 3/9 Jämtland DN 15 s. 727, j Fedzstadh 1553 u.d. u.o. DN 15 s. 750, j Ffedzstadh 1555 u.d. u.o. DN 15 s. 769, ij Feestade 1562 21/3 Hof DN 15 s. 812, Feistad 1565 JR 1 s. 75, i Fiestad 1565 JR 1 s. 102, Fästad 1566 JR 1 s. 180, Feistadh 1568 JR 2 s. 64, Fästad 1568 JR 2 s. 125, i Feystad 1568 JR 2 s. 169, Fästadh 1570 JR 2 s. 240, i Fäste 1570 JR 2 s. 241, Fästad 1571 JR 2 s. 373, Feste 1633 jb, Fästedh 1645 HSkH 35 s. 227, Fäste 1715 jb, Fäste 1825 jb.

Fäste är en av de byar som ligger samlade i de äldre områdena i socknen, intill den östra stranden av Storsjöns södra utlöpare. Namnet är en sammansättning där huvudleden är det i området ganska vanliga *-sta(d)* som betyder 'ställe, plats (för något)', se även 3.3. Bestämningsleden är mer problematisk att tolka. Den allmänt spridda uppfattningen är att den utgörs av fsv. *fit* 'äng vid vattendrag' (Flemström 1972b s. 59 f., Åneman 1970 s. 134). Åneman föreslår en ljudutveckling **Fitstadher* > **Fistadh* > *Fäste* och påpekar att inledande *t* sannolikt fallit bort från konsonantklustret *-tst-* (a.st.). De sakliga förutsättningarna för denna tolkning är uppenbara, Fäste och dess ägor inkluderar nämligen sluttande grässlånter ner mot Storsjöns vatten. För att vara mer säker hade man dock gärna velat se stamvokalen *i* bättre representerad i beläggen.

Som parallell finns ett *Festad* i Innlandet i Norge. I NG (4:2 s. 75) nämns att det förmodligen här är frågan om *fit* 'äng vid vattendrag' i bestämningsleden. Dock ser beläggen för *Festad* lite annorlunda ut än beläggen för *Fäste*; det förra namnet skrivs *i fistadum* och *fitstader* 1423 (DN 3 s. 483 f.) och den första vokalen stämmer överens med det antagna appellativet.

Ståhl (1973 s. 183) har framfört en avvikande uppfattning kring bestämningsledens etymologi, och föreslagit att den kommer ur ett personbinamn *Fet*, syftande på en tidig invånares fysionomi. Ett sådant binamn finns belagt bara en gång vardera på Island respektive i Norge (*Feiti* 900-tal, *Feiti* 1300-tal), se Lind Bin. sp. 78, men finns även belagt för några få olika bärare från Sverige (SMPs). Någon rest av den diftong man i Jämtland kunde förväntat sig finns dock inte, men den kan förstås tidigt ha kontraherats. Ståhls förslag kan dock knappast ges företräde framför anknytningen till *fit*.

Gillhov

UTTAL: *gíl̥hav, gíl̥qv* (2020)

ÄLDRE NAMNFORMER: Gillhofz Kiählen 1715 jb, Gillhofs Kälen 1787 REG 23-HAC-17, Nybode Nybygge 1791 LMS Y15-22:1, Nybodarne ca 1803–1813 ÖLA/11056/AI/2 s. 27, Nybodarne ca 1814–1835 ÖLA/11056/AI/3 s. 222, 232, Gillhofskjälen 1825 jb, Gillhofskälen 1881 jb, Sjöändan G73 1938.

Gillhov är en ung bebyggelse som vuxit fram vid den sydligaste änden av sjön Näkten. Flera kartor, till exempel en skattläggningskarta från 1791 (LMS Y15-22:1) och en avvitringskarta från 1830 (REG 23-HAC-41) markerar området som ett nybygge vid namn Nybodarna (jfr artikeln *Nybodarna*). Bebyggelsenamnet *Gillhov* har alltså tillkommit efter detta. Ett parallellt namn anträffas på Generalstabskartan från 1930-talet (G73), där bebyggelsen kallas *Sjöändan* (se bild 11). Frågan är hur namnen *Sjöändan* och *Gillhov* förhåller sig till varandra, då de är utsatta på samma karta. *Sjöändan* framstår som ett ursprungligt naturnamn på Näktens sydligaste

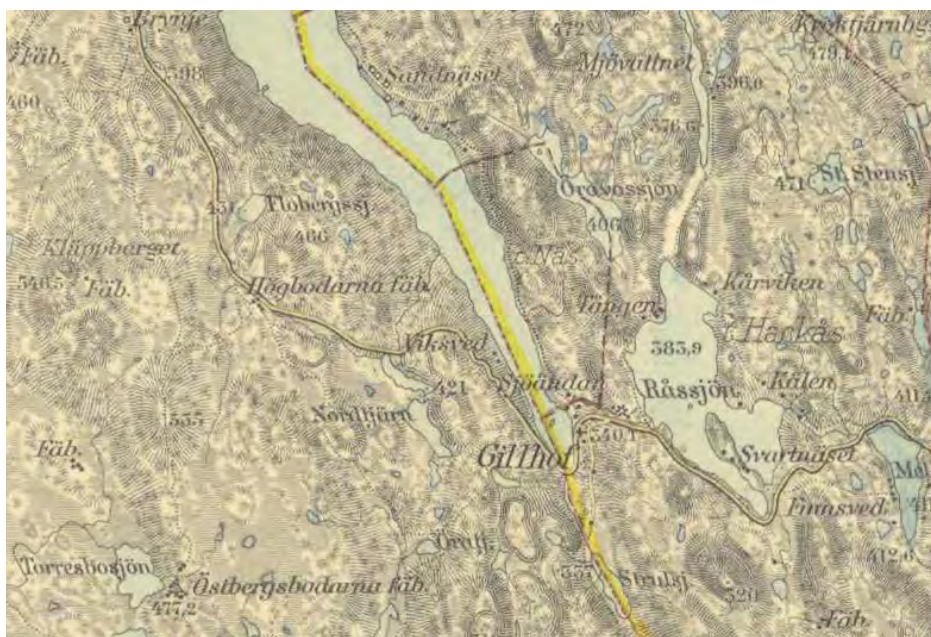

BILD II. Namnen *Gillhov* och *Sjöändan* förekommer samtidigt på Generalstabens karta från 1938. (Lantmäteriet, Historiska kartor.)

del, vilket senare börjat användas om bebyggelsen intill. Idag heter den delen av sjön *Sjöändviken*, och man får förutsätta en likadan process som för namnet *Kärvi-viken* (se *Kärviken*). Möjligen har *Gillhov* varit det namn som börjat användas om kapellet sedan dess tillkomst på 1860-talet (Lindblad 2002 s. 52), och som sedan dess har etablerats som det officiella bynamnet. Lokala uppgiftslämnare bekräftar dock att namnet *Sjöändan* fortfarande används av vissa i bygden.

Som beläggen visar har ett längre namn *Gillhovskälen* tidigare använts, förmodligen med primär syftning på ett större avradsland vilket utgjort gräns mot Medelpad (se artikeln *Kälen*). Ett avradsland är ett avgränsat område på utmarken som byborna kan nyttja till jakt, bete, fiske osv. mot betalning (vanligtvis till kronan), s.k. *avrad* eller *bygsellböxel*. Det nutida bynamnet *Gillhov* bör vara en förkortning av *Gillhovskälen*. Namnet har föreslagits vara sammansatt av bynamnen *Gillsta* och *Hov* i Hackås (Lindberg 1941 s. 42, Flemström 1972b s. 65 f.). Vilka omständigheter som motiverar denna namnkonstruktion är svårt att säga – möjligen har utmark i området tillhört både *Gillsta* och *Hov* under någon period. De båda byarna har en gemensam historia som ägor tillhörande Skånkeätten, se SDHK 29144, 29913 och 30297. Namnbildningen påminner lite om den i namnet *Siknäs*, av näralliggande *Sikån* och *Skarpnäset*, se Lundström (2015 s. 278, 283). Klart är under alla förhållanden att namnet *Gillhov* inte är en sammansättning med det förhistoriska *hov*.

Gillsta

UTTAL: *gìlste* (1907); *gìlste* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: j gyldestadwm, j gildestadwm 1475 5/3 Jämtland RAp (JHD 2 s. 99 f.), Gillestadhe 1477 6/8 RAp (JHD 2 s. 117), j gilstadh 1523 u.d. u.o. RAp (JHD 3 s. 30), j Gillestadh 1546 6/9 Hackås RAp (DN 14 s. 826), gilsted 1546 jb DRA.

j Gillestadh, Gillstadh 1553 hösten DN 15 s. 748 f., ij Gilstad 1562 21/3 Hof DN 15 s. 812, Gillestad 1566 JR 1 s. 180, Gilstadh 1568 JR 2 s 125, Gilstadt 1570 JR 2 s. 239, Gillesta öböle 1611 jb, Gillstad 1646 jb, Gillestad ödesböle 1715 jb, Gillsta 1761 LMS Y15-9:1), Gillesta ödesböle 1761 jb, Gillesta ödesböle 1825 jb.

Gillsta är en mindre bebyggelse strax norr om Fäste, vid Storsjöns östra strand. Här finns drygt 10 röjningsrösen och flera gravhögar. Namnet har i huvudleden *-sta(d)* 'ställe, plats' (se 3.3). I närområdet finns flera namn av samma typ, dock utmärker sig byn Gillsta genom att vara en klart mindre enhet, och periodvis har Gillsta hört till andra byar istället för att utgöra en egen by. Bebyggelsen har även i perioder legat öde, vilket framgår i beläggsserien under 1600- till och med 1800-talet.

Namnet har troligen en parallell i bynamnet *Gillsta* i Bro socken, Västmanland (in *gildistum* 1302). I bestämningsleden *Gilde-/Gylde-* kunde ingå mansnamnet *Gilde*, bildat i anslutning till fvn. *gildi* m. 'gillesbroder' (no. *gildis-bróðir*, Norrøn ordbok s. 209) och fsv. *gilde* m. i samma betydelse. Personnamnet verkar förlora sitt *d* ganska reguljärt (*gillone* 1324, *Gillason* 1404, *Gille* 1414, 1506 m.fl. SMP 7 sp. 227). Det är sparsamt belagt i Norge och Danmark, i Sverige finns det framför allt i Uppland. Alternativt skulle bestämningsleden kunna vara appellativet *gille*, från fvn. *gildi* n., fsv. *gilde* n. 'gille' och ortnamnets betydelse vara ungefär 'plats för gille'. Namnet har i så fall en möjlig parallell också i det norska *Båstad*, som kan tolkas i anslutning till *boð* i betydelsen 'gästabad' (BØ 18 s. 344).

Gärde

UTTAL: *gèlòm* (1907); *gèlòm* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: i gerde 1467 u.d. Hackås ting JHD 2 s. 52, j gærde 1486 24/2 Hackås RAp (JHD 2 s. 178), y Gerdom 1546 30/1 Hackås DN 14 s. 819, gerde 1546 jb DRA.

Gierde 1565 JR 1 s. 75, i Gierde 1568 JR 2 s. 30, i Gierdde 1569 JR 2 s. 206, Giärdhe 1570 JR 2 s. 239, i Giäle 1570 JR 2 s. 241, Gierde 1571 JR 2 s. 373, Giäle 1611 jb, Giere 1633 jb, Giärde 1680 jb, Gärde 1761 jb, Gärde 1881 jb.

Gärde är en by vid den östra kanten av Storsjöns södra del, belägen några få kilometer norr om Hackås kyrka. Namnet *Gärde* kan härledas till fvn. *gerði* n. 'gärde' (no. 'jorde, inngjerdt jordstykke', Norrøn ordbok s. 206), fsv. *gerpe* n. 'inhägnad mark'. Se även *Gärde* i Ovikens socken. Värt att notera är det upptecknade uttalet, vilket visar på en plural dativform, till skillnad från de flesta skriftliga beläggen.

Byn har enligt Carl Lindberg (1933 s. 32 ff.) utgjort ett skifteslag tillsammans med de två byarna Sanne och Kårgårde, där Sanne historiskt sett utgjort moderbyn varifrån de andra två är utbrutna.

Hov

UTTAL: *həv* (1907, 1931)

INBYGGARBETECKNING: *hófsan* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: in hoff 1427 19/6 Hov avskr. RA (JHD 2 s. 11), af hofue 1438 18/11 Trondheim RAp (JHD 1 s. 242), Hoff 1445 5/1 Hov ÖLAp Heimbygda (JHD 1 s. 277), hoff 1447 12/3 Hov RAp (JHD 1 s. 287), aff hoffs eeghom 1450 29/1 Hackås RAp (JHD 1 s. 303), hoff, hoffs gotz 1470 11/8 u.o. RAp (JHD 2 s. 67 f.), i hoff 1474 14/3 Jämtland JHD 2 s. 94, pa hoff 1477 6/8 Jämtland RAp (JHD 2 s. 117), J Håff 1478 17/3 Fanbyn JHD 2 s. 120 [osäker attr.], j hoff 1482 4/6 Koborgshus RAp (JHD 2 s. 158), i hoff 1483 17-23/3 Jamtamot RAp (JHD 2 s. 160) [osäker attr.], i Hoff, i Hof 1484 2/6 Sunne avskr. RA (JHD 2 s. 164 f.), hoff, i hoff, hoffs gotz 1488 10/11 Trondheim (JHD 2 s. 194 f.), j Haaff 1489 5/1 Torp JHD 2 s. 197, i Hoff 1498 u.d. Bergs sn JHD 2 s. 236, j hoff 1500 u.d. Skattetinget i Lockne RAp (JHD 2 s. 259), i hoff 1500 16/6 Sprodetet RAp (JHD 2 s. 256), i hoff 1503 u.d. u.o. RAp (JHD 2 s. 287), j haaff 1504 u.d. Lockne skatteting JHD 2 s. 291, j Haaff 1504 Lockne skatteting RAp (JHD 2 s. 291), i hoff 1508 1/2 Södergård RAp (JHD 2 s. 299 f.), i hoff 1508 1/2 Södergård RAp (JHD Suppl. s. 136 f.), j hoff 1509 6/1 Oviken RAp (JHD 2 s. 303), i haaff ?1510 u.d. Hackås RAp (JHD 2 s. 315), i hoff 1512 3/2 Revsunds skatteting RAp (JHD 2 s. 320), j hoff 1512 9/2 Revsunds skatteting JHD 2 s. 321, i hoff 1512 14/4 u.o. JHD 2 s. 323, i hoff 1513 u.d. Revsunds skatteting JHD 2 s. 331 f., j Hoff, i Hoff 1513 4/6 Oviken RAp (JHD 2 s. 329), i hoff 1514 9/8 Brunflo JHD 2 s. 334, i hoff, i hoff 1516 9/7 Södergård JHD 2 s. 351, i hoff 1520 6/1 Oviken ÖLAp (JHD 3 s. 2), i hoff 1520 6/2 Revsunds skatteting ÖLAp (JHD 3 s. 4), i hoff 1520 5/6 Berg JHD 3 s. 11, i hoff 1521 4/4 u.o. JHD 3 s. 18 f., i haaff 1523 u.d. u.o. RAp (JHD 3 s. 30), j haaff 1525 u.d. u.o. RAp (JHD 3 s. 73), j haaff 1526 u.d. u.o. RAp (JHD 3 s. 101 f.), j haaff 1526 u.d. Hackås skatteting RAp (JHD 3 s. 103), j haaff 1527 u.d. u.o. JHD 3 s. 113, i haaff 1528 u.d. u.o. JHD 3 s. 168, j haaff 1528 u.d. u.o. JHD 3 s. 170, j haaff 1528 u.d. u.o. JHD 3 s. 178, j haaff 1529 u.d. Offerdals skatteting JHD 3 s. 200, haaff 1529 u.d. u.o. JHD 3 s. 206, j Haaff 1529 u.d. u.o. JHD 3 s. 202, paa hoff i Jempteland 1529 13/12 Bergenhus JHD 3 s. 197, j haaff 1530 u.d. u.o. JHD 3 s. 238, i haaff 1530 u.d. u.o. JHD 3 s. 240, j haaff 1530 31/1 Hackås skatteting JHD 3 s. 215, j Haaff 1530 u.d. Jämtland DN 14 s. 709, j Haaff 1530 u.d. Jämtland DN 14 s. 711, j Hååff 1546 6/9 Hackås RAp (DN 14 s. 825), hoff 1546 jb Dra.

j Haaff 1552 u.d. u.o. DN 15 s. 745, ij Hoff 1562 21/3 Hov DN 15 s. 812, Hooff 1565 JR 1 s. 75, Hoff 1568 JR 2 s. 125, Håff 1571 JR 2 s. 374, i Hooff 1571 JR 2 s. 384, i Houff 1606 mars DN 15 s. 773, Hoff 1611 jb, Hååff 1646 jb, Håf 1761 jb, Hof 1798 Burman, Håf 1825 jb, Håf 1881 jb.

Hov ligger i de centrala delarna av den gamla järnåldersbygden i Hackås. Namnet *Hov* är ett simplex och har många paralleller både i Jämtland, övriga Sverige och övriga Norden. Skrivningen *aa* i vissa äldre belägg (till exempel i *haaff* 1523) är en äldre variant av *å*, och både *aa* och *o* återger det *å*-ljud som *Hov* innehåller.

Det är rimligt att tolka detta *Hov* som ett sakralt namn; det benämner en plats som på något vis har haft koppling till hednisk gudadyrkan och namnet kan vara uppemot 1500 år gammalt, jämför Brink 1990a s. 462. Kring Storsjön i Jämtland ligger inte mindre än fem *Hov*-namn, som kan antas ha sitt ursprung i romersk

järnålder och folkvandringstid (se Vikstrand 1993 s. 54). Förutom detta namn i Hackås uppträder namnet *Hov* även i de närliggande socknarna Ås, Alsen, Norderö och Frösö. Dessa jämtländska *Hov* ligger samtliga i en medeltidskyrkas omedelbara närhet. Nils Ahnlund uppmärksammade detta faktum och kallade det ”en mycket tydlig förmedling av kontinuiteten från det hedniska samhället till det kristna [...]” (Ahnlund 1948 s. 125). Ytterligare belägg för denna kultplatskontinuitet kan vara de spår av en offerplats från järnåldern som hittats under en utgrävning av Frösö kyrka 1984 (se Hildebrandt 1989 s. 162 ff.).

Bakgrunden till elementet *hov* är omdiskuterad. En översikt av diskussionen kring de mellannorrländska namnen bildade till (-)*hov* och andra sakrala element finns hos Nyman 2014. Appellativet *hov* anses ha en grundbetydelse ’förhöjning, liten hög’, och den höjdbetecknande syftningen lever fortfarande kvar i norska dialekter (Vikstrand 1992 s. 123 f. och där anförd litteratur). I modern tyska har *Hof* istället oftast betydelsen ’gård’, medan betydelsen ’helgedom, tempel’ är väl dokumenterad i historiska källor i Västnorden. Man kan räkna med en semantisk utveckling ’höjd’ > ’gård (på höjd)’ > ’gård med sal för offerfest’ > ’helgedom, tempel’ (Andersson 1992 s. 85 ff.). För många namn innehållande elementet *hov* räknar man med en förkristen och kultisk innebörd ’helgedom’, men betydelsen av namnelementet måste avgöras från fall till fall. *Hov* i Hackås ligger inte på någon tydligt avgränsad höjd som skulle kunna vara en grund till namngivning. En ingående diskussion av *hov* som appellativ och ortnamnselement återfinns hos Vikstrand 2001 (s. 253 ff.).

Som en bit i det förkristna pusslet finns även ett par klart sakrala ortnamn innehållande runsv. *vi* ’helig plats, helgedom’ i Storsjöbygden: det enkla *Vi* i Näs socken men även det försvunna **Ullvi* i Hackås (se kapitel 4). Distributionen av sakrala namn i Jämtland följer ett intressant mönster: Vikstrand påpekar att det inte finns mer än ett i varje avgränsad järnåldersbygd (1993 s. 59 f.) – hypotesen är att det räckt med en kultplats för att sörja för lokalbygdens behov. Medan *Hov* är ett klart västligt drag med många paralleller i Norge, där det även är vanligt med elementet i sammansatta namn, visar namn på *vi* samband med Mälardalen. I Storsjöbygden i Jämtland finns de två typerna sida vid sida och är ytterligare ett exempel på hur Jämtland har varit ett område där det västliga och det östliga mötts.

Kårgärde

UTTAL: *kou̯rjɛ̯l* (1907); *kàrjɛ̯l* (1918); *kòqrjɛ̯l* (1923); *kâqrɛ̯l* (1931)

INBYGGARBETECKNING: *kâqrɛ̯lbn* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: j Kårregerdh 1546 6/9 Hackås RAp (DN 14 s. 826), y kaargerde 1546 jb DRA.

Kårgierde 1565 JR 1 s. 75, Kårgiärd 1566 JR 1 s. 181, Kåregierde 1566 jb, Kåregierde 1568 JR 2 s. 64, i Kårgierde 1568 JR 2 s. 169, Kåregierde 1568 tl, Kårgierdhe 1570 JR 2 s. 239, Kårgiäl 1611 jb, Kårgiähl 1680 jb, Kårgierde 1715 jb, Kårgärde 1761 jb, Kårgärde 1825 jb.

Namnet *Kårgärde* syftar på en by vid den östra stranden av SannsunDET, strax norr om Sanne. Det är en sammansättning där huvudleden motsvarar fvn. *gerði* n. 'gärde' (no. 'jorde, inngjerdt jordstykke', Norrøn ordbok s. 207), fsv. *garþe* n. 'inhägnad mark'. Huvudleden i belägget från 6/9 1546 har tidigare lästs som *-gardh 'gård'* (DN 14 s. 826; Flemström 1973) men förkortningen i originalbrevet kan lika gärna utläsas *er*. Det samtida belägget *kaargerde* styrker denna uppfattning. Lindberg (1933 s. 32 f.) menar att byn är en avsöndring från Sanne, liksom det söderut liggande Gärde, och att bestämningsleden är tillagd för att skilja det nya *Gärde* från det gamla.

Språkliga möjligheter att tolka bestämningsleden ger mansnamnet *Kåre*, appellativet *kåre* m. 'spån, hyvelspån' och dial. *kår* 'vind'. Personnamnet *Kåre* har funnits allmänt i både Väst- och Östnorden med belägg från Norge, Danmark och Sverige, bland annat i ett större antal runinskrifter (Lind sp. 675; Peterson 2007 s. 146). Namnets betydelse bör vara ungefär 'den lockige, krushårige' (Peterson 2007 s. 146 f.).

Appellativen *kåre* och *kår* har motsvarigheter i andra nordiska språk: fvn. *kári* 'vindgufs', nisl. *kári* 'vind, storm', nno. *kåre* 'krusning på vann' och '(høvel)spån, krull' (Bjorvand och Lindeman 2019 s. 693 f.). Sv. *kåre* är bildat till adjektivstammen *kār-* 'krusig' (Hellquist 1948 s. 543). Betydelsen 'vind' som man ser i flera språk är säkerligen utvecklade från de krusningar på vattnet som vinden orsakar, och betydelsen 'spån, hyvelspån' bör ha uppkommit på grund av spånens förmåga att locka sig. Vilka samtida förhållanden i Kårgärde som skulle kunna ligga till grund för ett ursprungligt ägonamn bildat med *kåre* 'spån, hyvelspån' är osäkert, möjligen en liknelse syftande på ojämheter i åkern, jämför tolkningsalternativet adj. *kårr* längre ned.

Att namnet skulle innehålla dial. *kår* 'vind' och syfta på ett blåsigt gärde är möjligt, jämför diskussionen om *Kårviken* i Hackås socken. Sakligt är det svårt att avfärda detta alternativ, strandläget bör absolut kunna vara blåsigt. En annan tolkning där mansnamnet *Kåre* utgör bestämningsleden i *Kårgärde* är tidigare framförd (se Lindberg 1933 s. 32 f.; Flemström 1973). Det finns inte många paralleller där personnamn säkert ingår i gamla ägonamn på *-gärde* och ett sådant antagande bör därför göras med försiktighet. Att lägga till ett personnamn som bestämning för att skilja andra likalydande namn åt är dock vanligt. Bestämningsleden är tvåstavig i flera belägg, bland annat det äldsta, och tvåstavigheten talar för *Kåre* snarare än *kår*. *Kåre-* med *e* är inte den förväntade genitivformen av namnet i äldre tid, men eftersom beläggen är ganska sena finns möjligheten att genitivböjningen vid det laget försvagats. Värt att notera är att NG utan kommentar ansätter ett

personnamn *Kári* i *Kårtvet* i Buskerud (NG 5 s. 274), där flera belägg uppvisar bindevokalen *-e*, bland annat *Koretuedt* 1544, *Kaarethuedt* 1578. En relevant parallell är också namnet *Kårjord* i Vestfold med ett 1400-talsbelägg *aa Karagerdj*, där personnamnet antas ingå (NG 6 s. 67). En mindre del av de norska ortnamnen på *-gjerde(t)* i NG tolkas som innehållande ett personnamn, vissa av dem dock relativt osäkra.

Bland andra namn bildade med *-gårde* i Jämtland finns ett *Skarpgårde* i Näs socken (*skarppegerde* 1544, *skarpe gerde* 1552), där bestämmingsleden bör vara adjektivisk, förslagsvis *skarp* i betydelsen 'mager', 'karg' syftande på jordmånen (se SAOB 26 S-3556 ff.). Adjektivet finns upptecknat från större delen av Jämtland med betydelser som 'mager', 'hård, knaprig' (Berg), 'torrt' (Bodsjö), 'hård, mager' (Hammerdal), 'mager, torr' (Oviken) m.fl. Att det använts om jordmån belyses av sammansättningar som *skarplägd* 'mager lägd' (Norderö) och *skarpenbacke* 'mager backe' (Hammerdal). Att även *Kårgårde* är bildat till ett adjektiv skulle alltså kunna vara en möjlighet, då snarast ett adjektiv motsvarande fvn. *kárr* 'lockig', vilket finns belagt som sammansättningsled i till exempel *afkárr* 'vrang, strid' eller *gullkárr* 'med gult, krulla hår' (Norrøn ordbok s. 25, 229; jfr Vries 1962 s. 302). Adjektivets betydelse i en sådan namnbildning skulle väl kunna syfta på ojämnheter i åkern, knölighet, däremot knappast vind. Denna tolkningsmöjlighet bör hållas öppen men kräver ytterligare utredning.

Kårviken

UTTAL: *kárvíʃa*, dat. (i) *kárvíʃan* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: Kårvik 1787 REG 23-HAC-17, Kårviken 1825 jb, Kårvik 1830 REG 23-HAC-41, Kårviken 1881 jb, Kårviken 1886 REG 23-HAC-90.

Byn Kårviken ligger intill Råssjöns norra strand. Byn är förhållandevis ung, platsen nämns först som en öde fåbodvall i slutet på 1700-talet och senare som ett nybygge under första halvan av 1800-talet. Namnet *Kårviken* bör gå tillbaka på ett naturnamn och är förmodligen formellt sekundärt till namnet *Kåren* (*káʀn* 1931) som idag syftar på en udde söder om bebyggelsen. Detta namn innehåller sannolikt dial. *kår* 'vind' (om detta ord se *Kårgårde*). Rent teoretiskt kan *Kåren* också primärt ha syftat på viken. I så fall får man räkna med en kedja denotationsförändringar: *Kåren* [börjar sedan syfta på udden] > *Kårviken* [börjar sedan syfta på bebyggelsen] > *Kårvikviken* (*kárvíkvíʃa* 1931) [blir det nya namnet på viken]. En parallell till en tolkning av *Kåren* som ett primärt viknamn finns till exempel i fjordnamnet *Kåren* i Sotenäs härad i Bohuslän (Birgit Falck-Kjällquist i OGB 14:2 s. 25). Att naturnamnet skulle innehålla personnamnet *Kåre* är osannolikt. Det är även svårt att se någon saklig koppling till *kåre* i betydelsen 'spån'.

Kälen

UTTAL: *ʃɛln* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: Kiellen 1635 JDL 2:32, Kiählen 1680 jb, Kiälen 1761 jb, Kälen 1787 REG 23-HAC-17, Kjälen 1824 REG 23-HAC-27, Kjälen 1825 jb, Kälen 1881 jb.

Namnet *Kälen* syftar på en by vid Råssjöns östra sida. Det är ett simplex bildat till dialektordet *käl* m. som tidigare haft betydelsen 'ödemark, utmark'. Äldre belegg för namnet *Kälen* kan syfta på ett större avradsland gränsande mot Medelpad (Lindberg 1941 s. 42). Lindberg (a.st) sammanhåller också detta område med den utbyggda namnformen *Gillhovskälen*, ett kronoavradsland där flera fåbodar och skattlagda nyhemman listas under tidigt 1800-tal. Bestämmningsleden är möjligen tillagd för att skilja området från Grubbkälen, vilken i samma källa omnämns som en skatteallmänning tillhörande några av byarna i socknen (1824 REG 23-HAC-27). På dagens byplats har tidigare funnits en fåbodavall som kallats *Stor Olofs* eller *Näcksta fåbodar* (1787, REG 23-HAC-17:9). "Kjälen (Näckstabodarne) [...] är en gammal skattehemmansdel, som alldrig förr varit bebodd" noteras i beskrivningen till sockenkartan 1824 (REG 23-HAC-27). Det är troligt att bynamnet bär betydelsen 'bebyggelsen på Kälen'.

I Jämtland finns flera yngre appellativa betydelser av *käl* upptecknade: 'tät, god granskog', 'försumpad granskog' eller 'gräs- och örtrik granskog'. Lindberg (1941) beskriver den betydelseutveckling som appellativet *käl* gått igenom på olika håll, möjliggjord av de stora utmarksområdenas uppdelning i mindre områden, s.k. *partialkälar*. Detta kan jämföras med utvecklingen hos appellativet och namnelementet *ås*, se 3.3.

Lägden

UTTAL: *lɛɣdan* (1931); *lɛɣdan* (Lindberg 1933 s. 32)

ÄLDRE NAMNFORMER: Leigden 1680 jb, Lägden 1715 jb, Lägden 1781 REG 23-HAC-10, Lägden 1858 REG 23-HAC-121, Lägden 1881 jb.

Namnet *Lägden* syftar på en by knappt 2 km norr om Hackås kyrka. Namnet är ett simplex och, som påpekats redan av Olsson (1896 s. 169), bildat av sv. dial. *lägd* f. 'lågt liggande äng el. åker', 'igenlagd åker(teg) som bär gräs, (åker)linda' o. dyl., och är utan tvekan ett ursprungligt ägonamn. Utifrån namnet kan man dra slutsatsen att Lägden tidigare tillhört någon av de intilliggande äldre byarna; Carl Lindberg (1933 s. 32) föreslår Fäste eller Gillsta. Han påpekar också att bynamnets uttal avslöjar att det är en pluralform och egentligen borde skrivas **Lägdarna* (a.st.), då *-an* i det här fallet är en pluraländelse i best. form – jämför formen *buan* för 'bodarna'.

Etymologin för ordet *lägd* bör sammanhållas med adjektivet *låg* (SAOB 16

L-1518, Edlund 1977 s. 162 ff., Flemström 1980 s. 160 f.). Betydelseutvecklingen bör ha gått från 'svacka i terrängen' > 'gräsbärande svacka i terrängen' > 'gräsbärande område i allmänhet' > 'sådd äng' (Edlund a.st.).

En datering av namnet *Lägden* blir mycket osäker då det inte påträffas i skriftliga källor förrän ganska sent (*Leigden* 1680), då som bebyggelsenamn. Det är oklart om det ursprungliga ägonamnet är så gammalt att det kan ha bildats utifrån den äldre betydelsen 'svacka i terrängen'; vid Lägden kan det nämligen skönjas en sådan. För ett yngre namn är det rimligare att utgå från betydelsen '(åker)linda'.

Ett annat *Lägden* upptecknades 1931 som namn på en hemmansdel i Dödre. Även ett *Westerlägden* nämns under storskifte i Dödre 1827 (REG 23-HAC-25:11, 14) och syftar då på ägemark.

Mjövattnet

UTTAL: *mjøvåtne* (1931); *mjøvatne* (1935)

ÄLDRE NAMNFORMER: Mjövattnet 1814–1835 SE/ÖLA/11056/A I/3, Mjövattnet 1825 jb, Mjövattnet 1830 REG 23-HAC-41, Mjövattnet 1881 jb.

BILD 12. Sjöns form åsyftas i namnet *Mjövattnet*. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, 2020.)

Byn Mjövattnet ligger en knapp mil norr om Gillhov, intill Mjövattssjön. Byn har fått namnet från den intilliggande sjön, vars namn tidigare bör ha varit *Mjövattnet*. Bestämmningsleden innehåller ett fvn. *mjór*, fsv. *mjor* 'smal, ej bred' och beskriver sjöns långsmala form (se bild 12).

Mjövattnet nämns som ett nybygge i en jordebok från 1825 och är alltså som bebyggelsenamn ungt, men som sjönamn äldre. Namnet återfinns även på andra ställen, till exempel *Mjövattnet* i Burträsk socken, Västerbotten (Ulf Lundström i ÖNOV 8 A:1 s. 132 f.), där bestämningsleden dock snarast syftar på ett trångt vattendrag rinnande från den intilliggande tjärnen, igenom den nuvarande bebyggelsen.

Nybodarna

UTTAL: *n̥j̥buan* (1923); *n̥j̥bódana* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: Nybodarne 1825 jb, Nybodarne 1881 jb.

Namnet är relativt ungt. Ett likalydande namn påträffas som namn på ett nybygge på en karta från 1791 och åsyftar då bebyggelse vid den södra sidan av Råssjöån, ett område som idag ingår i byn Gillhov. Idag används namnet *Nybodarna* om en bebyggelse som ligger två kilometer därifrån, strax norr om Strulsjön. Man kan alltså hitta äldre belägg på namnet, till exempel i husförhörlängder, som inte syftar på den bebyggelse som heter så idag. Enligt en uppteckning från Carl Lindberg 1931 har namnet övertagits från ett fåbodställe *Nybodarna* 1,5 km nordväst om Strulsjön. Bestämmningsleden *Ny-* indikerar att de som namngivit eller använt detta fåbodställe tidigare brukat ett annat ställe för fåboddrift. Huvudleden *bodarna* ingår ofta i namn på fåbodställen i dialektformen *buan*, vilken återfinns i ett av de upptecknade uttalen. Namnet *Nybodarna* är vanligt och återfinns över hela Jämtland, till exempel i Hotagens, Klövsjö, Ragunda och Kalls socknar.

Näcksta

UTTAL: *nækste* (1907); *nækste* (1923); *nækste* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: a næctistadom 1311 aug.–1312 aug. Lockne RAp (JHD 1 s. 26), j næctestadum 1405 1/5 Oviken RAp (JHD 1 s. 154), i nekstadom 1443 22/3 u.o. JHD 1 s. 270, y næktastadom 1443 22/3 u.o. JHD 1 s. 271, a næktestadhom 1450 29/1 Hackås RAp (JHD 1 s. 304), j næktestadhe, j Næktestadhom 1470 10/2 u.o. RAp (JHD 2 s. 62 f.), j næktestade 1473 25/4 u.o. RAp (JHD 2 s. 91), i næktstadha 1474 27/3 Kungsgården i Jämtland JHD 2 s. 95, j næctistadha, i Næstada, j næktisstadha, j næktistadha 1486 24/2 Hackås RAp (JHD 2 s. 177 f.), nekstadha 1487 17/4 Trondheim RAp (JHD 2 s. 185), j næktistadha, j næktisstadha 1488 14/9 Hackås RAp (JHD 2 s. 192), i nextada 1493 u.d. u.o. RAp (JHD 2 s. 216), neckestadh 1499 1/6 Stockholm RAp (JHD 2 s. 238 f.), i netistadh 1500 16/6 Sprodetet RAp (JHD 2 s. 256), i nextistadh 1500

u.d. Jemtland JHD 2 s. 260, i necthistadh 1500 u.o. u.d. RAp (JHD 2 s. 287), j nekstadh 1526 u.d. Hackås skatteting RAp (JHD 3 s. 103), aa nexstathom 1539 u.d. Näs kyrkvall DN 14 s. 785, j nektstadh 1546 6/9 RAp (Hackås DN 14 s. 826), necksted 1546 jb DRA, j nækstadh 1549 u.d. Hognestad DN 14 s. 846.

i nexstadh 1553 hösten Hackås DN 15 s. 748, j nexstad 1556 u.d. u.o. DN 15 s. 775, negstad 1565 JR 1 s. 76, nägstad 1566 JR 1 s. 181, i Näxstad 1567 JR 1 s. 253, i Necstadh 1567 JR 1 s. 284, Nechstad 1568 JR 2 s. 64, Negstad 1568 JR 2 s. 126, i Näckstad, i Necstad 1568 JR 2 s. 169, Negstad 1568 tl, Nägstadh 1570 JR 2 s. 240, Negstad 1571 JR 2 s. 373, Näckstadh 1611 jb, Neckstad 1646 jb, Näcksta 1715 jb, Näcksta 1825 jb.

Byn Näcksta ligger någon kilometer öster om samhället Hackås, på den västra stranden av sjön Näkten. Namnet är en sammansättning där huvudleden är i plural, fsv. *-stadhir* m. 'ställe, plats (för något)' (se 3.3). Bestämmningsleden är sjönamnet *Näkten*, och *Näcksta* kan då tolkas som 'stället invid Näkten'. Paralleller till en liknande konstruktion bestående av sjönamn + *sta(d)* finns eventuellt i namnen *Bolmstad* invid sjön *Bolmen* i Angelstads socken, Småland, och *Rackstad* vid sjön *Racken* i Arvika socken, Värmland (Linde 1951 s. 170, 175). *Hummelstad* i Hallingebergs socken, Småland (Hallberg 1983 s. 53) och *Närstad* i Åtvids socken, Östergötland (Franzén 1982 s. 39) är också jämförbara bildningar, det senare namnet dock hörande till ett yngre skikt av namn bildade med *-sta(d)* (jfr även här Linde 1951 s. 169 ff.).

Hur sjönamnet *Näkten* ska tolkas är ovisst. Natan Lindqvist (1926 s. 238 ff.) har föreslagit en koppling till no. *nekk* m. med betydelsen 'krök, böjning i älv' och möjlig syftning på de otaliga små holmar i sjön mellan vilka man får snirkla sig fram, jämför gno. *hnekkir* m. 'tilbagegang' (Torp s. 454). Betydelsen 'krök, böjning i älv' verkar inte finnas dokumenterad i svenska dialekter. En folkloristisk tolkning har framlagts vid tolkningen av de danska *Nekkersø*, *Neksø*, *Nikkeseø* och *Nokkesø* (DSÅ 5 s. 129) samt vid tolkningen av *Näckungen* i Asby och Sunds socknar, Östergötland (Hellquist 1903 s. 439). Carl Lindberg tänker sig att *näck* 'sjöra' ingår som en liknelse och syftar på sjöns opålitlighet (se Flemström 1983 s. 93). Samhörigheten med Näcken för detta rimligen gamla sjönamn får dock betraktas som osäker, och inget av förslagen ovan förklarar ju explicit förekomsten av *t* i *Näkten*. Tolkningen av sjönamnet *Näkten* får tills vidare hållas öppen.

Prästbordet

UTTAL: *prɛːsbøːle*, *prɛːstbøːle* (2020)

ÄLDRE NAMNFORMER: Prästbordet 1715 jb, Prästbordet 1761 jb, Hackås Prästebord 1778 Prästbordet 1825 jb, Prestbordet 1881 jb.

Prästbordet syftar på det boställe, inklusive tillhörande mark, som kyrkoherden i socknen tagit i anspråk. Namnet kan innehålla appellativet *prästabord*, vars huvud-

led är det allmänspråkliga appellativet *bord* i betydelsen 'till någons underhåll, (avkastning av) jordgods'. Dock finns även ett appellativ *prästbol*, med huvudleden *bol* i betydelsen 'boställe'. Då betydelserna är snarlika, och då formerna kan sammanfalla i och med dialektal övergång från *rd* > tjockt *l*, eller en hyperkorrektion i motsatt riktning, är det i princip omöjligt att avgöra vad som egentligen är den primära utgångspunkten (se SAOB 5 B-3903).

Namnet har många paralleller idag. Ser man till officiella namnformer framträder en skillnad, där *Prästbol(et)* är klart vanligast i till exempel Värmland, Västergötland, Södermanland och Dalmland, medan formen *Prästbordet* förekommer längre norrut, framför allt i Gästrikland, Hälsingland, Jämtland och Ångermanland (OAU). Namnet är i ganska låg grad propriellt och i vissa källor är det oklart om det snarare används som appellativ.

Prästbordet i Hackås är en trolig avstyckning från gården Hov (Vikstrand 1993 s. 64; Hemmendorff 2010 s. 65), som har en historia som samlingsplats för guda-yrkan redan under förkristen tid, se *Hov*. Själva prästbordet kan härröra från högmedeltiden (Salvesen 1979 s. 63).

Rogsta

UTTAL: *ruùste* (1907); *róksta* (1915); *ròste* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: i roldstathom 1441 4/2 u.o. RAP (JHD 1 s. 256), i rostade 1467 u.d. Hackås ting JHD 2 s. 52, j Rostadha, j Rodhstاده 1486 24/2 Hackås (JHD 2 s. 177), rodsted 1546 jb DRA, j Rodhstadh 1549 29/11 Hognestad DN 14 s. 845, j Rodstadh 1550 hösten, Ovikens ting DN 15 s. 709 f.

j Rostadh 1553 u.d. u.o. DN 15 s. 749, Roustad 1565 JR 1 s. 75, Rostad 1566 JR 1 s. 181, i Rostadh 1568 JR 2 s. 30, Rostad 1571 JR 2 s. 373, Røestad 1633 jb, Rugsted 1600-tal JDL 1 s. 38, Rogstad 1726 Broman 1 s. 174, Rogstad 1761 jb, Rogsta 1825 jb, Rogsta 1881 jb.

Byn Rogsta ligger på västra sidan om sjön Näkten. Namnets huvudled innehåller elementet *-sta(d)*, fsv. *-stadhir*, 'ställe, plats (för något)', vilket är en förhistorisk namntyp (se 3.3). Bestämmningsleden borde utifrån skrivformen 1441 vara personnamnet *Roald* (Elmevik 1967 s. 36 ff.), ett namn som finns belagt från Ragunda i Jämtland under medeltiden (SD 4 s. 302). Även Lind Suppl. (sp. 468) nämner belägget från 1441 ovan som eventuellt samhörigt med *Roald*, fvn. *Hróaldr* (där dock läst som *Roldstadir*). Namnet har över lag varit vanligare i Västnorden, men har också funnits i Sverige och även lämnat spår i några svenska runinskrifter och en dansk: Sö 31, Gs 15, Sö 291 (osäker läsning), G 109 och DR 248 (se RAÅ Runor).

I beläggsserien kan man observera hur förledens *d* saknas i ett par belägg från 1400-talet och sedan försvinner helt i mitten på 1500-talet. Stavningen med *g*, belagd från 1600-talet, är huvudsakligen skriftspråklig och kan ha uppkommit i analogi med flera andra norrländska *Rogsta*. Namnet finns på flera ställen i närliggan-

de landskap, såsom *Rogsta* i Torsåkers och Häggdångers socknar, Ångermanland (Torsten Bucht i SOVn 1 s. 19 och SOVn 2 s. 60 f.) och Torps socken i Medelpad (Flemström 1960 s. 38), där samma bestämningsled ingår.

Salom

UTTAL: *sàlom* (1923); *sòlom* (1931)

INBYGGARBETECKNING: *sòlomsan* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: ij saleem 1394 14/4 Hackås RAP (JHD 1 s. 146), salem, i saleems lægdæ 1450 29/1 Hackås RAP (JHD 1 s. 303), aa Saleme 1487 17/4 Trondheim RAP (JHD 2 s. 186), aa salem 1488 14/9 Hackås RAP (JHD 2 s. 192), salems legder 1508 1/2 Södergård RAP (JHD 2 s. 299 och not 1 s. 300), salems legder 1508 1/2 Södergård RAP SDHK 36077 (JHD Suppl. s. 136 f.), y sallem 1544 ?2/11 Hognestad DN 14 s. 808.

j Sale 1551 3/9 Jämtland DN 15 s. 727, j Sale 1552 16/6 Sprotedet DN 15 s. 738, j Salem 1556 6/6 u.o. DN 15 s. 773, Salum 1565 JR 1 s. 75, Salim 1568 JR 2 s. 125, i Salem 1570 JR 2 s. 241, Salum 1571 JR 2 s. 373, Salem 1570 JR 2 s. 239, i Sallum 1606 mars Herrö DN 15 s. 773, Sallum 1645 HSKh 35 s. 227, i Salum, Salom 1651 27/5 u.o. JHD 2 s. 12, Salom 1611 jb, Sahlom 1680 jb, Sahlom 1715 jb, Salom 1881 jb.

Salom är namnet på en by i den centrala Storsjöbygden, drygt ett par kilometer norr om Hackås kyrka. De äldre beläggen för namnet *Salom* är konsekventa i sina skrivningar, allt ifrån det äldsta belägget *ij saleem* från 1394. Från och med den senare delen av 1500-talet möter man stavningar med varierande vokal i den andra stavelsen, uppenbarligen olika sätt att försöka återge den svagt betonade vokalens kvalitet.

Namnet *Salom* bör vara ett av södra Storsjöbygdens äldsta namn, och det finns flera fornlämningar på byns inägomark, såsom stensättningar och högar. Namnet tolkas som ett ursprungligt **Salhem*, en sammansättning med huvudleden *-hem*, ett element som indikerar hög ålder och vars innebörd har diskuterats. Bestämningsleden bör innehålla ett appellativ *sal* (se t.ex. Brink 1991 s. 73), en motsvarighet till fvn. *salr* m. 'enrumshus' (no. 'hus med eitt rom', Norrøn ordbok s. 512), vars betydelse i ortnamn dock är omdiskuterad (se vidare nedan).

Namnelementet *hem* är identiskt med det nusv. appellativet *hem* och man räknar med att det en gång i tiden haft betydelsen 'liggplats, läger'. I ortnamn har det närmast utvecklats en betydelse 'hemvist'. En diskussion har förts om huruvida namnen har denoterat en gård/en bostad, eller om de har varit bygdenamn (se Brink 1991 s. 75 ff.). Ett förslag som gör distinktionen dem emellan onödig är att *-hem*-namnen varit namn på domäner, inkluderande både bosättning och tillhörande markområden (Brink 1991; Vikstrand 2013a s. 38).

De svenska ortnamnen bildade med *-hem* innehåller ofta topografiska bestämningsleder, likaså djur- eller växtbeteckningar, eller adjektiv. Man har hittills inte funnit något namn som säkert innehåller ett personnamn. Dagens namnformer

har ofta genomgått flera reduktioner i både uttal och skrift, och namnen kan därför vara svåra att tolka.

Namn bildade med *-hem* är en klart förhistorisk namntyp; dessa namn hör till den äldre järnåldern. Enstaka namn i Mälardalen har daterats till bronsålder (Vikstrand 2013a s. 41 f.) men för Jämtlands del är sådana dateringar av allt att döma uteslutna. Namntypen förekommer inte i Danelagen, vilket tyder på att den inte längre var produktiv i Danmark när de engelska områdena koloniserades på 800-talet (Hald 1942 s. 30 ff.).

I Skandinavien finns dessa namn i störst antal i Norge; namnen i Sverige finns utbredda i Götaland och Svealand samt i ett område i Medelpad, Ångermanland och Jämtland. Namnens existens i Mellannorrland kan inte sägas ha entydigt västliga kopplingar, även om det är troligast, menar Edlund (2011 s. 54, jfr även Ståhl 1976 s. 75). Besläktade namnelement är det engelska *-hām* och det tyska *-heim*.

För vidare studier av namn innehållande *-hem*, se Sahlgren 1939, Hald 1942, Ståhl 1976, Flemström 1983, Brink 1991, Vikstrand 2013a, SOL. Värt att notera är att *-hem* i en annan betydelse ingår i sentida mode- och uppkallelseamn som *Fridhem* o.dyl., vilka inte ska sammanhållas med de äldre namnen.

Kring namnelementet *sal*, vilket utgör namnets bestämningsled, har under lång tid förts en diskussion, där man sökt förklara appellativets olika belagda betydelser, betydelsernas relation till varandra och om/hur dessa tar sig uttryck i ortnamnen. I sina studier av namnet *Uppsala* argumenterar Jöran Sahlgren (1947 s. 11) för att äldre ortnamn bildade med appellativet *sal* m. syftat på fåbodar, i likhet med det från *sal* bildade appellativet *säl* 'fåbodställe'. Denna tolkning modifieras av Lars Hellberg (1967 s. 182 ff.) som hellre vill se en betydelse 'slätterbod, ängslada', vilken stämmer bättre med de sakliga förutsättningarna kring majoriteten av svenska namn bildade till *sal*. Äldre tiders uppfattning att *sal* betecknat en hall för fest eller gästabud, kanske till och med gudadyrkan, ansågs länge omodern men har i ljuset av nyare forskning om järnåldern åter aktualiserats och *sal* har figurerat i diskussioner kring kultplatsbetecknande element (t.ex. Andersson 1992 s. 89 ff., Vikstrand 2013b s. 135, 139 ff.). Slutsatserna på svenskt område kan dock inte anses säkra, men John Kousgård Sørensen (1989 s. 12 f.) har för norskt och danskt område uttryckt uppfattningen att *sal* i ortnamn generellt kan ha betytt 'kulthus, helgedom'. Elementet återkommer flerstädes i sammansättningar med gudanamn, se till exempel diskussionen i BØ 11 s. 19 respektive BØ 17 s. 259 ff. om *Óðinssalr* och *Tésalr*, jämför även namnet *Odensala* i Brunflo socken, Jämtland. En längre sammanfattning av diskussionen återfinns hos Mats Wahlberg i SOU 5 s. 11 ff. Stefan Brink (1996b s. 255 ff.) ser det som naturligt att *sal* i ortnamn kan ha olika betydelser; i flera fall vill han tolka namnen som syftande på festsalar, makthavares byggnader och kultiska funktioner, men förnekar inte att *sal* i vissa namn syftar på mer obetydliga konstruktioner. De senaste decenniernas forskning diskuteras av Vikstrand (2013b s. 139 ff.), där han

även påminner om att en betydelse i fornvästnordiskan för *salr* är 'enrumshus' – en betydelse som till synes enkelt sammanför de två skilda tolkningslinjerna 'hall' och 'bod, enklare byggnad'. Han ser en styrka i att kunna tolka namnen med *sal* som semantiskt koherenta, och förordar en ny genomgång både av skandinaviska namn med *salr* och appellativets användning i västnordiska primärkällor (2013b s. 152).

När det gäller *Salom* i Hackås så har namnet tre paralleller i Ångermanland. Både *Salom* i Nora socken och de två *Salum* i Ullångers respektive Torsåkers socken är ursprungliga sammansättningar **Salhem* (Torsten Bucht i SOVn 1 s. 36, 85 och SOVn 2 s. 61). Bucht påpekar även att namnen uppträder i en förkristen kontext där intelligande namn "troligen" visar på kultiska inslag. Nyman (2014 s. 203) är dock av den uppfattningen att indicier framförda i tidigare forskning inte är tillräckligt starka för att räkna med en sakral betydelse hos *sal* i mellannorrländska ortnamn.

Sammanfattningsvis är det enklaste vid tolkningen av *Salom* att utgå från den grundläggande betydelsen, fvn. *salr* m. 'hus med ett rum', men det är svårt att bortse från det mönster som många av dessa **Salhem*-namn uppvisar. Det är därför frestande att sakligt tolka namnet som att det syftar på en plats med en byggnad, vilken fyllt något slags funktion i utövandet av makt och religion i förkristen tid. Man får sammanfattningsvis konstatera att elementets betydelse endast kan preciseras ytterligare med hjälp av en fördjupad analys.

Salsån

UTTAL: *sáʂoua* (1907); *sêʂáʂa*, *sêʂáʂa* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: i saalsaa 1441 4/2 u.o. RAp (JHD 1 s. 256), j Salsaa 1540 u.d. u.o. DN 14 s. 788, i Sallssåån 1546 30/1 Hackås DN 14 s. 819, i Salsåån 1546 1/2 Bergs ting DN 14 s. 820, salsaaen 1546 jb DRA, j Salssåå, j Salsåå, Sallssåå 1548 14/9 Hackås DN 14 s. 840, Sols aan 1550 hösten, Ovikens ting DN 15 s. 710.

y Sallsaann 1562 u.d. u.o. DN 15 s. 818, Salzåå 1565 JR 1 s. 75, Salzåen 1566 JR 1 s. 181, Salzån 1568 JR 2 s. 65, Salzå 1568 JR 2 s. 126, i Salzånn 1568 JR 2 s. 169, i Salzåen 1569 JR 2 s. 201, Salså 1570 JR 2 s. 240, Salzå 1571 JR 2 s. 374, Saltzåå 1611 jb, Sällsåå 1646 jb, Saltzåå 1715 jb, Saltså 1825 jb, Salsån 1881 jb.

Salsån är en by vid sjön Näktens västra strand, på norra sidan av Salsåviken. Utalsuppteckningarna stämmer onekligen bra med att det skulle röra sig om ett ursprungligt vattendragsnamn med huvudleden *-ån*. Där bebyggelsen ligger är det dock svårt att se spår av något vattendrag. Troligen är det istället Kvarnbäcken längre bort som åsyftas i namnet *Salsån*. Denna bäck mynnar ut i den västra sidan av Salsåviken, knappt 800 meter fågelvägen från den äldre bytomten.

En möjlig tolkning är att se bestämningsleden som samhörig med dialektordet *sål*, vilket har betydelser som 'stackare; otillräcklig; ynkelig' (OSDs), förmodligen

BILD 13. Kvarnbäcken nära dess utlopp i Näkten. (Foto: förf.)

samhörigt med adj. fvn. *salugr* 'fattig' (no. 'stakkars, arm', Norrøn ordbok s. 513), fsv. *salugher* 'salig', 'eländig, fattig'. Dialektordet finns upptecknat från flera socknar, främst kring Storsjön (Häggenås, Mattmar, Mörsil, Rödön, Åre, Lit, Kyrkås) och skulle primärt kunna syfta på åns begränsade vattenflöde (se bild 13). Torp (s. 569) redovisar både *saal* 'stakkar, stymper' och sidoformen *sæl*, vilka sammanhålles med det nämnda svenska dialektordet. Betydelseövergången 'salig' > 'fattig' antar Torp vara av ironisk art. Ett hypotetiskt personbinamn bildat till detta är väl också formellt tänkbart; ett personnamn som bestämningsled i ett ånamn är dock inte vanligt.

Det är dock svårt att avgöra om namnets första vokalljud överensstämmer med tolkningsförslagen. Den första vokalen i *Salsån* är lite oklar, i det äldsta belägget framstår den som ett tydligt *aa*, medan senare skrivformer har ett *a* och uppteckningarna beskriver ett *ä*-ljud. Detta kan jämföras med den initiala vokalen i *Arådalen*, Ovikens socken (se detta namn), där belägg och uttal visar på samma vacklan. Det äldsta belägget för *Salsån* är trovärdigt och ett ursprung med långt *a* är därför utgångspunkten i tolkningen här. Den senare vokalutvecklingen är dock inte i alla delar lättolkad.

Tidigare hypoteser om namnets etymologi härrör från Peter Olsson (1896 s. 169), som med tvekan föreslår en samhörighet med fvn. *salr* m. 'enrumshus' "eller kanske snarast" fvn. *såldssåð* n. 'så mycket mark man kan så med ett såld spannmål' (no. 'så mykje jord som ein sår til med eit såld korn', Norrøn ordbok s. 512). Ett såld har avsett ett mått på knappt 100 liter men har varierat (a.st.). Appellativet *saldsaad* verkar ha använts i Västnorden (Fritzner 3 s. 162; Torp s. 570) men skulle behöva beläggas bättre med jämtländskt dialektmaterial för att stärkas som tolkningsalternativ. Namnet skulle då snarast syfta på ägornas storlek. Ett par norska namn har tolkats som hithöriga, nämligen *Sålså* (NG 4:2 s. 222) och *Sålsåbo* (NG 4:2 s. 269) i Innlandet.

Carl Lindberg noterar i en uppteckning från 1931 (OAU) att det finns "spakvatten (i ån där) från Kvarntjärnen till Näckten", vilket antyder en tolkning med dial. *sel* 'spakvatten, lugnt vatten', en betydelse som är känd från Jämtland (se *Siljebodarna*). Men ett dial. *sel* från fsv. *sil* resulterar inte i sådana skrivformer som *Salsån* uppvisar, och Lindbergs förslag kan avvisas.

Sandnäset

UTTAL: *sàné.se* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: Sandnäset ca 1781–1802 SE/ÖLA/11056/A I/1 s. 88 f., Sannäset 1791 LMS Y15-22:1, Sandnäset ca 1803–1813 SE/ÖLA/11056/A I/2 s. 51, Sandnäset 1825 jb, Sandnäset 1869 LMS Y15-22:2, Sandnäset 1881 jb.

Sandnäset är en by invid sjön Näktens östra strand, ca 8 kilometer norr om Gillhov vid sjöns södra ände. Bebyggelsenamnet *Sandnäset* härrör från slutet av 1700-talet, då nybygget skattlades, och innehåller ett tidigare naturnamn vilket ursprungligen bör ha syftat på det grovsandiga, utstickande landområde som numera heter *Sandudden*. Detta är markerat som ett sandtag på kartan till laga skifte från 1869 (LMS Y15-22:2).

De belägg från 1500-talet som tidigare attribuerats till Sandnäset ska förmodligen istället kopplas samman med Sandnäs i Bräcke socken respektive ett ödesgods **Sannenes* i Revsunds socken.

Sanne

UTTAL: *sàne, sâñ* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: ij sandhom 1394 14/4 Hackås RAp (JHD 1 s. 146), i sandom 1406 11/11 RAp (JHD 1 s. 157), i sandom 1410 4/4 Mordviken RAp (JHD 1 s. 163), j sandhom 1418 6/12 RAp (JHD 1 s. 178), j Sandom 1428 28/3 RAp (JHD 1 s. 211), j sandom 1431 4/6 Side RAp (JHD 1 s. 225), i sandom 1437 11/6 Höla avskr. RA (JHD 1 s. 234, jfr DN 14 nr 145), a sandom

1445 5/1 Hov ÖLAp Heimbygda (JHD 1 s. 276), a Sandom 1450 29/1 RAP (JHD 1 s. 304), j Sandom Helga torsdag omkring 1450 Revsund RAP (JHD 1 s. 302), i Sanda ?1450 18/5 RAP (JHD 1 s. 305), i sande, i sande 1467 u.d. Hackås ting JHD 2 s. 52, a sandom 1470 10/2 u.o. RAP (JHD 2 s. 62), j sande 1470 13/6 Oviken RAP (JHD 2 s. 67), j sande 1470 11/8 u.o. RAP (JHD 2 s. 68), j sandom 1472 u.d. Ovikens vapenting RAP (JHD 2 s. 87), a sandom 1473 7/2 Sunne RAP (JHD 2 s. 88), j sanda 1473 25/4 u.o. RAP (JHD 2 s. 91), j sandum, j sandwm 1476 19/3 Jämtland ÖLAp (JHD 2 s. 110), i sanda, j sannæ, i sannæ 1477 3/4 Jämtland JHD 2 s. 113, j Sanda 1477 10/4 RAP (JHD 2 s. 114), j sandom 1480 20/2 Ösa RAP (JHD 2 s. 137), i sanda 1483 17-23/3 Jamtamot RAP (JHD 2 s. 160), j sanne 1483 27/7 u.o. JHD 2 s. 162, i sandhe 1485 16/2 Oviken RAP (JHD 2 s. 17), i ssandom 1485 18/12 u.o. JHD 2 s. 175, j samdon [sic], i sandom 1486 14/2 Skatteting i Berg JHD 2 s. 176, j sandom 1486 24/2 Hackås RAP (JHD 2 s. 177), i sanda 1486 4/4 Brunflo JHD 2 s. 180, aa sandom, j sandom, j sandom 1488 14/9 Hackås RAP (JHD 2 s. 192), i Sandom 1489 11/6 Lockne kyrkböle JHD 2 s. 200, j sande 1490 22/6 Trondheim JHD 2 s. 209, i sandha 1493 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 216), j sandhom 1494 22/1 Brunflo JHD 2 s. 217, i sandha 1494 18/5 Oviken RAP (JHD 2 s. 218), i sandha 1498 24/12 u.o. JHD 2 s. 233, i sandha 1498 u.d. Bergs sn JHD 2 s. 236, j sandom, i sandom Efter 1499 14/5 u.o. JHD 2 s. 239 f., i sandom 1500 u.d. Skattetinget i Lockne RAP (JHD 2 s. 259, nr 265), i sanda 1500 u.d. Jämtland JHD 2 s. 260, i sandha, i sandh 1500 16/6 Sprotedet RAP (JHD 2 s. 255 f.), j sandwm, j sandha 1500 u.d. Jämtland JHD 2 s. 260, i sandha 1501 7/10 Oviken (JHD 2 s. 272), i sandha 1500 u.d. u.o. (JHD 2 s. 287), j sandom 1504 u.d. Lockne skatteting JHD 2 s. 291, i sandom 1505 15/2 u.o. RAP JHD 2 s. 293, i sandha 1508 1/2 Södergård RAP (JHD 2 s. 299), i sanda 1508 1/2 Södergård RAP (JHD Suppl. s. 136 f.), i sandom 1510 u.d. Hackås (JHD 2 s. 315 f.), i sandom 1510 15/5 Tand JHD 2 s. 313, j sande 1524 u.d. u.o. JHD 3 s. 48, j sande 1525 25/9 Hackås vapenting RAP (JHD 3 s. 62), j sande 1526 u.d. Hackås skatteting RAP (JHD 3 s. 103), j sande 1527 u.d. u.o. JHD 3 s. 114, j sande 1530 31/1 Hackås skatteting JHD 3 s. 215, sande 1546 jb DRA.

j Sande 1551 3/9 Jämtland DN 15 s. 727, Sande 1565 JR 1 s. 75, i Sanda 1565 JR 1 s. 95, i Sanna 1567 JR 1 s. 252, i Sande 1567 JR 1 s. 261, i Sandhe 1568 JR 2 s. 30, Sandha 1568 JR 2 s. 64, Sanda 1568 JR 2 s. 124, i Sandhe 1569 JR 2 s. 206, Sannde 1570 17/11 Hongstad DN 15 s. 843, i Sanda 1570 JR 2 s. 241, Sande 1571 JR 2 s. 372, Sanna 1611 jb, Sanne 1680 jb, Sanne 1761 jb, Sanne 1881 jb.

Sanne är namnet på en by i de centrala delarna av Hackås socken. Bebyggelsen ligger vid kanten av Storsjön och i omedelbar närhet av järnålderslämningar som hittats i socknen, vilket indikerar att *Sanne* tillhör den absoluta kärnbygden kring Storsjön och att namnet är ett av de äldsta i området.

Det finns som synes ett rikt antal belägg för namnet och redan 1394 skrivs det *ij Sandhom*, en namnform som sedan är ganska stabil. Namnet kan inte vara en sammansättning med *-hem*; i *-hem*-namn i trakten kan man fortfarande se vokalen *e* i huvudleden i beläggsserien in på 1400-talet, vilket inte är fallet i denna serie av belägg. Carl Lindberg (1933 s. 33 not 4, 5) slår istället fast att namnet innehåller dativ plural av fsv. *sander* m. 'sand'. Det är dock svårt att numera upptäcka någon sandighet i området. Det saknas inte paralleller till namnet, både *Sande* i Revsunds socken och *Sanden* i Rödöns socken antas syfta på sand, förutom de otaliga bestämningsleder *Sand-* som ingår i sammansatta ortnamn som *Sandnäs*, *Sandviken* osv. Dagens form *Sanne* verkar vara ganska sen och stabiliseras först efter 1500-talet när *nd* assimilerats till *nn*.

I en källa från 1478 har man tidigare läst ortnamnet *Sanvij*, vilket tolkats av

Lindberg (1933 s. 28 ff.) som ’viet vid Sanne’, en helig plats i den förkristna religionen. Detta belägg har på senare tid omtolkats som en felläsning av ett *saure* eller *saurij* och antas nu syfta på byn Söre i Lits socken (JHD Suppl. s. 116 f.).

Siljebodarna

UTTAL: dat. *selebuom* (1882); *selebu^uan* (1915)

ÄLDRE NAMNFORMER: Siljebodarne 1825 jb, Silljebodarne 1830 REG 23-HAC-41, Siljåbodarne, Siljebovallen 1881 jb.

Namnet *Siljebodarna* betecknar en by vid den norra kanten av Mellansjön. Bebyggelsen betecknas som ett nybygge i jordeboken från 1825 och ligger på före detta Gillhovskälens avradsland, ett område där många andra nybyggen kom till vid samma tid, till exempel *Nybodarna*, *Finnsved*, *Svartnäset*. I närheten finns också namnen *Seleberget* och *Selemynen*, och dessa bör, tillsammans med *Siljebodarna*, höra ihop med namnet *Selet* (Flemström 1972b s. 184), som åsyftar en ca 500 meter lång å genom myrmark, vilken förbinder Mellansjön med Baksjön. *Siljebodarna* bör förstås som ’bodarna vid *Selet*’ (a.st.). Namnet återspeglar platsens tidigare användning som fåbodställe – *bodarna* (dial. *buan*) är den i särklass vanligaste huvudleden i fåbodnamnen, se avsnitt 2.

Namnet *Selet* är bildat till dial. *sel* n., fsv. *sil* n. motsv. fvn. *sil* n. ’lugnt rinnande vattendrag’ (no. ’elv som renn stilt (silar)’, Norrøn ordbok s. 532). Ordet har i Jämtland något varierande upptecknade betydelser vid sidan av den mer riksspråkliga ’lugnvatten mellan forsar’, nämligen ’utvidgning av å’, ’spakvatten’, ’lugnt parti av å’ – egenskapen långsmalhet framhävs i flera av betydelserna. De upptecknade betydelserna har paralleller i till exempel Västerbotten (se Ulf Lundström i ÖNOV 8 A:1 s. 238). Detta appellativ ingår dessutom i ett antal andra ortnamn i Jämtland, till exempel de intill varandra liggande *Lillselet*, *Djupselet* och *Långselet* i Bodsjö socken. Det är inte ovanligt att namn på *-selet* betecknar även andra typer av vattensamlingar, till exempel tjärnar och sjöar (OAU). Ordet är särskilt vanligt som huvudled i sjö- eller vattendragsnamn i norra och östra delen av landskapet.

Folke Hedblom (1950 s. 44 f.) förklarar variationen mellan ortnamnelementen *sel* och *silj-* med att appellativet tidigare har varit en *ja*-stam, något han tar upp i sin diskussion om namnen *Bursiljum* och *Bygdsiljum* i Burträsk socken, Västerbotten. De namnen behandlas även av Ulf Lundström i ÖNOV 8A s. 259 f. Flemström (1972b s. 184) argumenterar på samma sätt som Hedblom när han tolkar detta *Siljebodarna*.

Skede

UTTAL: sê (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: i skede 1467 u.d. Hackås ting JHD 2 s. 52, aa skedhe 1486 24/2 Hackås RAp (JHD 2 s. 177), aa skæidhe 1487 17/4 Trondheim RAp (JHD 2 s. 186), aa Skedhe 1488 14/9 Hackås RAp (JHD 2 s. 192), j skedhe, skedhe 1526 u.d. Hackås skatteting RAp (JHD 3 s. 103), aa skedhe, j skedhe 1534 14/3 Sunne DN 14 s. 737 [DN 7/3], po Skedhe 1538 u.d. u.o. DN 14 s. 772, y Skyadhe 1544 2/11 Hognestad DN 14 s. 807, y Skiæde, Skyædhe 1546 30/1 Hackås DN 14 s. 819, skede 1546 jb DRA, po Skedhe 1550 u.d. DN 5 s. 839.

po Skedhe 1551 1/4 u.o. DN 15 s. 726, Skeede 1565 JR 1 s. 75, Skiädhe 1566 JR 1 s. 180, Skede 1568 JR 2 s. 64, Skedhe 1568 JR 2 s. 125, Skedhe 1568 tl, i Skede 1568 JR 2 s. 169, Skedhe 1570 JR 2 s. 239, Skiedhe 1571 JR 2 s. 373, i Schede 1606 mars DN 15 s. 773, Skedhe 1680 jb, Skiede 1761 jb, Skiedom 1771 REG 23-HAC-6, Skede 1825 jb.

Skede ligger vid den östra stranden av Storsjöns södra utlöpare, ett par km norr om Hackås kyrka; hela området karakteriseras av en tydlig sluttning ner mot Storsjön. Namnet *Skede* bör vara bildat av en motsvarighet till fvn. *skeið* n., fsv. *skedhe* n. som ursprungligen haft en grundbetydelse 'något som avskiljer', men senare har utvecklats flera olika dialektala betydelser, bland annat 'väg mellan åkrar', 'rågång', 'vägstycke', 'kappridning', 'tidsavsnitt'. Liknande betydelser finns i både Norge och Sverige, se Torp s. 591 f.; SAOB 26 S-3711 ff. Bertil Flemström (1972b s. 186) föreslår att namnet betyder 'området vid skedet (= gränsskillnaden)', och att gränsen i fråga är den intilliggande byn Saloms. Carl Lindberg (1933 s. 32 f.) poängterar att betydelsen av det ingående appellativet är svår att avgöra, men att byarna Skede och Salom hört till samma skifteslag och att *Skede* bör vara ett yngre namn än *Salom*.

I äldre norsk ortnamnsforskning har *skeið* generellt ansetts hänvisa till platser ägnade åt eller lämpade för hästkapplöpningar (NG Indl. s. 75). Johan Nordlander (1899 s. 5) gör en liknande tolkning av *Skede* i Hackås som betecknande en plats för äldre tiders ryttartävlingar och hästhetsning. *Skede*-namnens koppling till lämningar av förkristna kulthandlingar har också framhållits från arkeologiskt håll, med exempel på hästoffer, till exempel i Skedemosse på Öland (Hagberg 1967). Relevant att notera i sammanhanget är Alexander Bugges (1920 s. 208 ff.) genomgång som visar att flera norska namn innehållande *skeið* är namn på kyrkplatser idag – detta har tolkats som en kultplatskontinuitet hos dem (jämför den man kan se för Hov i Jämtland, se under *Hov*). Värt att notera är Skedes belägenhet strax intill Salom, vars namn också kan tolkas som möjligen kultiskt, se under *Salom*. Tolkningar som hänvisar till en kultisk betydelse hos namnelementet *skede* har dock inte stått oemotsagda, utan Carl Ivar Stähle (1946 s. 285 ff.), Jöran Sahlgren (1950 s. 8 f.) och Gunnar Pellijeff (1991 s. 62) framhäver den väl dokumenterade, utbredda användningen av ordet med betydelsen 'gräns', 'något som avskiljer' och liknande. Pellijeff (1991 s. 67) påpekar även att de topografiska förhållanden som varit fördelaktiga när det gäller forntida kommunikationsleder och samlingsplat-

ser (även för kultiska handlingar) har kunnat betecknas med *skeið* utan att själva namnelementet för den skull haft en generell kultisk betydelse. Om diskussionen kring *skeið*, se Vikstrand 2001 (s. 346 ff.) och översiktligt i Schmidt 2009 (s. 88 ff.).

Både Pellijeff (1967 s. 134, 1991 s. 61 ff.) och Carl Ivar Ståhle (1946 s. 285 ff.) har argumenterat för topografiska betydelser som 'landtunga, åtskiljande åsrygg' eller 'skiljande, utskjutande höjdräckning' hos vissa namn innehållande *skeið*. Detta är dock inte en trolig tolkning av namnet *Skede* i Hackås, eftersom den typen av terrängformationer saknas vid bebyggelsen. Det är idag svårt att avgöra om man i äldre tid tyckt att terrängen varit lämplig för hästkapplöpning; området karakteriseras av en tydlig sluttning ner mot Storsjön och tolkningsalternativet får anses som intressant men osäkert. Den mest tilltalande tolkningen är kanske Flemströms förslag att namnet innehåller dial. *skede* i betydelsen 'gräns' och markerar en bygräns.

Svartnäset

UTTAL: *svòt̪nɛ̃sɛ* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: Swartnäset 1781–1802 SE/ÖLA/11056/A I/1 (husf.l.), Swartnäs 1791 LMS Y15-22:1, Swartnäset 1803–1813 SE/ÖLA/11056/A I/2 (husf.l.), Swartnäset 1825 jb, Swartnäset 1881 jb.

Bebyggelsen Swartnäset ligger på en utstickande landtunga i den södra änden av Råssjön och är omgiven av vatten både mot nordost och sydväst. Nordväst om bebyggelsen ligger Swartnäsberget som näsets sista utpost innan sjön tar vid. Som bebyggelsenamn är *Svartnäset* ungt; det ursprungliga naturnamnets huvudled *näset* syftar på läget på den långsmala halvön. Det har under fältarbete visat sig svårt att utröna namngivningsgrunden till bestämmingsleden *Svart-*, men denna kan väl tänkas syfta på att vattnet eller marken där upplevts vara speciellt mörk. I strandkanten fanns en del klart mörka stenar. Det är även möjligt med en syftning på svarta efter röjning. Byn Swartnäset nämns på en karta från 1791 (LMS Y15-22:1) som ett av fyra nybyggen i området.

Tunvågen

UTTAL: *tõnvou̯jɛn* (uppt. har gemensam överbåge på *ou̯í*) (1907); *tõnvå̯o̯pɛn*, dat. (*i*) *tõnvå̯o̯pa* (1931)

INBYGGARBETECKNING: *tõnvõ̯sbõ̯n* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: j tynnwagh 1441 4/2 Näs RAp (JHD 1 s. 256), j Twnnevagh 1445 5/1 Hov ÖLAp Heimbygda (JHD 1 s. 277), i twnewagh 1483 17-23/3 Jamtamot RAp (JHD 2 s. 160), j Tynnewaaghen 1486 24/2 Hackås (JHD 2 s. 177), j Twnnewaagh 1523 u.d. u.o. JHD 3 s. 33, j Twne waagen 153[2–1534] u.d. JHD 3 s. 263, tunneuog 1546 jb DRA.

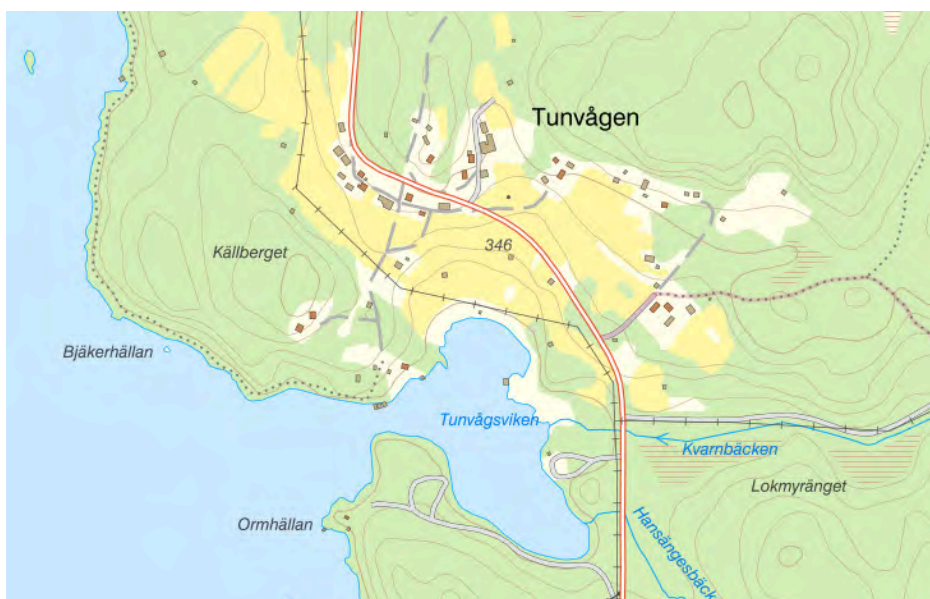

BILD 14. Den norra delen av viken mot bebyggelsen Tunvågen är rundad. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, 2020.)

Tynnewåg 1565 JR 1 s. 76, tönnewågen 1566 jb, Tynnewågen 1566 JR 1 s. 181, Tönnewåg 1568 JR 2 s. 65, Tunvågen 1568 JR 2 s. 126, i Tönnewågghen 1568 JR 2 s. 169, Tönwågenn 1570 JR 2 s. 241, Tunvågen 1571 JR 2 s. 374, Tunwågenn 1611, Tunwåg 1646, Tunwågen 1715, Tunwågen 1761, Tunvågen 1825.

Tunvågen är namnet på en by belägen vid en liten bukt i sjön Näkten. Namnets huvudled utgörs av *våg*, fvn. *vágr* m. 'våg, bukt, vik' (Norrøn ordbok s. 697) i betydelsen 'vik, bukt'; Franzén (1982 s. 74) räknar med den snarlika betydelsen 'fjärd' för fsv. *vagher* m. i sin tolkning av namnet *Valdemarsvik*. I Jämtland finns betydelsen 'vik, bukt' bevarad i ett antal ortnamn, till exempel *Gevåg* i Ragunda socken och *Brevåg* i Lits socken (Flemström 1983 s. 106). I Tunvågens fall syftar det uppenbarligen på den lilla bukten i sjön, idag kallad *Tunvågsviken* (se bild 14).

Bestämningsleden är omdiskuterad, helt klart är dock att den inte ska sammanföras med bebyggelsenamnelementet *tuna*. En möjlighet är att förleden utgörs av appellativet *tunna*, och att det syftar på något tunnliknande i terrängen. Den norra delen av viken är väl rundad, och marken höjer sig runt om, vilket gör att den skulle kunna liknas vid insidan av en tunna. De upptecknade uttalen av vokalen i bestämningsleden stämmer väl med upptecknade uttal av *tunna* från närliggande socknar i Jämtland, till exempel *tòne* i Oviken (OSDs). Växelformer med *y* påträffas i äldre norska skrifter (jfr beläggen 1441, 1486, 1565, 1566), dock ej i det upptecknade dialektmaterialet från Jämtland (OSDs).

Man kan fundera över om fvn. adj. *tynni* 'två (olika)' (no. 'to (ulike)', Norrøn ordbok s. 646) kan vara en tolkningsmöjlighet, med tanke på att buktens form skulle kunna tolkas som tudelad. Ytterligare dialektmaterial skulle behövas för att kunna stödja detta alternativ. Att *tunna* i betydelsen 'en sjättedels mantal' (Rietz sp. 764 a) skulle kunna komma ifråga får nog uteslutas. Det är också svårt att se någon saklig förklaring till att förleden skulle innehålla adjektivet *tunn*.

Namnet skulle också kunna innehålla binamnet *Tunna* (Flemström 1972b s. 228). Det är ett binamn som finns svagt belagt från Norge och Sverige (se DN 11 s. 59; SFSS MD s. 438) och som kan ha använts om en tidig invånare. Det finns också ett bättre belagt personnamn *Tune*, från Götaland och Svealand, som kan komma i fråga (SMPs). Av de olika alternativen håller jag dock en topografisk tolkning för troligast, då de sakliga förutsättningarna stämmer – att det rör sig om ett ursprungligt naturnamn talar ju inte heller för ett personnamn.

Tången

UTTAL: *tøgen* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: Tången 1825 jb, Tången 1830 REG 23-HAC-41, Tången 1881 jb, Tången REG 23-HAC-157.

Namnet *Tången* syftar på en by vid västra stranden av Råssjön. Byn är relativt ung och är utmärkt som ett nybygge på en karta från 1830 (REG 23-HAC-41). Bebyggelsen är placerad på en udde, vilket bör vara bakgrunden till namnet. Det ursprungliga naturnamn som ligger till grund för bynamnet är ett simplex och bildat till ett ord motsvarande fvn. *tangi* m., fsv. *tånge* m., med betydelsen 'lång, smal udde' (jfr Norrøn ordbok s. 629). Upptecknade betydelser av appellativet från Jämtland är 'smal landremsa som förbinder en holme med land' (Kalls socken), 'strandrevel som sträcker sig från stranden ut i en sjö' (Mörsils socken), 'smalt terrängparti mellan två andra, vanligen lägre, av annan beskaffenhet', 'smal landremsa som går ut i vattnet' (Ragunda socken) och 'smal och låg udde i en sjö' (Åre socken) (OSDs).

Namnets ursprungliga syftning här är sannolikt den yttersta änden på udden, en långsmal del som sticker ut från den övriga udden i nord-sydlig riktning, och som numera kallas *Tångudden* (se bild 15). Ett besläktat jämtländskt bebyggelsenamn är *Tångböle* i Åre socken, som har sin grund i udden, vilken numera heter *Tångbölesnäset* (Flemström 1972b s. 229).

Namn bildade med *tångiltånge* är inte ovanliga i Norden och kan även syfta på långsmala ägor eller liknande, till exempel ägonamnet *Tångtegen* i Svärta socken, Södermanland (Eriksson u.å. s. 71). Paralleller till namnet förekommer flera gånger på uddar, till exempel *Tången* i Källeryds socken, Småland, även om långsmalheten

BILD 15. Udden vid bebyggelsen måste antas vara orsaken till namnet *Tången*. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, 2020.)

inte alltid är tydlig. Det fsv. *tånge* har också använts för att bilda namn på andra naturformationer, som sjönamnet *Tången* i Asby och Sunds socknar, Östergötland (Hellquist 1903 s. 664 f.).

Vinälven

UTTAL: dat. *vinälven*, *vinälva* (1923); *vinälva*, dat. (i) *vinälven* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: j huinnel 1469 24/8 Sunne RAp (JHD suppl. s. 117), huinelf 1546 jb
DRA.

Handolff 1565 JR 1 s. 76, Hwinälffwen 1566 JR 1 s. 180, i Huinelffuen 1567 JR 1 s. 261, Hwinelffuen 1568 JR 2 s. 64, Hwinälffwen 1568 JR 2 s. 125, i Hwinelffuenn 1568 JR 2 s. 169, i Huialffuen 1569 JR 2 s. 206, Hwinälffua 1570 JR 2 s. 240, Hwinälffuen 1571 JR 2 s. 373, Hwijnälffuenn 1611 jb, Hwijnälff 1680 jb, Winälff 1761 jb, Windälffven 1804 REG 23-HAC-20, Winelfven 1881 jb.

Vinälven är en by belägen centralt i Hackås socken, en dryg kilometer nord-nordost om kyrkan. Namnet *Vinälven* bör enligt Carl Lindberg (1933 s. 31 f.) vara medeltida. Han menar att det förmodligen syftar på en utflyttning till det som varit byn Fästes utmarker. Värt att notera är att det i Vinälven finns två gravhögar från järnåldern, och området kan också bära ett äldre namn.

Belägget från 1565 (*Handolff*) är starkt avvikande, men senare belägg uppvisar en konsekvent serie där huvudleden *-älven* är tydlig. De sakliga förhållandena kan dock inte styrka en sådan tolkning, det finns helt enkelt inte något vattendrag, utan huvudleden *-älv* är av allt att döma en omtolkning i anslutning till ett känt

ord. En tolkning bör hellre utgå från det äldsta belägget *huinnel* från 1469, där en eventuell uppdelning i huvud- och bestämningsled inte är helt klar – namnet skulle lika gärna kunna vara en avledning.

Det tolkningsalternativ som ligger närmast till hands är att härleda namnet till fvn. *hvína* 'susa' (no. 'suse', *Norrøn ordbok* s. 308). Uppteckningar visar att namnet uttalats med kort första vokal, vilket bekräftas av namnets stavning i det äldsta belägget samt på en del äldre kartor, där bestämningsleden skrivs *Vinn-*. Det är svårt att kombinera detta korta vokalljud med det långa i *hvína*, men möjligen kan man tänka sig att en förkortning av vokalen kunnat äga rum i en avledning **hvíníl* 'område där vinden viner/tjuter/susar'. Vokalförkortningen skulle kunna ha samband med ordlängdsbalans, alltså en ljudmässig reducering i sammansättningar eller avledningar (Sahlgren 1930; Hellberg 1973; Widmark 1997). Lokala informanter uppger att det här är mycket blåsigt; läget på krönet av åsen ger bra förutsättningar för detta. Bildningen med *-l*-suffix kan i så fall jämföras med en som diskuterats i samband med sockennamnet *Vendel* i Uppland; Lars Hellberg (1979 s. 215 f.) föreslår att ett appellativ **vëndil* bildat med *-l*-suffix till verbet *vinda* 'kröka (sig)' ligger till grund för ett vattendragsnamn, vilket senare övergått till den intelligande sjön och slutligen socknen (jfr SOL s. 359). Suffixet har varit produktivt ända fram i fornsvensk tid; avledningar med mellanvokal (*-il*) kan bildas bland annat till verbstammar för att skapa substantiv med instrumentell eller agentisk betydelse, men andra närliggande betydelser förekommer (Olson 1916 s. 238 ff.; Wessén 1971 s. 58). Jämför till exempel fvn. *vaðill* 'vadställe' (no. 'vadestad, grunn plass', *Norrøn ordbok* s. 696) bildat till verbet *vaða* 'vada' – både i detta ord, i Hellbergs **vëndil* ovan och i **hvíníl* har suffixet snarare en karakteriserande funktion.

Sjönämnet *Vinningen* i Asby socken, Östergötland, verkar uppvisa samma vokalförkortning av *hvína* (se Hellquist 1903 s. 718); namnet härledds ur sv. *hvina*, isl. *hvína* såsom ett ursprungligt **Hvinir* (annorlunda men mindre sannolikt i Lindroth 1916 s. 83 f.). Några ortnamn i Norge har också tolkats som innehållande *hvína*, uteslutande med primär syftning på vatten och det ljud som vattnet ger ifrån sig. Dessa är ån *Kvina* i Nordland, ån *Kvina* i Agder samt det sammanhörande *Kvinesdal* som är namnet på dalen och kommunen i Agder där *Kvina* rinner. De båda ånamnen uttalas med lång vokal medan *Kvinesdal* har en inledande kort vokal (NSL s. 273).

En uppteckning från 1931 (OAU) återger en lokal uppfattning, att sjön Näkten förr haft ett utlopp i den dalgång som ligger söder om Vinälven. Denna tanke verkar även ligga bakom det tolkningsförslag som framförs i SOL under uppslagsordet *Hackås* (s. 114). Där nämns möjligheten att *Vinälven* tidigast har utgjort namnet på ett sådant vattendrag, i så fall en bildning till verbet fvn. *hvína* i betydelsen 'den vinglande' eller 'den rasande, larmande'. Betydelsen 'vinglande' är dock ytterst svår att ansätta från *hvína* och betydelsen 'rasande, larmande' förutsätter ett större

vattendrag vars historiska existens inte på något sätt kan beläggas. Den tydliga dalgången är troligtvis en rest från inlandsisens smältning (e-post B. Wiberg, SGU 2020-09-14).

Namnet kan inte heller innehålla *vin* 'fågellek', dial. *vinn* 'vind', eller *vindel* 'bukande, slingrande, böjd form eller bana', eftersom beläggsserien är konsekvent med inledande *hv* redan från 1400-talet. Något samband med det förhistoriska namnelementet *vin* (se 1.2) föreligger inte heller.

Våle

UTTAL: dat. *våqʌlom* (1931)

INBYGGARBETECKNING: *våqʌl.e.san* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: valo hagma 1348 12/11 Häggen i Oviken avskr. Peringsköld RA (JHD 1 s. 89), vala 1427 19/6 Hov avskr. RA (JHD 2 s. 11), waala 1469 u.d. u.o. JHD 2 s. 60, aa waalom 1486 24/2? Hackås RAp (JHD 2 s. 177), j wal 1529 u.d. u.o. JHD 3 s. 208, j Waalen 153[2-1534] u.d. u.o. DN 14 s. 710, jfr JHD 3 s. 263.

Wårde 1565 JR 1 s. 76, Wålö 1566 JR 1 s. 181, Wåla 1568 JR 2 s. 65, Wålö 1568 JR 2 s. 126, i Wåle 1568 JR 2 s. 169, Wålö 1570 JR 2 s. 240, Wåle 1571 JR 2 s. 374, 1611 Wåle jb, Wåhle 1646 jb, Wåle 1761 jb, Hwåla 1781 ÖLA Hackås ka AI:1, Wåhle 1814 Hackås ka AI:3, Wåhle 1881 jb.

Namnet avser en by intill sjön Näktens västra strand, nära gränsen till Näs socken. Carl Lindberg (1933 s. 31 f.) har föreslagit att byn Våle är en utbrytning från Näcksta, vilket kan vara möjligt. Namnet är ett simplex och kan utgöras av plural av sv. dial. *vål* m. 'rishög', 'vindfålle' eller *vål* f. '(låg) fjällrygg' etc. (*vål* är i den senare betydelsen markerat som maskulint i SAOB men upptecknat från Jämtland i OSDs som feminint). Namnet *Våle* är i så fall ett ursprungligt naturnamn. Den förra betydelsen finns upptecknad från större delen av Jämtland, från vissa delar av Hälsingland, Härjedalen och Lappland (OSDs) och den har även varit utbredd i Dalarna. Ortnamn vittnar också om att betydelsen funnits i andra delar av Svealand (se Wahlberg i SOVm 5:1 s. 138). Andra jämtländska namn som förmodligen innehåller ordet *vål* i denna betydelse är till exempel *Vålviken* i Lits socken, *Vålviken* och *Vålarna* i Ragunda socken (se uppteckningar i DOR) – även närliggande *Våle* i Bodsjö socken verkar vara bildat till *vål* i denna betydelse, dock sammansatt med *ed* (*Waledhom* 1425) (Flemström 1972b s. 239). De senare betydelserna '(låg) fjällrygg, lågfjäll, rundad fjällknöl' finns i många andra namn innehållande *vål* i Jämtland, i dialektmaterial från Härjedalen finns även den mer allmänna betydelsen 'höjd' upptecknad. Byn Våle ligger inte i fjällområdet, men betydelsen skulle eventuellt kunna användas om den brant som intill en del av bebyggelsen vetter ner mot sjön Näkten.

De olika beläggsformerna uppvisar varierande slutvokal, vilket kan ses som olika sätt att återge uttalet av en obetonad, otydligt artikulerad vokal. Det äldsta beläg-

get *valo* ser ut som en svag feminin form vilket skulle kunna tala för att namnet innehåller *vål* f. '(låg) fjällrygg', 'höjd'. Belägget härrör dock från en avskrift i Peringskölds samlingar och kan också förklaras med ett bortglömt nasalstreck i en dativform, antingen redan i originalskriften eller i den senare avskriften. Det borde i så fall istället stå *valom*, på samma sätt som i belägget från 1486 (*waalom*). Belägget *Wårde* 1565 bör vara en hyperkorrektion.

Östnår

UTTAL: *üstnor* (1907); *üstnor* (1923); *üstnor* (1931)

INBYGGARBETECKNING: *üstnåqran* (1931)

ÄLDRE NAMNFORMER: austen aar 1348 1/3 "Firir berghi" RAP (JHD 1 s. 86), Austenars hagma 1348 12/11 avskr. Peringsköld RA (JHD 1 s. 89), i østanaar 1410 4/4 Mordviken RAP (JHD 1 s. 163), j østanaar 1423 29/9 Brunflo RAP (JHD 1 s. 195), i østannoor, østanoor 1428 28/3 Berg (JHD 1 s. 211), j østanoor 1435 5/6 RAP (JHD 1 s. 231), j østanaar 1447 2/10 Kloxåsen RAP (JHD 1 s. 289), østanaar 1448 17/12 Sunne ÖLAp (JHD 1 s. 297), østanaar 1450 24/6 u.o. RAP (JHD 1 s. 306), a Østanaar 1450 29/1 Hackås (JHD 1 s. 304), j østanaar 1467 16-21/3 Jamtamot JHD 2 s. 50, j østanaar 1486 24/2 Hackås RAP (JHD 2 s. 177), i østanaar 1487 17/4 Trondheim RAP (JHD 2 s. 186), j østanaar 1488 14/9 Hackås (JHD 2 s. 192), i Östnår 1488 16/2 Lockne skatteting JHD 2 s. 189, i Östnohr 1489 11/6 Lockne kyrkböle JHD 2 s. 200, i østanaar (14)93 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 216), j østhenar Efter 1499 14/5 u.o. JHD 2 s. 239, j østanaar 1526 u.d. Hackås skatteting RAP (JHD 3 s. 103), j østanaar 1530 31/1 Hackås skatteting JHD 3 s. 215, j Østan aar 1531 3/7 Bjerme DN 14 s. 716, j østanaar 1546 6/9 Hackås RAP (DN 14 s. 826), østenaar 1546 jb DRA.

j Østanaar 1551 3/9 Jämtland DN 15 s. 727, j Østanaar 1556 6/6 u.o. DN 15 s. 773, Östnår 1565 JR 1 s. 75, Östenår 1566 JR 1 s. 180, Östenår 1570 JR 2 s. 240, Östnår 1571 JR 2 s. 374, Östnår 1646 jb, Östnå 1715 jb, Östnår 1761 jb, Östnår 1881 jb.

Bebyggelsen Östnår ligger centralt i Hackås socken, på höjden strax söder om Billstaåns utlopp i Storsjön. Namnet är en sammansättning av ordet *østan* som bestämningsled och genitiv singular av fsv. *ā* f., fvn. *ā* f. 'å' som huvudled (se Lindberg 1933 s. 32 not 1). *Nordan*, *sunnan*, *østan* och *væstan* har i äldre tid styrt genitiv, jämför till exempel namnen *Sunnanskogs* och *Nordanskogs* omkring Skuleskogen i Ångermanland (Torsten Bucht i SOVN 1 s. 89). Namnets syftning på ett läge 'øster om ån', istället för söder, måste ses i ljuset av den väderstrecksförskjutning som man ibland ser spår av i ortnamnen i Norrland (se 1.1). *Östnår* har en parallell i namnet *Östnor* i Mora socken, och Bror Lindén (1950 s. 137 f.) räknar med att dessa båda namn har utvecklats likadant. Bokstaven *n* har bevarats i namnet tack vare den efterföljande vokalen och kommit att uppfattas som en del av den senare leden; *Østanaar* (där *aa* står för *å*) har framstått som en sammansättning av väderstreck *øst* samt *nor* 'trångt sund; ställe där vattendrag rinner ut i sjö'. Vokalen *a* har senare synkoperats. I detta fall förekommer dock stavningen *nor* bara i några få belägg och har inte, som i namnet från Mora socken, slagit igenom helt. Namnet bör också jämföras med *Västnår* i Ovikens socken som kan förklaras på motsvarande sätt (se *Västnår*).

Namn på fäbodrar

Andersbodarna *áne.sbuian* (1931). *Andersbodarna* 1970 (ek). Fäbodnamnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017. Namnet är myntat efter tidigare ägare/brukare, och innehåller mansnamnet *Anders*.

Baksjöbodarna *Baksjöbodarne* 1823 (LMS Y15-1:1). Namnet är givet efter läget vid Baksjön.

Björnviken eller **Björnviksbodarna** *Björn Wik Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Björnviken* 1823 (LMS Y15-1:1), *Björnviken* 1825 (jb). Namnet *Björnviken* är sekundärt till ett naturnamn.

Bodholmen *būhólme.n* (1931). Namnet är sekundärt till ett naturnamn. Upp-teckningen 1931 lokaliserar platsen till ”vid Östnår”, men namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017.

Dödrebodarna *dóðerbuian* (1934). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Dödre*.

Fåkervallen *fákerváln* (1931). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Fåker* från Näs socken. Namnet *Fåkervallen* var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017.

Fästabodarna eller **Fästabodvallen** *fæste.buváln* (1931). *Fæste Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Fæstebodarne* 1823 (LMS Y15-1:1). Fäbodnamnet *Fästabodarna* innehåller bynamnet *Fæste*.

Gagnsved *gágsve* (1931). Namnet är sekundärt till ett ägonamn, vilket i sin tur innehåller *gagn* ’nytta’ och *sved* ’svedjat markområde’.

Gammalvallen *gámalváln* (1934). Namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017. Bestämmningsleden innehåller *gammal* på grund av antingen att det är ett ställe som inte brukas längre eller att det fått konkurrens av ett nytt fäbodställe, jämför *Gammalvallen* i Ovikens socken.

Gärdesbodarna *gædesbuian* (1931). *Gärdesbodarna* 1972 (ek). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Gärde*.

Lillstensjöbodarna *lille.stensbuian* (1931). Namnet är givet efter läget vid Lillstenssjön.

Lillvallen *lilváln* (1934). Namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017, men syftar förmodligen på fäbodställets storlek.

Monäsbodarna *mónesbuian* (1931). Fäbodstället ligger vid Monäset (OAU).

Mustabodarna eller **Mustebodvallen** se *Näsbodvallen*.

Näckstabodarna *Näksta Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Näckstabodarne* 1823 (LMS Y15-1:1). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Näcksta*.

Näsbodvallen *Muste- eller Näsebodvallen* 1823 (LMS Y15-1:1), *Mustabodarne* 1825 (jb), *Näsbodvallen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Det inledande *Näs-* syftar förmodligen på att fäbodstället ligger i en enklav tillhörande Näs socken. Fäbodstället kallas även *Mustebodvallen* och *Mustabodarne* i vissa källor. Dessa namnformer innehåller dialektordet *must* 'fuktighet, saftighet' och syftar förmodligen på gräs eller annan växtlighet på platsen (jämför *Mustvallen* i Ovikens socken).

Ol-Henriksbodarna *òlhènrìksbùan* (1931). Fäbodnamnet innehåller ett personnamn *Ol-Henrik*. Fäbodnamnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017.

Pånvallen *pànváln* (1931). Fäbodnamnet innehåller namnet på den intilliggande sjön *Pån*.

Rogstabodarna (1) *ròste.bùan* (1931, 1934). *Rogsta Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Rostabodarne* 1823 (LMS Y15-1:1), *Rogstabodarna* 1970 (ek). Namnet syftar på försvunna fäboddar vid Svartnäset och innehåller bynamnet *Rogsta*. Ej att sammanblandas med *Rogstabodarna* nedan.

Rogstabodarna (2) *ròste.bùan* (1931). Namnet syftar på ett fäbodställe vid Rogsta och innehåller bynamnet *Rogsta*. Ej att sammanblandas med *Rogstabodarna* ovan.

Rångsjöbodarna *rògsfòbùan* (1931). *Rångsjöbodarna* 1931 (OAU). Fäbodnamnet innehåller sjönamnet *Rångsjön*. Namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017.

Salomsbodarna *sèlomsbùan* (1931). *Saloms Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Salomsbodvallen* 1823 (LMS Y15-1:1). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Salom*, och var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017.

Selebododarna *sèlebùbùan* (1931). Namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017.

Siljebodarna *sèlebùom* (Nordlander 1882), *sèlebùan* (1915). *Selje Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Siljebodarne* 1823 (LMS Y15-1:1), *Siljebodvallen* 1823 (LMS Y15-1:1). Fäbodnamnet innehåller naturnamnet *Selet* och har förmodligen samma denotation som namnvarianten *Siljebodvallen*. Platsen är bebodd på 1820-talet då man söker nybyggesrättigheter (1823 LMS Y15-1:1), se även avsnittet om *Siljebodarna* i Hackås socken.

Sjulesbodarna *fùlèsbùan* (1931). Fäbodnamnet innehåller ett personnamn eller hemmansnamn *Sjul-Ers*.

Stensjöbodarna *stɛ̃nʂøbɔ̃an* (1931). Fäbodnamnet innehåller naturnamnet *Stensjön*. Namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017, men ska enligt uppteckningen från 1931 inte förväxlas med *Stensjönäset* nedan.

Stensjönäset *stɛ̃nʂønɛ̃se* (1931). Fäbodnamnet innehåller naturnamnet *Stensjön*, och ska inte förväxlas med *Stensjöbodarna* ovan.

Strulbodarna *Strul Bodar* 1766 (ÖLA G3). Namnet innehåller bestämningsleden *Strul-* från ett närliggande naturnamnskomplex, där *Strulsjön*, *Strulån* och *Strulberget* ingår.

Svarthålsbodarna *Svarthåls bodarne* 1823 (LMS Y15-1:1). Namnet hänger samman med naturnamnet *Svarthålan*.

Svartåsbodarna *Svart Ås Bodar* 1766 (ÖLA G3). Namnet innehåller möjligen ett okänt naturnamn **Svartåsen*.

Sveden (1) *svéa* (1931). Fäbodnamnet är sekundärt till ett ägonamn, bildat av *svedja* 'svedjat område'. Fäbodstället har legat vid Gölån öster om Felingen (OAU). Namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017, men ska enligt uppteckningen 1931 inte förväxlas med *Sveden* nedan.

Sveden (2) *svéa* (1931). Fäbodnamnet är sekundärt till ett ägonamn, bildat av *svedja* 'svedjat område'. Det syftar på två fäbodställen i Billsta (OAU) och ska inte förväxlas med *Sveden* ovan. Namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017.

Värjholmen *vɛ̃rʂholmen* (1931). Fäbodnamnet är sekundärt till ett naturnamn, innehållande huvudleden *holme* i betydelsen 'terräng som höjer el. skiljer sig från omgivningen'. I bestämningsleden ingår en dialektal form av djurbeteckningen *varg*.

Öravattsbodarna *ø̃rɛ̃rɛ̃vasbɔ̃an* [sic] (1931). *Örewass Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Öravadsvallen* 1823 (LMS Y15-1:1), *Öravattsbodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet innehåller sjönamnet *Öravattnet*. En namnvariant är *Öravadsvallen*.

Örasjövallen *ø̃rɛ̃sø̃bɔ̃an*, *ø̃rɛ̃sø̃váln* (1931). *Örasjövallen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet syftar på ett före detta fäbodställe i byn Nybodarna (OAU). Det innehåller naturnamnet *Örasjön* och en namnvariant är *Örasjöbodarna*.

Örnbergsvallen *Örnberg Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Örnbergsbodarne* 1823 (LMS Y15-1:1), *Örnbergsvallen* 2021 (Min Karta, Lantmäteriet). Namnet hänger samman med namnen *Örnbergssjön* och *Örnbergsknippen*, möjligen har den senare lokalen dessförinnan kallats **Örnberget*. Fäbodstället ligger numera i Bodsjö socken. En tidigare namnform är *Örnbergsbodarna*.

Bebyggelsenamn i Ovikens socken

Ovikens socken

UTTAL: *òvífjsa* (1907); *òvífjza* (1918); dat. *òvífjsən*, *òvífjsa* (1919); *òvífjsa* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: afwich 1315–1319 avskr. 1344 A8 fol. 148r. (JHD 1 s. 34), De Owik 1315–1319 u.d. avskr. 1344 A8 fol. 144v. (JHD 1 s. 32), ofwike 1316 avskr. 1344 A8 fol. 147r. (JHD 1 s. 30), j Vuik omkr. 1345 u.d. u.o. JHD 1 s. 57, i Ouik soghn 1348 12/11 Häggen i Ovikens avskr. Peringsköld RA (JHD 1 s. 89), j Owika ssokn 1363 30/9 Förberg RAP (JHD 1 s. 110), j Owiiik 1376 u.d. u.o. RAP (JHD 1 s. 129), ii Owiiik 1391 23/10 Hackås RAP (JHD 1 s. 143), j Owiiik saghn 1392 29/6 Berg RAP (JHD 1 s. 145), j Owijk 1405 1/5 Ovikens RAP (JHD 1 s. 154), j Owiiik 1418 6/12 Ovikens kyrka RAP (JHD 1 s. 178), j Ouik 1418 22/12 Orrviken RAP (JHD 1 s. 179), j Owiiik 1419 25/1 Ovikens kyrka RAP (JHD 1 s. 179), i Owika 1420 15/1 Gisselåsen RAP (JHD 1 s. 185), i Owiiika sokn 1428 28/3 Jämtland, Bergs sn RAP (JHD 1 s. 210), i owiiik 1431 18/2 Ovikens prästgård RAP (JHD 1 s. 220 f.), j owiiika, j owiiik 1431 4/6 Side RAP (JHD 1 s. 224 f.), j owiiike sokn, j owiiik 1432 20/3 Frösö sn RAP (JHD 1 s. 225 f.), j owiiik 1435 5/6 u.o. RAP (JHD 1 s. 231), i owiiik 1437 11/6 Höla avskr. RA (JHD 1 s. 235, jfr DN 14 nr 145), i owik 1438 30/4 [Sunne] RAP (JHD 1 s. 239), j owika sokn, j owik 1438 22/6 Ovikens RAP (JHD 1 s. 240 f.), Owiiik, Owik 1440 23/2 avskr. 1794 18/8 Hildebrand RA (JHD 1 s. 248 f.), j Owyk, j Owik 1461 12/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 36), Owik, Quiik 1462 1/2 Ovikens JHD 2 s. 37 f., j owiiik 1466 24/12 Berg JHD 2 s. 49, i owiiik 1468 6/2 Myssjö RAP (JHD 2 s. 53), i Owiiik sokn, owiiik 1468 21/4 Ovikens ÖLAp (JHD 2 s. 54), j owiiiken 1470 10/2 u.o. RAP (JHD 2 s. 63), j owiiik 1470 13/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 66 f.), i Owiiik 1471 21/12 Berg JHD 2 s. 82, j owiiik 1472 u.d. Ovikens vapenting RAP (JHD 2 s. 87), j owiiik 1474 u.d. Bergs kyrka RAP (JHD 2 s. 99), j owiiik soken 1476 3/3 Jämtland RAP (JHD 2 s. 109), j owiiik 1477 10/4 Klocksåsen RAP (JHD 2 s. 114), j owiiik, Owiiik 1479 30/9 Ovikens ÖLafot (JHD 2 s. 133 nr 135), j owiiik, owiiik 1479 30/9 Ovikens RAP (JHD 2 s. 134 nr 136), j Owiiika soken 1480 20/2 Ösa RAP (JHD 2 s. 137), j Owiiik 1480 9/4 Berg RAP (JHD 2 s. 139), j owiiik 1480 16/6 Sprotedet RAP (JHD 2 s. 141), i owiiik 1481 11/6 Bergs kyrka RAP (JHD 2 s. 151), j Owijk 1482 18-23/3 Jamtamot RAP (JHD 2 s. 152), j owiiik, owiiik 1482 1/4 Ovikens RAP (JHD 2 s. 153), j Owiiik 1482 4/6 Koborgshus RAP (JHD 2 s. 156), Wuik, Vuik 1484 2/6 Sunne avskr. RA (JHD 2 s. 164 f.), i Owiiik 1484 20/7 Myssjö RAP (JHD 2 s. 167), i Owiiik 1484 26/12 Ovikens RAP (JHD 2 s. 168 f.), Owyk 1485 16/2 Ovikens RAP (JHD 2 s. 171), i Ofwik 1485 15/8 Kvissle JHD 2 s. 173, j Oviik, Owiiik 1486 8/1 Ovikens RAP (JHD 2 s. 176), i owiiik 1486 5/3 RAP (JHD 2 s. 179), i owiiik, owiiik 1487 5/2 Ovikens RAP (JHD 2 s. 183), j Owiiikæ soken 1489 22/3 Förberg RAP (JHD 2 s. 198), i Owiiikæ soken 1489 u.d. Ösa RAP (JHD 2 s. 203), owik 1494 18/5 Ovikens RAP (JHD 2 s. 218), Owiiik 1497 6-13/1 Ovikens JHD 2 s. 229, j ouika ssoghn 1498 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 235), i Owik 1500 15/11 Ragunda JHD Suppl. s. 130, i owiiik 1501 u.d. Ovikens RAP (JHD 2 s. 273), i owik 1501 7/10 Ovikens RAP (JHD 2 s. 272), i owik 1502 29/3 Ovikens RAP (JHD 2 s. 278), i Owiiik sokn, i owik, j owik 1502 30/9 Ovikens JHD 2 s. 279 f., Owiiik 1503 20/2 Ovikens JHD 2 s. 284 f., i Owik 1508 4/4 Brunflo RAP (JHD 2 s. 300), ij Ovikenne, ij Owik 1509 6/1 Ovikens RAP (JHD 2 s. 303), i owik 1513 4/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 329), Owik 1515 15/4 Uppsala JHD 2 s. 341, i Owika soken 1518 23/8 u.o. RAP (JHD 2 s. 363), i Owyk 1520 6/1 Ovikens ÖLAp (JHD 3 s. 2), j ouik 1525 u.d. u.o. JHD 3 s. 72 f., j ouik sokn 1526 u.d. u.o. RAP (JHD 3 s. 101), ouik 1526 u.d. Hackås skatteting RAP (JHD 3 s. 103), j

Owiken 1526 ?7/3 ?Lit JHD 3 s. 89, in Ovik 1527 Monum. Upl. s. 23, j wuik 1528 u.d. u.o. JHD 3 s. 178, i owijk 1528 24/5 Uppsala GFR 5 s. 87, JHD 3 s. 160, j ouik 1529 u.d. u.o. JHD 3 s. 206, i owick 1530 u.d. Svedje JHD 3 s. 246, j Ouig 1530 9/2 Ovikens JHD 3 s. 218, i Owick 1530 21/12 Ting i Bergs sn JHD 3 s. 235, j Ouik sokn 1531 u.d. DN 14 s. 717, j Owijk 1531 GFR 7 s. 267, j Owijk 1532 GFR 8 s. 115 f., i Ovik 1532 22/1 Thulin s. 254, i Owiiik 1533 u.d. u.o. GFR 8 s. 165, j Ouik 1533 u.d. u.o. DN 14 s. 736, j Owick 1535 12/3 DN 14 s. 742, j Owick 1535 27/11 Brunflo DN 3 s. 827, j Ouickum 1536 februari u.o. DN 3 s. 829, i Oviijkenn 1536 GFR 11 s. 54, i Owiken 1537 GFR 11 s. 286, j Owiiiken 1537 GFR 11 s. 304, j Ouik sokn 1538 u.d. u.o. DN 14 s. 771, i Oviks presthegell 1540 18/1 Ovikens kyrkoarkiv Thulin s. 306, j Owijkenn 1540 GFR 13 s. 113, i Owik 1542 1/2 Berg RAp (DN 14 s. 793), j Owyk 1543 9/9 Lit DN 14 s. 795, på Owyke skatth thingh 1543 3/2 Ovikens DN 14 s. 796, på Ouike skattingh 1543 3/2 Ovikens DN 14 s. 797, i Owik 1543 20/12 Berg DN 14 s. 799, y Owyk 1544 2/6 Ovikens DN 14 s. 804, Owÿke, Owÿk 1544 17/9 Ovikens RAp (DN 14 s. 805), udi Owiken 1544 GFR 16 s. 713, i Owikenn, Oviijken 1544 L.A. 3 s. 171, j Owijken 1545 GFR 17 s. 137, j Ouick 1545 20/2 DN 16 s. 787, Owick 1545 20/2 DN 16 s. 788, y Owyken 1546 30/1 Hackås DN 14 s. 819, j Owiiik, j Owikenne 1546 26/2 Ovikens RAp (DN 14 s. 823), Owijken 154 GFR 18 s. 778, på Owyke skattingh 1547 3/2 Ovikens ting DN 14 s. 830, i Owyk 1547 29/5 Terne sn DN 14 s. 831, j Owyke sokn, j Owyk 1547 18/9 Ovikens DN 14 s. 832, j Owijke, j Owijkenn 1548 23/5 Uppsala DN 16 s. 799 f., j Ouikin 1548 1/2 Ovikens DN 14 s. 836, j Owijke, j Owijkenn 1548 avskr. GFR 19 s. 257, j Ouik 1550 22/9 u.o. DN 3 s. 849, i Owick 1550 19/1 Rafund DN 15 s. 707, j Ouik 1550 hösten Ovikens ting DN 15 s. 710, y Owyk [1540-50] u.d. Hognestad DN 15 s. 718, j Ouik [1540-50] 30/4 u.o. DN 15 s. 720.

i Ovikens 1551 GFR 22 s. 88, i Oviijken 1552 GFR 23 s. 98, i Ovikens 1556 GFR 26 s. 708, i Owijk 1557 GFR 27 s. 24, i Ovichen 1560 GFR 29 s. 416, till Owijken 1564 HH 13:1 s. 149, i Owiken 1565 JR 1 s. 47, Owike 1565 JR 1 s. 79, i Owiken 1565 JR 1 s. 98, i Owikenn 1565 JR 1 s. 101, aff Owike sochn 1565 JR 1 s. 109, Owicken 1566 JR 1 s. 123, Owijke sochn 1566 JR 1 s. 169, Owike sochn 1566 JR 1 s. 206, i Owiken 1566 JR 1 s. 208, i Owike sochn 1567 JR 1 s. 260, i Ovikens, i Owiken, til Owiken, aff Owiken, datum Owiken 1567 JR 1 s. 280, Owiken 1567 JR 1 s. 285, Owiche sochn 1568 JR 2 s. 16, i Owichenn 1568 JR 2 s. 17, i Owike sochn 1568 JR 2 s. 30, i Owicke sochn 1568 JR 2 s. 31, i Owiken 1568 JR 2 s. 39, Owike sochn 1568 JR 2 s. 69, Owicken... sochnner 1570 JR 2 s. 219, i Owick 1570 JR 2 s. 226, Owike sochn 1571 JR 2 s. 365, i Owiken, från Owiks...kyrkiekorn [i not] 1571 JR 2 s. 372, Owike sochn 1571 JR 2 s. 381, i Owikenn 1571 JR 2 s. 382, Owiken Sochn 1611 jb, Owijkens Tingelagh och Sochn 1680 jb, i Owiken sokn, Owiken, Owiken 1726 Broman 1 s. 167, 196, 220, i Owiken 1726 Broman 1 s. 269 f. Owike Sokn 1761 jb, Ovikens socken 1825 jb.

Ovikens socken är belägen väster om SannsunDET i Storsjön. Socknen sträcker sig västerut ungefär 7 mil längs Oviksfjällen och den gränsar till Myssjö och Åsarnas socknar i söder, Storsjö socken i väster, Undersåkers, Hallens och Marby socknar i norr samt Hackås socken i öster. Den äldsta bebyggelsen i socknen ligger i de östra delarna, i området kring kyrkbyn på en halvö i Storsjöns södra utlöpare (se bild 16). Bygden är yngre än den i grannsocknen Hackås, vilket framgår både av ortnamnens typologi och bristen på arkeologiska lämningar (se 1.4). Oviksbygden och dess utmarker har utnyttjats för järnframställning, jakt och fiske men själva jordbruksbygden är svårt att datera (se t.ex. Rahm 2013 s. 26). Carl Lindberg (1937 s. 38) bedömer att *Oviken* är ett gammalt bygdenamn, en bedömning som jag är böjd att hålla med om.

Namnet *Oviken* är en sammansättning med huvudleden *vik*, ursprungligen syf-

BILD 16. Storsjöns södra utlöpare med omgivande bygder, Oviksfjällen till vänster. Utsnitt från handritad karta över Jämtland, sent 1600-tal. (Lantmäteriet LL/102.)

tande på den stora vik väster om halvön som numera kallas för *Myrviken*. Denna del av namnets tolkning får sägas vara allmänt accepterad alltifrån topografen Abraham Hülphers dagar och fram till idag. Diskussion har istället förts kring vad bestämningsleden kan utgöras av. Beläggsserien är mycket enhetlig och uppvisar en enstavig bestämningsled med *o*, förutom i belägget *afwich* från 1319, som bör vara en felskrivning (se Brink 1990b s. 388). Även det naturnamn som ligger till grund för bynamnet *Viken* syftar på Myrvikens vatten. Relationen mellan *Viken* och *Oviken* är dock något oklar, se vidare nedan.

Den senaste, och mest tilltalande, tolkningen är Bertil Flemströms (1972b s. 164 f.) som kopplar bestämningsleden till ett dialektord *od* 'liten fisk, fiskyngel'. Som han påpekar är ett vattennamn med en kombination fiskbeteckning + *vik(en)* vanlig, och dessutom är det en styrka att kunna tolka namnet utifrån ett levande dialektord (a.st.). Karl-Hampus Dahlstedt (1950 s. 59 f.) redovisar samhöriga dialektord i flera norrländska dialekter, till exempel *ōd* 'fiskyngel' (Nederluleå, Norrbotten), *or* 'rom och fjäll m.m. av strömming, som ligger kvar i båtens botten när man avlägsnat strömmingsfångsten' (Holmön, Västerbotten), *ol* 'fiskfjäll' (Arnäs, Ångermanland), *ojj* 'bäckspigg' (Jämtland), *od* 'fiskyngel' (Österbotten; jfr OFSfdig *od*). Han ser dessa som samhöriga med en ursprunglig innebörd syftande på sexualitet, potens och fortplantning. Dahlstedt presenterar andra nordiska ord

BILD 17. Mynningen av Myrån utgör det bästa stället för ett potentiellt vad, här kantas vattendraget nämligen av låglänt mark på båda sidor. Att detta ligger till grund för namnet *Oviken* är däremot inte sannolikt. (Foto: förf.)

som stöder detta, såsom no. dial. *o(d)* 'hidsig, vild, gal; sædvanlig indskränket til Betydningen: brunstig, urolig av Parringsdrift; om Dyr, nogle Steder endog kun om Hundyr' (jfr NO 8 sp. 641); *o(d)mærr* f. 'brunstig Hoppe' (jfr NO 8 sp. 647) och *o(d)purke* f. 'geil So' (jfr NO 8 sp. 648), *oden* (*oen, oa*) 'brunstig, især om Gedebuk' (jfr NO 8 sp. 647), sv. dial. *o* 'brunstig (om katta eller räva)', *ränn o* 'vara löpsk (om katta)' (Värmland), samt *åqdin* 'brunstig, om sto' (Pargas, Finland; jfr OFSFdig *oden*). Syftningen på småfisk i namnet *Oviken* bör ses som en markering av den fiskepotential som fanns, inte som en uppgift om att man hade nytta av just fiskynglen. Det är lätt att tänka sig att Myrviken tidigare kallats **Odviken* med syftning på fisktillgången, och utgjort ett ursprungligt naturnamn. Namnet har senare gått över till att beteckna hela bygden och gett namn åt socknen. Så småningom har själva viken fått ett nytt namn, *Myrviken*, med en bestämningsled syftande på en av byarna längst in, Myre.

Lindberg (1937 s. 38) hade tidigare föreslagit att bestämningsleden skulle vara bildad till *ó*, en biform till fvn. *ó* f. 'å', syftande på det vattendrag som nu heter *Myrån* och som rinner ut i Myrvikens norra ände, eller till ett fsv. **odh* 'vadställe', syftande på ett vadställe över tidigare nämnda å. Det senare appellativet antas ha bildats till verbet *vada* (se Lindberg a.st.; NG 4:1 s. 126 och 11 s. 103; SOÄ 6 s. 164). Förutom appellativet **odh* finns ett relaterat ord med liknande betydelse, nämligen appellativet **odhe*, vilket återfinns i ortnamn (Hellberg 1987 s 313 ff.). Tillsammans

med appellativet *vad* kan de alla härledas utifrån verbet *vada*; *vad* och **odh* som substantiv avledda direkt av verbet, medan **odhe* antas vara en avledning via ett adj. *øð(i)r* 'vadbar'. Jämför även fvn. *æðr* 'som kan gjennevades' (Fritzner 3 s. 1076; jfr Vries 1962 s. 684). I en exkurs om elementet **odhe* n. i sin bok om de åländska ortnamnen poängterar Lars Hellberg (1987 s. 313 ff.) att denna bildning uttrycker en så kallad possibilitets- eller necessitetsbetydelse. Jag bedömer det orimligt att man kunnat vada någonstans över viken, förutom i den inre änden vid lågt vattenstånd. Att ett vadställe över nuvarande Myrån, vilken rinner ut i Myrviken, existerat är däremot rimligt; alldeles vid utloppet framstår som den lämpligaste platsen (se bild 17). Men att just denna inre del av vattenområdet skulle ha varit utgångspunkt vid namngivningen av hela viken förefaller mindre troligt. Av samma anledning framstår inte heller Lindbergs förra förslag, att härleda bestämningsleden till *ó* i betydelsen 'å' med syftning på Myrån, som det bästa alternativet.

För att se namngivningen i ett större perspektiv kan man fundera över vilka områden som haft en bofast befolkning och hur marken har utnyttjats. Bönder från närliggande äldre bygder, till exempel Hackås eller Norderön, har med största sannolikhet färdats till Myrviken för att jaga, fiska och utvinna sjömalms. Viken bör ha omtalats med namn redan innan bofast befolkning fanns där. Ur det perspektivet får man försöka avgöra vad som varit viktigast att markera för namngivarna – har de, som vanligen kom via vattnet, varit betjänta av ett vadställe? Troligen har tillgången till fisk varit en långt bättre namngivningsgrund.

Peter Olssons tolkning (1896 s. 163), att *o* är lika med partikeln *u* eller *o* som betecknar en motsats eller brist, saknar paralleller bildningsmässigt och motiveras inte sakligt, och får av den anledningen lämnas utan avseende.

Arådalen

UTTAL: *aradaŋ, ystə aradaŋ, vəstər-aradaŋ* [*əradɑŋ, vəstər-ɑradɑŋ, ystərɑradɑŋ*] (1919); *vəstərǫrodɑŋ, østərǫrodɑŋ* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: Åhrådahlen 1666 19/5 Ovikens sockenstuga ÖLA Heimbygda 21 nr 18016, Arådahlen 1715 jb, Arådalen 1761 jb, Arådalen 1762 REG 23-OVI-4, Arådahlen 1825 jb, Arådalen 1881 jb.

Bebyggelsenamnet *Arådalen* har tidigare enbart syftat på fåbodställen (*Västra* respektive *Östra Arådalen*), men består numera även av en turiststation och ett fritidshusområde, allt beläget i Oviksfjällen strax sydväst om berget Hundshögen. Det ursprungliga naturnamnet *Arådalen* bör historiskt sett ha syftat på ett större naturområde, förmodligen dalen mellan Hundshögen och Busjöfjället. Det är beskrivet som avradsländ i jordeboken 1715, och 1825 noteras specifikt att här finns ett fåbodställe. Genom detta område rinner Arån, vilkens namn utgör bestämningsled i *Arådalen*. Uppteckningar av namnet *Arån* (*Arån* 1646 LMS Y8) redovisar ett uttal

àràaa eller *àráaa*, med ett initialt *ä*-ljud. Att *a* uttalas *ä*-haltigt har paralleller i andra namn som *Salsån* och *Salom* (se dessa artiklar). Belägget *Åhrådahlen* från 1666 synes snarare indikera ett initialt *å*-ljud, men utgör ett enstaka belägg. Namnet är inte helt enkelt att tolka och det är svårt att ställa någon tolkning klart framför en annan.

Ett alternativ är att härleda namnet till fvn. *ari* m. 'örn' (Norrøn ordbok s. 44). En tolkning 'örn-ån' bör vara godtagbar både sakligt och språkligt – paralleller finns till exempel i namnet *Örnebäck* i Sövne socken, Skåne och namnet *Örnebäck-en* i Fliseryds socken, Småland. På jämtländskt område finns åtminstone en del yngre naturnamn innehållande *örn*, till exempel *Örntjärnen* i Undersåkers socken, *Örnlekmyren* i Bodsjö socken och *Örnboberget* i Rätans socken. Att kungsörn häckar i Jämtland är känt (Åsbrink & Källman 2024). En lokal informant berättar också att dalgången där Arån rinner sedan gammalt är känd som örnrrik. En omljudslös form *arn* 'örn' finns belagd från fornsvenska, vilken lämnat spår i svenska dialekter. Formen *ar* finns upptecknad från Ångermanland (Nordmaling) och Västerbotten (Sävar), liksom *arn*, *an* från Gotland och *arn* från Finland (Widmark 1959 s. 234 f.). Förhållandet *arn* : *örn* diskuteras också i Brevner 1942 s. 237 f., som även anför formen *arv* från Lappland (Arvidsjauris socken).

Möjligen kan en motsvarighet till det värmländska dialektordet *ar* 'alv; samling av grus, småsten' vara ett tänkbart alternativ. Ordet hör samman med fvn. *arinn* 'hård' men det är oklart om *ar* återspeglar stammen som ligger till grund för *arinn*, eller om *ar* är en apokoperad form (Abrahamson 1936 s. 160 ff., särskilt s. 174). Abrahamson redogör grundligt även för andra ord samhöriga med *arinn*. En grupp ord bär betydelser relaterade till grus och sten; appellativet *erellärel* 'hårt morängrus under matjorden' är till exempel väl utbredd och förekommer i många svenska dialekter från Lappland till Öland, jämförbart med finlandssvenska *ärja* 'alven, botten under matjorden'. Andra betydelsefält utgörs av ord som betyder 'golv, underlag', ord som betecknar en förhöjning och ord som är ugn- och spisrelaterade (till exempel *erilläiril*, återigen i många svenska dialekter över hela Sverige). Av dessa vore flera betydelser eventuellt aktuella som tolkningsalternativ här, men ordgruppen synes inte vara belagd på jämtskt område vilket försvagar en sådan härledning. Ett ord med liknande betydelse, av allt att döma ett nordiskt lån, finns dock i sydsamiskans *aareh* '(grosser) Steinhaufen, steiniges Land' ['(stor) stenhög, stenig mark'] (Hasselbrink 1981) med uppteckningar från de samiska dialekterna i Frostviken, Offerdal och ev. [sic] Ovikén, jämför *ára* (sydsamiska *árëh*) 'stenör, med småsten täckt mark, moränlager, blockmark' (Collinder 1964). Eftersom sydsamiskan här lånat in ordet bör det ha funnits även i lokala nordiska dialekter.

Rent sakligt vore ett ånamn med betydelsen 'den grusiga/steniga' okontroversiellt – förhållandena på platsen motsäger inte en tolkning 'grusig/stenig'. En parallell kan eventuellt ses i sockennamnet *Arnäs*, Ångermanland (SOVn 4 s. 20). Torsten Bucht öppnar där för möjligheten att ett upptecknat ångermanländskt dialektord,

pl. *ärner* [förf. transkription] *æner* (Nora) 'de "tomma" mellanrum mellan trädstubbar, som bildades vid svedjande av skog och som besåddes med råg' är samhörigt med ordet *arinn*. Betydelsen "kunde utgå från 'stenig jord, småsten', 'själva åkergrunden', 'jordskorpa' el. dyl." (a.st.).

Möjligheten finns också att bestämningsleden kan härledas till samiskan, eftersom det tidigare nämnda appellativet *aarehlárëb* faktiskt finns belagt i närliggande sydsamiska dialekter. Frågan om en samisk namnbildning bör därför hållas öppen. Hur denna bildning sett ut behöver dock utredas närmare.

Tidigare har de äldre beläggen *elgsdall* 1480 och *ælghsdahl* 1482 attribuerats till *Arådalen*. Dessa belägg bör dock inte dras in i härledningen av namnet (e-post O. Holm, 2016-08-29) då en närläsning av källmaterialet visar att namnet sannolikt syftar på en annan plats någonstans mellan Håsjöruet och Hundshögen.

Backen

UTTAL: *østerbåken* (1909); *båken* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: a Bakka 1410 4/4 Mordviken RAp (JHD 1 s. 163), a bakka 1419 25/1 Ovikens kyrka RAp (JHD 1 s. 179), a bakka, j bakka 1423 29/9 Brunflo RAp (JHD 1 s.195), a bakka 1428 28/3 Jämtland Bergs sn RAp (JHD 1 s. 211), a backæ 1438 15/5 Ösa RAp (JHD 1 s. 240), a bakka 1449 omkr. 26/2 u.o. RAp (JHD 1 s. 299), a bakka 1449 19/3 u.o. ÖLAp (JHD 1 s. 300), i backa 1479 30/9 Ovikens ÖLafot (JHD 2 s. 133 nr 135), j backa 1479 30/9 Ovikens RAp (JHD 2 s. 134 nr 136), i bakka 1482 4/6 Koborgshus RAp (JHD 2 s. 156), i backa 1483 17-23/3 Jämtmot RAp (JHD 2 s. 160) [osäker attr.], i bakke (14)93 u.d. u.o. RAp (JHD 2 s. 216), j backa 1501 u.d. Ovikens RAp (JHD 2 s. 273), i bakka 1501 7/10 Ovikens RAp (JHD 2 s. 272), i bakka 1502 30/9 Ovikens JHD 2 s. 279 f., i bakka 1513 12/3 u.o. RAp (JHD 2 s. 327), i bakkæ 1520 6/1 Ovikens ÖLAp (JHD 3 s. 2), aa Bakke 1531 u.d. u.o. DN 14 s. 717, backe 1546 jb Dra, på Bakkom 1547 18/9 Ovikens DN 14 s. 832, pa Backe 1550 u.d. Vemdalen DN 15 s. 714.

Hinderbackann 1565 JR 1 s. 79 [osäker attr.], Backa 1566 JR 1 s. 171, i Backe 1568 JR 2 s. 25, Hindersbacken 1568 JR 2 s. 69 [osäker attr.], Backa 1568 JR 2 s. 120, i Backennn 1568 JR 2 s. 171, Backa 1571 JR 2 s. 366, Bache 1633 jb, Backen 1680 jb, Backen 1761 jb, Backen 1881 jb.

Backen är namnet på en by strax norr om Myrviken. Den ligger i södra änden av en långsträckt sluttning, där det är lite flackare. Namnet utgörs av fsv. *bakke* m., fvn. *bakki* m. 'backe' och syftar rimligtvis på det topografiska läget (Olsson 1896 s. 146, se även 3.3). Beläggens stavning *Bakka* med avslutande *a* ska ses som dativ singular. År 1547 beläggs bynamnet istället i dativ plural på *Bakkom*.

I uppteckningar och jordeboksutdrag finns noterat att *Backen* även kallas *Österbacken*, detta i relation till en underliggande bebyggelse kallad *Västerbacken* som numera är försvunnen. Namnet *Backen* är ett typiskt närhorisontsnamn som fungerar i en mindre krets av namnbrukare, men som i ett större perspektiv ofta behöver ytterligare specificering för att inte blandas ihop med andra backar. I Ovikens finns ett antal bebyggelsenamn med *backen* som huvudled och olika särskiljande bestämningsleder, till exempel *Helgebacken*, *Sölbacken*, *Lillbacken* och *Hanabacken*.

**Hinder(s)backen* förekommer endast två gånger i källan Jämtländska räkenskaper (JR), där bestämningsleden verkar särskilja detta Backen från Västerbacken. Det finns även andra jämtländska *Backen* i simplex till exempel i Hallens respektive Norderöns socken.

Billsåsen

UTTAL: *bilsasən* [*bìlsasəsən*, *bìlsəsən*] (1919)

ÄLDRE NAMNFORMER: j *bildsaas*, j *bilsaas* 1472 u.d. Ovikens vapenting RAp (JHD 2 s. 87), i *bizlas*, *bizlas* 1479 30/9 Ovikens ÖLafot (JHD 2 s. 133 nr 135), j *bizlas* 1479 30/9 Ovikens RAp (JHD 2 s. 134 nr 136), nordan *bizlass* 1482 1/4 Ovikens RAp (JHD 2 s. 153), i *Bilzass* 1484 2/6 Sunne avskr. RA (JHD 2 s. 164), j *bylzas* 1500 u.d. Jämtland JHD 2 s. 260.

Bilzåsen 1565 JR 1 s. 81, Billsåsen 1568 JR 2 s. 69, Bilzåsen 1566 jb, Billsåsen 1825 jb.

Byn Billsåsen ligger strax nordost om Billsåsberget, en knapp mil väster om det inre av viken Myrviken. Billsåsberget är en del av den framträdande förkastningsbranten Fudaskollan, och efterleden *-åsen* i *Billsåsen* syftar sannolikt på läget intill denna höjdstreckning (på samma sätt som i till exempel *Fjösåsen*). Det finns ett stort antal bebyggelsenamn bildade med *-åsen* i socknen och i många av dem har efterleden en mer urvattnad betydelse (se 3.3).

Bestämningsleden utgörs troligen av binamnet *Bildr*, bildat till fsv. *bilder* m. 'bill (på årder eller plog)' eller motsvarande fvn. *bil̥dr* m. (Nordlander 1914 s. 82; Flemström 1972b s. 17 f.; jfr Lind Bin. 1920 sp. 23). Detta binamn finns upptecknat från bland annat Skåne och Bohuslän men också från Södermanland och längre norrut även Ångermanland. Binamnet fvn. *Bil̥dr* kan dessutom eventuellt ingå i det norska gårdnamnet *Beltvet* (NG 2 s. 37). Bestämningsleden skulle eventuellt istället kunna återgå direkt på appellativet *bill* (Flemström 1972b s. 18) och syfta på något uppstickande i terrängen. Det finns dock inga terrängformationer på platsen som styrker en sådan härledning, och den konsekventa förekomsten av genitiv-s i fogen talar snarast för ett binamn i bestämningsleden. En namnbildning med personnamn och *-åsen* har flera paralleller i bygden, till exempel *Botåsen*, *Gisselåsen* och *Joxåsen*, se även 3.3.

Bestämningsleden har tidigare tolkats som fvn. *bil̥dr* i betydelsen 'pil' av Peter Olsson (1896 s. 157), utan att kommenteras närmare. Denna tolkning är utesluten.

Borgen

UTTAL: *bór̥ja* (1909); dat. *báren* (Österberg 1914); *bòr̥ja* (1919); *bór̥ga*, *bór̥za*, dat. (†) *bór̥gen* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: i *borghenne*, i *borgen* 1520 6/1 Ovikens ÖLAp (JHD 3 s. 2), *borien* 1546 jb DRA.

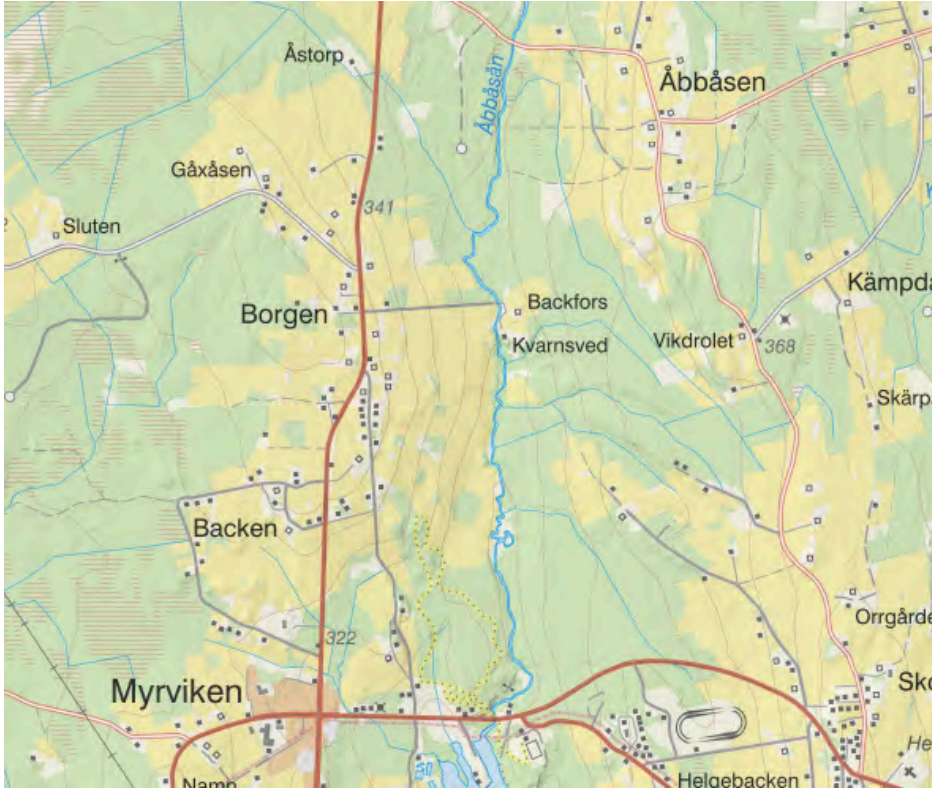

BILD 18. Borgens bebyggelse ligger på en kraftig höjd. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, 2023.)

Borgenn 1565 JR 1 s. 79, i Borgen 1567 JR 1 s. 260, Borgen 1568 JR 2 s. 120, Borgenn 1570 JR 2 s. 246, i Borgenn 1570 JR 2 s. 250, Borgen 1571 JR 2 s. 366, Børgen 1633 jb, Bårgen 1715 jb, Borgen 1825 jb.

Byn Borgen ligger ett par kilometer norr om byn Myrviken, centralt på en höjd som sluttar österut ner mot Åbbåsaån. Namnet *Borgen* är ett simplex, av fsv. *borg* f., fvn. *borg* f. med betydelsen 'fäste, borg' eller 'höjd, brant'. Detta appellativ och ortnamnelement har diskuterats av Eva Nyman (2000 s. 221 ff.). Hon konstaterar att ortnamnsmaterialen styrker existensen av ett terrängbetecknande *borg*, besläktat med *berg*, och att detta appellativ varit väl spritt i de nordiska språken. Ordet har ursprungligen syftat på något högt/brant (Nyman 2000 s. 229), och ur detta har sedan betydelsen 'fäste, borg' utvecklats. Vid Borgen finns inte någon fornborg eller några lämningar av någon försvarsanläggning av någon sort som kan motivera en sådan tolkning av namnet. Bebyggelsens läge på en höjd (se bild 18) är däremot sådant att en syftning på det senare alternativet är trolig. Byns placering på höjden

och den relativt branta sluttningen österut har förmodligen gett upphov till namnet, och rimligtvis har detta bäst framträtt österifrån, från åsen vid kyrkplatsen. Värt att notera är att det i socknen också finns ett namn *Koborgen*, vilket syftar på ett fåbodställe på en liten, avgränsad höjd, samt ytterligare ett fåbodställe kallat *Strömborgen* beläget invid en höjd och ett vattendrag.

Borgen i Långaryds socken, Småland, har tidigare tolkats som ett *-vin*-namn (Lindroth 1919 s. 26 f.), något som avvisas av Valter Jansson, då han påpekar att *-vin*-namn bör ha grav accent medan detta *Borgen* upptecknas med akut accent (Jansson 1951 s. 21). Som synes har även alla uppteckningar utom en för *Borgen* i Oviken akut accent, vilket styrker tolkningen av namnet som enledat. Det äldsta belägget, *i borghenne* 1520, bör därför ses som bestämd form dativ singular av *borgh*.

I Åsele socken, Västerbotten, finns ett likalydande namn *Borgen*, som dock är ett ungt nybyggesnamn (Edlund 1991 s. 233). Kanske får man i detta fall se elementet *borg* i en bleknad betydelse 'bostad', jämför ordspråket "Mitt hem är min borg". Hur som helst är detta sena nybyggesnamn inte relevant vid tolkningen av det äldre *Borgen*.

Botåsen

UTTAL: *botas̄n* (1909); *botausn*, *bõtåusn* [*bõtåásn*, *bõtåásn*, *bõtåsn*] (1919); *botúosn*, ä. *bodúosn* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: a *botas* 1461 12/6 Oviken RAP (JHD 2 s. 36), i *botaas* 1468 21/4 Oviken ÖLAp (JHD 2 s. 54), a *gotasom* 1473 7/2 Sunne RAP (JHD 2 s. 88), j *botass* 1487 5/2 Oviken RAP (JHD 2 s. 183), i *Bottaas* 1545 16/6 Sprotedet DN 14 s. 814, *bottsaa*s 1546 jb DRA, j *Botaas* 1548 1/2 DN 14 s. 836.

Båtåsen 1565 JR 1 s. 80, i *Båttåsen*, i *Båtåsem* 1565 JR 1 s. 104, *Bootåsen* 1566 JR 1 s. 170, *Botåss* 1568 JR 2 s. 70, *Botåsen* 1568 JR 2 s. 118, *Botåsenn* 1570 JR 2 s. 248, i *Botha Åssenn* 1571 JR 2 s. 385, *Boothåås* 1611 jb, *Botåås* 1646 jb, *Botåsen* 1726 Broman 1 s. 196, *Botåsen* 1761 jb, *Botåsen* 1881 jb.

Botåsen är namnet på en by söder om Ovikens båda kyrkor (gamla och nya sockenkyrkan), i den södra änden av åsen som i nord-sydlig riktning löper centralt över halvön i Storsjöns södra del. Det är ett sammansatt namn där huvudleden *-åsen* syftar på bebyggelsens läge på den nämnda åsen. Bebyggelsenamn med huvudleden *-åsen* är vanliga i socknen och byn *Botåsen* ligger mellan *Joxåsen* och *Svensåsen*. Beläggsserien är konsekvent och stavningen med *g* i belägget *a gotasom* från 1473 måste vara en felskrivning. De belägg som antyder en kort vokal i första stavelsen (relativt sena belägg varav en avskrift; formerna *Bottaas* 1545, *bottsaa*s 1546 och *Båttåsen* 1565) kan inte ligga till grund för analysen, med tanke på att både övriga äldre belägg och samtliga uppteckningar alla indikerar en lång vokal.

Bestämningsleden utgörs troligtvis av mansnamnet *Bote* (Flemström 1972b

s. 25). Personnamnet har varit förhållandevis vanligt och utgör en kortform av namn på *Bot-*, till exempel *Botolfoch* och *Bothvid* (SMP 3 sp. 447 ff.). Personnamnet är belagt dels från flera östliga landskap – Uppland, Södermanland, Östergötland och Småland, samt från Egentliga Finland och Nyland – dels längre norrut, från Dalarna, Hälsingland och Jämtland (a.st.). Det antas också ingå i andra ortnamn, till exempel *Botorp* i Broddetorps socken i Västergötland (Ivar Lundahl i SOSk 4 s. 20).

Språkligt sett kunde även ett appellativ fsv. **bōt* f. 'vik' ingå, motsvarande fvn. *bót* f. (no. 'buk, lita vik', Norrøn ordbok s. 83), vilket antas föreligga i namnet *Boteå* (se Torsten Bucht i SOVN 2 s. 3). Det enda vatten som skulle kunna åsyftas är Myrviken, och *Botåsen* skulle i så fall utgöra ett äldre naturnamn syftande på hela den ås som utgör halvön i Storsjöns södra utlöpare. Min bedömning är att tolkningen med personnamn i bestämningsleden är troligast, och att *Botåsen* är ett primärt bebyggelsenamn. En namnbildning med personnamn och *-åsen* har flera paralleller i Oviken och närliggande socknar, till exempel *Billsåsen*, *Joxåsen* och *Svensåsen*, se även 3.3.

En äldre tolkning av namnet är att bestämningsleden härleds ur fsv. *boþ* f. 'bod' (Nordlander 1896 s. 304; Olsson 1896 s. 156, 164). I enlighet med andra namn i socknen borde det dock i så fall heta **Buåsen*, jämför *Fittjebodarna* som uttalas *Fittjebuan*.

Bugården

UTTAL: *būgɑ́ɑr_n*, *bógɑ́ɑn* [sic] (1909); *bogaŋ* [*bogáŋ*] (1919); *bogúɑr_n* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: Bugården 1562 7/6 Oviken ÖLAp, Bugården 1566 JR 1 s. 172, i Bygården 1568 JR 2 s. 172, Bugårdenn 1570 JR 2 s. 247, Bugården 1571 JR 2 s. 368, y Bugaardt 1601 14/3 Sunne DN 14 s. 114, Boogårdenn 1611 jb, Bugården 1646 jb, Bugården 1798 Burman s. 102, Bugård 1825 jb, Bugården 1881 jb.

Bugården ligger i de centrala delarna av Oviken, strax nordväst om socknens gamla kyrka. Namnet har säkert uppfattats som en sammansättning med efterleden *-gården*; i närheten finns både *Skottgården* och *Fastgården*. Troligare är dock att namnet är bildat till ett sammansatt appellativ. Ett alternativ är *bogård* 'kyrkogårdsmur' eller 'kyrkogård', syftande på att Bugårdens marker ligger i anslutning till Ovikens prästbord. Ett annat alternativ är (enligt Flemström 1983 s. 39) appellativet *bugård*, känt från norska dialekter i betydelsen 'gårdsplats', 'bondgård' (se NO 1 sp. 1062). Båda alternativen är språkligt möjliga, men eftersom kyrkogården inte ligger precis vid ägogränsen (se bild 19) är det senare alternativet att föredra. Ett dylikt namn bör kunna syfta på en bosättning och/eller att platsen framstått som särskilt lämplig att bygga på.

I Norden finns sedan gammalt en geografisk skillnad i distributionen mellan *bo* och *bu*, där *bu* är den västliga formen (Erlandsson 1972 s. 17 f.). Det är den

BILD 19. Prästbordets ägo- och gränsmot Bugården. Utsnitt ur en geometrisk avmätning från 1763. (LMS Y43-36:2.)

vanliga formen i Jämtland och ses ofta i till exempel fåbodnamn (-*bu*an istället för -*bodarna*), se avsnitt 3.3.

En uppteckning från 1932 nämner att byn Hågsåsen ska ha haft sina fåbodnar på platsen (OAU), ett missförstånd som troligtvis uppstått genom att man uppfattat det inledande *bu* som syftande på fåbodnar.

Bölåsen

UTTAL: *bølaasən*, *bolåsn* (1909); *bolåsn* [*bolåsn*] (1919); *bolvåsn* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: aff bolasom 1405 1/5 Oviken RAP (JHD 1 s. 154), j bolasom 1418 6/12 Ovikens kyrka RAP (JHD 1 s. 178), bolaas, boolaas 1428 28/3 Jämtland Bergs socken RAP (JHD 1 s. 210 f.), bolaas 1432 20/3 Frösö sn RAP (JHD 1 s. 225), j boolaas 1470 13/6 Ovikens vapenting RAP (JHD 2 s. 66), j boolaas 1472 u.d. Ovikens vapenting RAP (JHD 2 s. 87), i Bolas 1485 15/8 Kvissle JHD 2 s. 173, i bolass 1486 14/2 Skatteting i Berg JHD 2 s. 177, j Boolass, Bolass 1487 31/10 Ösa JHD 2 s. 187, boolass, bollas 1489 22/3 Förberg RAP (JHD 2 s. 198), j bolas 1489 u.d. Ösa RAP (JHD 2 s. 203), i bolosen 1520 6/1 Oviken ÖLAp (JHD 3 s. 2), baalassen 1546 jb DRA.

Bålåss 1565 JR 1 s. 79, Bulåsen 1565 JR 1 s. 81, Bolåsen 1566 JR 1 s. 172, i Bålåsen 1566 JR 1 s. 214, Bolåsen 1568 JR 2 s. 121, i Bålåsenn, i Bålåsen 1568 JR 2 s. 172, Bolåsen 1570 JR 2 s. 246, Bollaas 1633 jb, Båhlåsen 1680 jb, Bålåsen 1726 Broman 1 s. 196, Bålåsen 1761 jb, Böhlåsen 1857 REG 2326-93/50, Bölåsen 1857 LMS Y43-8:1, Bölåsen 1871 REG 23-OVI-70, Bålåsen 1881 jb.

Bölåsen är namnet på en by, belägen på en höjd rakt norr om Myrviken. Det är ett sammansatt namn där huvudleden -*åsen* (se 3.3) refererar till det relativt höga läget. När det gäller bestämmingsleden stämmer beläggsserien och de senare dialektutta-

len väl överens med sv. dial. adj. *bol*, *bål* där den förstärkande betydelsen 'kraftig, väldig' kanske är mest relevant. Stavningarna i beläggsserien verkar markera ett uttal med långt *o* eller *å*, dock finns några uppteckningar med *ö*-ljud från 1909. Utifrån dagens namnform och uppteckningarna från 1909 skulle bestämningsleden kunna vara fsv. appellativet *böle* n. 'gård, hemman', fvn. *bøli* n. (no. 'bøle, bustad', Norrøn ordbok s. 100), men detta stöds alltså inte av de skriftliga beläggen. Upptecknaren Johan Aldberg (Andersson) noterar 1932 att formen *Bålåsen* "aldrig [används] i skrift, i stället *Bölåsen*" (OAU). Skriftformer med *ö* har varit i bruk sedan 1800-talet, och eventuellt är de upptecknade uttalen med *ö* sekundära till dessa skriftformer. Man kanske kan misstänka att namnet ibland uttalats med mellanvokalen *ø* och att denna återgivits med *å* eller *ö*.

En syftning på storlek i bestämningsleden är en vanlig namnbildningstyp, men eftersom denna höjd inte är särdeles imponerande är det nog snarare gårdens storlek som har avsetts. Med en sådan bestämmingledd kan namnet antas vara ett primärt bebyggelsenamn. Mindre tilltalande är att tolka namnet utifrån den i fornsvenskan belagda betydelsen 'huvuddel av ett föremål', framför allt om en trädstam i relation till grenverket (jfr *bål* på människokroppen). Det är nämligen svårt att fastslå vilken syftning en sådan bildning skulle ha haft.

Adjektivet *bol*, *bål* står i avljudsförhållande till *båld* < fsv. *balder* 'stor, ansenlig' vilket ingår i namnet *Bollnäs* (Brink 1990b s. 213 ff.; SOL); i det namnet finns dock ett *d* i beläggsserien in på 1400-talet, vilket saknas i beläggen för *Bölåsen*, detta talar mot att det är *båld* som ingår i Oviksnamnet.

Dillne

UTTAL: *d̥ilne*. (1909, Österberg 1914, 1932); *d̥ilnə* (1919)

ÄLDRE NAMNFORMER: *wæstra dinlo*, j *dinlom* 1431 4/6 Side RAp (JHD 1 s. 224 f.), j *dinlo* 1440 25/6 Alsen ÖLAp (JHD 1 s. 255), *wæstra dinlo*, *dinllo* 1449 omkr. 26/2 u.o. RAp (JHD 1 s. 298).

Dille 1566 JR 1 s. 173, i Dille 1568 JR 2 s. 172, Dilne 1571 JR 2 s. 368, Dylle 1611 jb, Dülle 1633 jb, Dille 1680 jb, Dille 1715 jb, Dille 1761 jb, Dillne 1825 jb, Dillne 1881 jb.

Byn Dillne ligger på ett relativt flackt område vid Sannsundets västra strand, ungefär i höjd med Ovikens gamla kyrka. Namnet har tidigare förbryllat, men senare tiders forskare verkar ha enats om en tolkning. *Dillne* bör enligt Torsten Bucht (1947 s. 112 f.) innehålla växtnamnet *dinnel* eller **dinla*, *dylla*, vilket betecknar växten åkermolke (*Sonchus arvensis*), ofta folkligt benämnd som *fettistel* eller *mjölk-tistel*. Det finns inget upptecknat dialektmaterial kring det här ordet från Jämtland (OSDs), men former som *dille*, *dylle* och *dynle* finns upptecknade flerstädes i Norge (Høeg 1974 s. 605 ff.). Tolkningsförslaget har senare utvecklats av Bertil Flemström

(1972b s. 36 f.; se även Brink 2006 s. 32 f.) som menar att *Dillne* bör ses som en sammansättning mellan detta *dinnel* och no. *lo* f. 'låg ängsslätt'. Detta innebär att *Dillne* skulle vara ett ursprungligt naturnamn med betydelsen 'låg liggande gräsområde vid vatten där det växer dinnel', vilket topografiskt stämmer bra med byns läge. Marken är uppodlad och något namnlåtande tistelbestånd svårt att peka ut.

Ljudutvecklingsmässigt bör den ursprungliga sammansättningen först ha reducerats genom bortfall av en obetonad mittstavelse. Övergången från *-nl-* till *-ln-* i beläggsserien kan enkelt förklaras som en metates, alltså en omkastning av ljud. Många belägg från 1500-talet och framåt har den enklare formen *dille*, men formen med *-ln-* kan ha understötts av bynamnet *Hällne* i samma socken. Ett av de äldsta beläggen uppvisar en plural form (dat. *i dinlom* 1431), vilket inte är ovanligt i bynamnen i Jämtland. Namnformen skulle här kunna representera en reell plural, alltså flera sammanhörande ängsområden där det växer tistel, men eftersom belägget är ett enstaka belägg, och liknande former dyker upp mer eller mindre sporadiskt även i andra bynamn i materialet, tyder det mer på tillfällig mönsterpåverkan från andra ortnamn i närområdet. Över lag skulle pluralböjning i jämtska ortnamn vara förtjänt av vidare studier för att förstå motiven bakom. Semantiskt är alltså den antagna sammansättningen enkel att motivera.

Vad gäller bestämningsleden finns några paralleller i nordiska namn, till exempel *Dillevik* i Østfold som bör vara bildat till just fvn. **dylla* el. **dilla* f. (NG 1 s. 14; BØ 18 s. 185 ff.), och eventuellt också det närliggande *Dille* i Ås socken (Bucht 1947 s. 113 f.). Angående huvudleden *lo* finns till exempel följande paralleller: *Granlo* (*grenloga* 1460) i Selångers socken (Nordlander 1903 s. 245) och *Märlo* (*marlöö* 1535) i Timrå socken (Brink 2006 s. 33), båda i Medelpad, samt *Garluö* (*gorlogom* 1406) i Rogsta socken, Hälsingland (Brink a.st.).

Edet

UTTAL: *ēde* (Österberg 1914); dat. *eīdan*, *eīdā* [*ēīdā*, dat. *ēīdan*] (1919); *ēgde*, *ēīde* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: a edhena 1440 20/3 Frösön RAP (JHD 1 s. 252) [osäker attr.], a edhæ 1459 1/5 Ösa RAP (JHD 2 s. 26), a eidom 1467 30/6 Frösön RAP (JHD 2 s. 51), aa edhith 1525 u.d. u.o JHD 3 s. 78 f. [osäker attr.], eijd 1546 jb DRA.

Eedh 1566 JR 1 s. 171, Edett 1570 JR 2 s. 246, Eedhet 1571 JR 2 s. 366, Eedh 1611 jb, Edhe 1680 jb, Ede 1761 jb, Ede 1881 jb.

Edet är namnet på en by strax sydväst om samhället Myrviken. Namnet innehåller av allt att döma ett fsv. *ep* n. motsvarande fvn. *eið* n. 'landtunga el. passage mellan två vatten' (no. 'landtunge mellom to elvar, fjordar el. vatn', Norrøn ordbok s. 124). Bebyggelsen *Edet* ligger dock inte vid något naturligt ed och har inte heller

gjort det i historisk tid, vilket gör att man i namnet kanske hellre bör söka en ursprungligare betydelse. Det är sannolikt att *eið* kan härledas ur germ. **ai-* vilket bör sammanhållas med den ie. roten **ey-* 'gå' (Bjorvand och Lindeman 2019 s. 236 f.), med besläktade ord i bland annat sanskrit, grekiska, kyrkslaviska och latin. Den ursprungliga betydelsen bör ha varit 'gång', vilken senare utvecklats till 'gångväg, passage'. I enlighet med detta framhåller Ivar Modéer (1936 s. 90 ff.) att *ed* i ortnamn inte slentrianmässigt bör översättas med 'landtunga el. passage mellan två vatten', då rotens betydelse är det väsentliga. Se om *ed* framför allt SOL s. 67 men även Widmark (1957) och Elmevik (1978).

Förbi bebyggelsen Edet går en väg runt det innersta av Myrviken och söderut, förbi byn Häggen ner mot Hällne (se bild 18 under *Borgen*). Fältstudier kan inte klart avgöra var det antagna gångstället har legat – möjligen ville man hålla sig uppe på åsen som sträcker sig från Namn och Edet ner mot Hällnebäckens mynning i Storsjön.

Uppteckningarna av uttalet visar på en diftongerad form (*Ej-*) som inte mer än någon enstaka gång återfinns i den skriftliga återgivningen av namnet. I en av uppteckningarna kan man se en skärpning av diftongens *j* till *g*. Detta har ingen motsvarighet i någon annan uppteckning av jämtländska namn på *Ed-*, och samma upptecknare har även angett det vanligare uttalet med diftong. Två av de äldre beläggen, *edhena* 1440 och *edhith* 1525, är osäkert attribuerade till Edet i Oviken och kan istället åsyfta Ede i Lockne socken.

Fastgården

UTTAL: *fastgaden*, *fassgåln* [sic] (1909); *fastgoun*, *fästgåun* [*fàstgáun*, *fàstgán*] (1919); *fàsgvørn* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: *j* fastgard 1465 10/8 Kloxåsen RAP (JHD 2 s. 44), *i* fastgard 1468 21/4 Oviken ÖLAp (JHD 2 s. 54), fastgard, fastgard? 1484 20/7 Myssjö RAP (JHD 2 s. 166 f.), *i* fastgardh (14)93 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 216), *i* fasthegard 1501 u.d. Oviken RAP (JHD 2 s. 273), *i* fastgardh 1501 7/10 Oviken RAP (JHD 2 s. 272), fasthegaarden, ffastegaard 1513 4/6 Oviken RAP (JHD 2 s. 329), *i* fasthegaaren 1520 6/1 Oviken ÖLAp (JHD 3 s. 2), *j* ffaste gaardh, *j* ffaste gaardh 1525 u.d. u.o. JHD 3 s. 76 f., *j* ffastegaardh 1526 u.d. u.o. RAP (JHD 3 s. 101), *j* Ffastegaardh 1533 u.d. u.o. DN 14 s. 736, fastegord 1546 jb DRA.

Fastegård 1565 JR 1 s. 80, Fastgården 1566 JR 1 s. 173, Fastgården 1568 JR 2 s. 70, *i* Fastgård 1568 JR 2 s. 172, Fastgårdenn 1570 JR 2 s. 247, Fastgården 1571 JR 2 s. 368, Fastgårdh 1680 jb, Fastgård 1761 jb, Fastgården 1881 jb.

Byn Fastgården ligger mitt på en ås, vilken sträcker sig i nord-sydlig riktning över halvön i Storsjöns södra utlöpare. Namnet *Fastgården* är en sammansättning där huvudleden utgörs av fsv. *garper* m., fvn. *garðr* m. 'gård'. Namn bildade med *gård* återfinns på flera andra ställen i centrala Oviken, se 3.3 om *-gård(en)* som huvudled.

Den tvåstaviga bestämmingsleden innehåller sannolikt mansnamnet *Faste*, fvn.

Fasti (Olsson 1896 s. 166; Nordlander 1914 s. 72; Flemström 1972b s. 49). Beläggs-seriens variant *Fasta-* är den normala genitivformen av detta namn. Beläggen med *o* från 1468 och 1484 sticker ut och formen finns även belagd från Södermanland 1381 i sammansättningen *Fastoson* (SMP 6 sp. 17). Med tanke på att de två beläggen är bland de tre äldsta har jag övervägt möjligheten av att bestämningsleden är ett kvinnonamn *Fasta*. Troligare är dock att skrivformerna med *o* ska förstås som en återgivning av en försvagad, otydligt uttalad mellanvokal. Som jämförelse kan man i en del *-sta*-namn märka en tydlig osäkerhet kring bindevokalens kvalitet innan synkopen fullbordats (Linde 1951 s. 149 ff.).

Faste har varit ett relativt vanligt namn, belagt från Småland, Östergötland, Södermanland, Västmanland och Dalarna, dessutom belagt i Jämtland upprepade gånger under sent 1300-tal och under hela 1400-talet (SMP 6 sp. 17 ff.). *Faste* kan ses som en kortform till namn på *Fast-* eller *-fast*, till exempel *Fastgæirr*, *Fastlaug*, *Ingifast*, bildade av fvn. adj. *fastr* 'fast, stark' (Peterson 2007 s. 60 ff.). Det ingår även i ett antal andra ortnamn, till exempel *Fastarp* i Tvååkers socken, Halland (Harry Ståhl i SOH 3 s. 54) och *Fastberga* i Skerike socken, Västmanland (Lundahl 1956 s. 37 f.).

Fjösåsen

UTTAL: *fjòsåsən*, *fjòsaʊsn*, *fjòsasn* [*fjòsǻasn*, *fjòsaásn*, *fjòsaúsn*, *fjòsǻsn*] (1919); *fjòsúqsn*, dat. (i) *fjòsúqsa* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j fiædhersass 1482 1/4 Ovikens RAp (JHD 2 s. 152), fersaas 1546 jb DRA.

Fiersåsenn 1565 JR 1 s. 79, Fierdzåsen 1566 JR 1 s. 173, Fierzåsen 1568 JR 2 s. 69, i Fierdzåsen 1568 JR 2 s. 171, Fäsåsen 1570 JR 2 s. 245, Fässåsen 1571 JR 2 s. 366, Fiösåsen 1680 jb, Fösåsen 1726 Broman 1 s. 196, Fjösåsen 1761 jb, Fjösåsen 1881 jb.

Fjösåsen är namnet på en by en knapp mil sydväst om samhället Myrviken, belägen på en höjd i närheten av Fjösåsberget. Namnet är flertydigt eftersom förleden är svårbestämd och öppnar för en rad olika tolkningsalternativ. Dagens skriftform med *ö* dyker upp först under 1600-talet och kan härröra från en uppfattning om att namnet har något att göra med dial. *fjös* 'ladugård, fähus'. Det äldsta belägget i beläggs-serien är det enda från 1400-talet, alltså kronologiskt isolerat (i *fiædhersass* 1482). Belägget ser ut att innehålla fsv. *fiædher* f. 'fjäder', men skulle istället kunna innehålla appellativet *tjäder* (Ståhl 1973 s. 183), med en ljudutveckling *p* > *fs* som i *fiæderhane*, ett ord för tjädertupp som förekommer i vissa dialekter. Lennart Elmevik har beskrivit flera exempel på uddljudande *p* som övergår till *f* i nordiska ord, "rimligen i uttalslätnadens intresse" (1984 s. 137 ff.). En tolkning 'åsen där det finns tjäder' är fullt möjlig; det finns ju många *åsen*-namn som i bestämningsleden hänvisar till något som lever eller växer på platsen (*Björnåsen*, *Aspåsen*, *Kattuggelåsen*).

I Jämtland finns ett antal naturnamn som faktiskt börjar på *Tjäder-*, till exempel *Tjädermyren* i Myssjö socken och *Tjäderbacken* i Ragunda socken, vilket skulle kunna tolkas som ett motargument, men den av Ståhl antagna konsonantväxlingen är snarast spontan och uppträder som sådan inte regelbundet i dialekterna.

Kan namnet helt enkelt innehålla appellativet *fjäder*? Den sakliga bakgrunden till detta förslag skulle kunna vara att man här samlat in fjädrar för hushållsändamål; dun av skogsfågel har till exempel använts till fyllnad i kuddar och bolster. Fjädrar har också använts till exempel för att nagga bröd vid bakning och som dekorationer (ULMAs). De upptecknade folkminnesuppgifterna härrör dock från en senare tidsperiod.

Bertil Flemström (1972b s. 50 f.) har föreslagit att det rör sig om ett binamn **Fjäder*, ett mansnamn som dock i övrigt inte är känt i Norden. Flemström menar att det skulle ha paralleller till andra ovanliga och unika binamn och på så vis kunna förklaras. Sådana namn är till exempel *Gaffel*, *Pipa* eller *Visthus* (Hellquist 1912 s. 98 f.). Det skulle i princip kunna syfta på något i klädedräkten hos personen, men detta får nog ändå betraktas som ett långsökt tolkningsalternativ.

Färjestaden

UTTAL: *fērəstán* [fērəstán, fērəstán] (1919); *fērestán* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: *Sanna färjsundet* 1699 LMS Y43-38:1, *Färjestadstorpet* 1864 LMS Y43-38:2, *Färjestadstorpen* 1901 REG 23-ovi-avs203, *Färjestaden* 1923 G72-1.

Platsen som åsyftas ligger öster om kyrkbygden i Oviken, vid kanten av Storsjön. Namnet *Färjestaden* är ett namn med ursprung i platsens funktion som färjeställe för transport över till andra sidan sundet (se bild 20). Det är alltså bildat till appellativet *färjestad* 'färjeställe' och innehåller således inte bebyggelsenamnselementet *-sta(d)*.

Platsen kallas på en karta från 1699 *Sanna färjsundet* (LMS Y43-38:1), medan sundet i sig heter *Sannsundet*. Dessa namn är bildade till bynamnet *Sanne* i Hackås socken som återfinns på motstående sida av sundet. Numera går Sannsundsbron över vattnet för trafik mellan Oviken och Hackås.

På en karta över Storsjön från 1848 (LMS Y34) finns en färjstuga utsatt vid platsen för dagens bro. I laga skifteshandlingar från 1864 (LMS Y43-38:2) benämns en bebyggelse här som *Färjestadstorpet*, och en avskrift från ett köpebrev 1901 (REG 23-ovi-avs203) redovisar försäljningen av *Färjestadstorpen* [sic], en lägenhet som hör till byn Side. Lägenheten inkluderar ett boställe åt en färjkarl.

Namnet bör från början syfta på färjestället snarare än bostället. Namnet *Färjestaden* finns även upptecknat från flera andra socknar i Jämtland, bland annat Lit, Myssjö och Ströms socknar med samma betydelse.

BILD 20. Färjan lägger till i Oviken, juni 1966. Foto: Hallings foto, Östersund/Jamtlis fotosamlingar.

Gisselåsen

UTTAL: *giss[ɑ]sɛn, gissɛl[-]os, giss(ɔ)lɑsn [giss[ɑ]sɛn, gissɔlɑsn]* (1919); *gisslɔsɛn* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: gisslass 1406 11/11 Jämtland (JHD 1 s. 157), i giislaass 1410 4/4 Mordviken RAP (JHD 1 s. 163), gisslas, a gisslase 1420 15/1 (JHD 1 s. 185), j giislaas 1431 4/6 Side RAP (JHD 1 s. 224 f.), j gitlas 1441 6/1 Ösa RAP (JHD 1 s. 255), i gissleas, y gissleas 1460 u.d. u.o. avskr. 14/3 1601 JHD 2 s. 31 f., i glixas 1461 12/6 Oviken RAP (JHD 2 s. 36), j giislaas 1470 13/6 Oviken RAP (JHD 2 s. 66), j giislaas 1470 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 71, nr 74), j giislaas 1470 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 72, nr 75), j giislaas 1472 u.d. Ovikens vapenting RAP (JHD 2 s. 87), j gisslas 1476 3/3 Jämtland RAP (JHD 2 s. 109), j gisslass 1482 4/6 Koborgshus RAP (JHD 2 s. 156, 158), i gisslass, w gisslass 1484 26/12 Oviken RAP (JHD 2 s. 168), i gisslas 1485 16/2 Oviken RAP (JHD 2 s. 171), j gisslass 1486 8/1 Oviken RAP (JHD 2 s. 176), i gisslass 1487 5/2 Oviken RAP (JHD 2 s. 183), j gisslas 1490 21/3 Jämtland ÖLAp (JHD 2 s. 207), i gisslas 1498 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 235), i Gisslas 1499 u.d. u.o. JHD 2 s. 241, j gylzas 1500 u.d. Jämtland JHD 2 s. 260, i gisslass, i gidzlass 1502 29/3 Oviken RAP (JHD 2 s. 278), i gidzlass 1513 12/3 u.o. RAP (JHD 2 s. 327), i gisslas 1518 23/8 u.o. RAP (JHD 2 s. 363).

Gissleåss 1565 JR 1 s. 79, Gissleåsen 1566 JR 1 s. 170, Gisslås 1568 JR 2 s. 69, Gissleåsen 1568 JR 2 s. 119, i Gissleås 1568 JR 2 s. 171, Gisslåsen 1570 JR 2 s. 245, Gissleåsen 1571 JR 2 s. 366, Gissleas 1611 jb, Gissellåås 1646 jb, Gisselåsen 1715 jb, Gisselåsen 1726 Broman 1 s. 196, Gisselåsen 1825 jb.

Gisselåsen är namnet på en by strax väster om Storsjöns södra utlöpare, i höjd med byn Västnår. Huvudleden är det i socknen mycket vanliga *-åsen* (se 3.3), vilket här syftar på Gisselåsens läge på en höjd. Bestämningsleden bör innehålla ett personnamn *Gisle* (Olsson 1896 s. 156; Flemström 1972b s. 68). Detta personnamn

föreligger även i de parallella namnen *Gisselås* i Hamnerdals socken, Jämtland, och *Gisselåsen* i Selångers socken, Medelpad (Noreen 1903 s. 49 resp. Nordlander 1903 s. 243). Personnamnet antas även ingå i andra sammansatta ortnamn, exempelvis *Gisselgård* i Ragunda socken (Flemström 1972b s. 67), *Gisselbo* i Hedesunda socken, Gästrikland (Hedblom 1958 s. 105) och *Gisselby* i Dannemora socken, Uppland (Hellquist 1918 s. 60; Rahmqvist 1996 s. 282 ff.). Personnamnet fsv. *Gisle* är väl belagt under 1300- och 1400-talet i många av de nuvarande svenska landskapen: i Skåne, i östligare landskap som Uppland, Södermanland, Småland, Östergötland, men även i västligare landskap som Bohuslän, Västergötland, Värmland, Dalarna och Jämtland (SMP 7 sp. 249 ff.). Den fvn. formen *Gisli* var bruklig på Island och i Norge redan på 900-talet (Lind sp. 335 f.), och det finns även exempel på runsvenska belägg för *Gisli* i inskrifterna Vg 119E (**kisli**) och U 611 (ack. **kisila**) (Peterson 2007 s. 79 f.).

Kristian Hald räknar med ett appellativ fsv. *gisl* m. motsvarande fvn. *gisli* m. 'stav' som bestämningsled i till exempel *Gisselås* i Liareds socken, Västergötland, med en topografisk syftning på något framskjutande: "De sidstnævnte tolkes i SOÄ [10 s. 170; förf. anm.], sikkert med Urette, af Mandsn. *Gisle*" (Hald 1942 s. 66). För *Gisselåsen* i Jämtland saknas dock dialektmaterial för att styrka en tolkning i den riktningen, och det finns inte heller någon utskjutande terrängformation som kan utgöra en saklig namngivningsgrund. Personnamnstolkningen är den mest rimliga.

Det starkt avvikande belägget *i glixas* från 1461 har endast med tvekan attribuerats till *Gisselåsen*, då formen är så avvikande. Enligheten i övriga belägg gör att vi kan bortse från detta belägg, som förmodligen kan ses som en felskrivning. Samma resonemang kan gälla för belägget *j gitlas* 1441. Beläggsserien i övrigt visar några omkastningar av *l* och *s*, till exempel *j gilsas* från 1476.

Glen

UTTAL: *gle:n* [*gle:n*] (1919); *gle:n* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: *j glee* 1480 16/6 Sprotedet (JHD 2 s. 141) [syftar på sjön].

Glenn [syftar på sjön] 1646 REG 23-jäm-151, Glään [syftar på sjön] 1646 REG 23-jäm-1, Gläin [avradsländ] 1666 Holm 2012b, Gleen [syftar på sjön] 1762 REG 23-OVI-4, Gläin [oklart om sjön eller samelägret åsyftas] 1802 Burman.

Bebyggelsenamnet *Glen* bör vara sekundärt till sjönamnet *Glen*, numera *Glensjön*. Den fasta bebyggelsen har växt upp kring en samisk lägerplats i Arådalen, väster om Oviksfjällen. Antagandet av det svenska bebyggelsenamnet *Glens* ursprung som ett äldre sjönamn stärks av att det i Tännäs socken i Härjedalen finns en parallell, då *Stor-Glän*, *Lill-Glän* och *Glänhån* utgör namn på tre sammanlän-

kade sjöar. Bebyggelsenamnet *Glen* skrivs oftast utan diftong i de äldre beläggen, och stämmer således inte överens med det uppptecknade uttalet, men även *Edet* i Ovikens socken har en bevarad diftong i uttal som bara sporadiskt syns i beläggs-serien.

Sjön ligger i ett fjällområde med gammal samisk närvaro, varför en tolkning av namnet som samiskt vore fullt möjlig. Någon tolkning utifrån en samisk utgångsform har dock inte framställts, och det initiala konsonantmötet *Gl-* talar väl emot en sådan härledning. Det är troligt att det sydsamiska namnet på platsen, *Kliere*, istället är ett ljudhärmande lån från nordiska till samiska (Bergsland 1970 s. 296; Holm 1983 s. 249), och förekomsten av ett *r* i det samiska namnet indikerar i så fall att det nordiska namnet haft ett tonande *d* (*ð*) vid tidpunkten för lånet; en övergång från *ð* till *r* förekommer nämligen ganska regelbundet i samiska språk (e-post T. Söder 2020-12-15).

Namnets etymologi skulle kunna utgå från ett ord besläktat med no. dial. *gleid* (Holm 1983 s. 248 f.). Detta adjektiv har betydelsen 'udspærret, meget aaben, om en Kløft' (Aasen, Torp) och 'svært ope; (om fingrar el føter som vert sette langt frå kvarandre) utspana; sprikjande', men även '(om underlag) som hallar til sides; skrånande' ['som lutar åt sidan, sluttande'] (NO 4 sp. 360). Torp förklarar *gleid* som en motsvarighet till nisl. *gleiðr* 'utspærret' och samhörigt med sv. *glida*. Möjligen besläktat med *glida* är förleden i det från Mattmars socken uppptecknade *gleinbotten* m. 'grund lerbotten i sjö, där man slinter om man stiger på den'. Från Hede socken, Härjedalen finns även ett uppptecknat adj. *glenig* 'halt, halkig'. Liknande ord upptas i Oscarssons (2001 s. 139) jämtska ordbok: *glei* 'gled', *gle* 'grund, sandgrund', *gleine* 'glida isär med benen'. Här finns kanske en möjlighet att hitta förklaringen till Glensjöns namn. Betydelseerna 'halt, halkig' och 'glida isär med benen' bör båda ha kunnat utvecklas från betydelseerna 'utspärrad' o. dyl. Betydelsen har senare (via en syftning på platser där man kunnat halka, jämför det ovan nämnda ordet *gleinbotten*) kommit att utvidgas till att även användas om sjöbottnars beskaffenhet, jämför det i Mattmar uppptecknade ordbelägget. En specifik plats med lerbotten har dock inte kunnat närmare identifieras i Glensjön – åtminstone vid sjöns södra strand består botten främst av grus och sten.

En tidigare tolkning av sjönamnen *Glen* och *Glän* utgår från gno. *gladr* 'skinnande, blank, klar' (Modin 1949 s. 218; Bergsland 1995 s. 29 ff.), väl syftande på vattenytan. Bergsland förklarar namnet som "en akkusativform **Gleð*, lånt til samisk som **Gleaðe* før bortfallet av dentalspiranten, i Oviksfjällen altså før 1480" (1995 s. 32). Uttalet *gleæn* tyder ju dock på att namnet bör gå tillbaka på en form innehållande diftong.

Eventuellt kan *Glen*, ett norskt namn på två sjöar i Innlandet, utgöra ytterligare en parallell; ett tidigare, (mycket) tentativt förslag är dock att dessa namn ska sammanhållas med no. *glenne* (*gleine*) f. 'Åpen, grasbevokst plass i skog' (Ryen 2015

s. 114). För *Glen* i Oviken och *Glän* i Tännäs är detta inte någon sannolik tolkning; det är två relativt stora sjöar eller sjökomplex som ligger i fjällområden, och inte i några små gläntor i skogen.

Gräftåvallen

För detta namn saknas såväl uttalsuppgifter som äldre skriftformer. Namnet *Gräftåvallen* syftar på ett fritidshusområde och en skidanläggning vid den östra kanten av Oviksfjällen, längs med Gräftån. Naturnamnet *Gräftån* innehåller dial. *gräft* motsv. fvn. *groþtr* m. 'grav, grop' (se Jansson 1940 s. 71, 90 ff.). Den sakliga motiveringen till namnet bör vara det faktum att ån passerar ett större system med fångstgropar vid fjällens fot.

Namnet ser namntypologiskt ut som ett typiskt fåbodnamn med huvudled som indikerar fåbodbruk och ett naturnamn i bestämningsleden. Det skulle ursprungligen kunna vara ett alternativt namn på fåbodstället *Gräftåbodarna* (se under Fåbodnamn i Oviken). Många av fåbodnamnen har varierat mellan huvudleden *-bodarna* och *-vallen* i olika källor och under olika tidsperioder. Det skulle också kunna vara ett nybildat namn.

Gåxåsen

UTTAL: *gøksɑsɛn* (1909); *gøksɑsɛn* (1919)

ÄLDRE NAMNFORMER: Gowkzåss 1544 17/9 Oviken RAp (DN 14 s. 805), goxaas 1546 jb DRA.

Gaagsaas 1561 17/6 Sprodetet DN 15 s. 808, Gouxaaasen, Gouxaaasen 1562 14/9 Oviken DN 15 s. 814 f., Gåogzåss 1565 JR 1 s. 79, Guxåsen 1566 JR 1 s. 171, i Gåuxåsen 1568 JR 2 s. 25, i Gochs-åsen 1568 JR 2 s. 172, Goxåsen 1571 JR 2 s. 367, Guxåås 1611 jb, Goxåsen 1680 jb, Gåxåsen 1761 jb, Gåxåsen 1825 jb.

Byn Gåxåsen ligger på en höjd norr om Myrviken. När det gäller namnets bestämningsled så syns det i beläggsserien att denna ursprungligen innehållit en diftong, till exempel *Gowkzåss* 1544, *Gouxaaasen* 1562, *Gåogzåss* 1565. Det ingående ordet ser ut att vara en motsvarighet till fvn. *gaukr* m. 'gök' (no. 'gauk', *Norrøn ordbok* s. 202), en allmän fågel i Jämtland, och ett ortnamn innehållande *gaukr* har en närliggande parallell i sockennamnet *Gåxsjö*, norr om Storsjön. Namnet skulle kunna syfta på att man kunnat höra gökar från just den här åsen, men en tolkning av *Gåxåsen* som innehållande ett personnamn *Gauk* är möjligen något mer trolig. Bertil Flemström (1972b s. 85) har tolkat bestämningsleden (i båda de ovanstående namnen) på detta vis. Binamnet *Gaukr* är ovanligt men belagt några gånger i historiska fornvästnordiska källor (Lind Bin. sp. 104). Nordlander nämner redan 1914 i en kommentar till namnet *Gåxåsen* att *gaukr* används som binamn i isländskan (Nordlander 1914

s. 83). Namnet *Gaukr* ingår möjligtvis i till exempel det isländska ortnamnet *Gauksmyrr* (Lind sp. 302) och det norska gårdnamnet *Gaukstad* i Innlandet (NG 4:1 s. 59). Det finns också mer jämtländskt anknutna belägg, nämligen anteckningar om en ”jämtländsk stigman” från 1030 vid namn *Gauka-Pórir* (Lind Bin. sp. 104). I norska dialekter har appellativet *gauk* betydelsen ’slö, dum person’ (se Torp s. 148), något som framstår som en rimlig namngivningsgrund då binamn ofta är nedsättande snarare än smickrande. Om Gåxåsen innehåller ett binamn kan det i så fall jämföras med *Håxås* i Hamnerdal, tidigare tolkat som innehållande personbinamnet *Hauk* ’hök’ (Nordlander 1899 s. 8; Flemström 1972a). *Hanabacken*, *Kusböle* och *Orrgården* är ytterligare exempel på namn i undersökningsområdet där bestämmingsleden kunnat tolkas antingen som en djurbenämning eller ett personnamn.

Det är svårt att falsifiera någon av teorierna på sakliga grunder. En betydelse ’åsen från vilken man kan höra göken’ är ett fullt rimligt alternativ, och ett mönster av sammansättningar med en fågelart + *ås* har flera paralleller, bland annat i angränsande Trøndelag, där *Haukås* och *Ravnås* antas innehålla huvudleder med fågelbeteckningar för hök och korp (NG 14 s. 162, 231). Däremot har de synbart parallella namnen inte genitiv-*s*, utan *Gåxåsen* skiljer sig i det avseendet, något som talar emot fågeltolkningen. Möjligen skulle man dock kunna förklara ett *s* i genitiv med att appellativet här används i en kollektiv betydelse, jämför Fries 1986 s. 18.

Gärde

UTTAL: *gǽle* (1909); *gǽle* (Österberg 1914); *gǽlə* (1919); *gǽle* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j Gærdum 1352 19/3 Förberg RAp (JHD 1 s. 103) [osäker attr.], i gerdom 1468 21/4 Oviken ÖLAp (JHD 2 s. 54), i Gerde 1483 17-23/3 RAp (JHD 2 s. 160) [osäker attr.], gerddet [osäker läsning] 1542 1/2 Berg RAp (DN 14 s. 793), j Gerdet 1544 17/9 Oviken RAp (DN 14 s. 805), gerden 1546 jb DRA.

Giärde 1566 JR 1 s. 170, Gierde 1568 JR 2 s. 70, Gerde 1568 JR 2 s. 119, Giärdhe 1570 JR 2 s. 248, Gierde 1571 JR 2 s. 369, Giäle 1611 jb, Gierde 1680 jb, Gärde 1761 jb, Gärde 1881 jb.

Gärde är namnet på en by belägen på den stora nord-sydliga ås som ligger centralt på halvön i Storsjöns södra del. Bebyggelsen ligger strax söder om socknens två kyrkor. Namnet utgörs av fvn. *gerði* n., fsv. *gerpe* n. ’inhägnad mark’ (numera: ’åkermark’). De äldsta beläggen står i plural form. Det finns andra bebyggelser kallade *Gärde* i närliggande socknar, till exempel i Hackås (se under Bebyggelsenamnen i Hackås), Undersåker och Sunne, och även i andra jämtländska socknar som Offerdal och Brunflo. Det är därför ofta svårt att veta till vilket namn ett visst belägg ska attribueras, men åtminstone breven från 1468 och 1544, som är skrivna i Oviken, och beläggen från Jämtländska räkenskaper hör med säkerhet hit. Det upptecknade uttalet visar prov på övergången *rd* > kakuminant *l* som är allmän i dialekten och det är också den som syns i belägget från 1611.

Byns område har säkert tidigare utgjort ägomark till någon av de närliggande byarna och sedan bebyggts. Två olika namn har använts för att särskilja gårdar i byn, *Övergärde* som ligger uppe på åsen, och *Ytter-Gärde* nere vid Myrvikens strand.

Hackåsen

UTTAL: *hakáásn̥* (1909); *hakásn̥* (1919); *hakúqsn̥*, dat. (*v*) *hakúqsa* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: i hakass 1493 u.d. u.o. RAp (JHD 2 s. 216), j Hakaas, Hakåsen 1546 26/2 Ovikens RAp (DN 14 s. 823), hackaas 1546 jb DRA.

Haakåsenn 1565 JR 1 s. 80, Hakåsen 1566 JR 1 s. 172, i Hackåsen 1567 JR 1 s. 264, i Haakåsen 1568 JR 2 s. 31, Haackåsen 1568 JR 2 s. 69, Hackåsen 1568 JR 2 s. 121, i Haackåsen 1568 JR 2 s. 172, i Hakasen 1569 JR 2 s. 207, Hackåsen 1571 JR 2 s. 367, Hackåsen 1680 jb, Hackåsen 1726 Broman 1 s. 196, Hakåsen 1761 jb, Hackåsen 1881 jb.

Byn Hackåsen ligger drygt sex kilometer rakt norr om Ovikens båda kyrkor, nära gränsen till Marby socken. Namnet passar väl in i ett vanligt lokalt mönster för bebyggelsenamn, där huvudleden *ås* ingår i bestämd form. Sakligt motiveras huvudleden av en tydlig sluttning öster om byn längs Storsjöns strand. Bestämningsleden innehåller troligen ett appellativ besläktat med fvn. *haka* f. 'haka' (om appellativet, se under *Hackås*).

Att förleden skulle innehålla detta appellativ i betydelsen 'något utstickande', vilket föreslås för sockennamnet *Hackås*, är svårt att motivera utifrån topografin. Troligare är att det är personnamnet *Hakil/Haka* som ingår; i Ovikens socken finns flera bebyggelsenamn på *-åsen* som innehåller personnamn i bestämningsleden. Personnamnet *Hakil/Haka* har inte varit speciellt vanligt (Lind sp. 446; SMP 9 sp. 582), men antas ändå kunna ingå i en hel del sammansatta norska bebyggelsenamn, till exempel *Hokstad* i Innlandet (NG 3 s. 394), *Håkaland* i Telemark (NG 7 s. 265) eller *Haksäter* i Vestland (NG 11 s. 345. Jfr även Lind Suppl. sp. 376).

Namnet *Hackåsen* förekommer på andra håll i landet, till exempel i Hornborga socken, Västergötland, och Kils socken, Närke, men även närmare som i Lillhårdals socken, Härjedalen, och i ett rekonstruerat **Hackåsen* från Sunne socken, Jämtland (från ett bevarat *Hackåsens sporre*). Dessa namn avser torp eller är naturnamn. Alla kan motiveras sakligt genom sitt läge vid eller på en höjd, men förledens syftning är oviss.

Det är möjligen värt att överväga om Hackåsen i Oviken kan vara uppkallat efter sockennamnet *Hackås* på andra sidan Sannundet. Bynamnet bör vara klart yngre än sockennamnet.

Peter Olsson (1896 s. 156, 168) menar att bestämningsleden troligen innehåller *hagbe*. Eftersom beläggsserien uteslutande har belägg med *hak-* så kan denna tolkning avfärdas.

Hanabacken

UTTAL: *hànabákʰən, hånabákən, hønabákən, hanabákən* [*hɑ́nabáʰən, hɑ́nabákən, hɑ́nabákən, hɑ́nabákən*] (1919); *hɑ́nabákən*, dat. (*ɪ*) *hɑ́nabákə* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j Hanebacken, j Hanebackan 1546 26/2 Oviken RAp (DN 14 s. 823). Hanebacken 1568 JR 2 s. 69, Hannebach 1633 jb, Hanabacken 1680 jb, Hanaback 1761 jb, Hanebacken 1825 jb, Hanabacken 1881 jb.

Hanabacken är en by väster om den del av södra Storsjön som heter *Myrviken*, söder om byn Myrviken. Byns mark sträcker sig i nord-sydlig riktning längs den tydliga sluttningen ner mot vattnet. Namnet *Hanabacken* är en sammansättning där huvudleden *-backen* syftar på topografin. Appellativet *backe* bör här ingå i antingen betydelsen 'höjd' eller 'sluttning' (se 3.3), troligast är väl 'sluttning' med tanke på läget. Bestämmningsleden bör vara antingen appellativet fvn. *hani* m., fsv. *hani* m. 'tupp', eller ett mansnamn *Hani*, bildat till detsamma. Det är inte omöjligt att kombinera personnamn och ett natursyftande *-backen*, se till exempel namnet *Helgebacken* i samma socken; ett säkert avgörande blir dock svårt att träffa. Bertil Flemström (1972b) har tolkat *Hanabacken* som 'backen där det brukat finnas skogsfåglar (tuppar)', men han tar också upp att en tolkning i anslutning till personnamnet *Hane* är ett möjligt om än mindre troligt alternativ.

Det finns en hel del ortnamn med *Han-*, *Hana-* eller *Hane-* i bestämningsleden, som antingen utgör ett personbinamn eller ett appellativ *hane*, till exempel *Hanesjön* (Hellquist 1903 s. 257) och *Hanveden* (Stähle 1946 s. 196 f.). Mansnamnet *Hani* är inte så väl belagt, men det har ändå av Lind antagits ingå i ett antal ortnamn på *Han-* (Lind Bin. sp. 135), till exempel *Hanestad* i Østfold (NG 1 s. 297). Tom Schmidt tolkar namnet *Hanestad* annorlunda i BØ 7 s. 213 ff., och menar att *Hane-* kan syfta på en höjdformation eller en bäck. Dessa tolkningsalternativ är dock inte aktuella för namnet *Hanabacken* i Oviken. Bror Lindén (1936 s. 114) poängterar att större delen av dessa nordiska ortnamn på *Han-* är ursprungliga naturnamn och att ansättandet av personnamn i bestämningsleden bör göras med försiktighet. En liknelse vid en tuppkam kan vara bakgrunden till det formellt enledade namnet *Hanakam* i Rogaland, Norge (Særheim 2007 s. 89).

I tolkningen av namnet *Hanabacken* kan man bortse från flera belägg som tidigare attribuerats till namnet (j *Hanabakke* 1530, 1534 och 1536). Dessa attribueras numera istället till *Halabacken* i Mattmars socken (O. Holm e-post 2017-01-18).

Helgebacken

UTTAL: *hæljəbákən, hæləbákən, hæləbákə, hæljbak* [*hæljəbákən, hæləbákən*, dat. *hæləbákə, hæləbákə, hæljbákə*] (1919); *hæləbákə* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: marthin vnder Baka 1438 22/6 Oviken RAp (JHD 1 s. 241), helghe

undir Bakka 1449 omkr. 26/2 u.o. RAp (JHD 1 s. 299), hæghe vndher backa 1468 21/4 Oviken ÖLAp (JHD 2 s. 54), eric vndher bacca 1501 7/10 Oviken RAp (JHD 2 s. 272), undher hægghie-backa 1501 u.d. Oviken RAp (JHD 2 s. 273), vnder bakkæ 1520 6/1 Oviken ÖLAp (JHD 3 s. 2), j Helie bakke 1533 u.d. u.o. DN 14 s. 736.

j Heliebakke 1559 u.d. u.o. DN 15 s. 799, paa Hellebackenn 1562 u.d. u.o. DN 15 s. 818, Helgebackann 1565 JR 1 s. 80, Hellibackan 1566 JR 1 s. 173, Heliebacken 1568 JR 2 s. 70, Heliebacka 1568 JR 2 s. 122, Heliebackenn 1570 JR 2 s. 247, Helliiebacka 1571 JR 2 s. 368, Häliebacka 1611 jb, Hellebacke 1646 jb, Häljebacken 1715 jb, Heljebacken 1825 jb.

Den äldsta belagda formen av namnet är *Backa*, dat. sing. av appellativet *backe*. Appellativet har flera betydelser (se 3.3) men bör här syfta på läget i sluttningen av den ås som sträcker sig i nord-sydlig riktning över halvön. Senare har en bestämmingsled tillagts, nämligen mansnamnet *Helge*, vilken sannolikt syftar på den person som omnämns i beläggen 1449 och 1468 (Flemström 1972b s. 90 f.).

Det har funnits flera bebyggelser med namnet *Backen* i Ovikens socken, men användningen av prepositionen *under* gör det möjligt att skilja denna bebyggelse från de övriga. En konstruktion med *under* kan syfta på denna bebyggelses läge i relation till något annat, eller också vara adjektivisk, snarast med betydelsen 'lägre liggande' (jfr Nilsson 1986 s. 63 ff.). I det här fallet ligger bytomterna i sluttningen ner mot Myrviken, längs åsens västra sida.

Flera av de upptecknade uttalen av *Helgebacken* har apokoperats, något som generellt inte är brukligt i Oviksmålet (Geijer 1921 s. 14). Anledningen är oklar, då inget av de andra namnen på *-backen* i socknen uppvisar samma drag. Att efterleden apokoperats är dock något man kan se i ortnamn i närbelägna områden – många exempel finns från angränsande Ångermanland, till exempel uttalen *sännbåk* i Anundsjö socken, *l.l.l.båk* i Själevads socken eller *bastubåk* i Skorpeds socken (Dahlstedt 1955 s. 15 f., 27 f.).

Häggen

UTTAL: dat. *hédzen* (1909); dat. *hédzen* (Österberg 1914); *heđja*, *hæđja* [*hága*, *hédja*, *háđja*] (1919); *hédža* (1932)

INBYGGARBETECKNING: häggis mannom, hægs men 1482 4/6 Koborgshus RAp (JHD 2 s. 156 f.)

ÄLDRE NAMNFORMER: a heggenne 1348 12/11 Häggen i Oviken avskr. Peringsköld RA (JHD 1 s. 89), in hæg 1410 4/4 Mordviken RAp (JHD 1 s. 163), j hegh 1420 1/1 Norderåsen ÖLAp (JHD 1 s. 184), a heg 1420 15/1 Gisselåsen RAp (JHD 1 s. 185), i hæg, aff hæggena, vndher hæggena, häggis 1482 4/6 Koborgshus RAp (JHD 2 s. 156 f.), aa heggin 1525 u.d. u.o. JHD 3 s. 73, j heggin 1526 16/6 ?Sprodetet ting RApp (JHD 3 s. 91), aa Heggin 1531 u.d. u.o. DN 14 s. 717, po Heggin 1537 u.d. u.o. DN 14 s. 767, thyll Hegghenne 1547 18/9 Oviken DN 14 s. 832, oppo Heggin 1548 1/2 Ovikens skatteting DN 14 s. 836.

Heggen 1565 JR 1 s. 79, i Heggien 1567 JR 1 s. 284, i Heggen 1569 JR 2 s. 207, Häggenn 1570 JR 2 s. 245, Heggien 1571 JR 2 s. 366, Häggenn 1611 jb, Heggen 1656 jb, Häggien 1680 jb, Häggen 1715 jb, Häggen 1761 jb, Häggen 1825 jb, Häggen 1881 jb.

Byn Hæggen ligger strax väster om Myrviken, i höjd med kyrkbygden på andra sidan viken. Hur namnet *Hæggen* ska tolkas är oklart, det verkar dock inte vara en gammal sammansättning med namnelementet *-vin* 'betesmark'. Då skulle man vänta sig en grav accent i namnet, istället för den akuta som återfinns i uppteckningarna. Namnet har dessutom belägg i simplex (*in hæg, j hegh, a heg* o. dyl.) redan under 1400-tal, vilket starkt talar emot att namnet skulle ha innehållit *-vin*.

Det framstår som språkligt och sakligt möjligt att bynamnet *Hæggen* innehåller trädbeteckningen *hægg*, ett trädslag som växer i området. De äldsta beläggen växlar mellan bestämd och obestämd form, men det är den bestämda formen som till sist har slagit igenom. Appellativet *hægg* har ursprungligen maskulint genus (Olson 1916 s. 173), men Sigurd Fries (1957 s. 9) tar i sin avhandling upp det faktum att trädbenämningar i många områden i Sverige har övergått till femininum i analogi med majoriteten. Detta skulle kunna förklara att namnet i flera av de äldre beläggen böjs som ett femininum (*a heggenne* 1348, *aff hæggena* 1482). Namnets betydelse är snarast 'området där det växer hægg' eller så kan namnet möjligen syfta på ett enskilt träd. En parallell till namnet kan vara *Hægg* i Lofta socken, Småland – Fries (1957 s. 84) framhåller att det är det enda namn han känner till där trädbeteckningen *hægg* i obestämd form singular fungerar som ortnamn; namnet bedöms dock annorlunda av Lennart Moberg, som hellre vill se ett ursprung i dial. *hægge* 'hägnad, stängsel, hage' (1947 s. 32). Ett enkelt *Hegg* återfinns också flera gånger i Norge (NG 5 s. 314, 6 s. 75 f., 11 s. 545, 12 s. 75 och 78, 14 s. 43). Att växtnamn i kollektiv betydelse kan bli terrängbetecknande och ligga till grund för ortnamn eller ortnamnselement diskuteras av Lars Hellberg (1967 s. 211; jfr Fries 1979 s. 37 f.), bland annat med exemplet *Hadden* i Södermanland (av *hadd* 'ängsull'). Namnformerna i beläggsserien för detta jämtländska *Hæggen* uppvisar stora likheter med de för det närliggande sockennamnet *Hallen* (*hallinni* 1319, *a hall* 1410), även det bildat till ett feminint appellativ.

Man kan diskutera om *Hæggen* kunde gå tillbaka på ett äldre ånamn **Hægga*, 'ån längs med vilken det växer hægg' eller liknande. En parallell vore i så fall den tolkning av bynamnet *Aspan* i Ytterhogdals socken, Härjedalen, som Erik Modin gör (1949 s. 266). Att ett ånamn skulle uppträda i bestämd form dativ verkar dock mindre troligt. Troligare vore då att ånamnet är sekundärt till bynamnet *Hæggen* utifrån tolkningen i förra stycket. Ett eventuellt samband mellan namnen *Hæggen* och bynamnet *Häggsåsen* har tidigare nämnts av Bertil Flemström (1972b s. 110) utan närmare specificering beträffande sambandets art (se *Häggsåsen*).

Häggsåsen

UTTAL: *hæksåsn̥* (1909); *hæksasn̥*, *hæksasn̥* [*hæksåsn̥*, *hæksåsn̥*] (1919); *hæksosn̥*, dat. (*i*) *hæksosa* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: hæxass, j hæxass 1482 4/6 Koborgshus RAP (JHD 2 s. 157), i hegsass 1490 14/3 Jämtland RAP (JHD 2 s. 206), j Haghssas 1498 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 235).

Hegzås 1565 JR 1 s. 79, Hågåsén 1566 JR 1 s. 171, Hegzåss 1568 JR 2 s. 69, Hegzåsen 1568 JR 2 s. 120, i Hechbåsen 1568 JR 2 s. 172, Hexåsen 1570 JR 2 s. 248, Hexåsen 1571 JR 2 s. 369, Håxåsen 1680 jb, Hoxåsen 1726 Broman 1 s. 196, Håxåsen 1761 jb, Håxåsen 1881 jb.

Bebyggelsen Hågåsén ligger nära socknens norra gräns och öster om Oviksfjäl- len, ett par mil väst-nordväst om Ovikens båda kyrkor. Namnet *Hågåsén* är ett sammansatt namn där huvudleden motiveras sakligt genom läget på en ås. Bestämmningsleden kan syfta på trädbeteckningen *hågg*, fsv. *hågger* m., fvn. *heggr* m. (Olsson 1896, s. 156) – se dock även *Håggen* ovan om genus för *hågg*. Efter fältstudier kan konstateras att hågg verkligen växer i Hågåsén, och en namnbildning med betydelsen 'åsen där det växer hågg' vore naturlig. Som så ofta är dock valet mellan ett personnamn och ett appellativ svårt att göra. Både Bertil Flemström (1972b s. 109 f.) och före honom Johan Nordlander (1914 s. 83) har nämnt möjligheten att *Hågg* här ska betraktas som ett mansnamn. Mansnamnet *Hågg*, fvn. *Heggr*, finns belagt med enbart två exempel i isländsk litteratur. En tolkning med syftning på trädbeståndet får här ges företräde framför personnamnstolkningen. Trädbeteckningen kan, som Sigurd Fries (1986 s. 18) argumenterat för, uppträda i singular form med kollektiv syftning. Att singular genitiv kan ha kollektiv betydelse framhålls också av Ivar Lundahl (1944 s. 6). Bynamnet kan då rent semantiskt jämföras med bynamnet *Håggen* i samma socken (se ovan), Flemström har tidigare nämnt ett eventuellt samband mellan bynamnen (1972b s. 109 f.) utan att beskriva sin tanke närmare.

Ett belägg *heggishusa* från 1386 har tidigare attribuerats till Hågåsén, men efter en närläsning av brevet i fråga verkar det troligt att belägget istället syftar på en oidentifierad plats i närheten av Hovermo (e-post O. Holm 2017-01-17).

Hällne

UTTAL: *hælnə*. (Österberg 1914, OAU 1932); *hælnə* [*hælnə*] (1919)

ÄLDRE NAMNFORMER: i henla 1479 30/9 Oviken ÖLAFot (JHD 2 s. 133 nr 135), j henla 1479 30/9 Oviken RAP (JHD 2 s. 134 nr 136), i hellom 1513 12/3 u.o. RAP (JHD 2 s. 327), i hendle 1518 23/8 u.o. RAP (JHD 2 s. 363), j hellem 1526 u.d. u.o. RAP (JHD 3 s. 101), aa helle 1531 3/2 u.o. JFT 3 s. 37, j Helle 1531 u.d. u.o. RAP DN 14 s. 717, i Helle 1535 u.d. u.o. Hildebrand 7, po Helle 1537 u.d. DN 14 s. 767, j helle 1537 u.d. u.o., po Helle 1539 17/3 u.o. DN 14 s. 776, po Helle 1539 u.d. u.o. DN 14 s. 785, po Helle 1540 u.d. u.o. DN 14 s. 789, j Henlle 1542 1/2 Berg RAP (DN 14 s. 793), y Hændlom 1546 30/1 Hackås DN 14 s. 819, i Hendlom 1548 17/9 Oviken, Hendlle (A), Hendle (B) 1549 31/1 [beläggen 1548 och 1549 återges efter Holm 2017 s. 54], y henlem 1540-tal Fornvårdaren 1 s. 233, po helle 1550 22/9 u.o. DN 3 s. 848 f., po Helle 1550 u.d. u.o. DN 15 s. 710.

Helne 1565 JR 1 s. 79, Hällne 1566 JR 1 s. 170, i Helne 1568 JR 2 s. 171, Hällne 1571 JR 2 s. 365, Hällne 1611 jb, Hallne 1646 jb, Hällne 1680 jb, Hällne 1761 jb, Hällne 1881 jb.

BILD 21. Kan stenen ha gett upphov till namnet? Fältstudier i augusti 2020 tillsammans med Folke Ericsson från det intilliggande Lundbacken. Foto: Stewart Devine.

Byn Hällne är belägen väster om viken Myrviken, där gårdarna ligger utspridda på flera höjder. Namnet *Hällne* är oklart. Det har (tillsammans med de jämtska parallellerna *Hälle*, Brunflo socken och *Hälle*, Alsens socken) satts i samband med ett fsv. **hendil* (Holm 2017 s. 58 ff.). Substantivet är inte belagt men har tidigare rekonstruerats ur ortnamnen *Händelö* i S:t Johannes socken, Östergötland, *Hännebjörke* i Gistads socken, Östergötland, *Händelöp* i Västrums socken, Småland samt *Lilla* och *Stora Händlegölen* i Mörlunda socken och Döderhults socken, Småland (se Andersson 2012 s. 65 ff.), där författaren tänker sig en *l*-avledning till *hand* med betydelsen 'något handliknande'. Andersson (2012 s. 75 not 34) menar dock inte att *Hällne* i Ovikens socken är en parallell eftersom han anser att det *d* som uppträder i vissa belägg från 1500-talet (till exempel i *hendle* 1518) inte är ursprungligt. För att en antagen namnform som **Hendla* ska kunna resultera i belägg som *henla* (1479) och *hellom* (1513) behöver det ha skett ett bortfall av *d* ur konsonantklustret *ndl*, eller en assimilation av *ndl* > *nml*. Beläggsserien uppvisar även exempel på en metates, en utveckling som skett i flera jämtländska ortnamn, till exempel *Dillne* (< *Dinlo*), se detta namn. Den sakliga grunden till tolkningen som Holm presenterar är dock inte självklar. Det flyttblock som han menar har påmint om ett pekande finger, och på det viset inspirerat till namngivningen, är inte särskilt iögonfallande (se bild 21). Som Holm själv påpekar har det i modern

tid tömts en del jord och sten runtomkring stenblocket, och det är svårt att avgöra om det tidigare kan ha uppfattats som ett framträdande och fingerlikt element i terrängen. Tolkningen är alltså visserligen språkligt möjlig men den sakliga motiveringen rätt osäker; man skulle gärna vilja hitta någonting som tydligare skulle kunna styrka härledningen till ett **hændil*.

Namnet *Hällne* har tidigare föreslagits vara ett sammansatt *hem*-namn eller *vin*-namn (Nordlander 1908 s. 52 f.), tolkningar som numera kan avföras ur diskussionen. Peter Olsson (1896 s. 150) satte namnet i samband med fn. *bella* 'brant stenberg', något som är omöjligt att koppla till beläggen med *n*- och *nd*-stavningar.

Joxåsen

UTTAL: *jóksasən* (1909); *jóksausən*, *jóksáusə* [*jóksáasə*, *jòksáasə*, *jóksásə*] (1919); *jóksosə*, dat. (i) *jóksosa* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: jacob a aass 1410 4/4 Mordviken RAp (JHD 1 s. 163), jacob j aas 1438 22/6 Oviken RAp (JHD 1 s. 241), olaff oc tore j iacobaas 1468 21/4 Oviken ÖLAp (JHD 2 s. 54), a iacopsasom 1473 7/2 Sunne RAp (JHD 2 s. 88), j jacobsass 1482 4/6 Koborgshus RAp (JHD 2 s. 156), j jacopsas 1494 u.d. Lagtinget på Sprotedet RAp (JHD 2 s. 223), i iacopsass 1501 7/10 Oviken RAp (JHD 2 s. 272), j jacopsass 1501 u.d. Oviken RAp (JHD 2 s. 273), i jacopsas ?1510 u.d. Hackås RAp (JHD 2 s. 315), i iacobssasin 1512 3/2 Revsund skatteting RAp (JHD 2 s. 320), j iaxaas 1513 4/6 Oviken RAp (JHD 2 s. 329), i iacobssass 1513 u.d. Revsunds skatteting JHD 2 s. 331, j Iacopsaas 1548 1/2 DN 14 s. 836.

j Jacobs aass 1558 u.d. u.o. DN 15 s. 793, Jogzåsen 1565 JR 1 s. 80, i Jäckszåsen 1567 JR 1 s. 271, Jäckzåsen 1568 JR 2 s. 70, Jogzåsen 1568 JR 2 s. 118, i Jocksåsenn 1568 JR 2 s. 172, Joxåsenn 1570 JR 2 s. 248, Juksåsenn 1570 JR 2 s. 250, Joxåsen 1571 JR 2 s. 368, Jäckzåsen 1568 jb, Juxåes 1611 jb, Joxåsen, 1680 jb, Joxåsen 1761 jb, Joxåsen 1825 jb.

Joxåsen är namnet på en by söder om Ovikens båda kyrkor, ungefär mitt på den långsträckta höjd som går från Svensåsen i söder till Åbbåsen i norr. Huvudleden *-åsen* syftar på bebyggelsens läge på denna höjd. Namnet är ursprungligen ett simplex (*a aass* 1410), men utvecklas till ett sammansatt namn. Beläggsserien visar tydligt att det är personnamnet *Jacob* som ingår i bestämningsleden, något som både Peter Olsson (1896 s. 157) och Bertil Flemström (1972b s. 113 f.) påpekat. Den sammansatta formen *iacopaas* dyker upp 1468, och det är troligt att det är en tidig invånare som är namnlåtare till platsen, sannolikt den som omnämns i de äldsta källorna (jämför *Svensåsen* i samma socken).

Bestämningsleden förkortas så småningom och blir enstavig (*j iaxaas* 1513). De en- och tvåstaviga formerna uppträder parallellt under en period och det är möjligt att det under lång tid existerat flera versioner av namnet, där *jacopsass* haft ett högre stilvärde än *iaxass*. Olika stilnivåer av enskilda ortnamn existerar eller har existerat, förmodligen för i princip alla namn (Fridell 2006 s. 149). Fenomenet beskrivs hos Fridell som i hög grad kontextberoende, och där både inom- och utomspråkliga

aspekter påverkar utvecklingen av skilda namnformer, så som social tillhörighet hos talaren eller fonologiska förutsättningar i namnet. För *Joxåsens* del kan lågstilsformen vid en viss tidpunkt ha blivit mer använd än högstilsformen och börjat synas i skriftliga källor.

Mansnamnet *Jacob* var vanligt under medeltiden, framför allt på danskt och svenskt område, och det fanns även varierande kortformer bildade till *Jacob*, se till exempel Thors (1950 s. 129 ff.) om utvecklingen *Jacob* > *Jäpl/Jåper*. Se även SMP (14 sp. 578) för belägg som *Jap* från Jämtland. Det är inte orimligt att anta att någon av dem använts om invånaren i Joxåsen även under tiden man officiellt skrev *jacob* i *aas* eller *Jacopsasen*, och att denna talspråksform av personnamnet kan ha legat till grund för ortnamnet. En hypotetisk lågstilsform **Jåpsås* kan sedan ha utvecklats *jåpsås* > *jåksås*, då de upptecknade uttalen redovisar ett *k*-ljud som andra konsonant. Samma ljudutveckling antas som möjlig till exempel i namnet *Oksål* i Trøndelag, ett tidigare *Opsale*, *Opsall* < **Uppsalir* (NG 15 s. 183; jfr Hesselman 1948–1953 s. 352 f.). Övergången *ps* > *ks* förekommer även i flera norska ortnamn, till exempel *Okseviken* i Østfold (BØ 11 s. 126 f.).

Kinderåsen

UTTAL: *ʃsɛ̀nəraʊ̯sn*, *ʃsɛ̀ndəraasn*, *ʃsɛ̀nərásn* [*ʃsɛ̀nəraʊ̯asn*, *ʃsɛ̀nəraʊ̯asn*, *ʃsɛ̀ndəraasn*, *ʃsɛ̀nərásn*] (1919); *ʃsɛ̀nərvúqsɔn* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j tiannaraas 1480 9/4 Berg RAp (JHD 2 s. 139), i tiännaraass 1482 1/4 Oviken (JHD 2 s. 152), i tiännaraas 1484 26/12 Oviken RAp (JHD 2 s. 168), i tiännaraass 1486 8/1 Oviken RAp (JHD 2 s. 176), i tiernas [omkr. 1490] 5/6 Jämtland JHD 2 s. 211, i tiennerass (14)93 u.d. u.o. RAp (JHD 2 s. 216), j thienneras 1500 u.d. Jämtland JHD 2 s. 260, Kinneråssen 1534 21/12 Oviken JFT 3 s. 42, kenderaas 1546 jb DRA.

Tienderåsenn 1565 JR 1 s. 79, Tienneråsen 1566 JR 1 s. 173, Tinneråsen 1568 JR 2 s. 69, Tienneråsen 1568 JR 2 s. 122, Kiänneråsenn 1570 JR 2 s. 245, Kienneråsen 1571 JR 2 s. 366, Känneråås 1611 jb, Kinderåsen 1680 jb, Käneråsen 1726 Broman 1 s. 196, Kinderåsen 1825 jb.

Byn Kinderåsen ligger på en höjdsträckning drygt 4 kilometer väster om Myrvikens strand. Den ligger också ca 2 kilometer nordost om Fudaskollan, den långa brant som sträcker sig från Häggsåsen i nordväst till Dalåsen i sydost. Om namn bildade med *-åsen* och namnelementets betydelseutveckling, se 3.3.

Bertil Flemström (1972b s. 116 f.) tolkar bestämningsleden i *Kinderåsen* som ordet *tjärrn*, fsv. *tiærn*, i de äldre beläggen gen. *tiennar*. Jämför fvn. *tjørn*, gen. *tjarnar* f. med samma betydelse, som skulle kunna utläsas ur det äldsta belägget. Ljudutvecklingen *rn* > *nn* känns igen från västnordiskan och kan iaktas till exempel i fåbodnamnet *Björnsbodarna*, dial. *Bjännsbuan* (se Fåbodnamnen i Oviken). Tolkningen får stöd av en uppteckning av Johan Aldberg (Andersson) från 1932 där det uppges att ”namnet kommer från en numera urdikad tjärn” (OAU). Bestäm-

ningsleden är också tidigare tolkad av Peter Olsson (1896 s. 157) som innehållande no. dial. *kinn* f. 'sluttning på ett berg', något som kan uteslutas.

I beläggen *kenderaas* 1546 och *Tienderåsenn* 1565 skrivs namnets bestämningsled med *nd*, vilket finns kvar även i dagens skriftform. En inskottskonsonant *kinner* > *kinder* är inte helt oväntad (se Wessén 1968 § 26), och ett sådant uttal finns även upptecknat.

Klockarbacken

UTTAL: *klòk̄arbak̄(ə)n*, *klòk̄arbak̄ən*, *klòk̄arbak̄ən* [*klòk̄arbak̄(ə)n*, *klòk̄arbak̄ən*] (1919); *klòk̄arbak̄e.n* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: bakken 1490 21/3 Jämtland ÖLAp (JHD 2 s. 207), aff bakkæ 1520 6/1 Oviken ÖLAp (JHD 3 s. 2) [osäker attr.], backe 1546 jb DRA.

i Klockarbackann 1565 JR 1 s. 104, Backa 1566 JR 1 s. 170, Backe 1568 JR 2 s. 69, Backa 1568 JR 2 s. 119, i Backe 1568 JR 2 s. 171, Backa 1570 JR 2 s. 245, Backa 1571 JR 2 s. 365, bache 1633 jb, Backenn 1680 jb, Kläckarbacken 1726 Broman 1 s. 167, Backen 1761 jb, Backen 1825 jb, Backen eller Klockarebacken 1881 jb.

Klockarbacken är en by strax söder om den större byn Hällne, väster om vattnet Myrviken. Namnet har äldst varit ett simplex *Backen*, och så sent som i en husförhörslängd från 1700-talet (se bild 22) syns tydligt att bestämningsleden är tillagd efteråt. Former med och utan bestämningsled växlar alltså under en lång tidsperiod.

I Ovikens socken finns flera namn med huvudleden *backe* (till exempel *Lillbacken*, *Österbacken*, *Hanabacken*, se 3.3 för en diskussion om betydelsen) och i flera fall har det primära namnet varit ett närhorisontsnamn *Backen* innan en specificerande

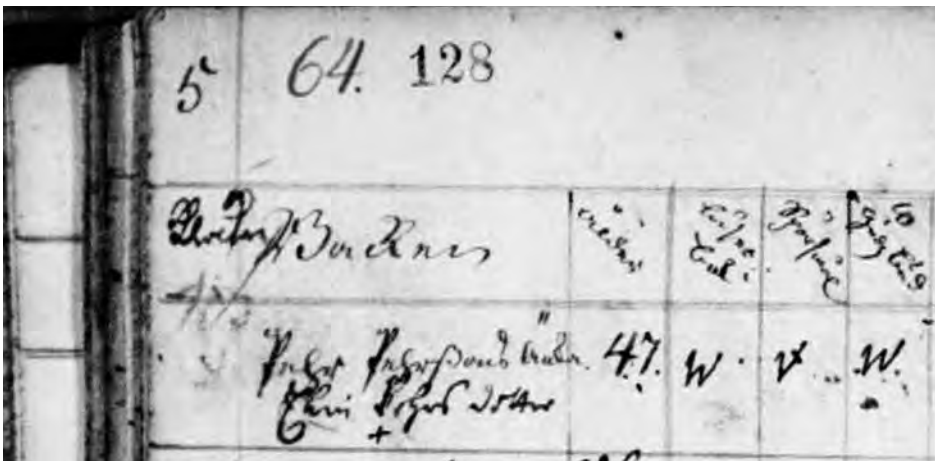

BILD 22. Bestämningsleden är här uppenbarligen tillskriven efteråt. Husförhörslängd för Ovikens socken 1726–1746. (SE/ÖLA/11086/A I/1, Riksarkivet.)

bestämningsled lagts till. Leden innehåller säkert yrkesbeteckningen *klockare*. Om denna gård haft någon relation till sockenkyrkan, som ligger nästan 7 kilometer landvägen därifrån, är okänt – kanske socknens klockare har bott här.

Kusböle

UTTAL: *k̥u̯s̥b̥ø̯le* (1909); *kaus̥bø̯lə*, *kaus̥bø̯lə* [*k̥ä̯us̥bø̯lə*, *kaus̥bø̯lə*] (1919)

ÄLDRE NAMNFORMER: *kosabøle* 1472 u.d. Ovikens vapenting RAP (JHD 2 s. 87), *um kossa bøle* 1496 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 228).

Kusböle 1568 JR 2 s. 69, *kusböle* 1568 jb.

Namnet syftar på en liten bebyggelse längs vägen mellan Gräftåvallen invid Oviksfjällens östra gräns och tätorten Myrviken. Den ligger i en mindre enklav hörande till Myssjö socken. Bebyggelsen benämns under 1400- och 1500-talet som *ödesböle* men har senare tagits i anspråk igen, likt flera andra bebyggelser i området. Namnet är en sammansättning med den i Jämtland vanliga huvudleden *böle*, betecknande ett nybygge eller en mindre bosättning (Salvesen 1979 s. 131; Sandnes 1982 s. 133). För en genomgång av norska bebyggelsenamn innehållande *-böle* hänvisas till Schmidt 2013.

Det finns ett par olika förslag till tolkning av namnets bestämningsled. De två beläggen *kosabøle* (1472) och *kossa bøle* (1496) tyder på att bestämningsleden innehåller en böjd form av fvn. *kussi* m., dial. *kussel/kosse* 'tjurkalv', en maskulin form till *kossa* 'ko' (Flemström 1972b s. 128 f.). En tidigare tolkning av Nordlander (1914 s. 83) menar att bestämningsleden innehåller dialektordet *kuse* i betydelsen 'husbonde, herre', använt som binamn, att jämföras med *kúsi* (Norrøn ordbok s. 363). Ortnamnsupppteckningar i OAU visar att *kuse* även har andra betydelser, som 'skalbagge' och 'väsen som skrämmar människor'. Lind (Bin. sp. 227) förklarar binamnet *Kúsi* som 'buse, kakse' ung. 'storbonde', men även 'modig man', 'omedgörlig karl' se NO 6 sp. 33 f. Skriftformerna stödjer möjligen alternativet *kussel/kosse* bättre, medan uttalet med lång vokal stämmer något bättre med *kuse*. Appellativet *kuse* uttalas dock ej med diftong i den lokala dialekten och är därför en mindre trolig möjlighet. Det ingår dock i ett antal andra namn i Jämtland, till exempel *Kusflon* i Ragunda socken och *Kusgården* i Ovikens socken.

I många namn på *-böle*, som till exempel i *Kusböle*, är det oklart om bestämningsleden innehåller ett personnamn eller en djurbeteckning. Detta blir relevant för Flemströms tolkningsförslag *kussel/kosse* 'tjurkalv'. Carl-Eric Thors (1952 s. 17) ger flera exempel från Jämtland, där han menar att en djurbeteckning är en troligare tolkning, till exempel för det försvunna *Gassabøle* från Ovikens socken, det etymologiskt identiska *Gåsbøle* i Revsunds socken och *Oxbøle* från Offerdals socken. Detta kan jämföras med Torsten Buchts (SOVn 4 s. 84) tolkning av namnet *Björnbøle* och

hur det knappast kan innehålla ett personnamn. Ordet *kusse* bör enligt Flemström (1972b s. 129) i det här sammanhanget ha använts som ett binamn på någon som haft koppling till bosättningen, förslagsvis den som tagit upp nybygget. Det finns många paralleller till bestämningsleder med personnamn i sammansättningar med huvudleden *böle*, även om andra bestämningsleder också verkar vanliga, som ett tidigare ortnamn eller en lägesangivelse, till exempel *Torråsböle*, *Norrböle*. I Kusböle i Oviken är ett personnamnsalternativ mer troligt. Appellativet *böle* har även i dialekter haft en betydelse 'lya, djurs boplatz' o.dyl. och bebyggelsenamn med huvudleden *böle* har åtminstone i Norge kunnat få en pejorativ klang (Thors 1952 s. 12). En motsvarande utveckling bör väl också ha kunnat föreligga i Jämtland.

Kämpdalen

UTTAL: *ʃsæmpdɑ̃r* (1909); *ʃsæmpdɑ̃* [*ʃsæmpdɑ̃n*] (1919); *ʃsæmpdɑ̃r*, dat. (s) *ʃsæmpdɑ̃la* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: kempedall, i kempedalen 1520 6/1 ÖLAp (JHD 3 s. 2).

j Kempe dalin 1554 u.d. u.o. DN 15 s. 764, Kiempedalen 1568 JR 2 s. 70, Kiempdal 1646 jb, Kiempedahl 1715 jb, Kjämpdahlen 1825 jb.

Kämpdalen är en by centralt belägen i Ovikens socken, ca 2,5 km norr om socknens gamla kyrka. Den ligger i ett flackare parti på östra sidan av den nord-sydliga ås som sträcker sig över halvön i Storsjöns södra utlöpare.

Tidigare forskare har velat se fsv. *kämpe* m. 'jätte' i bestämningsleden (Olsson 1896 s. 147) eller möjligtvis samma ord använt som ett binamn (Flemström 1972b s. 132 f.). Även i Fors socken finns ett namn *Kämpdalen* upptecknat, i vilket Flemström vill se binamnet *Kämpe* (OAU). Binamnet *Kämpel/Kempi* har många medeltida belägg från Skåne till Medelpad (SMPs), inga explicit från Jämtland men däremot från Norge (Lind Bin. sp. 194). Flemström (a.st.) diskuterar även några andra möjliga betydelser för ordet *kämpe*, till exempel en växtbeteckning för en art av grobladssläktet (*Plantago*), jämför. no. *kjempe*, eller en motsvarighet till no. dial. *kjempa* 'främre delen på en båt', men har svårt att belägga en användning av dessa ord i Jämtland (a.st.). En växtbenämning *kämpe* finns upptecknad från Skåne och enstaka gånger i Östergötland (OSDs); ordet har allmänt kunnat användas om timotej (SAOB 15 K-3637). Växtbeteckningen ingår även i fler än ett norskt bebyggelsenamn, såsom *Kjempås* och *Kjempehaugen* i Østfold (BØ 20 s. 265 resp. 8 s. 40).

Att *kämpe* syftar på en växt snarare än en inbyggare är ett rimligt antagande när det gäller ett ursprungligt naturnamn. Frågan är då om *Kämpdalen* i Oviken är ett sådant, eller inte. Eftersom det inte kan skönjas något lokalt mönster där huvudleden *-dalen* används bebyggelsebetecknande bör vi nog utgå från att detta är ett ursprungligt naturnamn, och ge växttolkningen företräde.

Lillbacken

UTTAL: *l̥l̥bak̥ən* [*l̥l̥bak̥ən*] (1919); *l̥l̥bak̥ən*, *t̥ask̥bak̥ən* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: Taskebacka 1611 jb, thorßbach 1633 jb, Toalß Back 1646 jb, Taskbacken 1680 jb, Taskbacken 1715 jb, Taskbacken 1761 jb, Lillbacken 1825 jb, lillbacken 1845 REG 23-OVI-49 s. 37, Lillbacken 1881 jb.

Namnet *Lillbacken* syftar på en by ca 500 meter väster om Hällne. Namnet är en sammansättning med huvudleden *backe* och en bestämningsled som syftar på storlek. Det framstår som ett typiskt närhorisontsnamn. Äldre kartor gör det troligt att Lillbacken tidigare räknats som en del av byn Hällne (t.ex. REG 23-OVI-49 1845).

Tillsammans med nuvarande *Klockarbacken* och *Lundbacken* i närheten utgör namnen exempel på ett lokalt mönster i namnskicket där huvudleden *backe* varit produktiv som bebyggelsenamnelement. I andra delar av socknen finns även till exempel *Hanabacken*, *Helgebacken* och *Sölvbacken*. Det har förmodligen också funnits fler närhorisontsnamn som aldrig kommit att nedtecknas. Appellativet *backe* kan användas i flera betydelser (se 3.3), men i det här fallet syftar huvudleden på att byn ligger på en liten höjd. Bestämningsleden *Lill-* bör ses i relation till de andra byarna runt omkring, alternativt till de andra byarna med namn på *-backen*. I båda fallen har Lillbacken i jordeböckerna 1550–1825 ett lägre mantal än övriga.

En uppteckning från 1932 nämner *Taskbacken* som ett äldre namn för Lillbacken (OAU). Namnet *Taskbacken* har belägg från 1600-talet och framåt i jordeböcker och kyrkböcker. Man har i vissa likhetsnamn tidigare räknat med betydelsen 'börs, pung' för *task*, till exempel sjönamnet *Taskan* i Kvillinge socken, Östergötland, eller holmen *Taskan* i Hackås socken (Strandberg 1991 s. 99 ff.; OAU), där sjön respektive holmen ansetts som runda. Här kan också ett eventuellt binamn ligga bakom, väl då snarast ett nedsättande öknamn med anspelning på *task* 'scrotum'. Eftersom bebyggelsen utgjort en del av Hällne kan man väl även tänka sig betydelsen 'litet bihang'. Namnet *Lillbacken* kan ha ersatt *Taskbacken* som uppfattats som mindre rumsrent. 1600-talsbeläggen antyder också existensen av ytterligare ett annat, tidigare namn på bebyggelsen, nämligen *Torsbacken*. Man kan i så fall tänka sig att det varit ett parallellt namn med syftning på någon där boende.

Myre

UTTAL: *m̥y̥r̥e* (Österberg 1914); *myr̥ə*, *m̥y̥r̥ə* (1919); *m̥y̥r̥e* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j myre 1441 4/2 Näs socken RAP (JHD 1 s. 256), a myre 1445 5/1 Hov ÖLAp Heimbygda (JHD 1 s. 276 f.), a myro, a myre 1448 19/3 Kungsgården Förberg ÖLAp (JHD 1 s. 292 f.), a myr̥ə, a myre 1448 17/12 Sunne ÖLAp (JHD 1 s. 297 f.), a myre 1449 omkr. 26/2 u.o. RAP (JHD 1 s. 299), a myre 1449 19/3 u.o. ÖLAp (JHD 1 s. 300), i myre ?1450 18/5

Förberg RAP (JHD 1 s. 305), i myra 1461 12/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 36), j myre 1480 20/2 Ösa RAP (JHD 2 s. 137) [möjl. senare hand], i myro 1484 20/7 Myssjö RAP (JHD 2 s. 166 f.), i myre 1513 u.d. Sprodet RAP (JHD 2 s. 330), i myre 1513 4/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 329), j myre 1525 u.d. u.o. JHD 3 s. 77, j myre 1530 u.d. u.o. JHD 3 s. 240, j Myre 1533 u.d. u.o. DN 14 s. 736, j Mÿre 1544 17/9 Ovikens RAP (DN 14 s. 805), j Mÿre 1546 26/2 Ovikens RAP (DN 14 s. 823), mÿre 1546 jb DRA, j Myre 1550 22/9 DN 3 s. 849.

Myre 1565 JR 1 s. 80, Myra 1570 JR 2 s. 248, Myre 1633 jb, Myra 1715 jb, Myre 1825 jb, Myre Westernmyre 1881 jb, Myre Östermyre 1881 jb.

Myre är namnet på en by väst-nordväst om Ovikens gamla kyrka, där marken slutar kraftigt ner mot vattnet Myrviken i väster. Åtminstone i vissa perioder har man gjort skillnad på *Väster-* och *Östermyre*, vilket noterats i jb från 1881.

Namnet *Myre* har bildats i anslutning till ett appellativ motsvarande fvn. *mÿrr* f. 'myr', fsv. *myr* f. 'gräsbeväxt våtmark' (Olsson 1896 s. 152). I de jämtländska dialekterna är appellativet genomgående upptecknat som femininum, även om det på andra håll finns belagt i andra genus (se SAOB 17 M-1732). Namnet är ett simplex

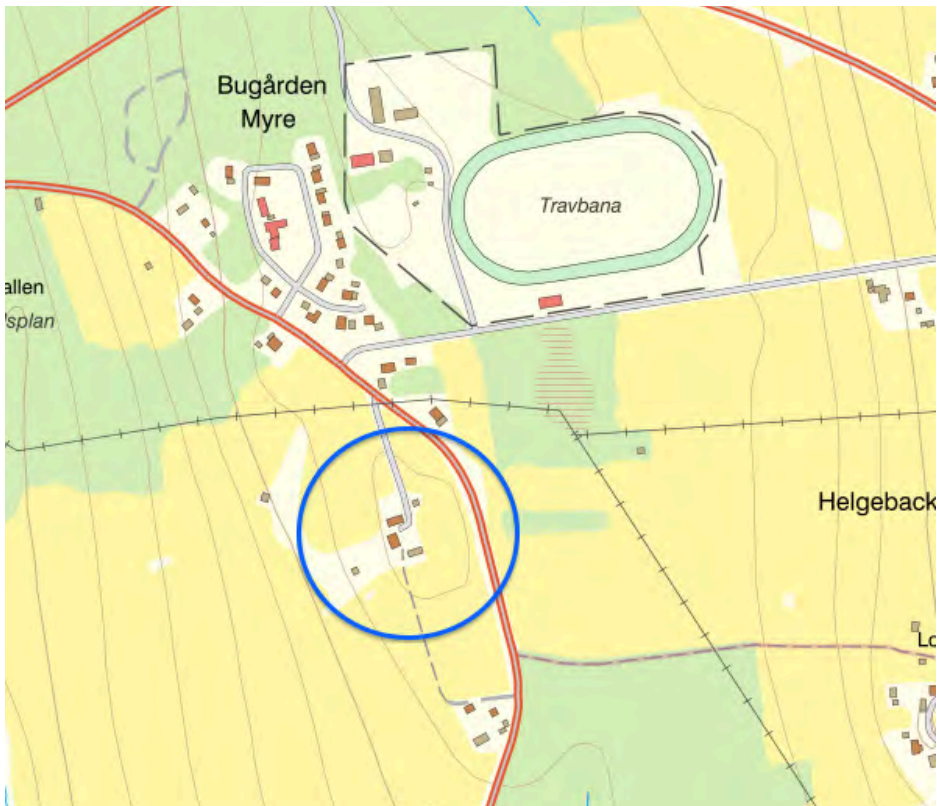

BILD 23. Äldre bebyggelseläge för Myre markerat på kartan. Strax nordost om det ligger fortfarande ett myrmarksområde. (Kartunderlag från Lantmäteriets grunddata, 2020.)

och den nutida formen *Myre* är den vanligaste beläggsserien igenom, en dativform av *myr*. Några av beläggen uppvisar formerna *Myra* eller *Myro* där namnet verkar ha svag böjning (jämför dial. *myra* 'dyjord, mossa'), något som har sporadiska motsvarigheter i andra namn innehållande *myr* (Brylla 1987 s. 114 f.).

Ett område öster om byn består av myrmark, synligt på dagens topografiska karta (se bild 23) och även noterat av upptecknaren Johan Aldberg (Andersson) 1932 (OAU). Av allt att döma syftar namnet på den intilliggande myren och betyder just 'bebyggelsen vid myrmarken'. Det finns flera paralleller till ett namn *Myre* med denna tolkning, bland annat i Njurunda socken i Medelpad (Nordlander 1892 [1990] s. 246).

Myrviken

Namnet *Myrviken* avser både en vik och en tätort, och namnet på bebyggelsen är sekundärt till namnet på viken. För vikens namn finns följande belägg: *Myre viken* 1769 (REG 23-OVI-8), *Myre viken* 1805 (REG 23-OVI-28). Upptecknade uttal: dat. *m̄yrv̄ikn̄* [*m̄yrv̄ikn̄*] (1919), *m̄yrv̄iʃsa* 1931.

Från början syftade bebyggelsenamnet *Myrviken* enbart på en poststation i byn Namn – det är alltså inte ett gammalt bynamn, vilket förklarar avsaknaden av äldre belägg. *Namn* ansågs inte lämpligt som namn på poststationen, utan valdes bort till förmån för vikens namn (SOL s. 227). Bestämningsleden i vikenamnet *Myrviken* syftar på byn Myre, vilken ligger längst in vid vikens östra strand.

Namn

UTTAL: *námne*. (Österberg 1914); *námne* (1919); *námne*, dat. (i) *námnan* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j Nampne 1526 16/6 u.o. RApp (JHD 3 s. 93) [osäker attr.], j Namph 1544 17/9 Ovikens RAp (DN 14 s. 805), naffnett 1546 jb DRA.

Namn 1566 JR 1 s. 171, i Nam 1567 JR 1 s. 257, i Nampn 1568 JR 2 s. 25, Nampnet 1570 JR 2 s. 246, Nampnet 1571 JR 2 s. 366, Nampn 1611 jb, Namb 1633 jb, Nampn 1680 jb, Nambn 1715 jb, Namn 1761, Namn 1825 jb, Namn 1881 jb.

Byn Namn ligger strax utanför samhället Myrviken. Namnet *Namn* och den närbelägna parallellen *Namn* i Frösö socken har diskuterats av tidigare forskare med varierande tolkningsförslag. Namnen uppvisar liknande beläggsserier, dock har *Namn* i Frösö socken belägg från 1400-tal, vilket *Namn* i Ovikens socken inte har.

Bynamnet i Oviken bör kunna härledas från en homonym till det vanliga appellativet *namn* 'nomen' (se Tveitane 1985 s. 30 ff.), bildad till roten **naf* som även ingår i fvn. *nefn*. 'näsa' (no. 'nasebein; nase', Norrøn ordbok s. 452), syftande på något framstickande. Bandle (2001 s. 109 f.) stödjer den tolkningen. Terrängförhål-

landena motiverar en sådan namngivning, och detta gäller även för *Namn* i Frösö socken, vilket gör en tolkning med syftning på byns läge på en liten höjd till ett troligt alternativ (Holm och Devine 2019).

Bertil Flemström har tidigare ställt sig tveksam till att de faktiska förhållandena på platsen skulle kunna styrka en sådan tolkning (se Tveitane 1985 s. 33 f.), och ansett det mest rimligt att anta att appellativet *namn* 'nomen' ingår. Han har föreslagit att namnet kan syfta på ett inristat namn på något träd eller dylikt, alternativt att det är ett noa-namn. Han nämner ingen bakgrund till varför något kring byn eller dess namn ska ha varit tabu, och det kan tyckas vara en något långsökt slutsats.

Beläggsserien för *Namn* i Oviken är väl sammanhållen, och de flesta beläggen uppvisar en inskottskonsonant mellan nasalerna, till exempel *j Namþne* 1526 (om detta, se Wessén 1968 s. 48). Det upptecknade uttalet med avslutande vokal har paralleller i beläggen från 1526, 1570 och 1571 och bör vara en bestämd form. Det äldsta belägget från 1526 kan istället syfta på *Namn* i Frösö socken, det framgår inte närmare av källan.

Norrgården

UTTAL: *norgaurv*, *nørgaun* [*nørgaun*, *nørgaun*] (1919)

ÄLDRE NAMNFORMER: *j norragarde* 1438 22/6 Oviken RAp (JHD 1 s. 241), *j norragard* 1468 21/4 Oviken ÖLAp (JHD 2 s. 54).

i Nørregård 1565 JR 1 s. 95, *Nørregårdhen* 1566 JR 1 s. 169, *Nørregården* 1568 JR 2 s. 70, *Norregårdenn* 1570 JR 2 s. 247, *Nørregårdenn* 1611 jb, *Nørrgaard* 1633 jb, *Norrgården* 1680 jb, *Nærrgård* 1761 jb, *Norrgård* 1881 jb.

Byn *Norrgården* ligger söder om Ovikens båda kyrkor, centralt på åsen på halvön i Storsjöns södra del. Namnet *Norrgården* är sammansatt av väderstrecksbeteckningen *norr* och fsv. *garþer* m., fvn. *garðr* m. 'gård'. Socknens många ortnamn på *-gård* avser i många fall en före detta bydel som numera räknas som en egen by (se 3.3). Dessa namn innehåller ofta en lägesbeteckning som relaterar bebyggelsen till de andra gårdarna i närheten, till exempel *Västgården*, *Uppgården* och *Skottgården* (se detta namn). *Norrgårdens* ägor har legat på den östra sidan av åsen och kan ha namngivits i relation till *Gärde* och *Joxåsen*, som har sina ägor på den västerut slutande sidan. En förutsättning för tolkningen är den väderstrecksförskjutning som lämnat spår i flera andra ortnamn, se 1.1 samt artiklarna om *Västnår* och *Östnår*, och som sedan tidigare är känd i Jämtland (Holm 2012a s. 12) och andra delar av Norrland.

Orrgården

UTTAL: *òrɡaðn*, ä. *orɡaðen* (1909); *òrɡòρν* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j Orragardh, j Orragard 1431 4/6 Side RAP (JHD 1 s. 224 f), Actum orgaarden 1500-tal u.d. Orrgården i Oviken JHD 2 s. 267.

j Ørregaardin, om Ørregaarden 1553 u.d. u.o. DN 15 s. 755 f., Orregården 1565 JR 1 s. 80, Årregården 1568 JR 2 s. 70, Orregården 1568 JR 2 s. 121, i Årregården 1568 JR 2 s. 172, Orregårdenn 1570 JR 2 s. 247, Orregården 1611 jb, Orgord 1645 HSkH 35 s. 227, Orrgården 1680 jb, Orrgården 1761 jb, Orrgård 1825 jb.

Orrgården är en by någon kilometer norr om Ovikens gamla kyrka. Namnet förekommer i källor från och med 1431 och Orrgården är förmodligen en senmedeltida bosättning. Namnet är en sammansättning av huvudleden fsv. *garþer* m., fvn. *garðr* m. 'gård' och *orre* som bestämningsled, se närmare nedan. Huvudleden är vanlig i området och flera närliggande bebyggelsenamn är bildade med *gård*, till exempel *Fastgården*, *Norrgården* och *Skottgården*. Se 3.3 för en diskussion om *-gård* som huvudled.

En tolkning av Johan Nordlander (exempelvis 1914 s. 83) utgår från att *orre* här används som ett binamn. Män har kallats *Orre* eller fvn. *Orri* på både väst- och östnordiskt område; från 1300-talet och framåt förekommer binamnet i källor från Södermanland, Småland, Västergötland, Västmanland och Östergötland (SMPs). Enligt E. H. Lind (Bin. sp. 273) ingår *Orri* ”utan tvivel även i åtskilliga norska gårdsnamn”, till exempel *Orud* i Østfold (NG 1 s. 116, annorlunda i BØ 20 s. 375) och *Orrestad* i Vestland (NG 12 s. 92). En parallell på ännu närmare håll är *Orrgården* i Hede socken, Härjedalen (Modin 1949 s. 169), ett namn som numera är försvunnet. (Namnet på det närliggande större samhället *Orrviken* innehåller däremot inte samma bestämningsled utan skrevs *arwik* 1365.) I Nordmaling, Ångermanland, finns ett *Orrböle*, vilket även det kan innehålla ett binamn *Orre* (Fries 1991 s. 207). Binamnet är i ovan nämnda fall svårt att skilja från fågelbeteckningen. Eftersom huvudleden i *Orrgården* primärt syftar på bebyggelse är en sammansättning med ett mansnamn troligare än att bestämningsleden skulle syfta på förekomsten av skogsfågel.

Prästbordet

UTTAL: *præsgòρν*, dat. (s) *præsgòla* [sic] (1932); *præsbòle*, *præstbòle* (2020)

ÄLDRE NAMNFORMER: Prästbordet 1761 jb, Prästbolet 1825 jb, Prestbordet 1881 jb.

Prästbordet syftar på det boställe, inklusive tillhörande mark, som kyrkoherden i socknen tagit i anspråk. Namnet är identiskt med antingen appellativet *prästabord* 'prästaboställe', 'prästunderhåll' eller appellativet *prästbol* 'prästgård'. Se närmare under *Prästbordet* i Hackås socken.

Ortnamnet kan inte vara äldre än förekomsten av en församling och ett präst-
 ämbete, vilka i det här fallet bör vara medeltida. ”Att döma av de kyrkliga längd-
 erna från tidigt 1300-tal, tycks den kyrkliga indelningen i socknar ha varit fär-
 dig” skriver Stefan Brink (1996a s. 183) om förhållandena i Jämtland. Den gamla
 sockenkyrkan uppvisar delvis murverk och interiör med medeltida ursprung (Lind-
 blad 2002 s. 28 f.).

Side

UTTAL: *sìe* (1909); *síé* (Österberg 1914); *sìə* (1919); *sìe* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j Ssiidho 1363 30/9 Förberg RAp (JHD 1 s. 110), wæstra siidho, siidho
 1431 4/6 Side RAp (JHD 1 s. 224 f.), a siidho 1440 20/3 Frösön RAp (JHD 1 s. 252), a siidho
 1448 17/12 Sunne ÖLAp (JHD 1 s. 297), siidho 1449 omkr. 26/2 u.o. RAp (JHD 1 s. 298), vestre
 siidho 1480 20/2 Ösa RAp (JHD 2 s. 137), Sidhe, pa Sidhez, Sidhe, a Sidhe 1484 2/6 Sunne avskr.
 RA (JHD 2 s. 164 f.), j siidho 1490 21/3 Jämtland ÖLAp (JHD 2 s. 207), i sidhe (14)93 u.d. u.o.
 RAp (JHD 2 s. 216), i sidhe Efter 1499 14/5 u.o. JHD 2 s. 239, i sidhe 1500 16/6 Sprotedet RAp
 (JHD 2 s. 256), i sidhe 1500 u.d. u.o. JHD 2 s. 287, i sidhe 1501 7/10 Oviken RAp (JHD 2 s. 272),
 i sidhe 1501 u.d. Oviken RAp (JHD 2 s. 273), i sidhe 1513 4/6 Oviken RAp (JHD 2 s. 329), aff
 Sydhæ 1520 6/1 Oviken ÖLAp (JHD 3 s. 2), i Sidhe 1523 u.d. u.o. avskr. RA (JHD 3 s. 39), aa
 sidhe, side 1525 u.d. u.o. JHD 3 s. 72 f., Syde 1528 u.d. u.o. JHD 3 s. 183, po sidhe 1529 u.d. u.o.
 JHD 3 s. 204, i ssidhe 1530 u.d. Svedje JHD 3 s. 246, j sidhe 1530 31/1 Hackås skatteting JHD 3
 s. 215, j Sidhe, aa Sidhe 1531 u.d. u.o. DN 14 s. 717, po Sidhe 1538 u.d. u.o. DN 14 s. 772, j Sydhe
 1544 17/9 Oviken RAp (DN 14 s. 805), på Side 1546 26/2 Oviken RAp (DN 14 s. 823), sijde 1546
 jb DRA.

Sijdhe 1566 JR 1 s. 173, Sidhe 1568 JR 2 s. 122, i Sidhe 1568 JR 2 s. 172, Sijdhe 1570 JR 2 s. 247,
 Sijde 1571 JR 2 s. 368, Side 1633 jb, Sijdhe 1680 jb, Side 1761 jb, Söder-Side 1782 REG 23-OVI-
 12:3, Side 1881 jb.

Side ligger öster om Ovikens båda kyrkor, på den östra sidan om en nord-sydlig
 ås, där marken sluttar ner mot Storsjön. Namnet *Side* är ett simplex, väl bildat till
 fsv. adj. *sidher* ’långt nedhängande; låg, ringa’ (Söderwall 1884–1918 s. 323), eller
 det därtill bildade fsv. *sipa* f. Appellativet bör ha en ursprunglig betydelse ’något
 som sträcker sig nedåt’ (SAOB 25 S-2123 f.), jämför **sīða-* ’långt nedhängande’,
 ’utbredd’, vid’ (Olson 1916 s. 210). Namnet kan med detta i åtanke syfta på läget på
 sidan av åsen. Namngivningen bör ha skett från bebyggelser mer centralt liggande
 på höjden. Betydelsen ’ringa’ är mindre trolig med tanke på byns ålder och höga
 mantal i äldre jordeböcker. En möjlig parallell finns i det numera försvunna nam-
 net **Sida* i Tystberga socken, Södermanland, tolkat som samhörigt med adj. fsv.
sidher (Andersson 1960 s. 84). De äldsta skriftliga namnformerna med slutvokalen
o kan tolkas som oblik form; senare har ändelsevokalen försvagats och föreligger
 numera som ett finalt *e*, *ə*.

Det har historiskt sett funnits en uppdelning av byn i delarna *Västerside* och
Österside. På liknande sätt finns det idag en bebyggelse vid namn *Norr-Side*. Den

ligger strax nordost om byn Side och har tidigare utgjort ägomark till denna (OAU). En skifteskarta från 1782 (REG 23-OVI-12:3) över Norr-Side ger oss även namnet *Söder-Side*, vilket bör syfta på dagens Side.

Peter Olsson (1896 s. 154) har föreslagit att det till *sida* relaterade dialektordet *sidd* f. 'vattensjukt ställe' ingår (enl. Olsson 'sidländt, lågt liggande sumpigt ställe'), men det stämmer inte särskilt bra varken språkligt eller sakligt. Tolkningen av namnet *Side* som 'den lägre liggande bebyggelsen', 'bebyggelsen på sidan av åsen' är att föredra framför Olssons förslag.

Skottgården

UTTAL: *skotgáár*, *skotgar* (1909); *skòtgáñ* (1919); *skòtgúor*, dat. (i) *skòtgúola* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: i skatagard 1486 8/1 Oviken RAp (JHD 2 s. 176), i skategardh 1501 u.d. Oviken RAp (JHD 2 s. 273), i skothegardh 1501 7/10 Oviken RAp (JHD 2 s. 272), Skåthgårdh, Skothgårdh, Skotgårdhen 1535 12/3 DN 14 s. 742, skotgord 1546 jb DRA.

Skottgården 1565 JR 1 s. 80, Skåttgården 1566 JR 1 s. 172, Skåttgården 1568 JR 2 s. 70, i Skatgårdhen 1568 JR 2 s. 172, Skottgårdenn 1570 JR 2 s. 247, Skåttgården 1571 JR 2 s. 367, Skåttgård 1646 jb, Skåttgården 1715, Skåttgården 1825 jb.

Skottgården är namnet på en by strax norr om Ovikens gamla kyrka, belägen på en ås som sträcker sig i nord-sydlig riktning över halvön i Storsjöns södra utlöpare. Namnet är en sammansättning där huvudleden utgörs av fsv. *garþer* m., fvn. *gård* m. 'gård', se 3.3.

Namn på *-gård* i Jämtland är ofta tidigare partialnamn, alltså namn på en del av en by, eller en viss gård som ingår i byn (Holm 2012a s. 13 ff.). Holm bedömer att detta namnelement blivit produktivt i Jämtland senast under slutet av 1200-talet (2020 s. 53 ff.). Ett stort antal av dessa namn har med tiden försvunnit i och med ändrade ägarförhållanden eller omorganisationer inom byn, men namnen bevaras ibland när dessa bydelar eller gårdar till exempel bryts ut och bildar en egen enhet (se 1.4). Namnet *Skottgården* kan alltså ha betecknat en del av en större enhet, möjligen innehållande den norröver liggande byn *Viken*, vilken bör vara en av de äldre i socknen (se *Viken*). I närheten av Skottgården påträffas flera andra namn på *-gården*, till exempel *Orrgården* och *Bugården* men även de numera försvunna *Mogård* och *Kingård*.

Namnets bestämningsled kan tolkas som fsv. *skati* (sv. dial. *skate*) m. i betydelsen 'udde, spets' (Olsson 1896 s. 154). Appellativet *skate* syftar ofta på det yttersta eller översta av något; en ände eller spets (se t.ex. Rietz sp. 581 a). Den vanligaste och mer riksspråkliga betydelsen är 'trädtopp' (SAOB 26 S-3607), men en vanlig betydelse är även 'udde', upptecknad från Bohuslän, Dalsland, Östergötland, Uppland, Hälsingland, Medelpad, Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten. På många

ställen i landet finns mer specifika betydelser upptecknade: '(kort) svans' (Dalarna) och 'avbruten, torr gren' (Jämtland; där den enda upptecknade betydelsen). Både i Uppland och i Östergötland finns betydelsen 'mest avlägsna delen av socknen' upptecknad, och i Småland har *skate* använts om den övre eller bortersta bebyggelsen i en by (OSDs).

Tolkningen som utgår från *skate* i betydelsen 'ände, spets' förutsätter att Skottgården har uppfattats som liggande i utkanten av en tidigare större enhet och att namnet syftar på detta. Gränserna för detta antagna godscomplex är dock okända, vilket gör det svårt att belägga hypotesen sakligt. Ett par möjliga paralleller finns dock i namnet *Skatamark* i Överluleå socken, Norrbotten, vilket betecknar en by något avskild från mer koncentrerad bebyggelse i området (Gunnar Pellijeff i ÖNON 3A s. 80 f.), och naturnamnet *Skatebacken* i Styrso socken, Västergötland (OGB 3 s. 214), tolkat som innehållande *skate* i betydelsen 'långt utskjutande udde el. del av område'.

Bestämningsleden i *Skottgården* i Oviken har tidigare förklarats som ett personnamn *Skate* (Flemström 1972b s. 188 ff.), troligtvis syftande på en person som är lång och smal eller har något utstickande på kroppen. Mansnamnet *Skate* har dock varit sällsynt och finns inte belagt från Sverige. Formen *Skati* återfinns enstaka gånger i äldre källor som Knýtlinga saga, Landnámabók och Orkneyinga saga samt ett par jordeböcker och i något enstaka norskt och danskt medeltida diplom (Lind sp. 910, Lind Bin. sp. 318, Lind Suppl. sp. 733). Mansnamnet eller binamnet har kanske därför (av vissa) ansetts utgöra bestämningsled i några norska gårdsnamn, till exempel *Skatrud* i Innlandet (NG 4:2 s. 304) och *Skatland* i Trøndelag (NG 15 s. 253). Nyare tolkningar av namn på *Skat-* uppför dock även appellativet som en trolig tolkningsmöjlighet, se till exempel Schmidt 2005 (s. 195 ff.) om just *Skatrud*. Flemström påpekar att bebyggelsenamn på *-gård(en)* ofta har ett personnamn i bestämningsleden (1972b s. 190), men som redan nämnts kan namn på tidigare bydelar ofta ha namn som betecknar läge i förhållande till annan bebyggelse (*Norrgården, Västgården, Uppgården*).

Användningen av substantivet *skate* verkar vara utbredd med många specialbetydelser inom det semantiska fältet 'något utstickande'. Att *skate* används som en lägesanvisning när det gäller bebyggelser synes ha möjliga paralleller och *Skottgården* syftar då förmodligen på just läget, antingen i utkanten av en tidigare större enhet eller på mark som karakteriserats som "utstickande" av någon anledning.

Svensåsen

UTTAL: *svænsaʂn* (1909); *svensaus(ə)n*, *svænsausn* [*svænsaásn*, *svènsaásn*, *svensʂn*] (1919); *svænsosn*, dat. (i) *svænsosa* (1932)

INBYGGARBETECKNING: *swensaasmand* 1528 u.d. u.o. JHD 3 s. 183

ÄLDRE NAMNFORMER: swen a aasen 1448 17/12 Sunne ÖLAp (JHD 1 s. 297), swen as, swen a as 1461 12/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 36), sven i as, sven i aas 1468 21/4 Ovikens ÖLAp (JHD 2 s. 54), swen a aas 1473 7/2 Sunne RAP (JHD 2 s. 88), sven i ass 1483 17-23/3 Jamtamot RAP (JHD 2 s. 160), sven i asom, nilss i asom (14)93 u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 216), i swensas 1494 u.d. Lagtinget på Sprotedet RAP (JHD 2 s. 223), j swenson 1501 u.d. Ovikens (JHD 2 s. 273) RAP [Se JHDreg 2 s. 77], i Swenssas 1501 u.d. u.o. JHD 2 s. 275, i swenssas 1501 7/10 Ovikens RAP (JHD 2 s. 272), i swenssas 1502 29/3 Ovikens RAP (JHD 2 s. 278), i swensoos 1502 30/9 Ovikens JHD 2 s. 280, aa swensaass, i swenaass 1513 4/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 329), i Swenssaasen 1520 6/1 Ovikens ÖLAp (JHD 3 s. 2), j suensaas 1525 u.d. u.o. JHD 3 s. 77, j suensaas 1526 u.d. u.o. RAP (JHD 3 s. 101), j swensaas 1530 31/1 Hackås skatteting JHD 3 s. 215, i Swenssås 1542 1/2 Berg RAP (DN 14 s. 793), j Swensås 1544 17/9 Ovikens RAP (DN 14 s. 805), på Swenzåsen 1546 26/2 Ovikens RAP (DN 14 s. 823), suensaas 1546 jb DRA, po Swensaas, j Swensaas 1548 1/2 DN 14 s. 836, j Swensaas 1550 hösten Ovikens ting u.d. u.o. DN 15 s. 710.

Swensåsen 1565 JR 1 s. 80, i Swenzåss 1567 JR 1 s. 284, Swendzåsen 1568 JR 2 s. 70, Swensåsen 1571 JR 2 s. 368, Swenåås 1646 jb, Swensåsen 1680 jb, Swensåsen 1726 Broman 1 s. 196, Swensåsen 1761 jb, Swensåsen 1825 jb.

Swensåsen är en by på den stora halvön i Storsjöns södra utlöpare. Huvudleden i namnet är den i området vanligt förekommande namnleden *-åsen* (se 3.3). Denna syftar på byns läge på den södra änden av en ås, vilken sträcker sig i nord-sydlig riktning. Bestämningsleden innehåller personnamnet *Sven* (Flemström 1972b s. 208), och namnlåtaren är troligen den *Swen a aasen* 'Sven på Åsen' som nämns under tidsperioden 1448–1483 (jämför namnet *Joxåsen* och dess bildning). I belägen kan man följa processen när det enkla *Åsen* växer samman med personnamnet och så småningom börjar uppfattas som det sammansatta namnet *Swensåsen*.

Sölvbacken

UTTAL: *sølvbak̥ən* (1909); *sæ̀lbá̆kən* (Österberg 1914); *sø̀lvbá̆(ə)n*, *sèlbak̥ən* [*sø̀lbákən*, *sø̀lbá̆kən*, *sèlbak̥ən*] (1919)

ÄLDRE NAMNFORMER: a sillabakka 1410 4/4 Mordviken RAP (JHD 1 s. 163), a Silla[balka 1438 22/6 Ovikens RAP (JHD 1 s. 241), i sillabakka, sillabakkæ 1461 12/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 35), a sillabakka 1470 13/6 Ovikens vapenting RAP (JHD 2 s. 67), j sildabakka 1482 3/6 Sunne RAP (JHD 2 s. 155), j sildebækkæ, j sildabakka 1485 20/2 Ösa ÖLAp (JHD 2 s. 171), j sildabakka 1490 21/3 Jämtland ÖLAp (JHD 2 s. 207), i sillebakke (1493) u.d. u.o. RAP (JHD 2 s. 216), i sillebakka: efter 14/5 1499 u.o. JHD 2 s. 239 [Ang. datering jfr JHD 2 nr 252], a sillabacca 1502 29/3 Ovikens RAP (JHD 2 s. 278), i sillabaccha 1513 12/3 u.o. RAP (JHD 2 s. 327), j sillebakka 1513 4/6 Ovikens RAP (JHD 2 s. 329), po Sillebakke 1538 u.d. u.o. DN 14 s. 771, på Syllebakken, y Syllebakke, j Sillebacke 1546 30/1 Hackås DN 14 s. 819 f., silbacke 1546 jb DRA, oppo Sillebakke 1548 1/2 Ovikens DN 14 s. 836.

Sillebackan 1565 JR 1 s. 80, Sillbackan 1566 JR 1 s. 170, Silbacken 1568 JR 2 s. 70, Silbackan 1568 JR 2 s. 119, i Silbacke 1568 JR 2 s. 172, Silbackenn 1570 JR 2 s. 248, Silbacken 1571 JR 2 s. 369, Sølbachen 1633 jb, Sölvbacken 1715 jb, Silbacken 1775 Hülphers, Jämtland s. 106, Sölvbacken 1881 jb.

Byn Sölvbacken ligger mitt på halvön i Storsjöns södra utlöpare, där marken sluttar västerut mot vattnet Myrviken. Appellativet *backe* används dialektalt i flera betydelser (se 3.3), men här är det troligast byns läge i en sluttning som ligger bakom namnleden.

Bestämningsleden är konsekvent tvåstavig i beläggsserien fram till 1546, vilket gör att namnet inte såsom föreslagits (Olsson 1896 s. 146, 161) kan knytas till *sel* 'lugnvatten'. En tolkning som däremot är språkligt rimlig är att anta ett personnamn *Sille*, en kortform, eventuellt av *Sylvester* (Lundgren–Brate s. 226, Modéer 1949 s. 15, Flemström 1972b s. 212). Namnet *Sille* finns noterat i medeltida källor från ett flertal sydligare svenska områden som Södermanland, Västmanland, Uppland, Östergötland, Småland och Gotland (SMPs). Trots att namnet inte finns belagt från Norge eller nordligare svenska områden, utgör detta ett möjligt tolkningsalternativ, och den mest troliga betydelsen är därför 'Silles backe'.

De äldre beläggen gör att *Sölvbacken* inte kan relatera till appellativet *sölver* 'silver', något Bertil Flemström redan påpekat (1972b s. 211). Att stavningsformer med *-ö-* slagit igenom samtidigt som uttal upptecknats med *e-* eller *ä-*ljud kan även ses i ortnamnet *Sölvved* från Kalls socken. Flemström (1972b s. 212 f.) påpekar att man i dialekten har sagt *sellske(d)* 'silversked' och därifrån eventuellt gjort en koppling till silver i ortnamnet. Uttalet och stavningen med *-ö-* är i så fall snarast en hyperkorrektion.

Vattjom

UTTAL: *vêʃsom*, *våʃsom* (1909); *vêʃsóm* (Österberg 1914); *veʃsom* [*vêʃsom*] (1919); *vêʃsom* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: a Huateme [1362-70] 22-28/7 JHD 1 s. 108, i Hwadhem 1405 1/5 Oviken RAp (JHD 1 s. 154), i hwatem 1444 6/5 Trasviken ÖLAp (JHD 1 s. 275) [se JHD suppl. s. 109], j Hvateem 1445 5/1 Hov ÖLAp Heimbygda (JHD 1 s. 276), a hwateem 1449 19/3 u.o. ÖLAp (JHD 1 s. 300), a Hwatem 1473 7/2 Sunne RAp (JHD 2 s. 88), hwatem 1476 19/3 Jämtland ÖLAp (JHD 2 s. 110), j hwatim 1482 4/6 Koborgshus RAp (JHD 2 s. 156), i hvatiom 1493 u.d. u.o. RAp (JHD 2 s. 216), j Hwatem 1544 17/9 RAp (DN 14 s. 805), vppå Hwattim 1546 26/2 Oviken RAp (DN 14 s. 822).

po Hwatem 1551 1/4 u.o. DN 15 s. 726, j Hwatem 1556 u.d. u.o. DN 15 s. 776, paa Hwatem, y Hwatthem 1561 17/6 Sprodet DN 15 s. 808, ij Huatim 1562 14/9 Oviken DN 15 s. 814, Hwatiom 1565 JR 1 s. 80, Hwatim 1566 JR 1 s. 172, Huatiom 1568 JR 2 s. 70, Hwatiom 1568 JR 2 s. 121, i Huatiom 1568 JR 2 s. 172, i Huatiom 1569 JR 2 s. 207, Huathim 1570 JR 2 s. 247, Huatiem 1571 JR 2 s. 367, Huatiom 1611 jb, Huadkiemb 1633 jb, Hwattiom 1680 jb, Hwattiom 1761 jb, Hwattjom 1881 jb.

Vattjom är namnet på en by en knapp halvmil norr om Ovikens gamla kyrka, med Storsjön som gräns österut. Namnet är en sammansättning med huvudleden *-hem* (Nordlander 1892 [1990] s. 236; Olsson 1896 s. 168; Flemström 1972b s. 233 f.), ett

element som indikerar hög ålder och vars tolkning är omdiskuterad (se *Salom*). Det är rimligt att anta att ett namn bildat med *-hem* tillhör det äldsta bebyggelsenamnsskiktet i området. Ett identiskt namn utgör *Vattjom* i Tuna socken, Medelpad, med en föreslagen datering till ca 200 e. Kr. (Brink 1984 s. 45 ff.).

Bestämningsleden i *Vattjom* har tidigare tolkats som fvn. *hvatr* 'rask, rörlig' (no. 'snar, snøgg', Norrøn ordbok s. 304), ett appellativ som här kunde syfta på bra odlingsjord och snabb gräsväxt (Flemström a.st.); andra språkliga möjligheter är svåra att se. Bestämningsleden i *Vattjom* i Tuna socken, Medelpad och *Hvatum* i Vestfold har också antagits syfta på god växt (Palm 1931 s. 34 f. resp. NG 6 s. 310). Under fältarbetet har det varit svårt att bedöma den sakliga bakgrunden till namngivningen eftersom förhållandena i alla händelser inte är likadana idag. Genomgångna historiska källor har inte heller kunnat avslöja kvaliteten på jorden, däremot kan uppgiftslämnare i modern tid bekräfta att det är bra odlingsmark, även om den inte är anmärkningsvärt bättre än andra närliggande byars dito. Att det är en så pass tidig bebyggelse talar kanske för att bosättarna valt en av de bästa platserna för odling. Möjligt är också att se *hvatr* som syftande på det intelligande vattnet, såsom i fallet med namnet *Hoting* (SOVn 3 s. 48). Bucht beskriver där bestämningsleden *Hot-* som stående i avljudsförhållande till *hvatr*, och menar att namnet syftar på en strömfåra öppen även under vintern. När det gäller *Vattjom* i Oviken så skulle betydelseerna 'rask' och 'rörlig' i så fall kunna syfta på att det här går höga vågor i Storsjön vid västlig vind, eller att is som lagt sig ofta bryts upp igen av det öppna vattnet norröver – förhållanden som meddelats av lokala informanter.

Peter Olsson (1896 s. 168) har tidigare föreslagit att namnet *Vattjom* innehåller ett personnamn *Huathe*. Det är dock helt osannolikt att ett *-hem*-namn skulle innehålla ett personnamn i bestämningsleden, varför Olssons tolkning är omöjlig.

Viken

UTTAL: dat. *víjtsen* (Österberg 1914); *víjtsa* (1909, 1919, 1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: a wiik 1376 u.d. u.o. RAp (JHD 1 s. 129), i wiik 1410 4/4 Mordviken RAp (JHD 1 s. 163), a wiik 1418 6/12 Ovikens kyrka RAp (JHD 1 s. 178), a wiik 1420 15/1 Gisselåsen RAp (JHD 1 s. 185), j wiik 1431 4/6 Side RAp (JHD 1 s. 225), a Wiikom 1432 20/3 Frösö socken RAp (JHD 1 s. 226), i wyk 1461 12/6 Oviken RAp (JHD 2 s. 36), i wiik 1476 3/3 Jämtland RAp (JHD 2 s. 109), j wiik 1479 30/9 Oviken ÖLafot (JHD 2 s. 133 nr 135), j wiik 1479 30/9 Oviken RAp (JHD 2 s. 133 nr 136), i wiik 1482 4/6 Koborgshus RAp (JHD 2 s. 156), i wikin 1528 u.d. u.o. JHD 3 s. 169, j Wýken 1544 17/9 Oviken RAp (DN 14 s. 805), j Wikin 1548 1/2 Oviken DN 14 s. 836.

Wikenn 1565 JR 1 s. 80, Wijken 1566 JR 1 s. 172, i Wiken 1568 JR 2 s. 31, i Wikenn 1568 JR 2 s. 172, i Wiiken 1569 JR 2 s. 207, Wijkenn 1570 JR 2 s. 247, Wikien 1571 JR 2 s. 367, wiiken 1566 jb, Wikenn 1611 jb, Wijcken 1646 jb, Vjken 1715 jb, Wiken 1825 jb.

Namnet *Viken* syftar på en by en dryg kilometer norr om Ovikens gamla kyrka.

Namnet är enledat och bildat till appellativet *vik*, förmodligen med ursprunglig syftning på Myrviken; namnet har alltså först åsyftat viken och sedan överflyttats på bebyggelsen. Detta bör vara en av de äldsta bosättningarna i området och är en av få med belägg redan från 1300-talet.

Carl Lindberg (1937 s. 38) menade även han att bynamnet *Viken* och socken-namnet *Oviken* (se *Oviken*) båda syftar på Myrvikens vatten, och att *Oviken* har varit ett bygdenamn som blivit sockennamn. Han beskriver dock inte hur han tänker sig att det språkliga förhållandet mellan dessa två namn sett ut.

Västeråsen

UTTAL: *væsteråsən* (1909); *væstərāsən* [*væstərāsən*] (1919); *væsteróqsən*, dat. (s) *væsteróqsom* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j aasom 1449 19/3 u.o. ÖLAp (JHD 1 s. 299), i asom 1502 29/3 Oviken RAp (JHD 2 s. 278), y Assum, j Åsum 1547 18/9 Oviken DN 14 s. 832.

Westreåsenn 1565 JR 1 s. 79, Westeraasen 1568 JR 2 s. 69, Wästre åsenn 1570 JR 2 s. 246, Åsen 1571 JR 2 s. 366, Wästeråsenn 1611 jb, Vesteraas 1633 jb, Wästeråsen 1715 jb, Wästeråsen 1825 jb.

Byn Västeråsen är belägen på en höjd ca 3 km nord-nordväst om samhället Myrviken. Namnet är en sammansättning med den i socknen vanliga huvudleden *-åsen* (se 3.3) och en särskiljande bestämningsled *Väster-*. Både Västeråsen och det närliggande Österåsen har tidigare kallats bara *Åsen*, något som gäller även för andra namn i området (se till exempel *Joxåsen*). Det är därför svårt att attribuera äldre belägg till enskilda namn i denna grupp utan ett visst mått av osäkerhet kring identifikationen är ofrånkomligt. De äldsta beläggen uppvisar plural form, vilket har flera paralleller i äldre belägg på andra namn i området, till exempel *Åbbåsen* (*Vpbasom* 1419), *Joxåsen* (*iacopsasom* 1473), *Sanne* (*sandhom* 1394), *Gärde* (*Gerdum* 1352) och *Dillne* (*dinlom* 1431).

Namnet *Västeråsen* bör ses i relation till *Österåsen* och väderstrecken i bestämningslederna syftar på det inbördes läget mellan byarna. Västeråsen ligger dock snarare norr om Österåsen, och detta är ytterligare ett exempel på den äldre uppfattning om väderstrecken som förskjutna medurs (se 1.1).

Västnår

UTTAL: *væstnór* (Österberg 1914); *væstnor*, *væsnor*, *væstnor*, *væstnór* [*væsnåår*, *væstnor*, *væsnor*, *væstnor*, *væstnór*] (1919); *væstnor* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: vestan ar 1311 aug.–1312 aug. Lockne RAp (JHD 1 s. 26), j wæstan aar 1449 19/3 u.o. ÖLAp (JHD 1 s. 299), wæstanar, wæstanar 1476 3/3 Jämtland RAp (JHD 2 s. 109), j vestanaa 1483 17-23/3 Jämtmot RAp (JHD 2 s. 160 f.) [osäker attr.], i Westanaa 1484 2/6 Sunne JHD 2 s. 164, j vestanar 1490 14/3 Jämtland RAp (JHD 2 s. 206), j vestanar 1490 21/3 Jämtland

ÖLAp (JHD 2 s. 207), i vestanaar, i vestanaar 1513 12/3 u.o. RAp (JHD 2 s. 327), aff vesthen ar 1520 6/1 Oviken ÖLAp (JHD 3 s. 2), j westanaar 1523 u.d. u.o. JHD 3 s. 35, j Westanaar 1531 u.d. u.o. DN 14 s. 717, j Westanaar 1535 u.d. Jämtland DN 14 s. 750, j Westanår 1544 17/9 Oviken RAp (DN 14 s. 805), vestenaar 1546 jb DRA.

Westanår 1565 JR 1 s. 79, Westenår 1568 JR 2 s. 119, i Vestanår, i Westanor 1568 JR 2 s. 171, i Westenå 1570 JR 2 s. 250, Westenår 1571 JR 2 s. 365, Wästanår 1646 jb, Wästnår 1680 jb, Wästnår 1761 jb, Westnår 1881 jb.

Bestämmningsleden i namnet innehåller ordet *västan*. Huvudleden, tydlig i de äldsta beläggen, innehåller genitiv singular av fsv. *ā f.*, fvn. *á f.* 'å'; namnets hela betydelse blir alltså 'väster om ån'. Ord som *nordan*, *sunnan*, *östan* och *västan* har i äldre tid styrt genitiv, jämför till exempel namnen *Sunnanskogs* och *Nordanskogs* omkring Skuleskogen i Ångermanland (Torsten Bucht i SOVn 1 s. 89). Lindberg (1933 s. 32) förklarar ljudutvecklingen i namnen *Västnår* och *Östnår* på följande sätt: "n-et, som i ordet *östan* eljest bortfallit i jämtl dial., står här kvar på grund av att vokal följer. Emedan n-et förts till följande stavelse, varigenom å blivit oigenkännligt, står även r-et kvar". Ån som *Västnår* åsyftar måste vara nuvarande Västnårån. Byn ligger norr om Västnårån, så här måste man räkna med en väderstrecksförskjutning. Detta innebär att väster på dagens karta inte är lika med det som tidigare invånare i området uppfattade som väster (se mer om detta fenomen under 1.1). Namnet *Västnår* är ett tydligt exempel på att Storsjön har antagits sträcka sig i öst-västlig riktning, och flera andra ortnamn vittnar om samma sak. Motsvarande analys kan till exempel göras för *Östnår* i Hackås socken (Holm 2012a s. 12).

Åbbåsen

UTTAL: *åpåsən*, *åbaåsən*, *obåsən* (1909); *òbausən* [*òbåsən*] (1919); *obvõsən*, dat. (*i*) *obvõsa* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: i Vpbasom, i Obbass 1419 25/1 Ovikens kyrka RAp (JHD 1 s. 179), j Vpbaas 1431 4/6 Side RAp (JHD 1 s. 225), j vbaas 1432 20/3 Frösö sn RAp (JHD 1 s. 226), j obaas 1438 22/6 Oviken RAp (JHD 1 s. 241), j vpbbaas 1441 4/2 Näs RAp (JHD 1 s. 257), i vbass 1461 12/6 Oviken RAp (JHD 2 s. 36), j obass 1482 4/6 Koborgshus (JHD 2 s. 156), j Vbbas 1489 u.d. Ösa (JHD 2 s. 203), i vbass 1498 u.d. u.o. RAp (JHD 2 s. 235), i Wbas omkr. 1500 5/6 Jämtland DN 14 s. 158 [osäker attr.], i vbass 7/10 1501 Oviken JHD 2 s. 272, j vbass 1501 u.d. Oviken RAp (JHD 2 s. 273), i Oboss 1520 6/1 ÖLAp (JHD 3 s. 2), j Wbåss 1544 17/9 Oviken RAp (DN 14 s. 805), opaassen 1546 jb DRA.

Opbåss 1565 JR 1 s. 80, Ubbåsen 1566 JR 1 s. 172, i Obbåsen 1567 JR 1 s. 284, Obbåsen 1568 JR 2 s. 121, i Ubbåsenn 1570 JR 2 s. 250, Ubbåsen 1571 JR 2 s. 367, Obåsen 1680 jb, Obåsen 1726 Broman 1 s. 196, Obbåsen 1761 jb, Åbbåsen 1825 jb.

Åbbåsen är namnet på en by i den östra delen av Ovikens socken, vid Storsjön. Bebyggelsen ligger på norra änden av en ås som sträcker sig i nord-sydlig riktning över halvön i Storsjöns södra utlöpare. Namnet är flertydigt. Möjligen kan bestämnings-

leden innehålla en inbyggartebeteckning **upp-boar* 'de som bor längre upp på åsen', vilket skulle förklara konsonantmötet *pb* i vissa av beläggen för *Åbbåsen*. Den föreslagna inbyggartebeteckningen **upp-boar* kan ha myntats från boende längre söderut på åsen; en sammansättning av *upp* som lägesanvisning och ett inbyggarsuffix *-boar*. Suffixet *-boar* kan härledas till ett appellativ **boe* 'bonde, inbyggare' (Fridell 1995 s. 147), jämför fvn. *búi* m. (no. 'bonde, granne, inbyggjar', Norrøn ordbok s. 5). Namnen som, likt *Åbbåsen*, är bildade med huvudleden *-åsen* bör härröra från en medeltida bebyggelseexpansion (se 3.3).

Tolkningen av bestämningsleden i *Åbbåsen* har annars tidigare följt två huvudlinjer, adverbet *upp* eller personnamnet *Ubbe*. Peter Olsson (1896 s. 157, 175) har föreslagit att adverbet *upp* kan vara en möjlighet, liksom i *Oppåsen* i Fors socken. Övergången *upp > ubb* skulle ha en eventuell parallell i ortnamnet *Ubbås* i Båraryds socken, Småland, vilket tolkats som en sammansättning mellan *upp* och *ås*, med stöd av ett refererat belägg *vpåås* från 1585 (Jönsson 1972 s. 40). I andra jämtländska ortnamn med *upp* i bestämningsleden har dock *p* bevarats både i skrift och uttal. De exempel på en övergång *p > b* som hittas i Sverige är i sammansättningar av typen **Upby* (se Elmevik 1969 s. 55 f. om dessa), en sammansättning som dock innehåller konsonantmötet *pb*, till skillnad från i ett **Uppåsen*.

Konstruktioner med *upp* har många paralleller i yngre jämtländskt ortnamnskick, där *upp* är ett relativt begrepp som kan användas för att lokalisera någonting i ett gemensamt sammanhang. Ofta är detta en gård i en by, till exempel *Uppborgen*, gård i byn Borgen, Ovikens socken, eller namnet *Uppgården* som återfinns i en majoritet av Jämtlands socknar. Det används också i natur- och ägonamn för att avgränsa delar av terrängen – de många beläggen på namn som *Upp-i-kålen* och *Upp-i-lokarna* visar detta (jfr Lindberg 1941 passim). *Upp* är inte enbart sammankopplat med höjdskillnad; där namnet uppenbarligen inte kan ha sådan syftning måste en betydelse 'längre bort' eller dylikt läsas in.

Bestämningsleden i *Åbbåsen* har också tolkats som personnamnet *Ubbe* (Lind sp. 1047, Flemström 1972b s. 246), en parallel till andra *-åsen*-namn sammansatta med personnamn i trakten, till exempel *Joxåsen* och *Svensåsen*. *Ubbe* har varit vanligt under medeltiden, allmänt i det östnordiska området med många belägg i de sydligare delarna (Jylland, Fyn, Själland, Skåne), men även längre norrut (Småland, Östergötland, Uppland, Södermanland, Dalarna) (SMPs). *Ubbe* återfinns även i en runinskrift, nämligen Sö 255 i Ösmo socken (**ubi**, se Peterson 2007 s. 238 f.). I Sverige finns flera paralleller till ett ortnamn sammansatt med *Ubbe*, till exempel *Ubbarp* i Öggestorps socken, Småland (Lundgren–Brate s. 286). Även på norskt område finns belägg för personnamnet, framför allt som bestämningsled i ortnamn, till exempel *Ubberud*, Akershus (NG 2 s. 220) och *Ubberød*, Vestfold (NG 6 s. 223). Men antagandet om detta personnamn i *Åbbåsen* innebär att vi måste förklara förekomsten av *p* i de äldre beläggen. Man undrar om skrivformens *-pb-*

alls kan svara till ett *-bb-* som ju personnamnet *Ubbe* förutsätter. Genomsökningar av äldre belägg för ortnamn sammansatta med *Ubbe*, eller för den delen medeltida appellativ generellt, visar inga liknande former.

När det gäller alternativen *upp* och *Ubbe* går båda att sakligt motivera. Det har dock visat sig svårt att hitta starka paralleller beträffande ortografi och ljudutveckling. Jag har övervägt möjligheten att namnet har samiskt ursprung, men kan inte se några både språkligt och sakligt acceptabla skäl för ett sådant antagande. En tolkning som utgår från inbyggarbeteckningen **upp-boar* framstår som den mest tilltalande.

Dagens skriftform med inledande *Å*-representerar de flesta upptecknade uttalen väl. Detta är dock inte det förväntade uttalet av *Upp-*; i insamlat dialektmaterial från Jämtland (OSDs) har *upp* oftast noterats med vokalljudet *o* (jämför med uppteckningen för *Åbbåsen* 1909). Förklaringen till uttalen med *å* i *Åbbåsen* kan väl vara påverkan från det efterföljande *å* som finns i huvudleden *åsen*.

Ältnäs

UTTAL: *æ̌ltnəs̄* (Österberg 1914); *æ̌ltnəs̄ə*, *ěltnəs̄ə* [*æ̌ltnəs̄ə*] (1919); *æ̌ltnəs̄*, *æ̌ltnəs̄ə* (Flemström 1944)

ÄLDRE NAMNFORMER: *oltanæs* 1468 21/4 Oviken ÖLAp (JHD 2 s. 54), *ölttenes* 1546 jb DRA.

Ältnäs 1565 JR 1 s. 80, Ältnäs 1566 JR 1 s. 170, Eltnes 1568 JR 2 s. 70, Ältnäs 1568 JR 2 s. 119, Ältnäs 1571 JR 2 s. 369, Ellttnes 1633 jb, Ältnäs 1646 LMS Y7, Älltnäas 1680 jb, Eltnäset 1761 jb, Eltnäset 1825 jb, Eltnäs 1848 LMS Y34.

Ältnäs är en by på västra stranden av halvön i Storsjöns södra utlöpare. Namnet är sammansatt, och huvudleden innehåller appellativet *näs*, troligen syftande på ett lätt utskjutande parti längs stranden.

I bestämningsleden bör fvn. *alpt*, *olpt* f. 'svan' ingå (Flemström 1944 s. 29 f.). En namntolkning 'näset där svanar uppehållit sig' eller liknande tyder på att namnet ursprungligen varit ett naturnamn. Det upptecknade uttalet och det äldsta belägget från 1468 ansluter väl till de fvn. formerna och den tolkningen framstår som trolig. I samma artikel undersöker Flemström även andra jämtländska ortnamn innehållande ord för 'svan', och påpekar att svanens sällsynthet i Jämtland har lett till att man särskilt lagt märke till de platser där svanar uppehållit sig (1944 s. 25). Sångsvan har visserligen förekommit i hela landet, men ett högt jakttryck kan ha gjort att antalet varit lågt under medeltiden (e-post H. Thurffjell, SLU 2020-07-24). Det finns ett antal ytterligare norrländska ortnamn där det nämnda ordet *alpt*, *olpt* respektive *svan* ingår, exempelvis sjönamnet *Älmten* och sockennamnet *Alfta* i Hälsingland, bynamnet *Ärtrik* (**Älft(a)r-vik*) i Helgums socken, Ångermanland (Bucht 1944 s. 31, och i SOVn 3 s. 26 f.) och *Svaningen* i Ströms socken. Även det

norska *Ertnes* i Østfold är en tydlig parallell (j *Ælftanæse* ca 1400, se BØ 3 s. 160). Konstruktionen *svan* + terrängbeteckning finns i *Svananäset* i Hammerdals socken och *Svanflon* i Laxsjö socken, båda i Jämtland (Flemström 1944 s. 28). För *alpt* i ortnamn, se vidare Hellquist 1948 s. 14 och NG Insl. s. 48 f.

Önsta

UTTAL: *önste* (1909); *önsté* (1919); *önste* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j arnestadhom 1470 13/1 u.o. RAp (JHD 2 s. 62), j arnastadom, j arnastadom 1489 u.d. Ösa RAp (JHD 2 s. 203 f.), ansted 1546 jb DRA.

Anstad 1565 JR 1 s. 79, Ånstadh 1566 JR 1 s. 172, Anstad 1568 JR 2 s. 69, Ånstad 1568 JR 2 s. 121, i Ånstadh 1568 JR 2 s. 172, Öndstadh 1570 JR 2 s. 246, Ånstad 1571 JR 2 s. 367, Öndesta 1611 jb, Önstadh 1680 jb, Önsta 1715 jb, Önsta 1825 jb.

Byn Önsta ligger norr om orten Myrviken, och ägorna ligger i anslutning till den våtmark som omger Rörösjön. Namnet *Önsta* innehåller huvudleden *-sta(d)* i plural form, se 3.3. Bestämmningsleden bör vara antingen appellativet fvn. *ørn* m. 'örn' (genitiv sing. *arnar*, genitiv plur. *arna*) eller ett fsv. personnamn *Arne*, genitiv *Arna*). Genitivböjningarna av både *ørn* och *Arne* stämmer alltså överens med skriftformerna.

Som redan nämnts i artikeln om namnet *Arådalen* är kungsörnens närvaro i Jämtland belagd (Åsbrink & Källman 2024) och utgör en trovärdig namngivningsgrund. Det jämtländska ortnamnsförrådet uppvisar även andra namn som förmodligen syftar på örnforekomst, som *Örntjärnen* i Undersåkers socken, *Örnlekmyren* i Bodsjö socken och *Örnboberget* i Rätans socken, även om dessa exempel är yngre än namnet *Önsta*.

Det välbelagda personnamnet *Arne* är också ett fullt möjligt alternativ. *Arne* förekommer i många källor från 1300-talet och framåt med flera belägg från Jämtland och även specifikt från Ovikens socken (SMP 1 sp. 142 ff.). Namnet har i Sverige främst varit utbrett i norr och väster (a.st.), och allmänt i Norge sedan 900-talet (Lind sp. 47 f.). Att säga vilket av de två tolkningsalternativen som är mest troligt är svårt.

Det finns flera andra *Önsta* i landet, till exempel i Norderö socken, Jämtland (*ånstadh* 1564), Bro socken, Uppland (*ødnistom* 1382) och Torps socken, Medelpad (*øydestadh* 1417), men som de äldre beläggen visar har åtminstone de två senare namnen annat ursprung än *Önsta* i Oviken. För *Önsta* i Norderö socken saknas belägg äldre än 1500-talet, vilket gör det svårt att avgöra om det är en parallell till namnet i Oviken. Paralleller finns dock i Norge, till exempel *Ånnestad* i Østfold (BØ 2 s. 68). För en längre diskussion om *Arna-* o.dyl. som bestämmningsled, se Schmidt 2000 s. 455 ff.

Formerna med *å* som uppträder i *Önsta* från 1500-talet (till exempel *Ånstadh* 1566, *Ånstad* 1568) bör, liksom det upptecknade uttalet, bero på en förlängning av den initiala vokalen. Den nuvarande stavningen med *ö* kan ses tidigast under den senare halvan av 1500-talet och är den dominerande formen från 1600-talet och framåt. Även det andra jämtländska *Önsta* (se ovan) visar en övergång *å* > *ö* i skrivformerna, och för båda namnen är uttalet upptecknat som *å*-haltigt.

Österåsen

UTTAL: *österåsen* (1909); *yštərasan* [*yštəråsan*] (1919); *yšteróqsan*, dat. (i) *yšteróqsom* (1932)

ÄLDRE NAMNFORMER: j aasom 1449 19/3 u.o. ÖLAp (JHD 1 s. 299), i asom 1502 29/3 Oviken RAp (JHD 2 s. 278), y Assum, j Åsum 1547 18/9 Oviken DN 14 s. 832.

Osteråsenn 1565 JR 1 s. 79, i Österåsen 1568 JR 2 s. 31, i Östreåsen 1569 JR 2 s. 207, Österåsenn 1611 jb, Österåsen 1680 jb, Österåsen 1726 Broman 1 s. 196, Österåsen 1761 jb, Österåsen 1881 jb.

Namnet *Österåsen* åsyftar en by belägen på en höjd drygt 2 km västnordväst om samhället Myrviken. Huvudleden i det sammansatta namnet innehåller *ås*, ett ortnamselement som är vanligt i Jämtland. Bestämningsleden innehåller väderstrecksbeteckningen *öster*, och namnet har givits i relation till bebyggelsen Västeråsen. Med dagens ögon sett ligger Österåsen snarare söder om Västeråsen, men detta är ett exempel på den äldre uppfattningen om väderstrecken som förskjutna medurs (se 1.1).

Om de äldsta, osammansatta beläggen avser Västeråsen eller Österåsen går inte att avgöra; eventuellt har *Åsen* avsett en tidigare, gemensam by. Även andra sammansatta namn på *-åsen* har äldre osammansatta belägg, se till exempel *Joxåsen* samt inledningen (3.3).

Namn på fäboddar

Anjebodarna *àn̥jəbɔ̃ɰan*, (1919), *àn̥jəbɔ̃ɰan*, *àn̥jəbɔ̃ɰan* (1932). *Anjebodarna* 1959 1959 (C. Olsson 1959). Bestämmningsleden innehåller dial. *änge* 'äng', 'slätteräng'. Fäbodstället ligger i en enklav till annan socken.

Arådalen *Arådalen Fäboddar* 1766 (ÖLA G3), *Arådals Bodarne* 1781 LMS Y43. Fäbodnamnet är sekundärt till naturnamnet *Arådalen*, som i sin tur innehåller naturnamnet *Arån* (se även namnet *Arådalen* i bebyggelsenamnsdelen).

Arådalen, Norra *Norra Arådalen* 1766 (ÖLA G3), *Norra Arådalen eller Östra kallad* 1825 (jb). Fäbodstället har alltså även kallats *Östra Arådalen*. Fäbodnamnet är sekundärt till naturnamnet *Arådalen*, som i sin tur innehåller naturnamnet *Arån* (se även namnet *Arådalen* i bebyggelsenamnsdelen).

Arådalen, Södra se *Prästbodarna*.

Arådalen, Västra *və̃stər-äradaɲ*, *äradaɲ* (1919), *və̃stər-éródár̥* (1932). *Västra Arådalen* 1959 (C. Olsson 1959). Fäbodnamnet är sekundärt till naturnamnet *Arådalen*, som i sin tur innehåller naturnamnet *Arån*.

Björnsbodarna *bjə̃nsbɔ̃ɰan* (1919), *bjə̃nsbɔ̃ɰan* (1932). *Biörnsboderne* 1666 (Holm 2012b), *Björns Bodar* 1781 (LMS Y43), *Björnsbodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Namnet innehåller en dialektal form av ordet *björn*.

Bugårdsbodarna *bogoʂbɔ̃ɰan* (1909), *bogaosɰuan*, *bogaʂbɔ̃ɰan* (1919), *bògoʂbɔ̃ɰan* (1932). *Bugårdzboederne* 1666 (Holm 2012b), *Bugårds Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Bogårds bodar* 1781 (LMS Y43), *Bugårdsbodarne* 1825 jb, *Bugårdsbodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Bugården*.

Busjövalen *bùʂəvɔ̃ɰn* (1919). *Boosjö Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Busjöbodarne* 1802 (Burman), *Bodsjön* 1959 (C. Olsson 1959). "Man säger bara *Busjön*" enligt sagespersoner vid fältstudier 2017. Namnet är givet efter läget vid Busjön.

Dalåsbodarna *Dalås Fäbodevall* 1781 (LMS Y43), *Tosås Fäbodevall* 1781 (LMS Y43), *Dalåsbodarna* 2021 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Dalåsen* troligtvis syftande på byn i Bergs socken. Av kartan 1781 att döma har det samma denotation som *Tosås fäbodvall*, vilket innehåller bynamnet *Tosåsen* från Myssjö socken.

Dillnebodarna se *Gammalbodarna* (1)

Dörrsåbodarna *dòʂabɔ̃ɰan* (1919), *dòʂobɔ̃ɰan*, *dòʂobɔ̃ɰan* (1932). *Dörrsåboderne* 1666 (Holm 2012b), *Dörsåbodar* 1766 (ÖLA G3), *Dårså Bodar* 1781 (LMS Y43),

Dörståbodarna 1825 jb, *Dörrsåbodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Fäbodstället ligger vid Dörrsån och har namn efter denna.

Fittjebodarna *fètəbuan*, *fɛʃsəbuan* (1919), *fètebuan* (1932). *Fittjebodarna* 1959 (C. Olsson 1959). ”Man gör skillnad på Gamla och Nya Fittjebodarna” enligt sagespersoner vid fältstudier 2017. Namnet innehåller dialektens *fittja* ’gräs (för slätter) vid vattendrag’.

***Fudheboder** *Fudheboder* 1666 (Holm 2012b). Fäbodnamnet innehåller troligen vattendragsnamnet *Fuan*, eller bestämningsleden från namnet *Fudaskollan*. Vattendragsnamnet i sin tur, här med inskottskonsonant, bör vara bildat till fvn. *fūi* m. ’ruttenhet’ (no. ’röt, rotning’, *Norrøn ordbok* s. 186) med syftning på sumpmark (jfr Lindén 1968 s. 141 f.).

Gallbäcksbodarna *Gabäckzboderne* 1666 (Holm 2012b), *Gallbecks Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Gallbäcksbodarne* 1825 jb. Namnet är givet efter fäbodställets läge vid Galbäcken.

Galåbodarna *vəstərgələbuan*, *gələbuan* (1919), *gələbuan* (1932). ?*Galleboderne* 1666 (Holm 2012b), *Wester Galå Fäbodar* 1781 (LMS Y43), *Galåbodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Galåbodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet innehåller vattendragsnamnet *Galån*. Naturnamnet innehåller ett äldre *garð* och syftar på att ån utgjort gräns mot Härjedalen (Hallan 1976 s. 35). Bestämningen *Väster-* som förekommer i en del belägg och uppteckningar särskiljer fäbodstället från *Öster-Galåbodarna* i Bergs socken.

Gamla Fittjebodarna ?*Fiskieboderne* 1666 (Holm 2012b), *Fettjebodar* 1781 (LMS Y43), *Gamla Fittjebodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Gamla Fittjebodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet innehåller namnet *Fittjebodarna* (se ovan). Fäbodstället övergavs på grund av oknytt enligt sagespersoner under fältstudier 2017, och bestämningen *Gamla* i namnet tillkom efter det.

Gamla Norrgårdsbodarna se *Munkbodvallen*

Gammalbodarna (1) *gəməlbuian*, *gəməlváln* (1919), *gəməlbuan* (1932). *Dillewallen* 1666 (Holm 2012b), *Dillne Wallen* 1766 (ÖLA G3), *Dillne bodar* 1781 (LMS Y43), *Gammelbodarna* eller *Dillnevallen* 1825 (jb), *Gammalbodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Gammalbodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Bestämningleden innehåller ordet *gammal* på grund av antingen att det är ett ställe som inte brukas längre eller att det fått konkurrens av ett nytt fäbodställe. Namnvarianten *Dillnebodarna* innehåller bynamnet *Dillne*. Fäbodstället har hört till byn Side 1959 (C. Olsson 1959).

Gammalbodarna (2) se *Gammalvallen* (2)

Gammalvallen (1) se *Gammalbodarna* (1)

Gammalvallen (2) *gàməlváln*, *gàməlváln*, *gàməlválan* (1919), *gàməlváln* (1932). *Gammalvallen* 1959 (C. Olsson 1959), *Gammalvallen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Bestämningleden innehåller ordet *gammal* på grund av antingen att det är ett ställe som inte brukas längre eller har fått konkurrens av ett nytt fåbodställe. En parallel namnform är *Gammalbodarna* (2). Har hört till Fjösåsen 1959 (C. Olsson 1959).

Gammalvallen (3) *gàməlváln* (1932). Bestämningleden innehåller ordet *gammal* på grund av antingen att det är ett ställe som inte brukas längre eller att det fått konkurrens av ett nytt fåbodställe. Uppteckningskartan placerar fåbodstället mellan Glen och Arådalsens turiststation, mot Hästryggen, och bebyggelsen ska redan 1932 ha varit riven.

Gammal-Valskaftet *gàməlváln* (1932). *Gamla Valskaftet* 1959 (C. Olsson 1959), *Gammal-Valskaftet* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet syftar på att fåbodstället är det äldre av två vid fjället Valskaftet. Fjällnamnet innehåller bestämningleden *vál* 'lägre berg' och huvudleden *skaft* i betydelsen 'bergsarm utgående från berg/fjäll'. Möjligen kan några av de äldre beläggen för namnet *Valskaftet* syfta på detta äldre fåbodställe.

Glensbodarna *Glensbodarna* 1976 OAU. Fåbodstället ligger vid Glensjön och har namn efter läget vid sjön eller nära bebyggelsen. Namnet var okänt för sagespersonerna vid fältstudier 2017.

Gräftåbodarna *græftəbɔváln* (1919). *Græftåboderne* 1666 (Holm 2012b), *Gräftå Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Gräfte bodarne* 1781 (LMS Y43), *Gräftåbodarne* 1825 (jb). "Man säger *Storgräftån* och *Lillgräftån*" enligt sagespersoner vid fältstudier 2017. Namnet är givet efter läget vid Gräftån. Jämför bebyggelsenamnet *Gräftåvallen*.

***Huugbodha** *Huugbodha* 1649. Namnet är otolkat och ej attribuerat till något fåbodställe. Eventuellt kan det avse Högbodarna.

Häggsåsbodarna *hæksosbɔváln* (1932). *Häggsåsbodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Häggsåsbodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fåbodnamnet innehåller bynamnet *Häggsåsen* och syftar förmodligen på läget nära byn. En variant till namnet är *Häggsåsbodvallen*. "Man säger *Häggsåsbodarna*", anger sagespersoner under fältstudier 2017.

Hällbergsbodarna *hælbæsbɔváln* (1919) *hælbæsbɔváln* (1931). *Hällebärgh små boder* 1666 (Holm 2012b), *Hellbergsbodar* 1781 (LMS Y43). Bestämningleden syftar på berghällar i närområdet. Fåbodstället hör till Myssjö sn (OAU).

Hällnebodarna *hælnybuån, hælnbuån* (1919), *hælnybuån* (1932). *Hällnebodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Hällnebodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). ”Man säger *Hällnebodarna*”, anger sagespersoner under fältstudier 2017 som kommentar till den upptecknade namnformen *Hällnenybodarna* från 1919 och 1932. Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Hällne*.

Högbodarna *håugbuån* (1919), *hðugbuån* (1931). *Höghbodan* 1666 (Holm 2012b), *Högbodarne* 1781 (LMS Y43), *Högbodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet innehåller adjektivet *hög* eller substantivet *hög*. Fäbodstället ligger i Myssjö socken.

Kinderåsodarna *ʃænråsbuån* (1919), *ʃæneråsbuån* (1932). *Kinderåsodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Kinderåsen*.

Koborgen *kūbörja* (1909), *kūbörja* (1919), *kūbörja* (1932). *koborgxhus* 1482 1/4 RAP, *koborgshus*, *koborgxhus* 1482 4/6 RAP, *koborg* 1490 14/3 RAP, *Kuborgen* 1798 (Burman), *Koborgen* 1959 (C. Olsson 1959), *Koborgen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet är av allt att döma en sammansättning av *ko* ’nötkreatur’ och *borgh* i betydelsen ’höjd’. Platsen har tidigare varit permanent bebodd; de äldre namnformerna med *-hus* som nämns i medeltida källor har möjligen syftat på just den stengrund och murade källare som man funnit, men kan inte utgöra indikationer på någon tidigare fästning eller dylikt på platsen (se Ahnlund 1948 s. 553 ff. för en längre diskussion om beläggen och deras kontext).

Landsombodarna *Landsoms fäboder* 1666 (Holm 2012b), *Landsoms bodar* 1781 (LMS Y43). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Landsom* från Myssjö socken.

Lillgräftån *lūgræftaa* (1909) *lūgræftaa* (1919), *lūgræftōoa* (1932). *Lillgräftån* 1959 (C. Olsson 1959). Namnet syftar på det minsta av två fäbodställen vid Gräftån (jämför *Gräftåbodarna*).

Ljåbodarna *ʃåabuån, ʃåbuån* (1919), *ʃūobuån* (1932). *Liåboderne* 1649, ?*Tiåboderne* 1666 (Holm 2012b), *Ljå Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Liåbodarne* 1825, *Ljåbodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Ljåbodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet är eventuellt bildat till dial. *ljå* ’lie’ med syftning på slätter, möjligen i överförd betydelse med syftning på en skarp krök i vattendrag på platsen.

Lockåsbodarna *lōkasbuån, lōkasbuån* (1919). *Läckåsboderne* 1666 (Holm 2012b), *Läckås Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Lockåsbodar* 1781 (LMS Y43), *Lockåsbodarne* 1802 (Burman), *Lockås och Wiksbodarne* 1825, *Lockåsbodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Fäbodstället ligger i en enklav till en annan socken, upplyser sagespersoner under fältstudier 2017. Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Lockåsen* från Myssjö socken.

Långbodarna *långbūan* (1919), *lōgbūan* (1932). *longboen* 1636 (JDL), *Långboderne* 1666 (Holm 2012b), *Lång Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Lång Bodarne* 1781 (LMS Y43), *Långbodarne* 1825, *Långbodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Namnet utgörs av appellativet *lång(fä)bod*, en typ av fäbod (se avsnitt 2).

Lövberget *lōvbērtja*, *lōvbērtja*, *lōv(v)bērtjsbūan* (1919), *lōvbērtje* (1932). *Lövberget* 1766 (ÖLA G3), *Lövbergs Bodarne* 1781 (LMS Y43), *Lövberget* 1959 (C. Olsson 1959), *Lövberget* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet är sekundärt till ett naturnamn och är givet efter läget vid Lövberget; en variant är namnet *Lövbergsbodarna*.

Lövdalsbodarna *lōvdašbūan*, *lōvdašbūan* (1932). *Lövdalsbodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet är givet efter läget i en dal där bäcken Lövan rinner. Fäbodstället kan också benämnas *Lövdalsvallen* enligt sagespersoner vid fältstudier 2017.

Marntallsåsen *māntansāsē* (1919), *mēntansōōsn*, *mēntašōōsn* (1932). *Mandtisaas* 1621, *Mantals Bodar* 1781 (LMS Y43), *Malmtaks åsen* 1798 (Burman), *Mantalsåsen* 1959 (C. Olsson 1959), *Marntallsåsen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Bestämmningsleden är otolkad. Namnformen *Marntallsåsen* kan eventuellt vara resultatet av en folketytologisk omtolkning utifrån *martall* 'liten, förviden tall'. Källan från 1798 sätter namnet i förbindelse med malmbrutning. Båda förslagen stämmer dock dåligt med äldsta beläggets *Mandtis-*. "Namnet uttalas *Mantals-* men stavas *Marntallsåsen*" enligt sagespersoner under fältstudier 2017. Namnvarianten *Mantalsbodarna* har också förekommit.

Munkbodvallen *mōgkbūvaln* (1932), *nōrgōšbūan* (1932). *Gamble Norgårdz-boderne* 1666 (Holm 2012b), *Munk bodar* 1766 (ÖLA G3), *Gamla Norgårds Bodar* 1766 (ÖLA G3), *?Norrgårds Bodar* 1781 (LMS Y43), *Gamla Norrgårds-bodarne* 1825 (jb), *?Norrgårdsbodarne* 1881 jb, *Munkbodvallen* 1959 (C. Olsson 1959), *Munkbodvallen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodstället kallades förr *Norrgårdsbodarna*, en sammansättning med bebyggelsenamnet *Norrgården*. Vad bestämmningsleden *Munk-* syftar på är osäkert. Sagespersonerna under fältstudier 2017 var oense om huruvida formen *Munkvallen* eller *Munkbodvallen* är att föredra.

Munkskallvallen *Munkskalle Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Munk-Skäll-bodd*. 1802 (Burman), *Munkskallen* 1825 (jb), *Munkskallvallen* 2022 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet är givet efter läget vid berget Munkskallen.

Mustvallen *mūstvāln*, *mūstvāln* (1919), *mūstvāln* (1932). *Musteboderne* 1666 (Holm 2012b), *Must Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Mustbodarne* 1781 (LMS Y43), *Mustvallen* 1802 (Burman), *Mustebodarne* 1825 (jb), *Mustvallen* 1959 (C. Olsson 1959),

Mustvallen 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet innehåller dialektordet *must* 'fuktighet, saftighet' och kan syfta på gräs eller annan växtlighet på platsen.

Myssjö-Svartåsens fåbodar *Myssjö-Svartåsens Fåbodar* 1781 (LMS Y43). Fåbodnamnet innehåller sockennamnet *Myssjö* och bynamnet *Svartåsen*, och syftar på fåbodar tillhörande byn Svartåsen i Myssjö socken.

Norra Landsomsbodarna *Norre Landsomboderne* 1666 (Holm 2012b). Namnet innehåller *norr* och fåbodnamnet *Landsomsbodarna* (se detta namn).

Norrgårdsbodarna se *Munkbodvallen*

Nybodarna (1) *nybūian* (1919), *nybūian* (1932). *Ny Bodarne* 1766 (ÖLA G3), *Nybodarne* 1781 (LMS Y43), *Nybodarne* 1825 (jb), *Nybodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Nybodarna* 2024 (Min karta, Lantmäteriet). Fåbodställe strax söder om Valskaftet. Namnet innehåller ordet *ny*, jämför fåbodnamnen på *Gammal-*.

Nybodarna (2) *Nybodarne* 1781 (LMS Y43), *Nybodarna* 2024 (Min karta, Lantmäteriet). Fåbodställe invid Nybodhöjden i Myssjö socken. Namnet innehåller ordet *ny*, jämför fåbodnamnen på *Gammal-*.

Oldbergsbodarna *òlbæsbūian*, *òlbæsbūian*, *òlbæsbūian* (1919), *òlbæsbūian* (1932). *Oldbergs Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Olbergs Bodarne* 1802 (Burman), *Oldbergsbodarne* 1825 (jb), *Oldbergsbodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Fåbodnamnet innehåller bynamnet *Oldberg* från Näs socken.

Orrgårdsvallen *Orrgårdsvallen* 1959 (C. Olsson 1959). Fåbodnamnet innehåller bynamnet *Orrgården* och var okänt för sagespersoner vid fältstudier 2017.

Paulsbodarna se *Pullvallen*

Prästbodarna *præsbūian*, *prèsbūian*, *præstbūian* (1919), *præs(t)būian* (1932). *Södra Arådalen* 1766 (ÖLA G3), *Prest Bodarne* 1781 (LMS Y43), *Södra Arådahlen kallad äfven Prästbodarne* 1825 (jb) *Prästbodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Prästbodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet innehåller yrkesbeteckningen *präst*. Det alternativa namnet *Södra Arådalen* är sekundärt till naturnamnet *Arådalen*, som i sin tur innehåller naturnamnet *Arån* (se även namnet *Arådalen* i bebyggelsenamnsdelen).

Namnet ska ej sammanblandas med *Prästvallen* nedan.

Prästvallen *præstváln* (1919), *præstváln* (1932). *Prästvallen* 1959 (C. Olsson 1959), *Prästvallen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Namnet innehåller yrkesbeteckningen *präst*.

Namnet ska ej sammanblandas med *Prästbodarna* ovan.

Pullen se *Pullvallen*

Pullvallen *pul̥n*, *pul̥n* (1919), *pul̥n* (1932). *Pullsboderne* 1666 (Holm 2012b), *Påls Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Påls bodar* 1781 (LMS Y43), *Pull-bodarne* 1802 (Burman), *Pålsbodarne* 1825 (jb), *Pullen* 1959 (C. Olsson 1959), *Pullvallen* 2021 (Min Karta, Lantmäteriet). Namnet är otolkat. Möjligen kan ursprunget sökas i sydsamiskans *bueledh* 'att brinna'. Flera samiska språk har appellativ och ortnamnselement med betydelsen 'bränt ställe', till exempel pitesamiska *bållem*, lulesamiska *boullem*, nord-samiska *buollán* eller umesamiska *buollám* (bara i ortnamn).

Råriksvallen *rår̥ksváln* (1932). Bestämmningsleden är eventuellt samhörig med den i namnet på närliggande *Rörösjön* (OAU). Namnet var okänt av informanterna vid fältstudier 2017.

Röröbodarna *Röröbodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Rörön* från Marby socken. Byn hörde tidigare till Ovikens socken.

Sandbodvallen *sànbuáan*, *sànbuáan* (1919), *sàmbuáan* (1932), *Sann bodar* 1766 (ÖLA G3), *Sannebodarna* 1825 (jb), *Sandbodarna* 1959 (C. Olsson 1959), *Sandbodvallen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet innehåller troligen bynamnet *Sanne* från Hackås socken, snarare än appellativet *sand*. Det heter *Sandbodåsen*, enligt sagespersoner vid fältstudier 2017. Sandbodvallen och Sandbodåsen är dock två närliggande men olika platser såväl på dagens karta som på Generalstabskartan från 1923 och Ekonomiska kartan från 1976 samt förarbeten till den senare (OAU). Här måste någon sammanblandning ha skett.

Sjättdrolet *šæt̥dr̥ole* (1932). Fäbodnamnet är sekundärt till ett naturnamn, vilket i sin tur innehåller dialektordet *skett* 'skit' och *drol* 'sumpig myrmark'.

Stavbrännan *stàbrèna*, *stàvbrèna* (1932). *Stabrännan* 1766 (ÖLA G3), *Stafbräns Bodarne* 1781 (LMS Y43), *Staabrånna* 1825 (jb), *Stavbrännan* 1959 (C. Olsson 1959). Fäbodnamnet är sekundärt till ett ägonamn. Ägonamnet i sin tur innehåller *stav* 'klippbrant' och *bränna* 'svedjat område'.

Storgräftån *græftaa* (1909), *stòrgræftòqa* (1932). *Storgräftån* 1959 (C. Olsson 1959), *Storgräftån* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet innehåller naturnamnet *Gräftån* (se även *Gräftåbodarna*)

Strömborgen *stròmbòrja* (1919), *stròmbòrja* (1932). *Strömborgen* 1959 (C. Olsson 1959). Namnet innehåller *ström* 'vattendrag' och *borg* i betydelsen 'höjd', jämför bynamnet *Borgen* i Ovikens socken.

Stuguberget *stùgubérja* (1919), *stùgubérje* (1932). *Stugubäckzboderne*, *Stugubergzoderne* 1666 (Holm 2012b), *Stubacks Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Stugubergs*

Bodarne 1781 (LMS Y43), *Stugubäcksbodarne* 1825 (jb), *Stuguberget* 1959 (C. Olsson 1959), *Stuguberget* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet är sekundärt till naturnamnet *Stuguberget*. Källorna uppvisar en variation mellan *back/bäck/berg* i beläggen, en sammanblandning som förmodligen underlättats av att den delen i namnet varit obetonad, samt förekomsten av ett intilliggande vattendrag.

Svartåsen *våstsvotåsen*, *svotåsen* (1932). Fäbodnamnet är sekundärt till ett möjligt naturnamn **Svartåsen*. Fäbodstället ligger i en annan socken, enligt sagespersoner under fältstudier 2017.

Svedjebodarna *svējebūan*, *svējebūan*, *svējebūan* (1919), *svējebūan* (1932). *Svedjebo Fäbodar* 1781 (LMS Y43), *Svedjebodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Namnet är möjligen bildat till ordet *svedja* 'svedjat område' eller, kanske troligare, visar på samband med bebyggelsen *Svedje* i Myssjö socken.

Svedje och Persås fäbodar *Svedje och Persås Fäbodar* 1781 (LMS Y43), Fäbodnamnet innehåller bynamnen *Svedje* och *Persåsen* från Myssjö socken.

Södra Mantilsåsen *Södra Mantilsåsen* 1766 (ÖLA G3). Namnet är otolkat. Möjligen är det samhörigt med fäbodnamnet *Marntallsåsen*.

Torellsvallen *Torrellswallen* 1666 (Holm 2012b), *Toralls Wallen* 1766 (ÖLA G3), *Torellsvallen* 1825 (jb). Bestämmningsleden är otolkad. *Torellsvallen* och *Torråsvallen* är möjligen varianter, då det även finns skrivningar med *l* för *Torråsvallen*.

Torråsvallen *tōrasvālŋ* (1919), *tōrosvālŋ* (1932). *Torråls Vall* 1781 (LMS Y43), *Torråsvallen* 1959 (C. Olsson 1959), *Torråsvallen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Bestämmningsleden är otolkad. Det finns inget känt, närliggande naturnamn **Torråsen* att ansluta till. Möjligen är namnformen samhörigt med *Torellsvallen* ovan.

Tosås fäbodvall se *Dalåsbodarna*

Tärisbodarna Muntlig uppgift (fältstudier 2017). *Tärisbodarna* 2021 (Min karta, Lantmäteriet). Bestämmningsleden är otolkad. Detta namn har ej samma syftning som *Torråsvallen*. Fäbodstället ligger i en enklav tillhörande Norderö socken.

Valskaftet *våsskåftə* [sic] (1919), *våskåfte* (1932). *Waalskaffte*, *Wahlskafftoderne* 1666 (Holm 2012b), *Walskafts Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Hwalskaftet* 1798 (Burman), *Wållskaftsbodarne* 1825 (jb), *Valskaftet* 1959 (C. Olsson 1959), *Valskaftet* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet är sekundärt till ett naturnamn, vilket i sin tur innehåller huvudleden *vål* 'lägre berg' och bestämningsleden *skaft* i betydelsen 'bergsarm utgående från berg/fjäll'. En namnvariant är *Valskaftsbodarna*. Möjligen kan de äldsta beläggen istället syfta på det närliggande f.d. fäbodställe som idag kallas *Gammal-Valskaftet*.

Vibäckvallen *Wijkzboderne* 1666 (Holm 2012b), *Wibäks Bodar* 1766 (ÖLA G3), *Wiksbodas* 1781 (LMS Y43), *Wiksbodarne* 1825 (jb), *Vibäckvallen* 2020 (Min Karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet innehåller naturnamnet *Vibäcken*.

Vikebodarna *Wikebodarne* 1825 (jb), *Wikebodarna* 1881 (jb). *Vikebodarna* finns även upptecknat från 1945, då betecknande en gård. Det ursprungliga fäbodnamnet innehåller möjligen bynamnet *Viken*.

Viksbodarna se *Vibäckvallen*

Västerhallomsbodarna *Wästerhallomsboderne* 1666 (Holm 2012b), *Westerhalloms Fäbodas* 1781 (LMS Y43). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Hallom* från Myssjö socken.

Väster-Hallåsen *Hallås fäbodas* 1781 (LMS Y43), *Väster-Hallåsen* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet *Hallåsen* har använts om två olika ställen med bestämningarna *Väster-* respektive *Öster-* för att skilja dem åt. Fäbodställena hör till Myssjö respektive Bergs socken.

Västnårbodarna *vès(t)norbiān*, *vèstnorbiān* (1919), *vèsnorbiān* (1932). *Wästnåhr boderne*, *Wästnårboderne* 1666 (Holm 2012b), *Westnår Bodas* 1766 (ÖLA G3), *Wästnår bodarne* 1781 (LMS Y43), *Wästnårs bodarne* 1825 (jb), *Västnårbodarna* 1959 (C. Olsson 1959). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Västnår*.

Ångrobodarna *Ångroboderne* 1666 (Holm 2012b), *Ångrobodarne* 1781 (LMS Y43), *Ångrobodarna* 2023 (Min karta, Lantmäteriet). Fäbodnamnet innehåller bynamnet *Ångron* från Myssjö socken.

Källor och litteratur

- Aasen = Aasen, Ivar. 1873. *Norsk Ordbog med dansk Forklaring*. Christiania.
- Abrahamson, Erik. 1936. *Västsvenska ordstudier*. (Nordiska texter och undersökningar 8.) Stockholm.
- Ahnlund, Nils. 1948. *Jämtlands och Härjedalens historia*. D. 1, Intill 1537. Stockholm.
- Aldberg, Johan. 1969. Jämtländskt personnamnsskick under 1500- och 1600-talen. *Oviks- och Myssjöbygden* 1969: 6–12.
- Andersson, Hans G. 1960. *Tolkningar av ortnamn i Bälinge och Tystberga socknar*. Proseminarieuppsats, Stockholms universitet. OAU.
- Andersson, Thorsten. 1968. Bynamnet *Fjälster*. *Ortnamnssällskapets i Uppsala årskrift* 1968: 1–8.
- 1992. Kultplatsbeteckningar i nordiska ortnamn. I: *Sakrale navne. Rapport fra NOR-NAs sekstende symposium i Gilleleje 30.11.–2.12. 1990*. Red.: Fellows-Jensen, Gillian och Bente Holmberg, s. 77–105. (NORNA-rapporter 48). Uppsala.
- 2012. *Gamla strand- och önamn i Bråviksbygden*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 120.) Uppsala.
- Antonson, Hans. 2004. *Landskap och ödesbölen. Jämtland före, under och efter den medeltida agrarkrisen*. (Meddelande. Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet 129.) Stockholm.
- Bakken, Kristin. 1994. Navnelaging og onomastikonet. *Namn og nemne* 11: 35–45.
- Bandle, Oskar. 2001. Skandinavische Inselnamen mit n-Suffix. I: *Schriften zur nordischen Philologie. Sprach-, Literatur- und Kulturgeschichte der skandinavischen Länder zum 75. Geburtstag des Autors*. Red.: Glauser, Jürg und Hans-Peter Nauman, s. 97–117. (Beiträge zur nordischen Philologie 31.) Tübingen und Basel.
- Baudou, Evert. 2002. Kulturprovinser Mellannorrland under järnåldern. *Namn och bygd* 90: 5–36.
- Bergsland, Knut. 1970. Jemtlands grense mot Herjedalen i samisk lys. *Fornvårdaren* 10 (4): 289–309.
- 1995. Samisk som nordisk kilde. I: *Norsk stadnamnarkiv 75 år 1921–1996*. Red.: Schmidt, Tom, s. 27–36. (Årsmelding 1995) Oslo.
- Bjorvand, Harald, och Fredrik Otto Lindeman. 2019. *Våre arveord. Etymologisk ordbok*. 3 uppl. (Instituttet for sammenlignende kulturforskning, Serie B, 105.) Oslo.
- BMSv = *Biografisk matrikel över Svenska kyrkans prästerskap, 1934*. Red.: Ohlsson, Håkan Theodor. Lund. <http://runeberg.org/bioprast/1934/>
- Brevner, Erik. 1942. *Sydöstra Närkes sjönamn. Sjönamnen i Askers, Sköllersta och Kumla härader*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 9.) Uppsala.

- Brink, Stefan. 1984. Absolut datering av bebyggelsenamn. I: *Bebyggelsers og bebyggelsesnavnes alder*. Red.: Dalberg, Vibeke et al., s. 18–66. (NORNA-rapporter 26.) Uppsala.
- 1990a. Cult sites in Northern Sweden. I: *Old Norse and Finnish Religions and Cultic Place-Names. Based on papers read at the Symposium on Encounters between Religions in Old Nordic Times and on Cultic Place-Names held at Åbo, Finland, on the 19th–21st of August 1987*. Red.: Ahlbäck, Tore, s. 458–489. Åbo.
- 1990b. *Sockenbildning och sockennamn. Studier i äldre territoriell indelning i Norden*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 57; Studier till en svensk ortnamnsatlas 14.) Uppsala.
- 1991. Iakttagelser rörande namnen på *-hem* i Sverige. I: *Heiderskrift til Nils Hallan på 65-årsdagen den 13. desember 1991*. Red.: Brink, Stefan et al, s. 66–80. Oslo.
- 1992. Kultkontinuitet från bosättningshistorisk utgångspunkt. I: *Kontinuitet i kult och tro från vikingatid till medeltid*. Red.: Nilsson, Bertil, s. 105–127. Uppsala.
- 1996a. Kristnande och kyrklig organisation i Jämtland. I: *Jämtlands kristnande*. Red.: Brink, Stefan, s. 155–188. (Publikationer. Projektet Sveriges kristnande 4.) Uppsala.
- 1996b. Political and social structures in early Scandinavia. A settlement-historical pre-study of the central place. *Tor* 28: 235–281. Uppsala.
- 2006. *Freluga och Garluö*. Om norrländska ortnamn på *-lo*. I: *Namn och runor. Uppsalastudier i onomastik och runologi till Lennart Elmevik på 70-årsdagen 2 februari 2006*. Red.: Peterson, Lena, Svante Strandberg och Henrik Williams, s. 25–36. (Namn och samhälle 17.) Uppsala.
- Broman = Broman, Olof Johan. Red.: Hægermarck, Karl A. och Anders Grape. *Olof Joh. Bromans Gylisvallur och öfriga skrifter rörande Helsingland*. 1–3. 1911–1954. Upsala: Gestrike-Helsing nation.
- Brylla, Eva. 1987. *Singular ortnamnsböjning i fornsvenskan. Starkt böjda namn med utgångspunkt från sörmländskt material*. (Skrifter utgivna genom Ortnamnsarkivet i Uppsala. Serie B. Meddelanden 6.) Uppsala.
- Bucht, Gösta. 1937. Några synpunkter med anledning av den jämtländska stamsagan. I: *Festskrift till E. Modin på hans 75-årsdag 16/8 1937*. Red.: Festin, Eric, s. 48–62. (Fornvårdaren 6.) Östersund.
- Bucht, Torsten. 1925. Växtnamnet *Dådra* 'Camelina'. *Nysvenska studier* 5: 214–24.
- 1944. Till frågan om *vin*-namn i Ångermanland. *Namn och bygd* 32: 14–49.
- 1947. Ett ångermanländskt växtnamn. *Ångermanland* 1947: 110–119. Härnösand.
- Bugge, Alexander. 1920. Tingsteder, gilder og andre gamle mittpunkter. [Norsk] *Historisk tidsskrift* 5:4: 97–252.
- Bull, Tove. 2017. Samisk (og eventuell finsk?) innverknad på skandinavisk. *Folkmålsstudier* 55: 9–30.
- Burman = Burman, Fale Abrahamsson. 1894 [1990]. Konzept-dagböcker förda under resor i Jämtland åren 1793–1802 i utdrag. I: *Norrländska samlingar*. Red. Nordlander, Johan. (Skrifter utgivna av Johan Nordlander-sällskapet 14.) Stockholm.

- BØ = *Bustadnavn i Østfold*. 1994-. Förf.: Hoel, Kåre. Utgivare: Margit Harsson och Tom Schmidt. Oslo.
- Collinder, Björn. 1964. *Ordbok till Sveriges lapska ortnamn*. Uppsala.
- Dahlstedt, Karl-Hampus. 1950. *Det svenska Vilhelminamålet. Språkgeografiska studier över ett norrländskt nybyggarmål och dess grannndialekter*. 1A. (Skrifter utg. genom Landsmåls- och folkminnesarkivet. Serie A. Folkmål 7.1.) Uppsala.
- 1955. *Efterledsapokope i nordsvenska dialekter. 1A–B. En morfo-fonologisk studie*. (Skrifter utgivna genom Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala. Serie A. Folkmål 11.) Uppsala.
- 1969. Torsten Bucht 1893–1969. *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 92: 109–113.
- Devine, Josefin. 2017. *Ubbe, Gök och Fjäder? Personnamn i ortnamn i Jämtland*. I: *Namn som kjelder. Rapport från Den sekstande nordiske namneforsarkongressen på Jæren folkehøgskule, Kleppe 8.–11. juni 2016*. Red. Schmidt, Tom och Inge Særheim, s. 51–58. (NORNA-rapporter 96.) Uppsala.
- 2021. *Bygden, byarna och buan. Studier av bebyggelsenamnen i Hackås och Ovikens socknar, med ett särskilt avsnitt om fåbodnamnen*. (Studier i Nordsvenska 28.) Umeå.
- DN = *Diplomatarium Norvegicum*. Oldbreve til kundskab om Norges indre og ydre forhold, sprog, slægter, sæder, lovgivning og rettergang i middelalderen. 1849–2011. Christiania.
- DS = *Diplomatarium Suecanum* = *Svenskt diplomatium* (SD).
- DSÅ = Kousgård Sørensen, John. *Danske sø- og ånavne*. 1–8. 1968–1996. København.
- Edlund, Lars-Erik. 1977. *Lägd och slägd – två dialektala terrängbeteckningar*. I: *Provinsliert och universellt. En vänskrift till Karl-Hampus Dahlstedt 19 april 1977*. Red.: Otterbjörk, Roland och Sten Sjöström, s. 162–81. Umeå.
- 1991. Namn på nybyggen. *Västerbotten* 1991 (4): 228–36.
- 2011. Mellan väst och öst. Det jämtska språkområdet över tid ur ett nordiskt perspektiv. I: *Jämtland och den jämtländska världen 1000–1645*. Red.: Holm, Olof, s. 43–90. (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Konferenser 75.) Stockholm.
- 2013. *Löra – ett norrländskt terrängord, dess semantik och etymologi*. I: *Morfars karta visar vägen. Ett urval språkvetenskapliga texter 1979–2013. Festskrift tillägnad professor Lars-Erik Edlund på 60-årsdagen den 16 augusti 2013*. Red.: Jacobsson, Roger, s. 397–409. (Kungliga Skytteanska Samfundets Handlingar 67.) Umeå.
- Elmevik, Lennart. 1967. *Nordiska ord på äldre kāk- och kāk(k)s-*. *En etymologisk och ljudhistorisk undersökning*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 15.) Uppsala.
- 1969. *Hubby och Huggsta. Ortnamnssällskapet i Uppsala årsskrift* 1969: 51–60.
- 1978. Utvecklingen av urnord. *ai* i icke huvudtonig ställning. Ett ljudhistoriskt problem i ny belysning. *Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning* 15: 5–85. Göteborg.
- 1984. Två ordstudier. I: *Festskrift til Einar Lundebj, 3. oktober 1984*. Red.: Fossetøl, Bernt, s. 130–40. Oslo.

- 1994. Ortnamnselementet fornnordiskt *-staðir* – innebörd och ursprung. I: *Vikingetidens sted- og personnavne. Rapport fra NORNA:s 22. symposium i København 14–16 januar 1993*. Red.: Fellows-Jensen, Gillian och Bente Holmberg, s. 113–25. (NORNA-rapporter 54). Uppsala.
- 1996. Valter Jansson 22/5 1907–13/3 1996. *Namn och bygd* 84: 97–101.
- 2000. Om ortnamnselementen *-sta(d)* och *-lösa*. *Namn och bygd* 88: 69–87.
- Eriksson, Herberth. u.å. *Ortnamnen i Svärta socken i Södermanland*. Otryckt arbete, uppsats i OAU.
- Erixon, Sigurd. 1918. Bebyggelseundersökningar. Öfversikt, periodiska bebyggelsetyper, fäbodväsen. *Fataburen* 1918: 21–57. Stockholm.
- 1960. *Svenska byar utan systematisk reglering. En jämförande historisk undersökning utarbetad med stöd av Nordiska museet och Samfundet för svensk folklivsforskning*. Stockholm.
- Erlandsson, Birgitta. 1972. *Om växlingen ū-ō i ord av typen no. bru–sv. bro*. (Lunda-studier i nordisk språkvetenskap. Serie A, 22.) Lund.
- Flemström, Bertil. 1944. Svanen i ortnamn inom Jämtlands län. *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift* 1944: 25–31.
- 1960. *Ortnamnen i Medelpad. En översikt*. Sundsvall. (Särtryck ur: *Medelpad. Drag ur bygdens historia*, Timrå.)
- 1972a. Håxås. *Östersunds-Posten*, 5 september 1972.
- 1972b. *Jämtländska ortnamn*. Östersund.
- 1973. Kårgärde. *Östersunds-Posten*, 30 april 1973.
- 1980. [Recension av] Helge Salvesen, Jord i Jemtland 1979. *Namn och bygd* 68: 159–61.
- 1983. *Ortnamn i Jämtland*. Stockholm.
- Fornvårdaren*. 1925–. [Numera:] Jamtli. Östersund.
- Franzén, Gösta. 1982. *Ortnamn i Östergötland*. Stockholm.
- Fridell, Staffan. 1992. *Ortnamn på -ryd i Småland*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 60; Studier till en svensk ortnamnsatlas 15.) Uppsala.
- 1995. Nordiska inbyggarbeteckningar. En kortfattad kritisk översikt. *Namn och bygd* 83: 139–150.
- 2006. *Ortnamn i stilistisk variation*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 95.) Uppsala.
- Fries, Sigurd. 1957. *Studier över nordiska trädnamn*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 29; Studier till en svensk dialektgeografisk atlas 3.) Uppsala.
- 1979. Uppgifter inom svensk växtnamnsforskning. *Saga och sed* 1979: 28–39.
- 1986. *Fugels-ø – Kalvsvik – Steinseng*. Mansnamn eller appellativer i förlederna? I: *Personnamn i stadnamn. Artikkelsamling frå NORNAs tolvte symposium i Trondheim 14.–16. mai 1984*. Red. Sandnes, Jørn och Ola Stemshaug, s. 17–23. (NORNA-rapporter 33.) Uppsala.

- 1991. Våra ortnamn. *Västerbotten* 1991 (4): 182–227.
- Fritzner = Fritzner, Johan. 1896. *Ordbog over det gamle norske Sprog*. 1–3. Kristiania.
- Gadd, Carl-Johan (red.). 2000. *Det svenska jordbrukets historia* Bd 3 *Den agrara revolutionen: 1700-1870*. Stockholm: Natur och kultur/LT i samarbete med Nordiska museet och Stift. Lagersberg.
- Geijer, Herman. 1921. Några bidrag till frågan om tilljämningens ock apokopens utbredningsvägar. *Svenska landsmål och svenskt folkliv* B 18: 3–98. Stockholm.
- GFR = *Konung Gustaf den förstes registratur 1521–1560*. Stockholm. Riksarkivet.
- Gothe, Richard. 1993. *Finnkolonisationen inom Ångermanland, Södra Lappmarken och Jämtland. Kultur- och bebyggelsehistoriska undersökningar från 15-, 16- och 1700-talen*. Mora.
- Gräslund, Anne-Sofie. 1996. Kristna inslag i Jämtlands vikingatid. I: *Jämtlands kristnande*. Red.: Brink, Stefan, s. 21–44. (Publikationer. Projektet Sveriges kristnande 4.) Uppsala.
- Hagberg, Ulf Erik. 1967. *The archaeology of Skedemosse. 2. The votive deposits in the Skedemosse fen and their relation to the Iron-Age settlement on Öland, Sweden*. Stockholm.
- Hald, Kristian. 1942. *De danske stednavne paa -um*. (Universitets-jubilæets danske samfunds skriftserie 333.) København.
- Hallan, Nils. 1976. Stadnamn i grenseland. *Maal og minne* 1976: 30–45.
- Hallberg, Göran. 1983. *Ortnamn i Småland*. Stockholm.
- Hansson, Anders, Carina Olson, Jan Storå, Stig Welinder, Åsa Zetterström. 2005. *Agrarkris och ödegårdar i Jämtland*. Östersund.
- Hansson, Anders. 2008. Fångstgrop. En avancerad jaktmetod. *Jämten* 102: 98–107.
- Harisson, Mostafa. 2008. Mellan hedendom och kristendom. *Oviks- och Myssjöbygden* 52: 15–33.
- Harnesk, Paul. 1964. *Vem är vem? 2, Svealand utom Stor-Stockholm*. Stockholm.
<http://runeberg.org/vemarvem/svea64/>
- Hasselbrink, Gustav. 1981. *Südlappisches Wörterbuch*. 1. (Skrifter utgivna genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. C:4.) Uppsala.
- Hedblom, Folke. 1950. *Säljet och Bresiljorna. Ortnamnsällskapets i Uppsala årsskrift* 1950. S. 39–46.
- 1958. *Gästriklands äldre bebyggelsenamn*. Gävle.
- Hellberg, Lars. 1950. *Inbyggarnamn på -karlar i svenska ortnamn*. (Studier till en svensk ortnamnsatlas 6.) Uppsala.
- 1958. De gotländska ortnamnen på *-städe* och *-städar*. *Namn och bygd* 46: 1–114.
- 1960. *Plural form i äldre nordiskt ortnamnskick*. (Uppsala universitets årsskrift 1960:1.) Uppsala.
- 1967. *Kumlabygden. Forntid, nutid och framtid*. 3. *Ortnamn och äldre bebyggelse*. Kumla.
- 1973. *Skänninge och Skenaån*. En ortnamnskombination i ljudhistorisk belysning. I:

Svenska studier från runtid till nutid tillägnade Carl Ivar Ståhle på 60-årsdagen den 27 juni 1973. S. 37–52. (Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 48.) Stockholm.

- 1979. Ortnamnsförklaringar. I: *Vägvisare till kulturen i Uppsala län*. Red.: Berg, Anna-Märta, s. 208–216. Uppsala.
- 1987. *Ortnamnen och den svenska bosättningen på Åland*. 2 uppl. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 541; Studier i nordisk filologi 68.) Helsingfors.
- Hellquist, Elof. 1903–1906. *Studier öfver de svenska sjönamnen, deras härledning och historia*. (Svenska landsmål 20.) Stockholm.
- 1912. Fornsvenska tillnamn. I: *Xenia Lideniana. Festskrift tillägnad professor Evald Lidén på hand femtioårsdag den 3 oktober 1912*. Red.: Noreen, Adolf, s. 84–115. Stockholm.
- 1918. *De svenska ortnamnen på -by. En öfversikt*. (Göteborgs kungl. vetenskaps- och vitterhets-samhälles handlingar. Följd 4, 20:2.) Göteborg.
- 1948. *Svensk etymologisk ordbok*. 3 uppl. Lund.
- Hellström, Solbritt. 2008. *Att vänja sig till det svenska språket. Studier av en individuell skriftspråklig förändring utifrån Olof Bertilssons kyrkobok 1636–1668*. (Nordsvenska 14.) Umeå.
- Hemmendorff, Ove. 1989. *Arkeologi i fjäll, skog och bygd. 1 Stenålder – tidig järnålder*. Östersund.
- 2010. Långsiktigt hållbara lokaliseringar. Makt, kult och platskontinuitet på Frösön. *Arkeologi i norr* 12: 37–81. <https://www.arkeologiinnorr.se/Hemmendorff%20AiN%2012.pdf>
- Hesselman, Bengt. 1948–1953. Huvudlinjer i nordisk språkhistoria. Utg. med register, litteraturförteckning och efterskrift av Manne Eriksson. Uppsala, Stockholm, Oslo & København. (Nordisk kultur 3–4.)
- HH = *Historiska handlingar*. 1–41. Kungl. samfundet för utgivande af handskrifter rörande Skandinaviens historia. 1861–1979. Stockholm.
- Hildebrandt, Margareta. 1989. *Frösö kyrka på hednisk grund*. Östersund.
- Holm, Gösta. 1967. (Red.) *En diskussion om sta-namnen. Förhandlingar vid symposium i Lund 1963*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie A, 18.) Lund.
- 1980. Nordiskt och lapskt i Lapplands ortnamn. I: *Ortnamn och språkkontakt. Handlingar från NORNA:s sjätte symposium i Uppsala 5–7 maj 1978*. Red. Andersson, Thorsten, Eva Brylla och Allan Rostvik, sid. 28–62. (NORNA-rapporter 17.) Uppsala.
- 1983. Hur länge har det funnits samer i Jämtland–Härjedalen? I: *Folk og ressurser i nord. Foredrag fra Symposium om midt- og nordskandinavisk kultur ved universitetet i Trondheim, Norges lærerhøgskole 21–23 juni 1982*. Red.: Sandnes, Jørn, s. 237–258. Trondheim.
- Holm, Olof. 2011. (Red.) *Jämtland och den jämtländska världen 1000–1645*. (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Konferenser 75.) Stockholm.
- 2012a. *Självägarruadernas egenart. Jämtland och andra områden i Skandinavien med småskaligt jordäggande 900–1500*. Stockholm.

- 2012b. (Red.) *Jämtlands avradsland 1649 och 1666*. (Källor till Jämtlands och Härjedalens historia.) Landsarkivet i Östersund och Jämtlands läns fornskriftssällskap. http://www.fornskrift.se/Avskrifter/Jamtlands_avradsland.pdf
- 2017. *Hälle, Hällne* och fsv. **hændil*. *Namn och bygd* 105: 51–70.
- 2020. Gård- och bynamnsbildning i Jämtland från vikingatiden till 1500-talet. *Namn och bygd* 108. Uppsala.
- Holm, Olof, och Josefin Devine. 2019. Om *Namn* i Jämtland. *Namn och bygd* 107: 121–22.
- HsKH = *Handlingar rörande Skandinaviens historia*. 1–40. Kungl Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia. 1816–1860. Stockholm.
- Huldén, Lars. 1962. Finsk-svenska blandnamn i Österbotten. *Namn och bygd* 50: 113–34.
- Hülphers, Abraham Abrahamsson. 1775 [faksimil 1912]. *Samlingar til en beskrifning öfwer Norrland*. Saml. 2, Om Jämtland. Västerås.
- Høeg, Ove Arbo. 1974. *Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925–1973*. Oslo.
- Indrebø, Gustav. 1923. *Norske innsjønamn. 1. Upplands fylke*. (Skrifter. Videnskabselskapet i Kristiania. II, Historisk-filosofisk Klasse 1923:7) Kristiania.
- Jacobsson, Lisa, Camilla Olofsson, Ulrika Stenbäck Lönnquist och Stig Welinder. 2010. Fyra berättelser om arkeologins tysta människor på en fåbod. *Rig* 2010 (2): 65–82.
- Jansson, Valter. 1940. *Gräfte*. *Namn och bygd* 28: 66–93.
- 1951. *Nordiska vin-namn. En ortnamnstyp och dess historia*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 24; Studier till en svensk ortnamnsatlas 8.) Uppsala.
- JDL = *Jämtlands domböcker och landstingsprotokoll*. 1933. (Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftssällskap 3.) Östersund.
- JFT = *Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift*. 1–7. 1889–1921. Östersund.
- JHD = *Jämtlands och Härjedalens diplomatarium*. 1–, register 1–. 1943–. Jämtlands läns biblioteks diplomatariekommitté. Östersund.
- JHD Suppl. = *Jämtlands och Härjedalens diplomatarium*. Supplement. 1999. Red.: Holm, Olof. (Forskningsrapport. Landsarkivet i Östersund, 3.) Östersund.
- Jordebog for Jemteland 1546. I: *Regnskaber 1433–1559*. Rigsarkivet, København. <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=20118567#27996454199686>
- JR = *Jämtländska räkenskaper 1564–1571*. 1944–1948. (Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskriftssällskap 8–9.) Östersund.
- Jönsson, Fridolf. 1938. *Sjönammen i Vena socken*. Otryckt arbete, uppsats i OAU.
- 1972. Ortnamn. I: *Gislaveds historia*. Red. av Sundberg, Sven-Gunnar, s. 27–45. Gislaved.
- Kousgård Sørensen, John. 1989. Om personnavne på *-vilvæ* og den førkristne præstestand. Med nogle overvejelser over en omstridt passage i Glavendrup-stenens indskrift. *Danske studier* 1989: 5–33.
- Kusmenko, Jurij K. 2008. *Der samische Einfluss auf die skandinavischen Sprachen*. Ein

- Beitrag zur skandinavischen Sprachgeschichte.* (Berliner Beiträge zur Skandinavistik 10.) Berlin.
- Larsson, Jesper. 2009. *Fäbodväsendet 1550–1920. Ett centralt element i Nordsveriges jordbruksystem.* Uppsala. Sveriges lantbruksuniversitet.
- Lind = E. H. Lind. *Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden.* 1905–1915. Uppsala.
- Lind Bin. = E. H. Lind. *Norsk-isländska personbinamn från medeltiden.* 1920–1921. Uppsala.
- Lind Suppl. = E. H. Lind. *Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden.* 1931. Supplementband. Oslo.
- Lindberg, Carl. 1933. *Ullvi och Hov.* En studie över bygdens utveckling i Hackås socken. *Jämten* 27: 28–38.
- 1937. De jämtländska sockennamnens ursprung – by-, gränd- eller bygdnamn. *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift* 1937: 17–68.
- 1941. *Terrängordet köl* (käl, kielas). *En betydelsehistorisk och -geografisk undersökning.* Uppsala.
- Lindblad, Jakob (Red.). 2002. *Jämtland - landskapets kyrkor.* Stockholm.
- Lindblom, Else Britt. 1988. *Studier över önamnen i Luleå skärgård.* (Skrifter utgivna av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Serie B, Namn 3.) Umeå.
- Linde, Gunnar. 1951. *Studier över de svenska sta-namnen.* (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 26; Studier till en svensk ortnamnsatlas 9.) Uppsala.
- Lindén, Bror. 1936. Hanaknä. *Namn och bygd* 24: 114–21.
- 1950. *Dalska namn och ordstudier gällande särskilt Mora tingslag och Österdalsområdet.* 1:2, Serieordnade smärre studier, Ser. 2. (Svenska landsmål och svenskt folkliv B 55.) Uppsala.
- 1968. Fu, Fudal och Fåsås m.m. Ett namnkomplex från Mora sockens Östbyggeområde. *Namn och bygd* 56: 136–142.
- Lindqvist, Natan. 1926. *Bjärka-Säby ortnamn.* 1. (Bjärka-Säby i monografier 12.) Stockholm.
- Lindroth, Hjalmar. 1916. *De nordiska ortnamnen på -rum. Språklig och bebyggelsehistorisk undersökning.* (Göteborgs kungl. vetenskaps- och vitterhets-samhälles handlingar. Följd 4, 18:1.) Göteborg.
- 1919. *En nordisk gudagestalt i ny belysning genom ortnamnen.* (Antikvarisk tidskrift för Sverige 20:4.) Stockholm.
- Lundahl, Ivar. 1944. Om urnordisk synkope i fyrstaviga ord. *Arkiv för nordisk filologi* 58: 1–15.
- 1956. Rickomberga. *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift* 1956: 34–40.
- Lundgren–Brate = Lundgren, Magnus, Erik Brate & E. H. Lind. *Svenska personnamn från medeltiden antecknade ock ordnade.* 1892–1934. (Svenska landsmål och svenskt folkliv 10:6–7.) Uppsala.

- Lundqvist, Björn. 2020. *Rödhågna – Riddovardo* i Vemdalens socken i Härjedalen. I: *Namn och namnvård. Vänskrift till Annette C. Torensjö på 60-årsdagen den 18 november 2020*. Red.: Nyström, Staffan, Svante Strandberg och Mats Wahlberg, s. 89–96. (Namn och samhälle 31.) Uppsala.
- Lundqvist, Jan. 1969. *Beskrivning till Jordartskarta över Jämtlands län*. (Sveriges geologiska undersökning. Avhandlingar och uppsatser 45.) Stockholm.
- Lundström, Ulf. 2015. *Bebyggelsenamnen i Bureå, Burträsk och Lövångers socknar, jämte studier av huvudleder och nybyggesamn*. (Nordsvenska 23; Kungl. Skytteanska Samfundets Handlingar 70.) Umeå.
- Magnusson, Gert. 1986. *Lågteknisk järnhantering i Jämtlands län*. (Jernkontorets bergshistoriska skriftserie 22.) Stockholm.
- Moberg, Lennart. 1947. Ortnamnen i Tjust. *Tjustbygdens kulturhistoriska förening* 1947: 5–68.
- Modéer, Ivar. 1936. *Färdvägar och sjömärken vid Nordens kuster. Namntolkningar*. (Arbeten utgivna med understöd av Vilhelm Ekmans universitetsfond 45.) Uppsala.
- 1949. Ankarsrum. *Namn och bygd* 37: 1–19.
- Modin, Erik. 1949. *Härjedalens ortnamn och bygdesägner*. Sveg.
- Monum. Upl. = Rhezelius, I. H. *Monumenta Uplandica. Reseanteckningar från åren 1635, 1636, 1638*. Utgifna af Stenbock, C. N. (Upplands fornminnesförenings tidskrift 7.) Uppsala.
- Myrdal, Janken, och Johan Söderberg. 1991. *Kontinuitetens dynamik. Agrar ekonomi i 1500-talets Sverige*. (Stockholm studies in economic history 15.) Stockholm.
- Naert, Aino. 1995. *Ortnamn i språkkontakt. Metoddiskussion med utgångspunkt i ortnamns-skicket i ett finsk-svenskt kontaktområde*. (Nomina Germanica 20.) Uppsala.
- Neumüller, Kristina. 2010. *Grindstugan, Römossen och Trumslagartorp*. Nybyggesamn i Rekarnebygden under 1500- och 1600-talet. *Ortnamns-sällskapets i Uppsala årsskrift* 2010: 35–59.
- NG = *Norske Gaardnavne. Oplysninger samlede til Brug ved Matrikelens Revision. Efter offentlig Foranstaltning udgivne med tilføiede Forklaringer*. Forord og Indledning. + 1–19. 1897–1936. Red.: Rygh, Oluf et al. Kristiania.
- Nilsson, Jan. 1986. *Relation och namn. Två kapitel om nordiska prepositionsamn och liknande ortnamnskonstruktioner*. (Acta Universitatis Umensis. Umeå studies in the humanities 78.) Umeå.
- NO = *Norsk ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet*. 1–12. 1966–2016. Red.: Hellevik, Alf et al. Oslo.
- Nordlander, Johan. 1882. *Sil ock sel i norrländska ortnamn, jämte ett tillägg innehållande sagan om Gunnhild Snälla*. (Svenska landsmålen ock svenskt folkliv 2:6.) Stockholm.
- 1892 [1990]. *Norrländska samlingar. Första serien* = 1–6. (Skrifter utgivna av Johan Nordlander-sällskapet 14.) Umeå.
- 1896. Några norrländska ortnamns etymologi. *Svenska fornminnesföreningens tidskrift* 9: 298–318.

- 1899. *Jämtländska ortnamn tolkade*. (Svenska landsmålen ock svenskt folkliv 15:2.) Stockholm.
- 1903. Medelpads äldre byanamn. Försök till tolkning. I: *Norrländska samlingar*. Nordlander, Johan, 1892 [1990], s. 219–259. (Skrifter utgivna av Johan Nordlander-sällskapet 14.) Umeå.
- 1908. Om Norrlands urgamla kulturbygd. *Ymer* 27: 49–75. <https://runeberg.org/ymer/1907/>
- 1914. Om jämtarnas gamla namnskick. *Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift* 6: 71–84.
- Noreen, Adolf. 1903. *Spridda studier. Populära uppsatser. Samling 2*. Stockholm.
- Norrøn ordbok*. 5 utg. av Gamalnorsk ordbok ved Hægstad og Torp. Red.: Heggstad, Leiv, Finn Hødnebo & Erik Simensen. 2008. Oslo.
- NSH = *Norsk språkhistorie 2*. Praxis. Red.: Mæhlum, Brit. 2018. Oslo.
- NSL = *Norsk stadnamnleksikon*. 4 utg. Red.: Sandnes, Jørn & Ola Stemshaug. Oslo.
- NU = *Norrländsk uppslagsbok. Ett uppslagsverk på vetenskaplig grund om den norrländska regionen*. 1–4. Chefred.: Marklund, Kari (1), Lars-Erik Edlund (2–4). 1993–1996. Höganäs (1), Umeå (2–4).
- Nyman, Eva. 2000. *Nordiska ortnamn på -und*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 70; Studier till en svensk ortnamnsatlas 16.) Uppsala.
- 2014. Sakrala ortnamn i Mellannorrland. En översikt. I: *Den heliga platsen. Handlingar från symposiet Den heliga platsen. Härnösand 15–18 september 2011*. Red.: Nyman, Eva, Jörgen Magnusson och Elżbieta Strzelecka, s. 179–209. (Skrifter i Humaniora vid Mittuniversitetet 1.) Härnösand.
- Nyström, Staffan. 1988. *Ord för höjder och sluttningar i Daga härad. En studie över betydelsen hos två grupper terrängbetecknande appellativ och ortnamnselement*. (Skrifter utgivna genom Ortnamnsarkivet i Uppsala. Serie B. Meddelanden 7.) Uppsala.
- 1995. Lexikon och onomastikon – två samverkande system. *Namn og nemne* 12: 81–87.
- OFSFdig = *Ordbok över Finlands svenska folkmål*. [digital resurs] <https://kaino.kotus.fi/fo/?p=main> (läst 2021-01-28). Institutet för de inhemska språken.
- OGB = *Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län*. 1923–. utg. av Dialekt- och ortnamnsarkivet i Göteborg [Numera av Institutet för språk och folkminnen.] Göteborg.
- Olson, Emil. 1916. *De appellativa substantivens bildning i fornsvenskan. Bidrag till den fornsvenska ordbildningsläran*. Lund.
- Olsson, Christina. 1959. *Böndernas utnyttjande av utmarken för bete och foderfångst i Oviken socken, Jämtlands län, från slutet av 1800-talet fram till våra dagar*. Proseminarieuppsats, Uppsala universitet. OAU.
- Olsson, Ingemar. 1959. *Gotländska terrängord*. (Stockholm studies in Scandinavian philology. N.S 3.) Stockholm.
- Olsson, Peter. 1896. Ortnamnen i Jämtland och Herjådalen jämte upplysningar om byarnes ålder. *Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift* 2: 142–182.

- Oscarsson, Bo. 2001. *Orlboka. Ordbok över janskan*. Östersund.
- Otterbjörk, Roland. 1948. *Sockennamnet Sorunda jämte socknens medeltida by- & gårdnamn*. Otryckt arbete. Proseminarieuppsats i OAU.
- Palm, David. 1931. Medelpadska ortnamn. En herre för från Sundsvall till Ånge. *Ålsta. Medelpads folkhögskolas elevförbunds årskrift* 7: 32–41.
- Pellijeff, Gunnar. 1966. Ortnamnslån. Några synpunkter. *Namn och bygd* 54: 84–94.
- 1967. Archaeology and place-names. I: Hagberg, Ulf Erik. *The archaeology of Skedemosse. 2. The votive deposits in the Skedemosse fen and their relation to the Iron-Age settlement on Öland, Sweden*, s. 131–137. Stockholm.
- 1991. Ortnamnselementet *skede*. *Namn och bygd* 79: 61–68.
- Peterson, Lena. 2007. *Nordiskt runnamnslexikon*. Uppsala.
<https://isof.diva-portal.org/smash/get/diva2:1108274/FULLTEXT01.pdf>
- Petrulevich, Alexandra. 2016. *Ortnamnsanpassning som process. En undersökning av vendiska ortnamn och ortnamnsvarianter i Knytlunga saga*. (Namn och samhälle 28.) Uppsala.
- Qvigstad, Just Knud. 1893. *Nordische Lehnwörter im Lappischen*. (Christiania videnskabs-selskabs förhandlingar 1893:1.) Christiania.
- Rahm, Annabell. 2013. *Jordbruk och järnproduktion i Jämtland. Två näringar i södra Stor-sjöbygden under folkvandringstid*. Kandidatuppsats i arkeologi, Stockholms universitet.
- Rahmqvist, Sigurd. 1996. *Sätessgård och gods. De medeltida frälsegodsens framväxt mot bakgrund av Upplands bebyggelsehistoria*. (Upplands fornminnesförenings tidskrift 53.) Uppsala.
- Reinhammar, Maj. 1973. *Om dativ i svenska och norska dialekter*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 53; Studier till en svensk dialektatlas 6.) Uppsala.
- Rießler, Michael. 2004. Präaspiration im Nordgermanischen. I: *The Sámi and the Scandinavians. Aspects of 2000 years of contact*. Red.: Kusmenko, Jurij, s. 199–213. (Schriften zur Kulturwissenschaft 55.) Hamburg.
- Rietz = Rietz, Johan Ernst. 1867. *Svenskt dialekt-lexikon. Ordbok öfver svenska allmogenspråket*. Lund.
- Ruong, Israel. 1983. Björn Collinder 1894–1983. *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 106: 243–249.
- Ryen, Jon Olav. 2015. *Stedsnavn i Nord-Østerdal med Rondane, Rørosfella og Femundstraktene*. Oslo.
- Rygh, Oluf. 1901. *Gamle personnavne i norske stedsnavne*. Kristiania.
- Sahlgren, Jöran. 1930. Ordlängdsbalansen i svenskan. *Namn och bygd* 18: 61–86.
- 1939. *Jum och Jumkil*. En studie över ortnamnen på *-hem*. *Saga och sed* 1938: 64–83.
- 1947. Namnet Uppsala. *Ortnamnsällskapet i Uppsala årskrift* 1947: 5–11.
- 1950. Hednisk gudalära och nordiska ortnamn. *Namn och bygd* 38: 1–37.

- 1963. Nordisk hedendom. Kritiska anmärkningar. *Namn och bygd* 51: 162–68.
- Salvesen, Helge. 1979. *Jord i Jemtland. Bosetningshistoriske og økonomiske studier i grenseland ca 1200–1650*. (Det nordiske ødegårdsprosjekt 5.) Östersund.
- Sandnes, Jørn. 1982. Gårdsnavn og bosetning i Jämtland i eldre tid. *Namn och bygd* 70: 125–135.
- 1989. Ljåen og krøttermulen. Om opphav og alder til det norske seterbruket. *Historisk tidsskrift* [utg. av Den norske historiske forening] 3: 351–57.
- 2000. *Stadիր-forskning og stadիր-navn i Norge*. *Namn och bygd* 88: 53–67.
- SAOB = *Svenska akademien ordbok*. 1–. (1893) 1898–. Lund.
- SBL = *Svenskt biografiskt lexikon*. 1–. 1917–. Riksarkivet. <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Start.aspx>
- Schmidt, Tom. 2000. *Norske gårdsnavn på -by og -bø med personnavnforledd*. Del 1. (Acta Humaniora 87.) Oslo.
- 2005. *Nøvn austa åsen. Bustadsnamn i Øystre Slidre*. Oslo.
- 2009. *Nøvn vesta åsen. Bustadsnamn i Vestre Slidre*. Oslo.
- 2013. *Bøle, Bøler og -bøll(e) i norske gårdsnavn*. *Namn og Nemne* 30: 13–48.
- Schylberg, Sven. 1988. Jon Parter och sockennamnet Hackås. En studie i Billstaåns historia. I: *Billstaån – en livsnerv. Hackås-Näs elektriska AB 75 år*. Red.: Röhne, Nils, s. 15–30.
- SD = *Svenskt Diplomatarium. Diplomatarium Suecanum*. 1829–. 1–. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien och Riksarkivet.
- Selinge, Klas-Göran. 1972. Hackås – en jämtländsk järnåldersbygd. *Jämten* 66: 22–38.
- SFSS MD = *Svenska medeltids dikter och rim*. utgifna af G.E. Klemming. 1881–1882. (Samlingar utgivna av Svenska fornskriftsällskapet. Serie 1. Svenska skrifter 25.). Stockholm.
- Sköld, Tryggve. 1961. *Die Kriterien der urnordischen Lehnwörter im Lappischen*. 1. *Einleitende Kapitel, anlautender Konsonantismus, Vokalismus der ersten Silbe*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 8.) Uppsala.
- SMP = *Sveriges medeltida personnamn*. Ordbok. 1967–. Uppsala. Utg. av Institutet för språk och folkminnen.
- SNA 1994 = Sveriges nationalatlas. *Berg och jord*. 1994. Red.: Fredén, Curt. 1 uppl.
- SNA 2019 = Sveriges nationalatlas. *Språken i Sverige*. 2019. Red.: Dahl, Östen, Lars-Erik Edlund. 2 uppl. <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1301948/FULLTEXT01.pdf> (läst 2020-12-14)
- SOH = *Ortnamnen i Hallands län*. 1–. Utg. av Kungl. Ortnamnskommissionen [numera: av Institutet för språk och folkminnen]. (Serie A. Sveriges ortnamn.) 1948–. Uppsala.
- SOJä = *Ortnamnen i Jämtlands län*. 3–. (Skrifter utg. genom Ortnamnsarkivet i Uppsala [numera: av Institutet för språk och folkminnen]. Serie A. Sveriges ortnamn.) 1983–. Uppsala.
- SOKa = *Ortnamnen i Kalmar län*. 7–. (Skrifter utg. av Institutet för språk och folkmin-

- nen. Namnavdelningen [numera: av Institutet för språk och folkminnen]. Serie A. Sveriges ortnamn.) 2007-. Uppsala.
- SOL = *Svenskt ortnamnslexikon*. Utarbetat inom Institutet för språk och folkminnen och Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet. 2 reviderade uppl. Red.: Wahlberg, Mats. 2016. Uppsala.
- SOSk = *Ortnamnen i Skaraborgs län*. 1–18. Utg. av Kungl. Ortnamnskommissionen (Ortnamnsarkivet i Uppsala. Serie A. Sveriges ortnamn.) 1950–1981. Uppsala.
- SOU = *Ortnamnen i Uppsala län*. 5-. (Skrifter utg. genom Ortnamnsarkivet i Uppsala [numera: av Institutet för språk och folkminnen]. Serie A. Sveriges ortnamn.) 1994-. Uppsala.
- SOV = *Ortnamnen i Värmlands län*. 1–17. Utg. av Kungl. Ortnamnskommittén [numera: av Institutet för språk och folkminnen]. (Serie A. Sveriges ortnamn.) 1922–2018. Uppsala.
- SOVm = *Ortnamnen i Västmanlands län*. 5-. (Skrifter utg. genom Ortnamnsarkivet i Uppsala [numera: av Institutet för språk och folkminnen]. Serie A. Sveriges ortnamn.) 1988-. Uppsala.
- SOVn = *Ortnamnen i Västernorrlands län*. Territoriella namn. 1–4. Utg. av Kungl. Ortnamnskommissionen [numera: av Institutet för språk och folkminnen]. (Serie A. Sveriges ortnamn.) 1955–1972. Uppsala.
- SOÄ = *Ortnamnen i Älsborgs län*. 1–20. Utg. av Kungl. Ortnamnskommittén (Kungl. Ortnamnskommissionen. Sveriges ortnamn.) 1906–94. Stockholm.
- SSK = *Sveriges statskalender*. [Sveriges statskalender \(runeberg.org\)](http://runeberg.org)
- Strandberg, Svante. 1991. *Studier över sörmländska sjönamn. Etymologi, namnbildning och formutveckling*. (Skrifter utgivna genom Ortnamnsarkivet i Uppsala. Serie B. Meddelanden 8.) Uppsala.
- 2018. Plurala ortnamn. En forskningsöversikt. I: *Plurala ortnamn. Föredrag från ett symposium i Uppsala 6–7 oktober 2016*. Red.: Nyström, Staffan och Mats Wahlberg, s. 9–37. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 148.) Uppsala.
- Ståhl, Harry. 1973. [Recension av] Bertil Flemström 1972, *Jämtländska ortnamn. Namn och bygd* 61: 182–84.
- 1976. *Ortnamn och ortnamnsforskning*. Stockholm.
- Ståhle, Carl Ivar. 1946. *Studier över de svenska ortnamnen på -inge. På grundval av undersökningar i Stockholms län*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 16; Studier till en svensk ortnamnsatlas 3.) Uppsala.
- Sv6 = *Sverige. Geografisk, topografisk, statistisk beskrifning*. 6; Kopparbergs, Gäfleborgs, Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. 1924. Red.: Ahlenius, Karl och Otto Sjögren. Stockholm.
- Særheim, Inge. 2007. *Stadnamn i Rogaland*. Bergen.
- Söderwall, K. F. 1884–1918. *Ordbok öfver svenska medeltids-språket*. 1–2. (Svenska fornskrift-sällskapets samlingar 27 & 54.) Lund.
- Thors, Carl-Eric. 1950. Kring några former av namnet Jacob. *Namn och bygd* 38: 129–37.

- 1952. Om namn på *-böle*, med särskild hänsyn till de finländska namnen. *Namn och bygd* 40: 11–28.
- Thulin = Thulin, Gabriel. 1909. *Redogörelse för de ecklesiastika boställena*. 3, Jämtlands län. Stockholm.
- Tollin, Clas. 2021. Namnen *Lappkärret* och *Lappkärrsberget* på Norra Djurgården från ett topografiskt och geografiskt perspektiv. *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift* 2021: 59–70.
- Torp = Torp, Alf. 1919. *Nynorsk etymologisk ordbok*. Kristiania.
- Tunón, Håkan och Bolette Bele. 2019. *Fäboden. Naturen, kulturen och kulturlandskapet*. (CBM:s skriftserie 109.) Uppsala.
- Tveitane, Mattias. 1985. Om namn på *Navn-* (*Namn-*). *Namn och bygd* 73: 29–41.
- Vikstrand, Per. 1992. Ortnamnet *Hov* – sakralt, terrängbetecknande eller bägge delarna? I: *Sakrale navne. Rapport fra NORNAs sekstende symposium i Gilleleje 30.11.–2.12. 1990*. Red.: Fellows-Jensen, Gillian och Bente Holmberg, s. 123–139. (NORNA-rapporter 48.) Uppsala.
- 1993. Förkristna sakrala ortnamn i Jämtland. *Namn och bygd* 81: 49–84.
- 2001. *Gudarnas platser. Förkristna sakrala ortnamn i Mälardalens län*. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 77; Studier till en svensk ortnamnsatlas 17.) Uppsala.
- 2013a. Järnålderns bebyggelsenamn. Om bebyggelsenamnens uppkomst och ålder i Mälardalen. (Skrifter utgivna av Institutet för språk och folkminnen. Namnarkivet i Uppsala. Serie B:13.) Uppsala.
- 2013b. Namnet *Uppsala*. I: *Gamla Uppsala i ny belysning*. Red.: Sundqvist, Olof och Per Vikstrand, s. 135–160. (Religionsvetenskapliga studier från Gävle 9.) Gävle.
- Vikstrand, Per, och Torun Zachrisson. 2006. Lerslätterna och *-sta(d)*-namnen. Om relationen mellan äldre järnålderns lerslättoplatser och *-sta(d)*-namn i Mälardalen. I: *Busetnadsnamn på -staðir. Rapport från NORNAs 33. symposium på Utstein kloster 7.–9. mai 2004*. Red.: Særheim, Inge, Per Henning Uppstad och Åse Kari Hansen Wagner, s. 173–211. (NORNA-rapporter 81.) Uppsala.
- Vries, Jan de. 1962. *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. 2. verbesserte Auflage. Leiden.
- Wedin, Maud. 2007. *Den skogsfinska kolonisationen i Norrland*. Falun.
- Welinder, Stig. 2011. Människor i förändring och det samiska i Jämtlands län 900–1200 e.Kr. I: *Jämtland och den jämtländska världen 1000–1645*. Red.: Holm, Olof, s. 23–42. (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Konferenser 75.) Stockholm.
- Wennstedt Edvinger, Britta. 2017. *Ovikens gamla kyrkogård. Antikvarisk kontroll inför anläggningsarbeten i gravhögen Ovikens 52:1 m. m. : Ovikens prästbord 1:4, Ovikens socken, Bergs kommun, Jämtlands län*. Östersund: Arkeologcentrum i Skandinavien.
- Wessén, Elias. 1968. *Svensk språkhistoria*. 1. 8 uppl. Stockholm.
- 1971. *Svensk språkhistoria*. 2. Ordbildningslära. 5 uppl. Stockholm.
- Westin, Hans. 1897. *Landsmålsalfabetet för Jämtland och Härjedalen. Utarbetadt på upp-*

- drag af Jämtlands läns fornminnesförening.* (Svenska landsmålen ock svenskt folkliv 15:3.) Stockholm.
- Wichman, Holger. 1962. *Jämtlands och Härjedalens historia*. 4. 1720–1880. Stockholm.
- Widmark, Gun. 1959. *Det nordiska u-omljudet. En dialektgeografisk undersökning*. I A Text. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 6.) Uppsala.
- 1997. Om s.k. ordlängdsbalans i ortnamn och dess prosodiska förutsättningar. I: *Ortnamn i språk och samhälle. Hyllningsskrift till Lars Hellberg*. Red.: Svante Strandberg, s. 287–295. (Nomina Germanica 22.) Uppsala.
- 2010. *Det nordiska u-omljudet. En dialektgeografisk undersökning*. 2. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 81.) Uppsala.
- Widmark, Gusten. 1957. Ordet *bor* som appellativ och ortnamnelement. *Namn och bygd* 45: 43–99.
- Williams, Henrik. 1996. Runjämtskan på Frösöstenen och Östmans bro. I: *Jämtlands kristnande*. Red.: Brink, Stefan, s. 45–63. (Publikationer. Projektet Sveriges kristnande 4.) Uppsala.
- Zachrisson, Inger. 1997. *Möten i gränsland. Samer och germaner i Mellanskandinavien*. (Monographs. Statens historiska museum 4.) Stockholm.
- Åneman, Claes. 1970. *Om utvecklingen av gammalt kort i i ord av typen vidja i nordiska språk, med särskild hänsyn till svenskan*. (Studier till en svensk dialektgeografisk atlas 4.) Uppsala.
- Åsbrink, Jessica & Thomas Källman. 2024. *Resultat från inventeringen av kungsörn i Sverige 2023*. Rapport från Naturhistoriska riksmuseet. (Naturhistoriska riksmuseets småskriftserie 2024:1.) https://www.nrm.se/download/18.57e66f3818d-7b3299053c95/1707724175449/Kungs%C3%B6rn_Sverige_2023.pdf (Hämtad 2024-02-16)
- ÖLA G3 = Avradsböcker och handlingar angående fäbodrar och avradsland 1730–1778 <https://sok.riksarkivet.se/arkiv/Q3begVT8rH6cxGo2Ho87k3>
- ÖNON = *Övre Norrlands ortnamn. Ortnamnen i Norrbottens län*. 3A–. 1980–. Utgivna av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå [Numera av Institutet för språk och folkminnen.] Uppsala.
- ÖNOV = *Övre Norrlands ortnamn. Ortnamnen i Västerbottens län*. 8A–. 1986–. Utgivna av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå [Numera av Institutet för språk och folkminnen.] Uppsala.
- Österberg, Karl Lorenz. 1914. *Ovikens bygdemål i Jämtland*. Lund.

Arkiv, museer och offentliga samlingar

Institutet för språk och folkminnen (Isof), Uppsala

Jamtis fotosamlingar, Östersund

Lantmäteriet, Gävle

Rigsarkivet, København (DRA)

Riksantikvarieämbetet (RAÄ)

Riksarkivet, Marieberg (RA)

Riksarkivet, Östersund (ÖLA)

Karttjänster

LMS/REG = Historiska kartor. Lantmäteriet, Gävle. Tillgängliga och sökbara under adressen <https://historiskakartor.lantmateriet.se/historiskakartor/advancedsearch.html>

Min Karta, Lantmäteriet. Karttjänst från Lantmäteriet. <https://www.lantmateriet.se/sv/kartor/vara-karttjanster/min-karta/>

RAÄ Fornsök = Karttjänst från Riksantikvarieämbetet. <https://app.raa.se/open/fornsok/>

RAÄ Runor = Karttjänst från Riksantikvarieämbetet. <https://app.raa.se/open/runor/search>

Muntliga referenser och e-postreferenser

Holm, Olof. Fil.dr i historia, redaktör vid Riksdagsbiblioteket.

Larsson, Jesper. Fil.dr, lektor i agrarhistoria, Sveriges lantbruksuniversitet.

Lundqvist, Björn. Forskningsarkivarie, finsk-ugriska namn, Isof.

Söder, Torbjörn. Fil.dr, lektor i finsk-ugriska språk, särskilt samiska, vid Uppsala universitet.

Thurfjell, Henrik. Fil.dr i ekologi, Sveriges lantbruksuniversitet.

Wiberg, Björn. Statsgeolog, Sveriges geologiska undersökning.

Förkortningslista

A8	Registrum Ecclesie Upsaliensis, RA
a.st.	anfört ställe
avskr.	avskrift
dat.	dativ
dial.	dialekt
DRA	Rigsarkivet, København
DOR	digitala ortnamnsregistret, digital version av ortnamns-samlingarna i OAU
ek	Ekonomiska kartan
f.	femininum
fol.	folium, blad i handskrift
fsv.	fornsvenska
fvn.	fornvästnordiska
germ.	germansk
gno.	gammelnorska
Heimbygda	Heimbygdas deposition i ÖLA
Hildebrand	B. E. Hildebrands Samlingar till Svenskt Diplomatarium, Vitterhetsakademiens deposition i RA
Husf.l.	husförhörlängd
ie.	indoeuropeisk
Isof	Institutet för språk och folkminnen
jb	ortnamnsaccepter i OAU ur jordeböcker i RA
L.A.	Länsregistret i Almquist, Joh. Ax. Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630, del 3
LMS	Lantmäteristyrelsens arkiv, RA
m.	maskulinum
n.	neutrum
nisl.	nyisländska
nno.	nynorska

no.	norska
OAU	Ortnamnsarkivet i Uppsala, samlingar, Isof, Uppsala
OSDs	samlingarna till Ordbok över Sveriges dialekter, Isof, Uppsala
Osäker attr.	Osäker attribuering; det är inte helt klart vilken bebyggelse belägget syftar på
RA	Riksarkivet, Stockholm
RAp	pergamentbrev i RA
RApp	pappersbrev i RA
REG	Lantmäterimyndigheternas arkiv, Riksarkivet i Härnösand
runsv.	runsvenska
SDHK	Svenskt Diplomatariums huvudkartotek, RA
SMPs	Samlingarna tillhörande Sveriges medeltida personnamn, Isof
sn	socken
sv.	svenska
tl	ortnamnsexcerpter i OAU ur tiondelängder, RA
u.d.	utan datum
ULMAs	samlingarna vid f.d. Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala, Isof
u.o.	utan ort
urn.	urnordiska
v.	verb
vid.	vidimerad
ÖLA	Riksarkivet i Östersund, RA
ÖLAfot	fotokopia av pergaments- eller pappersbrev i enskild ägo, ÖLA
ÖLAp	pergamentbrev i ÖLA

Ordlista

apokope, bortfall av ljud i slutet av ett ord

appellativ, ord som traditionellt används om de substantiv som inte är egennamn (numera anses egennamn ibland vara en egen ordklass)

avledning, när ett betydelsebärande ord sätts ihop med ett suffix och bildar ett nytt ord eller ett namn, t.ex. *hvína* + suffixet *l* som diskuteras i artikeln om namnet *Vinälven*

avradsland, mark som kan nyttjas mot betalning (avrad) till markägaren, här oftast utmarksområden

bestämningsled, den del av namnet som beskriver eller skiljer ut den lokal som huvudleden syftar på, t.ex. *Norrgården*, *Joxåsen*

brytning, när ett kort *e* förändrats till en diftong med två vokalljud, som *ia* eller *io*

cirkumflektering, när ett vokalljud ”dubbleras”, som när *Sanne* uttalas *Sa-an*

fjärrhorisontsnamn, namn givet ur ett utifrånperspektiv, till skillnad från närhorisontsnamn (se nedan)

huvudled, den del av namnet som talar om vilken typ av lokal namnet syftar på, t.ex. *-gård*, *-dalen*

kortstavig, när ett ord eller en stavelse bara innehåller korta vokaler och konsonanter

långstavig, när ett ord eller en stavelse innehåller minst en lång vokal eller konsonant

närhorisontsnamn, namn givet av någon med förankring i närmiljön, till skillnad från fjärrhorisontsnamn

onomastikon, namnförråd, en uppsättning namn som existerar i ett visst sammanhang, till exempel för en viss person eller en viss grupp av människor (jämför *lexikon - ordförråd* för appellativ)

sammansättning, namn som är bildat av två betydelsebärande ord

simplex, namn som är bildat av ett ord, till skillnad från en sammansättning

suffix, ändelse som inte i sig utgör ett eget ord

Tidsperioder

romersk järnålder, ca år 0–400 e. Kr.

folkvandringstid, ca 400–550 e. Kr.

vendeltid, ca 550–800 e. Kr.

vikingatid, ca 800–1050 e. Kr.

medeltid, ca 1050–1500 e. Kr.

Förklaring av relevanta landsmålstecken

VOKALER

- a* : i riksspråkets *hat*
- ɑ* : i riksspråkets *hatt*
- ɑ* : mellan de båda föregående
- ɒ* : mellan *ö* och *a*
- o* : *a* med dragning åt *å*
- e* : i riksspråkets *veta, vett*
- æ* : i riksspråkets *väta, mätt*
- e* : mellan de båda föregående
- ɛ* : som första vokalen i riksspråkets *herre*
- ɐ* : mellan *ɛ* och *a*
- i* : i riksspråkets *flik, flicka*
- ɪ* : mellan *i* och *e*
- o* : i riksspråkets *bo*
- o* : i riksspråkets lott ("öppet" *å*)
- o* : mellan de båda föregående
- u* : i riksspråkets *sur*
- uu* : bergslags-*u*
- u* : i riksspråkets *surra*
- y* : i riksspråkets *byta, bytta*
- ɥ* : mellan *y* och *ø*
- ɑ* : i riksspråkets *gå*
- ø* : i riksspråkets *dö*
- o* : i riksspråkets *stött*
- o* : mellan de båda föregående
- ɔ* : öppet *ø*-ljud
- ø* : mellan *o* och *ɔ*
- ə* : i riksspråkets *hare* (obetonat *e*)

KONSONANTER

- b d f g h j k l m n p s t v* : återger det uttal tecknen står för vid riksspråklig högläsning
- ʔ* : tonlöst *b*
- ɟ* : i riksspråkets *jord*
- ɟ* : *dj*-ljud som i eng. *jam*
- ʃ* : motsvarar *k*- i ty. *Kirsche*
- ʎ* : i riksspråkets *sorla* (variant till *l*)
- ʎ* : "tjockt" *l*
- ʎ* : "tjockt" *l* med tungslag
- ʎ* : tonlöst *l*
- ɲ* : i riksspråkets *barn*
- ɳ* : *rn* med högre tungspets än föregående
- r* : rullande tungspets-*r*
- ʀ* : tonlöst *r*

ɣ : i riksspråkets *kors*
s : *sj*-ljud med högre tungspets än föregående
f : allmänt tecken för *sj*-ljud
ʈ : i riksspråkets *gjort, sort*
t̥ : *rt* med högre tungspets än föregående
tʃ : *tj*-ljud som i eng. *church*
s̥ : i riksspråkets *tj*-ljud utan ”*t*-förslag”
g : *ng*-ljud
ʒ : *j*-ljudet i *dj* eller *tj*

SÄRSKILDA TECKEN

ː : under ett tecken anger att ljudet är långt
˜ : under ett tecken anger att ljudet är halvlångt
˘ : accenten i *buren* (best. form av *bur*)
˙ : accenten i *buren* (av *bära*)
ˆ : över vokal, dubbeltoppig accent ex. *biit*
ˑ : bitryck
˒ : under en vokal anger att den är konsonantisk
˓ : under en vokal anger att den är kort (oftast lämnas dock korthet obetecknad)
◌̥ : under en konsonant anger att den är stavelsebildande
◌̦ : under en bokstav anger att ljudet knappt hörs
◌̧ : under anger nasalitet

Register

A

Aldberg, Johan 37
Alfta 124
Andersbodarna 19, 74
Anjebodarna 127
Arnäs 82
Arådalen 22, 62, 81, 127
Arån 81
Aspan 102
Aspåsen 92

B

Backa 101
-backe 23
Backen 15, 23, 28, 83, 101
Baksjöbodarna 19, 74
Beltvet 84
Berge 28
Billaberget 41
Billeberg 41
Billerud 41
Billsta 13, 25, 40
Billsåsen 15, 28, 84
Björnböle 108
Björnsbodarna 106, 127
Björnviken 74
Björnåsen 92
Boda 33
-bodarna 23
Bodholmen 74
-bodvallen 24
Bollnäs 89
Bolmen 57
Bolmstad 57
Borgen 84
Boteå 87
Botorp 87
Botåsen 28, 86
Brevåg 68
Bucht, Torsten 38

Bugården 87, 116
Bugårdsbodarna 127
Bugårdsristan 33
Bursiljum 65
BusjövalLEN 127
Bygdsiljum 65
Byn 28
Båstad 49
Böle 28
Bölåsen 20, 88

C

Collinder, Björn 38

D

Daebpienlaedtie 23
Dalåsbodarna 127
Dille 90
Dillevik 90
Dillne 89, 104, 121
Dillnebodarna 127
Djupselet 65
Djupåsen 29
Dorrås 42
Dovelsås 29
Dragedet 12
Dårø 42
Döderhult 42
Dödermannavik 33
Dödre 42
Dödrebodarna 74
Dörby 42
Dörrsåbodarna 127

E

Ede 91
Edet 90, 96
Ertnes 125

F

Fastarp 92
Fastberga 92
Fastgården 14, 24, 87, 91, 114
Felingen 43
Felingssjön 44
Fellingsvatnet 45
Festad 47
Festin, Erik 38
Filingen 44
Finnsved 45, 65
Fittjebodarna 87
Fjälstern 45
Fjösåsen 28, 92
Fridhem 60
Främmerbilla 41
Fudheboder 128
Fåkervallen 74
Färjestaden 32, 93
Färjestadstorpet 93
Fäste 13, 25, 46, 54
Fästebodvallen 74
Föllinge 45

G

Gagnsved 74
Gallbäcksbodarna 128
Galåbodarna 19, 128
Gamla Fittjebodarna 128
Gamla Norrgårdsbodarna 128
Gammalbodarna 128
Gammalvallen 74, 129
Gammal-Valskäftet 129
Garluö 90
Gassaböle 108
Gauksmyrr 98
Gaukstad 98
Geijer, Herman 36
Gevåg 68
Gille 22
Gillhov 47
Gillhovskälen 48, 54
Gillsta 13, 25, 48, 49, 54
Gisselbo 95
Gisselby 95

Gisselgård 95
Gisselås 95
Gisselåsen 28, 94
Gisslås 95
Glen 22, 95
Glensbodarna 129
Glensjön 95
Glän 96
Glänhån 95
Granlo 90
Gropan 33
Gräftåbodarna 97, 129
Gräftån 97
Gräftåvallen 97
-gård 24
gård 14
Gåsböle 108
Gåxsjö 97
Gåxåsen 28, 97
Gärde 49
Gärde (Hackås) 49, 52
Gärde (Oviken) 98, 113, 121
Gärdesbodarna 74
Gömmaren 44

H

Hackås 10, 99
Hackåsen 36, 99
Hadden 102
Haftorstöten 22
Haksæter 99
Halabacken 100
Hallen 102
Halvonsbacke 23
Hanabacken 15, 23, 83, 100, 107, 110
Hanakam 100
Hanesjön 100
Hanestad 100
Hanveden 100
Haukås 98
Hegg 102
Helgebacken 23, 83, 100, 110
-hem 11, 59, 64, 120
Hihtege 22
Hindersbacken 23, 84

Hokstad 99
Hoting 120
Hov 13, 39, 48, 50, 58
Huld 44
Hummelstad 57
Huugbodha 129
Hvatum 120
Håkaland 99
Håxås 98
Hägg 102
Häggen 20, 101, 103
Häggsåsbodarna 129
Häggsåsen 28, 102
Hällbergsbodarna 129
Hälle 104
Hällne 36, 90, 103
Hällnebodarna 130
Händelö 104
Händelöp 104
Händlegölen, lilla och stora 104
Hännebjörke 104
Högbodarna 130

J

Jansson, Valter 38
Jordåsen 33
Joxåsen 25, 27, 33, 105, 113, 121, 126

K

Kattuggelåsen 92
Kinderåsodarna 130
Kinderåsen 106
Kingsta 33
Kingård 33, 116
Kjempehaugen 109
Kjempås 109
Kleeff 33
Kliere 96
Klierenjaevrie 22
Klockarbacken 23, 107, 110
Koborgen 18, 86, 130
Krixwick 33
Kusböle 15, 108
Kusflon 108
Kusgården 108

Kvina 71
Kvinesdal 71
Kåren 53
Kårgärde 50, 51
Kårjord 53
Kårtvet 53
Kårviken 52, 53
Kårvikviken 53
Kälen 28, 48, 54
Kämpdalen 15, 109
Kövra 11

L

Laedtiebåvne 23
Landsombodarna 130
Lappflon 23
Lappmarkbacken 23
Lappselet 23
Levesvarie 22
Lillbacken 23, 83, 107, 110
Lill-Glän 95
Lillgräftån 130
Lillselet 65
Lillstensjöbodarna 74
Lillvallen 74
Lindberg, Carl 38
Lit 22
Ljåbodarna 130
Lockåsodarna 130
Lundbacken 110
Lussenwålen 22
Långodarna 131
Långselet 65
Lägden 54
Lövberget 131
Lövdalsodarna 131

M

Marntallsåsen 26, 29, 131
Mellansjön 46
Mjövattnet 55
Mjövattssjön 56
Mogård 33, 116
Monåsodarna 74
Munkbodvallen 131

Munkskallvallen 131
Mustabodarna 74
Mustebodvallen 74
Mustvallen 131
Myre 110
Myrviken 32, 79, 112
Myrån 80
Myssjö-Svartåsens fåbodar 132
Märlo 90

N

Namn 112
Nekkersø 57
Neksø 57
Nikkese 57
Nordanskogs 73, 122
Norra Arådalen 127
Norra Landsomsbodarna 132
Norrböle 109
Norrhärdan 14, 24, 25, 113, 114
Norrhärdansbodarna 132
Norr-Side 115
Nybodarna 17, 46, 47, 56, 65, 132
Nygården 24
Näcksta 13, 25, 56
Näckstabodarna 19, 75
Näcksta fåbodar 54
Näckungen 57
Näkten 57
Närstad 57
Näsbodvallen 19, 24, 75
Näset 28
Nøkkese 57

O

Odensala 60
Ödinsalr 60
Okseviken 106
Oksål 106
Oldberg 33
Oldbergsbodarna 132
Ol-Henriksbodarna 75
Oppåsen 123
Orrböle 114
Orrestad 114

Orrgården 24, 114, 116
Orrgårdsvallen 132
Orrviken 114
Orud 114
Oviken 121
Oxböle 108

P

Paulsbodarna 19, 132
Persåsen 27, 134
Prästbodarna 132
Prästbordet (Hackås) 57
Prästbordet (Oviken) 114
Prästvallen 132
Pullbodarna 19, 133
Pullen 19, 133
Pullvallen 19, 22, 133
Pånvallen 75

R

Racken 57
Rackstad 57
Ravnås 98
Rogsta 13, 25, 58
Rogstabodarna 75
Rångsjöbodarna 75
Råriksvallen 133
Rödhåga 22
Röröbodarna 133

S

Salom 11, 59, 66, 82
Salomsbodarna 75
Salsån 61, 82
Salum 61
Sandbodvallen 133
Sande 64
Sanden 64
Sandnåset 46, 63
Sandudden 63
Sanne 50, 63, 93, 121, 133
Sannenes 63
Sannsundet 93
Sanvij 64
Seleberget 65

Selebodbodarna 75
Selemyren 65
Selet 65
Sexåker 15, 33
Sida 115
Side 115
Siknäs 48
Sikån 48
Siljebodarna 65, 75
Sjulesbodarna 75
Sjättdrolet 133
Sjöändan 47
Skarpgårde 53
Skarpnäset 48
Skatamark 117
Skatebacken 117
Skatland 117
Skatrud 117
Skede 66
Skedemosse 66
Skottgården 14, 24, 87, 113, 114, 116
Sollsta 33
-sta(d) 13, 25
Stavbrännan 133
Stensjöbodarna 76
Stensjönäset 76
Stor-Glän 95
Storgräftån 133
Storlägden 33
Stor Olofs 54
Strulbodarna 76
Strömborgen 86, 133
Stuguberget 133
Sund 28
Sunnanskogs 73, 122
Svananäset 125
Svanflon 125
Svaningen 124
Svarthålsbodarna 76
Svartnäset 17, 46, 65, 67
Svartåsbodarna 76
Svartåsen 134
Sveden 76
Svedje 134
Svedjebodarna 134
Svedje och Persås fåbodar 134

Svensson, Sven 38
Svensåsen 28, 105, 117
Sålstamyren 33
Sålså 63
Sålsåbø 63
Särvan 22
Söder-Side 116
Södra Arådalen 127
Södra Mantilsåsen 134
Sölvbacken 23, 83, 110, 118
Sölvsved 119

T

Taskan 110
Taskbacken 23, 110
Terner, Erik 37
Tésalr 60
Tjäderbacken 93
Tjädermyren 93
Torellsvallen 134
Torråsböle 109
Torråsvallen 134
Torsbacken 23, 110
Tosåsen 27
Tosås fåbodvall 134
Tunvågen 67
Tunvågsviken 68
Tångböle 69
Tångbölesnäset 69
Tången 17, 69
Tången (sjö) 70
Tångtegen 69
Tångudden 69
Tårisbodarna 134

U

Ubbarp 123
Ubberud 123
Ubberød 123
Ubbås 123
Ullvi 33, 51
Ullvilägden 33
Ungesvensbacken 23
Uppborgen 123
Uppgården 113, 123

Upp-i-kälen 123
Upp-i-lokarna 123
Uppsala 60
Utgården 24

V

Valdemarsvik 68
-vallen 26
Valskäftet 134
Vamboda 33
Vattjom 11, 14, 119
Vendel 71
Westerlägden 55
Vi 51
Vibäckvallen 135
Vigge 28
Vikebodarna 135
Viken 28, 79, 116, 120, 135
Viksbodarna 135
-vin 11
Vinningen 71
Vinälven 70
Välarna 72
Väle 72
Välviken 72
Värjeholmen 76
Västerbacken 23, 83
Västerhallomsbodarna 19, 135
Väster-Hallåsen 135
Västerlägden 33
Västermyre 111
Västerside 115
Västeråsen 14, 121, 126
Västgården 24, 113
Västnår 11, 73, 113, 121
Västnårbodarna 135
Västra Arådalen 127

Y

Ytter-Gärde 99

Å

Åbbåsen 14, 28, 121, 122
Ånnestad 125
Ånstalägden 15
-åsen 14, 26
Åsen 28, 118, 121, 126

Ä

Älmten 124
Ältnäs 124
Ärtrik 124

Ö

Önsta 13, 14, 25, 125
Örasjövallen 76
Öravattsbodarna 76
Örnbergsvallen 76
Örnboberget 82, 125
Örnebäck 82
Örnebäcken 82
Örnlekmyren 82, 125
Örntjärnen 82, 125
Österbacken 83, 107
Österberg, Karl Lorenz 38
Östermyre 111
Österside 115
Östersteböle 33
Österåsen 14, 121, 126
Östnor 73
Östnår 73, 113, 122
Överbilla 41
Övergärde 99

Vilka bynamn är de äldsta i bygden? Vad kan ortnamnen i Hackås och Oviken berätta om områdets gradvisa kolonisering, eller för den delen om äldre uppfattningar om landskapsgränser eller väderstreck? Denna del i serien *Sveriges ortnamn* behandlar bebyggelsenamnen i två socknar i Bergs kommun. Utöver enskilda namnartiklar ingår också kommentarer kring fåbodnamnen i respektive socken, och särskilda fördjupningar om ofta förekommande ortnamnselement som *-sta*, *-gården* och *-åsen*.

 Institutet för
språk och
folkminnen

ISBN 978-91-89767-13-3